
2019

XX МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

31 жовтня 2019 р.

Переяслав-Хмельницький

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки
в країнах Європи та Азії»**

31 жовтня 2019 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

XX Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития современной науки
в странах Европы и Азии»**

31 октября 2019 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали XX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019 р. – 150 с.

Материалы XX Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2019 г. – 150 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровник,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,

А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровник,

А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**Алла Лазарь
(Одеса, Україна)****ХАРАКТЕРИСТИКА МІКРОБІОМУ ОКРЕМИХ НІШ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ**

З точки зору мікробіології людина – це екосистема. На кожну еукаріотичну клітину тіла в середньому припадає десять бактеріальних клітин. Спільна з бактеріями життя має великий вплив на стан здоров'я людини [10].

За роки спільного існування взаємодіючі клітини сформували складні відносини один з одним. Мікробіота людини – це екологічне співтовариство комменсальних, симбіотичних і патогенних мікроорганізмів, виявлене в їй на всіх частинах організму людини. Мікробіота займає майже всі ніші організму (шкіру, кон'юнктиву, верхні дихальні шляхи, ротову порожнину, шлунково-кишковий тракт, статеві органи).

Мікробіота може бути:

- облігатною (від лат. *obligatus* – обов'язковий, неодмінний) – мікроорганізми, що постійно входять до складу нормальної мікробіоти, характерної для певного біотопу і віку макроорганізму; здатна до швидкого відновлення у разі порушення;

- факультативною (від лат. *facultatis* – можливий, необов'язковий) – мікроорганізми, що часто зустрічаються у здорових людей. Складається з непатогенних або умовно-патогенних мікроорганізмів, які заселяють ніші організму впродовж обмеженого часу, не викликаючи захворювання. Однак у разі порушень або загибелі облігатної мікробіоти представники факультативної можуть заміщати нішу та в подальшому сприяти розвитку патології [2].

Серед факультативних мікроорганізмів найчастіше зустрічаються представники родини *Enterobacteriaceae* spp., спороутворюючі бактерії *Bacillus* sp., мікроорганізми роду *Campylobacter* sp. та *Pseudomonas aeruginosa* [9].

На шкірі здорових людей виявлено та ідентифіковано близько 200 родів бактерій. Найбільша кількість у відсотковому співвідношенні належить чотирьом типам: *Actinobacteria* sp. (51,8 %), *Firmicutes* sp. (24,4 %), *Proteobacteria* sp. (16,5 %) і *Bacteroidetes* sp. (6,3 %). Шкіра людини містить мікроорганізми, які знаходяться на поверхні або в середині і можуть бути постійними або тимчасовими її мешканцями. Типи резидентних мікроорганізмів залежать від типу шкіри людини. Більшість мікроорганізмів знаходяться на поверхневих клітинах шкіри або зв'язуються з залозами (сальними або потовими). Вони забезпечують мікроорганізми водою, аміно- і жирними кислотами [9].

Також на шкірі людини присутня велика кількість грибкових родів з деякою варіабельністю для різних ділянок тіла та їх фізіологічного стану. Наприклад, *Malassezia* sp. домінує при atopічному дерматиті, а *Acremonium* sp. домінує на ураженій лупою шкірі голови [6].

Невелика кількість бактерій і грибів зазвичай присутній в кон'юнктиві. Класи бактерій включають коки (наприклад, *Staphylococcus* spp. і *Streptococcus* spp.), грамнегативні палички і коки (наприклад, *Haemophilus* spp. і *Neisseria* spp.). Роди грибів включають представників *Candida* spp., *Aspergillus* spp. і *Penicillium* spp. Слізні залози безперервно виділяють секрет, зберігаючи вологість кон'юнктиви, а періодичне миготіння змащує кон'юнктиву і вимиває сторонні речовини. Сльози містять бактерицидні сполуки, такі як лізоцим, що здійснює антибактеріальний вплив [1].

Ротова порожнина – внутрішнє середовище, сприятливе для існування мікроорганізмів. Вона забезпечує джерело води і поживних речовин, а також помірну температуру. Резидентні мікроорганізми рота надають перевагу зубам і яснам, щоб протистояти механічному змиванню з ротової порожнини далі в шлунок, де чутливі до кислоти мікроорганізми руйнуються соляною кислотою [3].

Бактерії накопичуються як в твердих, так і в м'яких тканинах порожнини рота у вигляді біоплівки, що дозволяє їм прикріплюватися і нормально функціонувати в цьому середовищі, в той час як вони захищені від факторів оточуючого середовища і протимікробних агентів. Слина грає ключову гомеостатичну роль біоплівки, дозволяючи реколонізуватися бактеріям для формування нових асоціацій, а також контролюючи її зростання шляхом відділення вже існуючої біоплівки [9].

Місце знаходження біоплівки визначає тип поживних речовин, які вона отримує. Бактерії ротової порожнини розвинули механізми виживання і впливу на організм господаря. Однак високоефективна вроджена система захисту людського організму постійно контролює бактеріальну колонізацію і запобігає бактеріальній інвазії в місцеві тканини. Існує динамічна рівновага між бактеріями зубного нальоту і вродженої захисною системою господаря [6].

Ця динаміка між порожниною рота господаря і мікробами порожнини рота відіграє ключову роль у здоров'ї і захворюванні, оскільки вона забезпечує бар'єрну здатність організму. Здорова рівновага являє собою симбіотичні відносини, коли оральні мікроорганізми обмежують зростання і адгезію патогенів, в той час як господар забезпечує середовище для їх прогресу. Екологічні зміни, зокрема зміна імунного статусу, зміщення резидентних мікробів і доступності поживних речовин, переходять від взаємовигідних до паразитарних відносин, що призводить до схильності господаря до місцевих і системних захворювань. Системні захворювання, такі як діабет і серцево-судинні захворювання, пов'язані з поганим станом

порожнини рота [10]. Особливий інтерес представляє роль мікроорганізмів в порожнині рота при двох основних захворюваннях зубів: карієс зубів і захворюваннях пародонту. Колонізація патогена в періодонті викликає надмірний імунну відповідь, що приводить до пародонтальних кишень – поглибленому простору між зубом і яснами. Це діє як захищений, багатий кров'ю резервуар з поживними речовинами для анаеробних патогенів. Системні захворювання на різних ділянках тіла можуть бути викликані потраплянням в кров мікробів порожнини рота в обхід пародонтальних кишень і мембран порожнини рота [2].

Найбільш складний і значимий біотоп – це мікробіота шлунково-кишкового тракту. Біомаса мікроорганізмів, що населяє кишечник дорослої людини, становить 2,5 – 3 кг і більше і включає в себе до 450 – 500 видів [1-5].

У людини склад кишкової мікробіоти визначається при народженні. Народження шляхом кесаревого розтину або вагінального розродження також впливає на мікробний склад кишечника. У дітей, народжених через вагінальний канал, непатогенних кишкова мікробіота, подібна до такої у матері. Проте, мікробіота кишечника у дітей, народжених шляхом кесаревого розтину, містить більше патогенних бактерій, таких як *Escherichia coli* і *Staphylococcus* spp., і для розвитку непатогенної кишкової мікробіоти потрібно більше часу [8].

Кишкові мікроорганізми людини взаємодіють з господарем шляхом комменсализма, ферментуючи харчові волокна в коротколанцюгові жирні кислоти (SCFA), такі як оцтова кислота і масляна кислота, які потім використовує людський організм. Кишкові бактерії також грають роль у синтезі вітамінів В і К, метаболізмі жовчних кислот, стеринів і ксенобіотиків. Системне значення SCFA і інших сполук, які вони продукують, подібні гормонам, а сама кишкова мікробіота, очевидно, функціонує як ендокринний орган, а порушення регуляції кишкової мікробіоти взаємопов'язане з безліччю запальних і аутоімунних станів [3].

Склад кишкової мікробіоти людини змінюється з часом, коли змінюється дієта або загальний стан здоров'я. Систематичний огляд рандомізованих контрольованих досліджень на людях з 2016 року показав, що деякі комерційно доступні штами пробіотичних бактерій з родів *Bifidobacterium* spp. і *Lactobacillus* (*B. longum*, *B. breve*, *B. infantis*, *L. helveticus*, *L. rhamnosus*, *L. plantarum* і *L. casei*) при прийомі всередину в добових дозах (10^9 - 10^{10} колонієутворюючих одиниць (КУО)) впродовж 1-2 місяців покращують ефективність лікування, зокрема поліпшують поведінкові результати, при деяких розладах центральної нервової системи, включаючи тривогу, депресію [7].

Виявляються також мікроби, які не відносяться до постійних представників мікробіоти кишечника і надходять, мабуть, з термічно необробленої їжею. Періодично в просвіті кишечника здорової людини виявляється невелика кількість збудників інфекційних хвороб, що не призводять до розвитку захворювання до тих пір, поки захисні системи організму перешкоджають їх розмноженню [3].

До мікробіоти піхви, у жінок в пременопаузі, належать бактерії роду *Lactobacillus* sp., які пригнічують патогенні мікроорганізми, продукуючи перекис водню і молочну кислоту. Видовий склад і співвідношення бактерій варіює залежно від стадії менструального циклу [1]. Етнічна приналежність також впливає на мікробіоту піхви. У жінок афроамериканського походження рівень лактобацил, які продукують перекис водню, нижче, а рН піхви вище [9]. Останні дослідження показали, що статевий акт з презервативом, змінює рівень лактобацил і підвищує рівень *E.coli* у складі вагінальної мікробіоти. Зміни нормальної, здорової мікробіоти піхви є ознакою інфекцій, таких як кандидоз або бактеріальний вагіноз. *Candida albicans* пригнічує ріст видів *Lactobacillus* spp., в той час як види *Lactobacillus* spp., які продукують перекис водню, інгібують ріст і вірулентність *Candida albicans* як статевих органів, так і кишечника. Грибкові роди, які були виявлені в піхві, включають *Candida* sp., *Pichia* sp., *Eurotium* sp., *Alternaria* sp., *Rhodotorula* sp. і *Cladosporium* sp. [4].

За результатами останніх досліджень була встановлена наявність мікробіоти навіть у раніше заявлених стерильних нішах (сечовім міхурі, жовчному міхурі та його протоках, плаценті та матки у жінок). Зараз це найменш досліджена частина мікробіоти людського організму [8].

Отже, мікробіота і господар виникли в ході еволюції як синергічна одиниця з генетичних характеристик, які іноді разом називають голобіотом [6]. За роки співіснування мікроорганізми і організм людини сформували складні відносини один з одним. Людський господар і його мікробіота становлять складну екосистему, рівновага якої є прикладом взаємної адаптації. Зазвичай мікробіота відповідає за стійкість до колонізації екзогенними патогенними мікроорганізмами.

Таким чином, мікробіота людини є джерелом генетичної різноманітності, і ніякі дві людські мікробіоти не бувають однаковими. Мікробіота є важливим компонентом імунітету і функціональної сутності, яка впливає на обмін речовин і модулює лікарські взаємодії [5].

Література:

1. Симонова Е. В. Роль нормальной микробиоты в поддержании здоровья человека / Е. В. Симонова, О. А. Пономарева // Сибирский медицинский журнал. – 2008. – № 8. – С. 20–25.
2. Шуб Г. М. Микробные сообщества / Г. М. Шуб // Саратовский науч.-мед. журн. – 2010. – Т. 6, № 2. – С. 245–247.
3. Backhed F. Host-bacterial mutualism in the human intestine / F. Backhed // Science. – 2005. – V. 307 – P. 1915–1920.

4. Bowen W. H. Oral biofilms: Pathogens, matrix, and polymicrobial interactions in microenvironments / W. H. Bowen, R. A Burne, H. Wu. // Trends Microbiol. – 2018. – V. 26. – P. 229–242.
5. Cui L. The human mycobiome in health and disease / L. Cui, A. Morris, E. Ghedin // Genome Med. – 2013 – V. 5, № 7. – P. 63–69.
6. Guerrero R. Symbiogenesis: The holobiont as a unit of evolution / R. Guerrero, L. Margulis, M. Berlanga // International Microbiology: The Official Journal of the Spanish Society for Microbiology. – 2013. – V. 16, № 3. – P. 133–143.
7. Hezel M. P The oral microbiome and nitric oxide homeostasis / M. P. Hezel, E. Weitzberg // Oral. Dis. – 2015. – V. 21. – P. 7–16.
8. Schroeder B. O. Signals from the gut microbiota to distant organs in physiology and disease / B. O. Schroeder, F. Bäckhed // Nat. Med. – 2016. – V. 22. – P. 1079–1089.
9. Turnbaugh P. J. The Human Microbiome Project / P. J. Turnbaugh, R. E. Ley, M. Hamady, C. M. Fraser-Liggett, R. Knight, J. I. Gordon // Nature. – 2007. – V. 449. – P. 804–810.
10. Washburne A. D. Methods for phylogenetic analysis of microbiome data / A. D. Washburne, T. James, J. Sanders, M. Angela, R. Knight // Nature Microbiology. – 2018. – V. 3, № 6. – P. 652–661.

Науковий керівник:

кандидат біологічних наук, доцент Русакова Марія Юрївна.

Севиндж Мамедова
(Баку, Азербайджан)

ВОЗДЕЙСТВИЕ ФОСФОРНОГО УДОБРЕНИЯ АММОРНОС НА КЛЕТОЧНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ КРОВИ САЗАНА

Введение

Одной из важнейших экологических проблем, связанных с применением минеральных удобрений, является загрязнение грунтовых вод. Это связано и с низкой степенью усвояемости азота и фосфора растениями. Только 40% азота поглощается ими, а оставшиеся 60% - из почвы переходят в воду и испаряются в атмосферу. Фосфор усваивается лучше, но также далеко не полностью. Последствия этого довольно серьёзны – в водоёмах начинается бурный рост растительности, что приводит к их заболачиванию. А отмершие растения в процессе гниения выделяют метан и сероводород и сокращают количество кислорода в воде. Это приводит к мору рыбы. Да и в целом рыба живёт меньше, растёт не достаточно крупной, а накапливая нитраты – становится опасной для человека. Употребление такой рыбы в пищу может приводить к серьёзным заболеваниям [1].

Выделение азота в атмосферу приводит к кислотным дождям, вредным как для человека, так и для природы. Они приводят к гибели жителей лесов, болезням деревьев, окислению металлов и разрушению строительных материалов.

Несмотря на то, что в состав конкретного минерального удобрения входит несколько необходимых для питания растений веществ, помимо них в удобрениях содержится ещё множество примесей. И часто это совсем небезопасные вещества – стронций, уран, цинк, свинец, ртуть, кадмий. Попадая в организм человека, они поражают почки, печень, кишечник и негативно влияют на работу кровеносной системы. В связи с этим целью наших исследований было изучить влияние такого удобрения как Амморнос на клеточные элементы крови сазана.

МАТЕРИАЛЫ И МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Как известно представителем пресноводных рыб в реках Кура и Араз является сазан, то биологическом объектом наших исследований является сазан, который мы приобретали в городе Нефтчале в Хыллинском рыбном заводе по производству осетровых. В наших исследованиях использовались 6-ти месячный сазан. Вес сазана составлял 40-45 г, длина 20-25 см. Среднесуточная температура воды в ваннах, где содержались подопытные рыбы, составляла 18-20⁰С, pH воды 7,1, содержание в воде кислорода составляло 7 мг/л. Проводилась непрерывная аэрация.

Перед началом исследований мы определили летальные (ЛК 50), сублетальные (СК) концентрации для Амморнос по методу Finney Dj. [2]. Так, летальная концентрация 96 часовой экспозиции составило 97,21 мг/л, сублетальная концентрация ¼ части летальной концентрации 96 часовой экспозиции составило 24,30 мг/л и исследовалось на 4,6 и 8 день исследований.

Анализ крови сазана проводился по общепринятой методике Svobodova Z., Pravda D., Palachkova J. [3]. Изучение мазков крови проводилось под световым микроскопом. Соотношение патологических эритроцитов вычислялось из расчёта на 1000 эритроцитов, лейкоцитов – путём их подсчёта исходя из 200 клеток.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ И ИХ ОБСУЖДЕНИЕ

Было проведено исследование периферической крови сазана. В мазках крови определены такие форменные элементы крови, как эритроциты, лейкоциты. Эритроциты рыб овальной формы, в центре которых находится продолговатое ядро фиолетового цвета. Цитоплазма эритроцитов представлена

широкой полосой розового цвета вокруг ядра. При исследовании мазков крови экспериментальных рыб были обнаружены эритроциты с нарушениями. Отклонения были на оболочке эритроцитов, в цитоплазме и ядре. На оболочке эритроцитов присутствуют выступы. Имеются эритроциты и с фестончатыми краями. В мазках крови присутствуют эритроциты с частичным лизисом. В работе также исследовались лейкоциты крови сазана. Лимфоциты преобладают над другими видами лейкоцитов. Они разнообразной формы. Обнаруженные при микроскопическом исследовании патологии, свидетельствует о нарушении внутриклеточного обмена клеток. Многочисленные патологические изменения морфологической организации эритроцитов крови рыб являются деструктивными и являются следствием токсического воздействия Амторфос различной концентрации. Разнообразие форм патологических изменений структуры эритроцитов и лейкоцитов рыб, указывает на наличие стрессового воздействия на их организм.

ВЫВОДЫ

1. Были установлены различные концентрации фосфорного удобрения Амторфос для рыб на примере сазана.
2. Выявлено значительное преобладание лимфоцитов среди лейкоцитов.
3. Выявлены патологические изменения форменных элементов крови сазана.

Литература:

1. Кожаева Д.К. Экологические аспекты влияния минеральных удобрений на биологическую продуктивность рыб // Известия Оренбургского Государственного Аграрного Университета, 2013, с. 23-29.
2. Finney D. J. Probit analysis (1980) // Cambridge: Cambridge University Press, p. 333.
3. Svobodova Z., Pravda D., Palackova J. (1991) Unified methods of hematological examination of fish // Research Institute of Fish Culture and Hydrobiology, Vodnany, 31 p.

СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Oleh Adamenko, Mykola Mosiuk, Mariana Kovbaniuk
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

THE ROLE OF THE STARUNIA PALEONTOLOGICAL SITE WHERE PLEISTOCENE MAMMALS HAD BEEN FOUND FOR THE WORLD ARCHAEOLOGY, QUATERNARY GEOLOGY, TOURISM, EARTHQUAKE PREDICTION, HUMAN EVOLUTION, AND ANCIENT CIVILIZATIONS

The first research findings (1907) are connected with the remains of woolly rhinoceros, mammoth, horse, roe deer and other Pleistocene mammals which had been found in the ozokerite mine at the depth of 12 m near Starunia (Bohorodchany district, Ivano-Frankivsk region). In 1914 the scientists from Lviv (Ukraine) and Krakow (Poland) fully appreciated these discoveries and published a set of articles and a monograph.

In 1929 the members of the expedition of Skill Academy (Krakow, Poland) found the remains of three more woolly rhinoceroses in the ozokerite mine at the depth of 17 m. Numerous bones of vertebrates (rodents), remains of mussels, a lot of species of insects, beetles, parasitic worms, fleas, butterflies, spiders, snails, vascular plants, mosses, seeds and branches of dwarf birch (*Betula Nana*), alder (*Alnus glutinosa*), and other fossil of tundra flora were also discovered. Polish scientists organized detailed investigations of flora and fauna around Starunia, their results were published in articles but the World War II suspended this process.

It should be admitted that the investigations around Starunia intensified the comprehensive study of stratigraphy, paleontology, paleogeography, geochronology and other aspects of the Quaternary Period. It is worth mentioning that in 1932 there was established the International Geological Congress (the International Union of Quaternary Study) by INQUA in Leningrad. The main methodological principals of this study dealt with the investigations around Starunia.

During the period between the First and Second World Wars, as well as in the postwar years 1945-1969 ozokerite mining was continued around Starunia and Dzvinych; the petroleum exploration was also carried out but its deposits wasn't enough for oil exploitation.

In March, 1977 as a consequence of the earthquake in the Carpathian Mountains (Romania) the first and still the only mud volcano eventuated at the Starunia ozokerite deposit. In the years 1977-1988 professors, doctors of Geological and Mineralogical Science of IFNTUOG Nadia Bilous and Veniamin Kliarovskyi studied the mud volcanism around Starunia. According to those investigations, the area of 60 hectares is registered as a geological monument of country importance, is called "Miracle of Starunia", and is guarded by the Starunia village chairman.

At the same period such geologists as O. Adamenko, O. Stelmakh, H. Stelmakhovych, N. Shevchyk, V. Kolenchenko and others collaborators of the Department of General Geology of IFNTUOG were involved. They were joined by D. Drahant and others paleontologists of the Natural History Museum of the Academy of Science of Ukraine (Lviv).

In 70-80 years of 20th century L. Matskevych, an archeologist of the Institute of Ukrainian Studies after I. Krypyakevych of Academy of Sciences of Ukraine, together with B. Vasylenko and I. Kochkyn, archeologists of Ivano-Frankivsk V. Stefanyk Pedagogical Institute, carried out the investigation around Starunia. Accordingly, several sites of ancient humans of the late Paleolithic, Mesolithic, and Neolithic were discovered. Those were the sites of our ancestors *Cro-Magnons* (European early modern humans) who in physical attributes could be compared to *Homo sapiens*.

It is worth mentioning that in 1914 professor M. Lomnitskyi wrote about a round hole in the skull of the woolly rhinoceros, and a piece of wooden spear with a sharp end that had been found nearby.

Thus, Starunia is a unique phenomenon not only from the standpoint of paleontology and volcanism but also of archeology.

In 1988-1989 IFNTUOG firstly organized research work of mud volcano in the Starunia area on the financing of the Ministry of Education and Science of Ukraine under O. Adamenko direction. The research team was consisted of O. Stelmakh, L. Mykhalska, I. Mykhailuk and others employees of the Department of General Geology (since 1989 – the Department of Theoretical Foundations of Geology).

The complex investigation (study of mud volcano dynamics, topographical survey 1: 10 000 (Department of Engineering Geodesy, head of the department professor, doctor of Geological and Mineralogical Science – L. Saidakovskiy, executor – Ph.D. associate professor R. Pylypiuk), radiometric survey (Department of Geophysics, head of the department professor, doctor of Technical Sciences – B. Tarasov, executor – Ph.D. associate professor – V. Stepanyuk)) was carried out around the Starunia mud volcano. Maximum radiation level (60 $\mu\text{g} / \text{h}$ (4-5 times greater than maximum allowable concentration)) is fixed near the borehole "Nadiia" where gas is still burning

In the Starunia area, among minerals, it should be mention not only ozokerite and oil but also salt sediments which have been exploited in Subcarpathian region since the 12th century and nowadays may be a great source of treatment.

In 2007 the celebration of the 100th anniversary of paleontological discoveries aroused interest among researchers in interdisciplinary studies of this geological monument. The monograph "Starunia" by professor Sh. Aleksandrovych (Krakow, Poland) was published. M. Kotarba, the president of Polish society "Geosphere",

professor of AGH University of Science and Technology (Polish Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica), proposed to start joint investigations to O. Adamenko who had studied the Starunia area as an endogeodynamic phenomenon since 1974.

In May and October, 2004 two Ukrainian-Polish expeditions were organized on the budget financing of the Ministry of Education and Science of Poland. Unfortunately, the parallel project of IFNTUOG was not supported by the Ministry of Education and Science of Ukraine.

In 2005 the research results of both expeditions were published in "Polish and Ukrainian geological studies (2004-2005) at Starunia – the area of Discoveries of Wolly Rhinoceroses" by professor M. Kotarba.

The investigations enable the scientist to describe the history of Starunia researches, characterize the collection of paleontological discoveries, archaeological data, represent history of petroleum exploration, portray the geological location of the mammoth fauna, depict the role of saline deposits of *Miocene* in the formation of subsoil structure, represent geomorphological and neotectonic situation, Holocene terraces of the Velyky Lukavets River, sedimentary rocks, dendrochronology dating, and start geophysical and geochemical studies as well as radiocarbon dating.

At the same time O. Adamenko published an idea to create the Park of the Ice Age at the Starunia area in his fourth volume of the novel "EcoEurope is Our Future Home" (2007), in Polish journal, and in a number of articles.

In 2005 a joint scientific conference devoted to the 100th anniversary of paleontological discoveries was held in Krakow (Poland), and in 2008 – in Ivano-Frankivsk. The excursion to Starunia was organized where a lot of scientific results of expeditions carried out in the years 2004 to 2005 were discussed and represented in scientific journals and mass media content.

The next stage of interdisciplinary Starunia studies took place in 2006 – 2009, when well and core drillings were organized with the aim of a detailed study of Quaternary deposits by professors M. Katarba and O. Adamenko. Geological, geomorphological, geochemical and geophysical investigation were got on with carbon isotope analysis in order to establish the nature of carbon. The purpose was to recognize the origin of carbon and hydrogen – was it petroleum or the result of the decomposition of Quaternary organic remains of mammoth fauna and tundra flora?

The research results were published in the scientific collection "Interdisciplinary studies (2006-2009) at Starunia (Carpathian region, Ukraine) – the area of discoveries of Wolly Rhinoceroses" (Annales Societatis Geologorum Poloniae, vol. 79, no. 3, Krakow, 2009: pp. 217-480). The main results are represented in 17 articles which deal with geological environment, geomorphology, lithology, stratigraphy and paleogeography of the Upper Pleistocene and Holocene deposits, palynology, paleobotany, radiocarbon dating, description of plant and mussels remains, chronostratigraphy and environmental changes during the late Pleistocene and Holocene as well as with different methods such as electric probe, gravision and microgravity, geochemical analysis of gases, carbon isotope analysis, microbiological characteristics of Quaternary deposits and bitumen.

The importance of the investigation deals with the recognition of the most favorable area where potential exists for future discoveries of extinct Pleistocene mammals and the *Cro-Magnons* remains (European early modern humans). The deposits were explored by core-drilling drilled in 2007-2008 where the thickness of Pleistocene muds exceeds 2m and where salt and bitumens are best preserved. Thus, the future discoveries of woolly rhinoceroses and mammoth should be continued by drilling and quarrying.

Detailed investigations of Ukrainian and Polish scientists prove unique features of the Starunia area on a global scale and require the preservation and further study of paleontological remains and of the only Carpathian mud volcano. Future investigations may be conducted only by establishing Starunia geodynamic grounds and International Ecological Tourist Centre "Starunia: Park of the Ice Age". This idea is supported by the active position of IFNTUOG administration. The scientist of IFNTUOG made a Park's Landscape Architecture Project which is displayed in the Geological Museum of the University. The authors hope that there will be investors who will help to save such unique phenomenon as the Starunia area for the future generation.

**Олена Барсукова, Олена Вінницька
(Одеса, Україна)**

ВПЛИВ ЗМІН КЛІМАТУ НА АГРОКЛІМАТИЧНІ УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Клімат суттєво впливає на формування врожаю сільськогосподарських культур. Він значною мірою визначає середній рівень врожайності, її міжрічну мінливість і просторову структуру.

Щорічно через глобальне потепління у світі втрачається понад 1 млн. сільськогосподарських угідь. Зокрема, Україна за 40 років втратить 12-14 % таких земель. За той же час Євросоюз - майже 30 % орних площ. Виходячи з цих двох критеріїв, експерти Української аграрної конфедерації зробили висновок, що Україна в 2050 році буде забезпечувати експорт не менш як 45 млн т зерна, що становитиме приблизно 15 % світового експорту. Тому проблема оцінки впливу очікуваних змін клімату на агрокліматичні умови

виращування, продуктивність та валові збори зерна головної зернової культури України є дуже актуальною.

Ефективне управління сільськогосподарським виробництвом неможливе без аналізу ходу чинників, від яких залежить його діяльність. У сільськогосподарському виробництві найбільш впливовими на розвиток та урожай культур є метеорологічні умови. Вони в більшій мірі обумовлюють продуктивність усіх сільськогосподарських культур, у тому числі і зернових.

Зернові культури – найважливіша група сільськогосподарських рослин, які дають зерно – основний продукт харчування людини, сировину для багатьох галузей промисловості та корм сільськогосподарським тваринам. Урожайність їх залежить від технології вирощування, клімату, сортів та багатьох інших факторів.

Ярий ячмінь вирощують в Україні як продовольчу, кормову та технічну культуру. Проте за обсягом використання його продукції в народному господарстві він є, насамперед, однією з цінних зернофуражних культур, частка якої в балансі концентрованих кормів є значною. Ячмінь є важливою продовольчою культурою. Зерно ячменю також використовують для виробництва пива [1, 2].

Нами ставилось завдання дослідити як впливає зміна клімату на агрокліматичні умови вирощування та урожайність ярого ячменю на території Дніпропетровської області. Як теоретична основа для виконання розрахунків та порівняння результатів були використана розроблена А.М. Польовим модель агроекологічних врожаїв сільськогосподарських культур.

Однак без залучення повної інформації про умови навколишнього середовища і, в першу чергу, від тепло- та вологозабезпеченості культурних рослин неможливо дати конкретних рекомендацій щодо раціонального використання агрокліматичних ресурсів у тому чи іншому регіоні з метою отримання стабільних урожаїв високої якості. У цьому зв'язку заслуговують на увагу підходи щодо кількісної оцінки впливу агрокліматичних умов на продуктивність сільськогосподарських культур.

На підставі виконаних розрахунків нами була зроблена оцінка узагальнених характеристики агрокліматичних умов вирощування та продуктивності ярого ячменю за період 1990 - 2010 рр., за період 2011-2030 рр. та за період 2031-2050 рр. (табл. 1).

Ступінь сприятливості метеорологічних умов обробітку ярого ячменю характеризує співвідношення ММУ і ПУ. Сприятливість ґрунтових умов відображає ставлення ДМВ і ММВ. Ступінь сприятливості кліматичних умов (СВУ) ярого ячменю за період вегетації за період 1990-2010 рр. становить 0,737 відн.од., за сценарні періоди 2011-2030 рр. та 2031-2050 рр. – 0,708 відн.од.

Таблиця 1 – Узагальнені характеристики агрокліматичних умов вирощування і продуктивності ярого ячменю у Дніпропетровській області

№	Загальні показники за період вегетації	Кліматичні періоди		
		1990-2010	2011-2030	2031-2050
1	Оцінка ступеня сприятливості кліматичних умов, відн.од. (СВУ)	0,737	0,708	0,708
2	Оцінка рівня використання агрокліматичних ресурсів, відн. од. (C ₀)	0,620	0,620	0,620
3	Оцінка рівня реалізації агроекологічного потенціалу, відн. од. (C _d)	0,230	0,263	0,282
4	Оцінка рівня господарського використання метеорологічних і ґрунтових умов, відн. од. (C _a)	0,312	0,372	0,398
5	ПУ, г/м ²	2290	2498	2335
6	ММУ, г/м ²	1688	1769	1652
7	ДМУ, г/м ²	1047	1067	1024
8	ПУ зерна, ц/га	47,7	50,0	46,7

Співвідношення УВ і ММУ дає можливість оцінити ефективність використання агрокліматичних ресурсів (C₀). В обидва кліматичні періоди не зміниться оцінка рівня використання агрокліматичних ресурсів ярого ячменю і складатиме 0,620 відн.од.

Відношення УВ до ПУ характеризує рівень реалізації агроекологічного потенціалу (C_d) ярого ячменю. Описуючи оцінку рівня реалізації агроекологічного потенціалу (C_d) для ярого ячменю, ми бачимо, що найбільш високий рівень C_d>0,282 відн. од. у другому сценарному періоді. У першому сценарному періоді рівень C_d знижується до 0,263 відн.од.

При реальних ґрунтових умовах співвідношення УВ та ДМВ можна розглядати як показник досконалої агротехнології. Переходячи до опису оцінки культури землеробства (C_a) для ярого ячменю, видно, що у другому сценарному періоді найбільший рівень C_a складатиме 0,398 відн.од. Знижується рівень C_a (0,372 відн.од.) у першому сценарному періоді. В базовий період C_a становила 0,312 відн.од.

Значення приростів потенційного врожаю ярого ячменю за період 1990-2010 рр. становить 2290 г/м², за період 2011-2030 рр. – 2498 г/м² та за період 2031-2050 рр. становить 2335 г/м².

Як видно з табл. 1, розподіл приростів ММВ по території відрізняється від розподілу ПУ і найбільше значення його (1769 г/м²) спостерігається в першому сценарному періоді, зменшуючись до 1688 г/м² у базовий період. Найменше значення приросту ММВ спостерігається в період 2031 – 2050рр. і становитиме 1652 г/м².

Переходячи до опису приростів ДМВ ярого ячменю в Дніпропетровській області можна відзначити, що найбільше значення ДМВ спостерігається в першому сценарному періоді. Значення ДВУ тут складатиме 1067 г/м^2 . Нижче значення приросту ДМВ спостерігається у другому сценарному періоді і становитиме 1024 г/м^2 , що менше на 23 г/м^2 від базового періоду.

Описуючи розподіл виробничих врожаїв в Дніпропетровській області можна відзначити, що врожаї характеризуються меншим розмаїттям. Найбільш високий виробничий врожай спостерігається в перший сценарний період і складатиме $50,0 \text{ ц/га}$.

Можна зробити такий висновок, що на підставі виконаних розрахунків оцінки агрокліматичних умов вирощування та продуктивності ярого ячменю впродовж вегетації ми бачимо, що найсприятливіші умови, для отримання високих врожаїв складаються в період 2011-2030 рр.

Література:

1. Рослинництво: Підручник /О.І. Зінченко, В.Н. Салатенко, М.А. Білоножко; за ред. О.І. Зінченка. – К.: Аграрна освіта, 2001.- 591с.: іл.
2. Оцінка впливу кліматичних змін на галузі економіки України: монографія /під ред. С.М. Степаненко, А.М. Польового, Є.П. Школьного. – Одеса: Екологія, 2011. – 696 с.

Вікторія Волик
(Полтава, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ГІДРОГЕОХІМІЧНОГО МЕТОДУ ПРИ ПРОГНОЗУВАННІ ПОШУКІВ ВУГЛЕВОДНІВ

Роль води в розвитку планети має велике значення. Ще В.І. Вернадський вважав воду всюдисущим геологічним фактором, стверджуючи, що в земній корі її роль була незамінною, на протязі майже всього, геологічного часу. Вона приймає участь в окислювально-відновлювальних процесах гідролізу, вилугування, диференціації і транспортуванні різноманітних речовин та має значний вплив на клімат, безпосереднім чином впливає на структуру зовнішньої оболонки земної кори.

Не можна залишити поза увагою думку багатьох науковців, що зародилось життя на планеті Земля саме у водному середовищі.

Утворення гідросфери на Землі, за поглядом акад. Н.М. Страхова, розпочалось на самій ранній стадії її геологічної історії 4,5-5 мільярдів років тому назад, коли сталося розчленування земної кори на окремі відносно стійкі платформові і геосинклінальні області та утворилися океанічні западини і інші водні басейни, що є місцями акумуляції теригенного матеріалу та накопичення продуктів органічної життєдіяльності і хімічних процесів, що зумовило утворення великих товщ осадових порід та різноманітних корисних копалин таких як: руди чорних металів, бокситів, фосфоритів, солей, каустобіолітів (горючі корисні копалини) та багато інших [1, с. 23].

Вода, вилуговуючи і розчиняючи, бере участь в процесах хімічного вивітрювання, є основною причиною багатьох фізико-географічних та інженерно-геологічних процесів і явищ, вона виконує велику роботу, змінюючи поверхню нашої планети. «Возніца природи»- так назвав воду Леонардо Да Вінчі.

Також у житті людини, важливу роль відіграють підземні води. З давніх часів підземні води використовуються людиною і є найважливішим фактором для забезпечення життєдіяльності, в бальнеологічних цілях, термальні води використовуються при обігріві приміщень, а також є «рудною» для певних корисних копалин. З води людство видобуває Na, F, J, Be, тощо.

Підземні води є постійним супутником нафти і газу у земній корі. Міграція вуглеводневих флюїдів у гірських породах часто супроводжується циркуляцією підземних вод: термо-гідродинамічних, елюзійних та інфільтраційних водонапірних систем. Ці води характеризуються значними напорами, високою мінералізацією (до 320 г/л), лужністю (рН 7,5–8,5) та переважанням у їх складі хлор-іонів, натрій-іонів при майже повній відсутності сульфат-іонів. Всі вони отримали назву «нафтових вод».

Вперше нафтові води описав канадський геолог Т. Гант [2, с. 57]. Їхня унікальність завжди привертала увагу багатьох дослідників. Тому зараз існує ціла наукова галузь, що має назву нафтогазова (або промислова) гідрогеологія, основи якої закладено в роботах російських (А. Абрамович, В. Сулін, Н. Ігнатович, А. Карцев, М. Альтовский, В. Швець, А. Ніканоров та ін.), американських (І. Талмер, Дж. Роджерс, Д. Крауфорд, А. Лаверсен, Дж. Уайт та ін.), українських (А. Романюк, С. Гавриленко, В. Колодій, О. Штогрин, Л. Гуцало, А. Бабинець, О. Лукін, Л. Швай, Ю. Застежко, В. Суярко, А. Тердовідов, В. Терещенко та ін.) дослідників і вчених із інших країн. Особливе місце серед цих праць зараз займають роботи відомого українського геолога академіка НАН України О. Лукіна, який впевнено доводить єдність і взаємозв'язок гідрогеологічного, геодинамічного, літологічного, структурного, геохімічного та інших факторів нафтогазоскупчення в земних надрах [4, с. 215].

Підземні води, їх походження, формування, умови розповсюдження, закони руху, режим і запаси, фізичні властивості, хімічний і газовий склад, взаємозв'язок з атмосферними і поверхневими водами, вивчає наука гідрогеологія, також вона займається вивченням питань практичного застосування підземних вод для водопостачання і зрошення, розробкою заходів по боротьбі з негативним впливом підземних вод при будівництві і експлуатації різноманітних споруд.

Гідрогеологія охоплює широке коло питань, що вивчаються іншими науками, завдяки цьому поділяється на ряд розділів, в тому числі і нафтопромислової гідрогеології.

Нафтопромислова гідрогеологія вивчає питання міграції вуглеводнів у складі водонафтових розчинів та взаємодії підземних вод з нафтою та вуглеводневим газом, використання супутніх підземних вод різної ступені насиченості вуглеводнями, розміщення вод відносно нафтогазового покладу та їх режим, а також включає гідрогеохімічні методи. Останні методи в значній мірі визначають режим та умови видобутку вуглеводнів. Великий обсяг питань пов'язаний також з розробкою та вдосконаленням методів гідрогеологічних досліджень у місцях пошуку покладів вуглеводнів, та прогнозування під час розвідки і експлуатації родовищ вуглеводнів за гідрохімічними ознаками.

Гідрогеохімічний метод при прогнозуванні та пошуках родовищ вуглеводнів використовується достатньо широко даючи гарні результати, адже ґрунтується на змінах хімічного складу підземних вод навколо скупчень вуглеводнів. Основою цього методу є пошук водних ореолів розсіювання – гідрогеохімічних аномалій з підвищеними концентраціями хімічних елементів, які утворюються в процесі контакту підземних вод з вуглеводневими покладами [5, с. 93]. Водні ореоли розсіювання виокремлюються на фоні вод, хімічний склад яких формується під впливом регіональних гідрогеологічних умов поза зоною дії об'єктів пошуків. Останні мають назву фонових, а їхній склад – фоновим хімічним складом.

Для прогнозування нафтогазоносності використовують також геохімічний тип вод і характер їхньої загальної мінералізації, сульфатність, вміст мікроелементів (амоній, йод, бром, бор, ртуть, гелій, стронцій, ванадій) та інші особливості. Найбільш загальними показниками нафтогазоносності у стабільних платформених умовах є хімічний склад (хлоридний натрієвий) підземних вод та їх висока мінералізація.

Підземні пластові води родовищ нафти і газу мають специфічні особливості, які використовуються як показники при прогнозуванні нафтогазоносності надр. При цьому виділяють локальний (на окремих структурах і ділянках) та регіональний (на великих площах) види прогнозування.

Оскільки підземні води є основним носієм не лише мінеральної речовини, а й теплової енергії, вони виступають головним чинником процесів тепломасопереносу в земній корі, такі води, що мають підвищену температуру, часто спостерігаються у зонах нафтогазових родовищ, які контролюються розломними структурами, це явище пов'язане з висхідним розвантаженням вуглеводневих флюїдів, підземних вод і теплового потоку по тих же самих каналах фільтрації [6, с. 28]. Ось чому гідрогеотермічні аномалії є важливим індикатором скупчень нафти і газу в надрах.

У зонах альпійської активізації, що проявляється і у сучасних тектонічних рухах, надійний показник яких є, гідрокарбонатні натрієві води з низькою мінералізацією. Важливим критерієм оцінки нафтогазоносності є сульфатність підземних вод, яка різко знижується при наближенні до контуру нафтогазового покладу.

Органічні речовини, розчинені у підземних водах, належать до прямих показників присутності скупчень вуглеводнів у надрах, оскільки вони не лише є джерелом утворення нафти і газу, а й можуть надходити у підземні води з нафтового покладу внаслідок конвективного та молекулярно-дифузійних процесів. Слід зазначити, що присутність органічної речовини у підземних водах пов'язана в основному з покладами нафти і газоконденсату.

Досить надійним показником нафтових покладів є радіоактивність підземних вод за рахунок збагачення їх солями радію. Натомість самі нафти відрізняються низьким вмістом радію [7, с. 511].

Вміст у підземних водах ароматичних вуглеводнів (бензолу і толуолу) також може слугувати прямим показником нафтогазоносності. З наближенням до нафтових і газоконденсатних покладів концентрація їх значно підвищується. Феноли, що у водах нафтових та газоконденсатних родовищ досягають концентрацій 2–3 г/л, можуть бути ознакою наявності в надрах легких нафт та газоконденсату.

Гази, що присутні у підземних водах – важливий показник нафтогазоносності, та найбільше значення мають вуглеводневі гази, а також гелій, пари ртуті, азотисті сполуки (N, NO, NO₂, NH₃) та інші [4, с. 223]. Загальна газонасиченість підземних вод визначається кількістю газу, розчиненого в одиниці об'єму води, найбільша газонасиченість вод спостерігається у зонах метанової газонасиченості. Гідрогеохімічні аномалії, що є ділянками різкої зміни хімічного складу підземних вод порівняно з фоновими показниками, є важливим критерієм прогнозування і пошуку родовищ нафти та газу.

Аномальні ділянки характеризуються контрастністю, під якою розуміють співвідношення вмісту компонентів у воді в межах аномалії до їх фонових (середніх) значень. Чим більшою є контрастність, тим надійнішою у прогнозуванні значенні є аномалія. Здебільшого гідрогеохімічні аномалії приурочені до тектонічно ослаблених ділянок, де відбувається висхідне розвантаження вод глибоких горизонтів, нафтогазових флюїдів, теплового потоку та хімічних елементів і сполук глибинного генезису [3, с. 98].

Дуже часто на денній поверхні або поблизу неї розвантажуються хлоридні розсоли або прісні гідрокарбонатні конденсаційні (салюційні) води, що є важливою ознакою можливої присутності покладів нафти або газу. Це так звана «гідрогеохімічна інверсія», прояви якої часто супроводжують родовища вуглеводнів [2, с. 142].

Таким чином кожен нафтогазоносну область слід оцінювати виходячи з гідрогеологічних факторів, які можуть сприяти збереженню або, навпаки руйнуванню нафтогазових покладів в зоні досить утрудненого водообміну, зазвичай в природі спостерігаються серії водоносних та водотривких шарів, серед яких поховані поклади нафти і газу. Різниця фізико-хімічних властивостей води, нафти і газу обумовлює утворення покладів більшою частиною в антиклінальних структурах.

Література

1. Світлицький В.М. Геологічні основи та теорія пошуків і розвідки нафти і газу: Навч. посібник для ВНЗ/ В.М. Світлицький, О.Р. Стельмах, І.В. Світльцька. – К.: Інтерпрес ЛТД, 2010. – 390
2. Бакиров Э.А. Геология нефти и газа. Учебник для вузов/ Э.А. Бакиров, В.И. Ермолкин, В.И. Ларин – Под ред. Э.А. Бакирова, 2-е изд. – М.: Недра, 1990. – 240 с.
3. Бакиров А.А. Геологические основы прогнозирования нефтегазоносности недр/ А.А. Бакиров. – М.: Недра, 1973. – 344 с.
4. Михайлов В.А. Горючі корисні копалини України: Підручник/В.А. Михайлов, М.В. Курило, В.Г. Омельченко, Л.С. Леончак, В.В. Огар, В.М. Загнітко, О.В. Омельчук, В.В. Шунько, В.М. Гулій, Л.С. Лисиченко. – К.: «КНУ», 2009. – 376 с.
5. Височанський І.В. Наукові засади пошуків несклепінних пасток вуглеводнів у Дніпровсько-Донецькому авлакогені/ І.В. Височанський. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 236 с.
6. Колодій В.В. Нафтогазова гідрогеологія: підручник для ВНЗ/ В.В. Колодій, Б.Й. Маєвський – Івано-Франківськ: Факел, 2009. – 141 с.
7. Довідник з нафтогазової справи/ За ред. В.С. Бойка, Р.М. Кондрата, Р.С. Яремійчука. – К.: Львів, 1996. – 620 с.

Науковий керівник:
викладач Рудік Ольга Іванівна

Іванна Гетманьчик, Віктор Сидорко
(Київ, Україна)

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Традиційні методи та способи землекористування призвели до того, що за наявних темпів ерозії та знеліснення до 2030 року родючої землі на планеті стане менше на 960 млрд т, а лісів – на 440 млн. га.

Головною метою при сталому землекористуванні є не лише досягнення стану рівноваги між екологічними та економічними інтересами, а й обмеження кількісного зростання параметрів чисельності населення, техногенного навантаження тощо в екосистемі з подальшим його утриманням (коливанням) у діапазоні сталості.

Екологобезпечне використання земель змушує сприйняти екологічну парадигму розвитку, в основі якої лежить необхідність забезпечення умов виживання людства в середовищі, зміненому його ж діяльністю, та передбачає використання землі за таких умов, які гарантують недопущення незворотних екологічних наслідків та не знижують здатність ефективного функціонування екосистем. Зважаючи на вищезазначене, пропонуємо трактувати поняття «екологобезпечне використання земель» як територіально-просторове використання землі в балансокруговому процесі взаємовідносин земля – користувач у межах ємності екосистем за умов, які гарантують певний стан захищеності, недопущення незворотних екологічних процесів на землі та забезпеченості умов виживання людства [2].

Розвиток екологобезпечного використання землі має базуватися на трьох важливих принципах:

- придатності земель до підтримання рівноваги в екосистемах;
- придатності земель для проживання населення;

– придатності земель до використання в господарських цілях, а також захищеності земель від катастрофічних наслідків її використання.

Проблема гармонійних стосунків суспільства з природою ускладнюється тим, що збільшення площі ландшафтів, які не зазнають антропогенного навантаження, спряжене з виникненням перепон економічного, організаційного і соціального характеру, оскільки вимагатиме зміни у структурі земельного фонду у зв'язку із залученням частини земель господарського використання до таких, на яких буде відтворено природні ландшафти.

Відповідно до Закону України «Про екологічну мережу України» [1] проектування екомережі здійснюється шляхом розроблення регіональних схем формування екомережі Автономної Республіки Крим та областей, а також місцевих схем формування екомережі районів, населених пунктів та інших територій України. Для надання завершеності процесу формування екологічної мережі на місцевому рівні пропонується здійснювати розробку проектів землеустрою щодо формування землекористування екомережі територій сільських, селищних і міських рад. Першим етапом формування землекористування екомережі є аналіз та оцінка специфіки землекористування складових екомережі в межах адміністративних утворень за рядом позицій. Практично кожне адміністративне утворення з точки зору природної структури як одиниця, тою чи іншою мірою, штучна. Адміністративні утворення, як правило, не збігаються з природними межами, тому ні флористичні, ні синдинамічні критерії, незважаючи на їх природність та безумовну необхідність не є достатніми. Тому формування землекористування, особливо сільськогосподарського і природоохоронного, необхідно здійснювати з урахуванням ландшафтних критеріїв. Вони є визначальними для комплексного аналізу природних умов адміністративних утворень і

враховують як сукупність фізико-географічної інформації по землекористуваннях, так і дані щодо антропогенної трансформації їх земельних та інших природних ресурсів.

Ландшафтні критерії тісно корелюють з біологічними, які є основними для вибору земельних угідь, що включаються в екомережу. Особливо важливим є тісний зв'язок між показниками біорізноманіття та характеристиками просторової структури ландшафту, під яким розуміється кількісне співвідношення та просторове розподілення різних елементів ландшафту. Аналіз землекористування в межах адміністративно-територіальних утворень бажано проводити з використанням картографічних та інших матеріалів із землеустрою. Це дозволяє виділити ландшафтні елементи різних груп за ступенем змін ландшафту. Таку мережу ландшафтних утворень необхідно розглядати, як територію структурного елементу екомережі локального масштабу. Структурні елементи формування землекористування екомережі, в тому числі природно-заповідного фонду визначаються за об'єктивно обумовленими природними чинниками, просторовими параметрами екосистем та інших типів територіальних утворень, відповідно до сформованих принципів [3].

Структурні елементи формування землекористування територій природно-заповідного фонду, як складової частини екомережі включають: землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду, землекористування буферної території, землекористування відновлювальної території. Вони у своїй неперервній єдності утворюють землекористування екомережі, яке функціонально об'єднує осередки біорізноманіття в єдину регіональну та національну систему.

Структурні елементи формування землекористування території природно-заповідного фонду, як складової частини екомережі: основні території та об'єкти природно-заповідного фонду, буферні та відновлювальні території у своїй неперервній єдності і створюють екомережу, яка функціонально об'єднує осередки біорізноманіття в єдину національну і континентальну систему.

Критеріями вибору землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду є території найбільшої концентрації генетичного, видового, екосистемного і ландшафтного різноманіття, а також середовищ існування організмів, тобто території важливого біологічного і екологічного значення, добре інтегровані в ландшафт. Вони характеризуються великою різноманітністю видів біоти, форм ландшафтів і середовищ існування, мають винятково важливе значення для збереження ендемічних, реліктових і рідкісних видів та угруповань. Площа може бути різною залежно від території, на якій збереглося природне різноманіття, поширення рідкісних видів або функціональних зв'язків з іншими природними територіями, а також від територіального рівня, але не менше 500 га.

Землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду є вузловими елементами природно-заповідного фонду і включають, у першу чергу, території найбільшого різноманіття, де зустрічаються різні ландшафти або їх компоненти.

За своїм значенням землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна розділити на три групи:

1. Території, які відзначаються різноманітністю або унікальністю біоти.
2. Території на яких добре збереглися природні ландшафти, що мають континентальну, національну або регіональну цінність.
3. Території, які являють собою перетворені людиною ландшафти, що мають значну природничу й історико-культурну цінність.

Базовими критеріями відбору землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду є: ступінь природності території та її різноманіття; рівень багатства різноманіття; рівень значення різноманіття; рідкісність різноманіття; представленість ендемічних, реліктових і рідкісних видів; репрезентативність різноманіття; типовість різноманіття; повнота різноманіття; оптимальність розміру та природність меж; ступінь функціонального значення різноманіття; відповідність повній ландшафтній структурі; наявність антропогенно змінених територій, багатих на біорізноманіття; наявність рослин і тварин, специфічних для традиційних агроценозів; можливість інтеграції в Європейську екомережу.

Під час вибору землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду враховується загальний стан природного рослинного покриву та тваринного світу регіону. Вибір землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду доцільно здійснювати з урахуванням не лише сучасного стану біоти, а й можливостей її відновлення у майбутньому. Критерії вибору землекористування буферної території є перехідними смугами між природними територіями та територіями господарського використання. Основною функцією землекористування буферної території є забезпечення захисту територіальних елементів екомережі від негативного антропогенного впливу. Вони повинні мати площу, достатню для захисту землекористування основних територій та об'єктів природно-заповідного фонду від дії зовнішніх негативних факторів і оптимізації певних форм господарювання з метою збереження існуючих і відновлення втрачених природних цінностей. До складових землекористування буферної території можуть включатися буферні зони природних і біосферних заповідників і національних природних парків; частково землі водного фонду та водоохоронні зони; частково землі лісового фонду; інші заліснені території, у т.ч. лісові смуги та інші захисні насадження, які не належать до земель лісового фонду; землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів; частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті тощо [4].

Критерії вибору землекористування відновлювальної території створюються зі складових елементів екомережі з метою подальшого розвитку та удосконалення функціонування природно-заповідного фонду. Це території, на яких необхідно й можливо відновити природний рослинний покрив, здійснити репатріацію видів рослин і тварин. Основними критеріями вибору землекористування відновлювальної території є збереження на них середовищ існування, навіть якщо природне біорізноманіття повністю знищено (осушені торфовища, деградовані лучні та степові природні пасовища, зріджені ліси, агроценози інтенсивного використання), реальна можливість проведення ренатуралізаційних заходів. Відновлення екологічних зв'язків між природними територіями може здійснюватися як природними, так і штучними шляхами – посадкою лісу, залуженням прибережних смуг вздовж річок тощо. Повноцінна екологічна реставрація включає не лише відновлення екологічних зв'язків між природними територіями, що збереглися, а й суттєве збільшення площ під екосистемами, які здатні до саморегуляції, тобто відновлення таких екосистем, наприклад, терміново необхідно стабілізувати стан долин і заплавлів річок, які в багатьох місцях стали рефугіумами біорізноманіття природної рослинності.

До складових землекористування відновлювальної території належать земельні угіддя, які повинні відігравати функцію взаємозв'язків біоти з основними територіями: здавна орані, низькопродуктивні; вдруге засолені, внаслідок надмірного зрошення; пасовищні збої, ділянки прогону худоби та місця його постійної концентрації; забур'янені карантинними видами бур'янів, у т.ч. шкідливими для здоров'я людей; кар'єри, відвали породи тощо; орні землі на схилах, які відводяться під ґрунтозахисні смуги, або постійні ділянки, призначені для розведення диких комах-запилювачів; схили насипів і смуги відчуження вздовж автомобільних доріг, залізниць, нафто- і газопроводів, ЛЕП та інших комунікацій; ділянки відкритих ґрунтів, на яких відбуваються, або можуть розвинутиися яружні та зсувні процеси; місця постійного відпочинку та інші рекреаційні території; ділянки, які підлягають довгостроковій консервації внаслідок радіаційного, хімічного або іншого забруднення, яке становить загрозу здоров'ю людей і тварин; селітебні території, які підлягають рекультивациі – садиби, занедбані ферми тощо.

Основна мета формування національної екологічної мережі полягає у збільшенні площі природних територій до рівня, з одного боку, достатнього для забезпечення збалансованого використання і відтворення біотичних ресурсів, а з другого – адекватного екологічно-безпечному господарському використанню земель.

В умовах надмірної освоєності земель, формування національної екомережі України, як єдиної територіальної системи, має на меті доведення складових земельного фонду країни, на яких наявні умови для збереження та відтворення природного різноманіття ландшафтів, місць існування рослин і тварин до рівня, достатнього для забезпечення просторової єдності окремих ділянок природних територій.

Література:

1. Закон України «Про екологічну мережу України» від 24.06.2004. – № 1864-IV – Відомості Верховної Ради України від 05.11.2004. – 2004 р. – № 45. – С. 1841. – С. 502.
2. Герасимчук З.В. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики): дис. док. екон. наук: 08.10.01/ З.В. Герасимчук. – Л., 2001. – 485 с.
3. Третяк А.М., Третяк В.М., Гунько Л.А., Гетманьчик І.П. Організація землекористування ділянок природно-заповідного фонду. – Монографія. К.:ЦП «Компринт», 2019. – 183 с.
4. Третяк А.М., Гетманьчик І.П. Землевпорядне проектування: еколого-економічні засади формування землекористування природно-заповідних територій.. – К.:ЦП «Компринт», 2011. – 254 с.

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

**Наталія Латиш
(Харків, Україна)**

НАВЧАННЯ НЕПРАЦЮЮЧОГО НАСЕЛЕННЯ ДІЯМ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Злободенність поширення екологічних проблем, масштаби соціальних та економічних наслідків глобальних катастроф, стихійних лих, зростання масової терористичної діяльності та як результат активний пошук нових засобів забезпечення захисту населення у всьому світі стали причиною удосконалення засобів національної безпеки. Враховуючи те, що сучасне суспільство є чутливим до глобальних катаклізмів, які мають як природний, так і техногенний характер, вивчення та дослідження у сфері цивільного захисту задля забезпечення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях набувають актуальності. Особливо вразливою являється непрацююча частка населення, тому питання щодо створення ефективних заходів просвітницької діяльності та загальної навчальної роботи з такими людьми щодо безпеки життєдіяльності стоїть дедалі гостріше.

Мета дослідження – охарактеризувати вже розроблені та сформулювати нові заходи із забезпечення навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях, обґрунтувати особливості їх організації та напрямів удосконалення.

Проблему навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях висвітлено в Конституції України, Кодексі цивільного захисту України, в Постанові про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також в працях таких дослідників, як Т. Александрова, А. Рогуля, І. Скиба та ін.

Однак питання навчання діям у надзвичайних ситуаціях саме непрацюючого населення не отримало достатнього теоретичного і практичного обґрунтування, що вимагає подальших наукових досліджень.

Розглянемо сутність поняття «цивільний захист». Відповідно до Кодексу цивільного захисту України цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [2]. Правовою основою цивільного захисту є Конституція України (основний закон), Закони України «Про правові засади цивільного захисту», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про аварійно-рятувальні служби» тощо, Міжнародні договори України та інші законодавчі акти.

Конституція України як юридична база зобов'язань щодо безпеки життєдіяльності проголошує:

- «Кожна людина має невід'ємне право на життя... Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» (ст. 27).
- «Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» (ст. 49).
- «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» (ст. 50) [3].

Виходячи з положень, вказаних в основному законі України, можна стверджувати, що кожна людина повинна отримувати доступ до інформації, яка стосується захисту і збереження її здоров'я. У Кодексі цивільного захисту наголошується, що організація такого навчання як для працюючого, так і для непрацюючого населення покладається на центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій. Для дітей дошкільного віку, учнів та студентів реалізує державну політику у сфері освіти і науки центральний орган виконавчої влади. Ним створюються та затверджуються навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями. Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях встановлюється Кабінетом Міністрів України [2].

Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту. Для отримання працівниками відомостей про конкретні дії у надзвичайних ситуаціях з урахуванням особливостей виробничої діяльності суб'єкта господарювання у кожному суб'єкті господарювання обладнується інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту.

Щодо навчання непрацюючого населення, то в Кодексі не вказується, що воно є обов'язковим, до того ж, воно має здійснюватися більшою мірою самостійно. Люди вивчають пам'ятки та інший інформаційно-довідковий матеріал з питань цивільного захисту, правила пожежної безпеки у побуті та громадських місцях, мають право отримувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування й через засоби масової інформації іншу наочну продукцію, відомості про надзвичайні ситуації, у зоні яких або у зоні можливого ураження від яких може опинитися місце проживання непрацюючих громадян, а також про способи захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних такими надзвичайними ситуаціями.

Також навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та інших інформаційно-довідкових матеріалів з питань цивільного захисту, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях. Інформаційно-просвітницька робота з питань поведінки в умовах надзвичайних ситуацій передбачає:

- 1) інформування населення про методи реагування у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- 2) створення в консультативних пунктах умов для оволодіння громадянами навичками користування найбільш поширеними засобами захисту і надання першої само- та взаємодопомоги.

Для задоволення потреби у самостійному вивченні загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за методичного супроводження територіальних курсів, навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності видають навчальні, навчально-наочні посібники, брошури, розповсюджують інформаційні матеріали, буклети тощо.

Пропаганда знань серед населення щодо власної та колективної безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації здійснюється за сприяння громадських організацій [4].

Однак таке законодавче підґрунтя не є гарантією повноцінного забезпечення безпеки непрацюючого населення, адже немає жодних постанов, які б регулювали перевірку своєчасно проведеного навчання, консультацій та інформаційно-просвітницької роботи з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій. Варто зазначити про важливість культури безпеки життєдіяльності населення. Науковці Т. Александрова та І. Скиба під культурою безпеки життєдіяльності населення визначають сукупність певних цінностей, моральних норм і правил поведінки, що сприяють саморегуляції та підтриманню дисципліни людини як способу підвищення рівня власної безпеки [1].

Можна стверджувати, що необхідні більш дієві засоби для організації навчання та перевірки знань, навичок непрацюючого населення в умовах надзвичайних ситуацій. На основі вже розроблених заходів з забезпечення навчання не працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях можна запропонувати наступні заходи:

1. Інформаційно-просвітницьку роботу з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій може проводити соціальний працівник з періодичністю один раз на півріччя /місяць /тиждень в залежності від необхідності.
2. Безкоштовні інформаційно-просвітницькі щомісячні /щотижневі видання.
3. Тренінги, практичні збори, організовані місцевою владою.
4. Контроль та звітність про проведення навчання населення має здійснюватися місцевою владою.

Отже, інформаційно-просвітницьку роботу з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій бажано проводити шляхом запровадження постійних рубрик у засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Також непрацююче населення має самостійно вивчати пам'ятки та інший інформаційно-довідковий матеріал з питань цивільного захисту, правила пожежної безпеки у побуті та громадських місцях тощо. Проте цих заходів не є достатньо, тому слід запропонувати додаткові способи ефективної організації навчання людей, що не працюють: головну просвітницьку діяльність повинен виконувати соціальний працівник, а контроль над проведеною роботою здійснюється керівниками місцевої влади. У такий спосіб можна досягти якісного засвоєння інформації непрацюючим населенням, а також убезпечити їх життя та здоров'я від надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Александрова Т. Ф., Скиба І. Ю. Особливості навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях: методичні вказівки (видання друге доповнене) – Кіровоград: НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області, 2016 – 140 с.
2. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
3. Конституція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
4. Постанова про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013>

Науковий керівник:

кандидат технічних наук, Русанов Михайло Григорович.

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Віра Виноградова
(Біла Церква, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Головна мета освіти – не підготувати молодих людей до кар'єри, а виховати пошану до життя
Н. Кузен, американський еколог

В умовах сьогодення гостро постали перед людством екологічні проблеми: забруднення ґрунтів, повітря, водойм токсичними відходами, вимирання десятків видів рослин та тварин, розширення озонової діри, танення льодовиків, збереження генофонду та ін. Головною причиною усіх негараздів природи була і є людина. Не усвідомлюючи свого місця у навколишньому природному середовищі, вона шкодить насамперед собі, своїм нащадкам.

Адже людство досягло такого рівня розвитку, що нажалі, не може існувати далі, не змінюючи природних умов. Її життєдіяльність повною мірою залежить від благополуччя природного середовища [1, с. 278]. Тому надалі люди будуть змушені робити це обдуманно, передбачаючи далеку перспективу і використовувати знання основних екологічних законів, адже інших шляхів виходу з екологічної кризи суспільство не має. У високо розвинутих країнах світу екологічним вихованням нині охоплюються всі верстви населення. На жаль, Україна значно відстає в цьому. Ось чому так гостро постала нова проблема про пошук шляхів удосконалення у сфері морального виховання – екологічне виховання людини та підвищення рівня екологічної культури молодого покоління.

Щоб розв'язати проблеми взаємовідносин природи та суспільства, замало лише її екологічного усвідомлення. Людина повинна екологічно мислити, розуміти та аналізувати факти, знаходити причини та наслідки, приймати відповідні рішення. Людина, як не любить і не розуміє природу своєї Землі, не може називатися патріотом своєї Батьківщини.

Ось чому зараз перед освітянами стоїть завдання екологічної освіти і виховання молоді, що покликана формувати екологічну культуру, фундаментальні екологічні знання, екологічне мислення і свідомість, що ґрунтуються на бережливому ставленні до природи, як унікального ресурсу. Передумовою цього є екологічні знання, а результатом – екологічний світогляд. Найголовніше, хоча й, безперечно, найважливіше – це сформувати людину не просто екологічно грамотну, але й екологічно мислячу, таку, що живе за екологічними законами.

Екологічне виховання – це систематична педагогічна діяльність спрямована на розвиток молодого покоління екологічної культури.

Кожний з нас, розуміє, наскільки важливим на сьогодні для майбутнього наших дітей, нашої держави є екологічне виховання підростаючої молоді. Особливо гостро відчуваєш це після виїзду до річки, парку або лісу, де відпочивають люди, почувши або прочитавши про зникнення з нашої планети ще одного виду живих істот, дізнавшись з новин про чергову екокатастрофу, або просто купуючи для родини очищену воду (як у фантастичному фільмі 20-річної давнини). І раптом замислюєшся... А що ж далі?...

Тому на сьогодні не стоїть питання: Необхідне екологічне виховання чи ні? Стоїть питання – ЯК? – Як зробити, щоб достукатися до дитячого серця? Саме до душі і серця, а не тільки до розуму, бо дуже часто розум – сухий і глухий, якщо йому не підказує серце, не підштовхує душа...

А отже, екологічне виховання полягає не в тому, щоб надати дитині сухих теоретичних відомостей, а в тому, щоб навчити її бачити, чути, відчувати і співчувати. І тоді, не одразу, поступово, можливо повільніше, ніж нам хотілося б, наша планета перестане рухатись у тому напрямку, з якого немає вороття, і почне відроджуватись із нашою допомогою.

Екологічне виховання покликане забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, сформувати розуміння, що природа – це першооснова існування людини, а людина – частина природи, виховати свідоме добре ставлення до неї, почуття відповідальності за навколишнє середовище як національну і загальнолюдську цінність, розвивати творчу активність щодо охорони та перетворення оточуючого середовища, виховувати любов до рідної природи.

Лікар ніколи не зміг би лікувати людей, якби не мав уявлення про здоров'я і про те, як виявляє себе патологія. Тому й екологічні знання мають подаватися винятково в диференційованому вигляді, як нормальна і патологічна екологія.

Екологічне виховання має міжпредметний характер та є безперервним процесом.

Зміст екологічного виховання передбачає розкриття таких положень:

- світ природи – середовище перебування людини, яка має бути зацікавлена в збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі;

- осмислення екологічних явищ, вміння робити висновки відносно стану природи, давати рекомендації розумної взаємодії з нею;

- естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за збереження, спонукає до природоохоронної діяльності;

- розуміння наслідків тих чи інших дій людини в природі.

Особлива роль щодо цього відводиться предметам природничого і географічного циклів, які відкривають перед дітьми світ рослин, тварин, усього довкілля, а фізика і хімія уводять їх у світ політехнічних знань, наукових основ і принципів сучасного виробництва. Естетичний цикл предметів розкриває гармонію, неповторну красу природи, вплив її на виховання людини.

На основі екологічного мислення і свідомості формується екологічна культура, яка передбачає глибокі знання про навколишнє середовище (природне і соціальне), екологічний стиль мислення і відповідальне ставлення до природи, вміння вирішувати екологічні проблеми, безпосередню участь у природоохоронній діяльності.

Вивчаючи спадщину В. Сухомлинського (1918-1970 рр.) переконує нас, що вся його педагогіка спрямовує вихованців на розуміння того факту, що природа не може бути тільки об'єктом людського впливу – вона повинна стати рівноправним суб'єктом плідної взаємодії, сприяє формуванню у дітей міцних основ екологічного світогляду. Педагог довів, що *природа сама собою не виховує, виховує лише активна взаємодія дитини з нею*. Тому екологічне виховання, екологічна культура тісно пов'язана з природоохоронною діяльністю [3, с. 53].

Основою екологічного виховання педагог вважав розуміння взаємозумовленості всього живого на планеті і підкреслював істину: природа – це єдине ціле якому притаманна своя гармонія взаємозв'язків і суттю нашого життя, ніколи не віддасться від людини. В методиці екологічного виховання за В. О. Сухомлинським можна виділити наступні принципи: *принцип природовідповідності, принцип цілісності, принцип неперервності*.

З досвіду роботи зазначу, що проблема екологічного виховання молоді пов'язана із байдужістю до свого природного житла, а це означає відсутність елементарних екологічних знань, сформованої культури та поведінки у вихованні – батьками та педагогами переконання людей формуються з дитинства. Адже екологічна свідомість передбачає не лише бережливе ставлення до природи, але й розуміння вразливості природних екосистем. На жаль, у навчальних програмах на вивчення тем екологічного спрямування в відводиться досить мало часу, отож, більше уваги цим темам необхідно приділяти в комплексі.

Заняття з основи екології в комплексі з іншими навчальними дисциплінами спрямовані на виховання в студентів екологічної свідомості та культуру, головними аспектами яких є наукова основа, екологічний світогляд, екологічна відповідальність та ініціатива, а метою є формування професійної, екологічної компетентності студентів та підготовки майбутнього педагога щодо організації і здійснення природоохоронної діяльності в початковому процесі молодших школярів. Адже екологічне виховання необхідно розпочинати з молодшого шкільного віку. Діти цього віку сприймають на віру все сказане вчителем, його думка є для них більш вагомим, ніж думки друзів-однолітків, інших дорослих. Вони більш емоційні, ближче до серця сприймають негаразди інших, сильніше співпереживають. Тому саме початкова школа дає можливість сформуванню пізнавального потенціалу, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини у довкіллі через ознайомлення із рослинним і тваринним світом, розкриття взаємозв'язків у природі, вивчення та дослідження рідного краю.

Важливим аспектом психологічної підготовки молодого покоління у сфері екологічного виховання – формування співпричетності, відповідальності; розуміння необхідності піклування про природу; готовність жити у злагоді з природою й у відповідності до її законів.

Основними напрямками екологічного виховання: система життєдіяльності сім'ї, виховний вплив дитячих, дошкільних виховних заходів, діяльність загальноосвітньої школи та позашкільних виховних закладів тощо.

У процесі екологічного виховання можна використовувати різні форми: екскурсії, бесіди, ігри, практичну природоохоронну діяльність, диспути, творчі справи та ін. [2, с. 279].

У своїй роботі з екологічного виховання впроваджую технологію проблемного навчання, яка дає можливість сформуванню у студентів екологічне мислення під час розв'язання екозавдань, створення екологічних проектів, пошуку інформації про новітні технології утилізації відходів або використання альтернативних ресурсів з метою збереження первісних природних ресурсів. З цією метою на своїх заняттях ми запровадили рубрику «Екологічний вісник», а семінарські заняття у формі ділової гри пробуджують у студентів зацікавленість до діяльності суспільства, її необхідності та його вплив на довкілля, у формі дискусії вирішують проблеми утилізації відходів, шляхи подолання різних екологічних проблем.

Дієвою формою екологічного виховання є різноманітні екологічні акції. Акція може бути епізодичною або постійною. Такі заходи формують активну життєву позицію. Студенти нашого коледжу щорічно приймають участь в акції «Чистий берег» (хотілось щоб ця участь була свідомою, а невимушеною), «Збережи красу дендропарку «Олександрія», «Збережи ялинку», а поза навчальні заходи «Екологічний бумеранг», «Екологічні проблеми рідного міста» (пошук інформації - проблеми утилізації в розвинутих країнах і в рідному місті), «Ми позичили землю у своїх дітей» тощо відкривають шлях до формування професійної спрямованості. До Всесвітнього Дня Землі студенти виготовляють інформаційних буклети з

екологічним змістом («Знай, люби і бережи!»), проводять наукові конференції, організовують виставку фотографій «Незвичайне у звичайному».

Отже, природоохоронна робота є частиною еколого-виховного процесу, яка озброює студентів науковими знаннями з охорони природного середовища та організацією трудової діяльності.

Обереігаючи природу, ми тим самим захищаємо себе, збагачуємося духовно.

Література:

1. Білявський, Г. О. Основи екології: підруч. для студ. ВНЗ / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй, І. Ю. Костіков. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2004. – 408 с.
2. Кузьмінський, А. І. Педагогіка: підруч. для студ. ВНЗ. – К.: Знання, 2007. – 447с.
3. Сухомлинский В.О. Серце віддаю дітям. – К.: Радянська школа, 1988. – 272 с.
4. Федоренко, О. І. Основи екології: підруч. для студ. ВНЗ / О. І. Федоренко, О. І. Бондар, А. В. Кудін. – К.: Знання, 2006. – 543 с.

Руслан Грамащук
(Одеса, Україна)

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

До екологічних проблем належать такізміни стану довкілля, які можуть погіршити (прямо або опосередковано) умови життєдіяльності людини.

Екологічні проблеми нині поширені практично повсюдно. Це означає, що вони створюють загрозу життю діяльності не окремим групам людей, а людству загалом, не окремим регіонам чи країнам, а всій планеті.

Екологічні проблеми можуть бути спровоковані стихійними лихами. Так, наприклад, катастрофічні повені часто спричиняють знищення сільськогосподарських угідь, забруднення поверхневих вод і спалах інфекційних захворювань. Аналогічні наслідки можуть спричинювати й землетруси або виверження вулканів тощо [1. ст. 5].

Водночас екологічна проблема часто є наслідком впливу на природу людства. Упродовж усієї своєї історії людство через господарську діяльність поступово посилювало тиск на природу, усе більше порушуючи в ній екологічну рівновагу. Наслідком цього є забруднення довкілля і своєрідна "відповідь" на порушення людиною природних зв'язків виснаження ресурсів, видозміни окремих природних компонентів і загалом природних комплексів.

Сучасні принципи організації суспільства та його економічної бази є згубними для довкілля. Практично будь-яка галузь людської діяльності небезпечна для природи. Найбільший внесок у створення екологічної проблеми роблять сільське господарство, чорна й кольорова металургія, хімічна промисловість, транспорт і енергетика, особливо атомна.

Ці та інші галузі світової економіки постійно насичують землю, воду й повітря інертними і хімічно активними елементами, радіонуклідами тощо. Зростає шумове та електромагнітне забруднення. При цьому порушуються природні процеси в біосфері. Наслідком такого "захворювання" та отруєння біосфери може бути її повна деградація і загибель. А з нею загине і цивілізація [1. ст. 8].

Проблема захисту літосфери від забруднення. "Найміцніша" оболонка нашої планети забруднюється внаслідок "поховання" шкідливих, у тому числі радіоактивних, відходів. Свій негативний вплив чинять і внесені мінеральні добрива та отрутохімікати, завали "пустої" породи в районах гірських розробок і нагромаджені сміття звалища [1. ст. 15].

Проблема захисту від кислотних дощів. В атмосферу щорічно викидається понад 20 млрд. т. пило газових відходів, у яких містяться близько 240 явно шкідливих для людини речовин. Особливо чимало їх там, де електроенергетика базується на спалюванні великої кількості вугілля. Результатом такого забруднення стали так звані кислотні дощі. У викопному паливі, крім вуглеводів, завжди є домішки сірки, фосфору та багатьох інших елементів. При спалюванні ці елементи, так само, як і азот, щомістяться в повітрі, утворюють окиси. У результаті різноманітних фізико-хімічних процесів окиси сірки, азоту, фосфору перетворюються на кислоти, які разом з атмосферними опадами потрапляють на поверхню землі. Потрапляючи а ґрунти, кислотні дощі зменшують в них кількість поживних сумішей, пригнічують ріст рослин, а інколи призводять до їх повної загибелі. Найбільш чутливо на випадання кислотних дощів реагують хвойні ліси на великих просторах Західної і Центральної Європи та північного сходу США. Негативно впливають кислотні дощі і на органічний світ водойм. Спочатку зникають планктонні організми, потім гинеє риба, яка не має корму, а також можлива загибель ракоподібних та молюсків. Значних збитків завдають окиси й кислоти сірки також матеріалам і спорудам.

Посилюється корозія чорних і кольорових металів, мрамур і вапняки внаслідок хімічних реакцій перетворюються на гіпс. Це особливо несприятливо позначається на стані архітектурно-історичних пам'яток європейських країн, які, простоявши століття або навіть тисячоліття, можуть бути зруйновані за кілька десятків років. Нині кислотні дощі завдають значної шкоди екосистемам Центральної і Східної Європи, Скандинавських країн, багатьох районів Росії, Китаю та Індії [1. ст. 36].

Проблема захисту від теплового забруднення. Унаслідок згоряння органічного палива вміст вуглекислого газу у повітрі підвищений. Тим самим порушений природний коло обіг вуглекислого газу в природі. Саме це, на думку багатьох учених, і спричинило так званий парниковий ефект і, як наслідок, загальне потепління клімату. За оцінками, подвоєння вмісту вуглекислого газу у повітрі може призвести до підвищення середньої температури на планеті на 2-4 градуси С.

Сприяє потеплінню клімату і безпосереднє теплове забруднення повітря, зумовлене низьким коефіцієнтом корисної дії більшості машин і механізмів. Це вже яскраво помітно над великими агломераціями, мікроклімат яких значно тепліший, ніж на навколишніх територіях. Зміни клімату впливатимуть, зокрема, на стан здоров'я людей. Потепління вже призвело до збільшення показника смертності в країнах з низьким рівнем доходу на 150 тис. осіб на рік. Вважається, що показники виживання та відтворення бактерій, що заражають харчові продукти і джерела води, під впливом підвищення температури збільшаться, посилюючи тим самим негативний вплив на стан здоров'я населення.

Наслідком парникового ефекту може бути достатнє для глобальної катастрофи потепління клімату. Викликане ним танення криги в Антарктиді, Гренландії, Північному Льодовитому океані призведе до підвищення рівня Світового океану. Затопленими виявляться найзаселеніші частини суходолу. Сотні мільйонів людей вимушені будуть мігрувати в дуже несприятливі для життя регіони. Можуть статися грандіозні воєнні сутички між державами і народами. Життєвий простір людства звужиться як шагренева шкіра [1. ст. 86].

Проблема руйнації озонного шару. У 70-80-х роках ХХ ст. учені все частіше стали фіксувати зменшення концентрації озону у стратосфері, особливо над полярними і приполярними районами. Це явище отримало назву озонних дір. Вони небезпечні тим, що зменшення місту озону дає змогу вільно проникати на поверхню Землі ультрафіолетовим променям. Тим часом надмірна кількість ультрафіолетової радіації є шкідливою для живих організмів, зокрема збільшує ризик ракових захворювань населення [1. ст. 114].

Проблема захисту гідросфери від забруднення. Щорічно до гідросфери надходить близько 1800 млрд м куб викидів неочищених і слабо очищених стічних вод. Найбільш забрудненими у гідросфері є річкові й озерні води. Особливо багатонині нечистот є в річках Східної Європи. Загрозливих масштабів набуває забруднення поверхневих вод також у країнах, що розвиваються. Води Світового океану регулярно забруднюються з різних джерел. Основну масу забруднювачів приносять річкові води. Утім, багато їх надходить і з атмосферними опадами, а також унаслідок господарської діяльності людини в акваторіях океанів і морів. Найбільшої шкоди завдає забруднення нафтопродуктами, яких викидалося до 10 млн. т на рік. Крім того, нерідко всі води після промивання танкерів та інших суден зливалися прямо в океан. Іншим великим джерелом надходження нафти є аварії танкерів. Найбільш забрудненими районами Світового океану вважаються внутрішні моря Європи (Балтійське, Чорне, Азовське, Північне, Середземне) та Азії (внутрішнє Японське, Жовте, Яванське), а також Перська та Мексиканська затоки [2. ст. 27].

Проблема дефіциту чистої прісної води. Вона виникла через забруднення багатьох водойм, зміни клімату, а також зростання водоспоживання у зв'язку із зростанням чисельності населення. Як наслідок, нині приблизно 1,1 млрд. осіб не мають доступу до чистої води. Багато країн відчувають брак доброякісної питної води. Тому кожного року в країнах, що розвиваються, від хвороб, які спричинені збудниками, поширеними у неякісній воді, вмирає не менше як 4 млн. дітей. Крім того, за даними ООН, загострення проблеми дефіциту води погіршить і без того низький рівень санітарії в цих країнах, що стане причиною понад мільйона смертей на рік.

У багатьох, випадках використання водних ресурсів все більше ускладнюється нестійкістю водопостачання, що є наслідком як зростання чисельності населення, так і зміни клімату [2. ст. 38].

Проблема деградації земель. Кількість земельних ресурсів на земній кулі обмежена, до того ж їх не можна замінити жодними іншими ресурсами. Щороку з активного використання вилучаються мільйони гектарів земель, а це зменшує можливості людства вирішити продовольчу, сировинну, соціальну та інші глобальні проблеми.

Деградацію земель спричиняє багаточинників. Так, відкритий видобуток корисних копалин і підсилена внаслідок господарської діяльності ерозія призводять до повної втратиродючого шару землі і формування "місячних ландшафтів". Проблемою є і виснаження ґрунтів, оскільки хімічні добрива не можуть повною мірою компенсувати спожитий культурними рослинами гумус. Крім того, залишки добрив накопичуються в ґрунті і разом з отрутохімікатами стають небезпечними забруднювачами найважливішого для людей природного ресурсу — ґрунту [2. ст. 67].

Складовою проблеми деградації земель є проблема опустелення земель, яка у свою чергу нерідко зумовлена проблемою скорочення площі лісів. Внаслідок нераціонального господарювання спустелення відбувається не лише в посушливих регіонах світу (що прилягають до пустель тропіків і помірного поясу). Діяльність людини на Крайній Півночі вже спричинила деградацію тундри. Загалом підзагрозою спустелення опинилося 25 % території планети. Через зниження продуктивності сільськогосподарських і пасовищних угідь засоби для існування може втратити понад 1 млрд. осіб у понад 100 країнах.

Міркуючи над подальшим існуванням людства у зв'язку із загостренням екологічних проблем, фахівці ООН розробили концепцію стійкого розвитку людства, яка передбачає два підходи:

1) *стратегію "тотального очищення"*, що пов'язує стійкий розвиток людства з екологічно чистою енергетикою, безвідходною технологією, замкненими циклами виробництва тощо; 2) *стратегію*

обмеженого споживання. Країнами світу вже зроблено деякі конкретні кроки для обмеження забруднення атмосфери: підписано протоколи щодо поступового скорочення викидів вуглекислого газу (головного "винуватця" парникового ефекту), щодо повного припинення виробництва фреонів, які руйнують озоновий шар. Слід пам'ятати, що всі глобальні проблеми взаємопов'язані й тому можуть бути вирішені тільки в комплексі і тільки спільними зусиллями Світового співтовариства.

Література:

1. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Екологія і охорона навколишнього середовища Навчальний посібник. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. — 284 с.
2. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища Навчальний посібник. — 2-ге вид., стер. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. — 203 с

Науковий керівник:

доктор геолого-мінералогічних наук, професор Сафранов Т.А.

Анна Суїнова
(Боярка, Україна)

ЗМІНА КЛІМАТУ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ПРОГНОЗИ

Вступивши у третє тисячоліття – світ інформаційних технологій – людство не замислюється про екологічні катастрофи, яке створило. Все частіше починає звучати термін «глобальне потепління» – предмет запеклих суперечок політиків і вчених. Поки перші обговорюють необхідність застосування дорогих заходів з його уповільнення, другі не можуть домовитись, чи відбувається потепління насправді і наскільки винна у ньому людина. Проте ніхто не замислюється над цією темою достатньо довго для того, щоб хоча б щось змінити, запобігти цій страшній катастрофі. Сформульований американським вченим Баррі Коммонером екологічний закон «за все треба платити» – як ніколи стає все більш актуальним. Це – незаперечлива дійсність. Отже, необхідно замислитись про те, чи зможемо ми заплатити нашій матінці-землі за все те що вона нам дала і дає досі.

Люди почали досліджувати клімат ще за 3000 років до нашої ери. Так, Аристотель у трактаті «Метеорологіка» описав різні атмосферні явища. Перші відомості про погоду на Русі з'являються у другій половині IX століття. Метеорологічні дослідження в Україні пов'язані з заснуванням (1810 р.) в с. Кручик, що знаходилось у 50 км від Харкова, метеорологічної станції, яка спостерігала за температурою, тиском, опадами, напрямом вітру, визначенням загального стану погоди. Станція діяла до 1840 року.

Суттєвих змін у кліматі, як зараз, раніше не спостерігалось. Проте наукові досягнення людства не стоять на місці. Якщо раніше ми опалювали оселі пічками, то тепер ми винайшли електростанції. Так, звісно наше життя стало набагато легшим, проте полегшуючи життя собі, ми завдаємо непоправні збитки нашій планеті. Кожного року в світі збільшується кількість викидів парникових газів, що в свою чергу впливає на клімат.

Виявимо причини виникнення та наслідки, що передують зміні клімату. Це може стати реальністю, якщо не розпочати вживати реальні дії щодо цього запобігання. Адже в іншому випадку глобальну зміну клімату зупинити буде неможливо і життя на планеті, і як наслідок – відсутність майбутнього життя на планеті. Визначимо місце України в зазначеній катастрофі, яка може статися, проте якій все ще можна запобігти.

Глобальна зміна клімату – одна з найгостріших екологічних проблем які стоять перед людством. Згідно прогнозів провідних міжнародних наукових центрів з дослідження клімату, протягом наступного століття температура підвищиться на 2-5°C. Такі темпи глобального потепління спричинять серйозні кліматичні зміни і різні екосистеми опиняться під загрозою зникнення [4].

Сьогодні можна зі впевненістю сказати, що значні кліматичні зміни вже відбуваються. Ми повинні замислитись та зрозуміти, що людство не має права використовувати атмосферу планети для забруднення [4].

Основною причиною зміни клімату є використання викопного палива та неефективне споживання енергії, що виробляється.

Звичайно, час від часу клімат на нашій планеті періодично змінювався: відбувалося як похолодання, так і потепління. Останнім часом у метеорологів викликає занепокоєння набагато швидше розігрівання атмосфери, ніж в минулі епохи. Це спричинено значним збільшенням вуглекислого газу в атмосфері, який діє як скло: він пропускає світло, але затримує тепло, внаслідок цього планета розігрівається, і це викликає парниковий ефект.

За даними ООН з кінця XIX до початку XXI ст. температура на земній кулі підвищилась на 0,6° C. Середня швидкість підвищення глобальної температури до 1970 р. становила 0,05° C за 10 років, а останніми десятиліттями вона подвоїлась. Парникові гази, що утворюються внаслідок діяльності людини, викликають посилення парникового ефекту. Це зумовлює надмірна кількість газів, які утворюються в

результаті діяльності ТЕЦ, транспорту, сільського господарства, промисловості, а також лісових пожеж. За останні 20 років вміст CO₂ в повітрі збільшився на 17% [1].

Небезпека парникового ефекту полягає в тому, що за розрахунками вчених і моделюванням на ЕОМ, якщо середня річна температура Землі збільшиться на 2,5° С, це спричинить зміни найважливіших кліматичних параметрів, таких як: кількість опадів, хмарний покрив, океанічні течії та розміри полярних крижаних шапок [1].

Внутрішні райони континентів стануть більш сухими, а узбережжя – більш вологими, зими – коротшими й теплішими, а літо тривалішим і жаркішим. Основні кліматичні зони змістяться на північ приблизно на 400 км, що викличе потепління в зоні тундри, танення шару вічної мерзлоти в північних широтах. З одного боку – це значно покращить умови судноплавства, а з іншого – з'явиться набагато більше мігруючих айсбергів[1]. Та це не найгірший сценарій.

У зв'язку з таненням льодовиків рівень океану підвищиться на 6-10 м, при цьому буде затоплено близько 20% суходолу, де сьогодні живуть сотні мільйонів людей, розташовані міста, ферми, сади й поля [1].

З метою запобігання впливу парникових газів на всесвітній конференції ООН у Токіо в 1998 р. було прийняте рішення про квотування викидів парникових газів. Це має обмежити зростання їх викиду в атмосферу.

Київський протокол та місце України в процесі глобальної зміни клімату. Небайдужість вчених, політиків, громадських діячів до глобальної зміни клімату призвело до підписання (11.12.1997 р.) так званого «Київського протоколу» (назва отримана по місту, в якому був підписаний). Це – додатковий документ до Рамкової конвенції ООН зі змін клімату, підписаний на міжнародній конференції в Ріо-де-Жанейро (1992 р.). Метою Київського протоколу є зменшення викидів в атмосферу парникових газів. Під Київським протоколом на сьогодні підписалася 191 країна.

Підписання Україною Протоколу (15 березня 1999 р.), передбачає певні зобов'язання з боку держави. Проте, умови протоколу – дуже м'які для країни, оскільки не вимагають зменшення викидів парникових газів, а навіть дозволяють їх збільшення до рівня 1990 року [2]. Це ставить державу на двадцяте місце в світі за емісією парникових газів в атмосферу.

Отже, з метою запобігання загрози непередбачуваних наслідків зміни клімату, необхідно посилити увагу вчених світу щодо глибокого вивчення цього феномену, а також організації і виконанні дій щодо його запобігання. З огляду на вищезначене пропонуємо:

➤ зменшити квоти на викиди шкідливих газів в атмосферу;

➤ в обов'язковому порядку поставити на всі промислові підприємства компресори зрідженого газу.

Проте не всі підприємства можуть собі це дозволити через високу вартість. Щоб оснастити всі підприємства необхідно ввести податки на викиди шкідливих газів в атмосферу. Ці кошти допоможуть встановити необхідне обладнання;

➤ оскільки викид шкідливих газів з автомобілів великий, необхідно найближчим часом почати озеленювати вулиці та насаджувати парки, і одночасно почати масовий випуск екологічно безпечних автомобілів.

Література:

1. Кизима Р.А. Екологія: навчальний посібник / Р.А. Кизима. – Харків: Бурун Книга, 2010. – 126 с.
2. Нові правила Київського протоколу корисні для України. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://climategroup.org.ua/>
3. Клімат – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> – [заголовок з екрану]
4. Зміна клімату. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://necu.org.ua/climate/>
5. Київський протокол. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

Науковий керівник:

викладач екологічних дисциплін Суїнова Діана Михайлівна

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

**Світлана Бестужева, Данило Таровітов
(Харків, Україна)**

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ
У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ**

Посилення глобалізаційних та інтеграційних викликів у міжнародному просторі актуалізує значення для підприємств–суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності необхідність та доцільність оволодіння мистецтвом ведення переговорів. До того ж успішність переговорів визначатиметься обізнаністю національних особливостей партнерів.

Теоретичною основою розуміння культури ділового спілкування у міжнародному бізнесі є теоретико-методичні розробки таких вчених як І. І. Амінов [1, с. 2015], Й. М. Гах [2, с. 62], П. Е. Герчанівська [3, с. 58], Т. Б. Гриценко [4, с. 223], Т. Г. Грушевицька, В. Д. Попков, А. П. Садохін [5, с. 317], В. Маличевський [6, с. 37], І. М. Цимбалюк [7, с. 201].

У сучасному світі кожна країна як суб'єкт світогосподарських зв'язків має свою національну культуру, яка характеризується своєю неповторністю та оригінальністю. Для ефективної організації переговорного процесу у сфері міжнародного бізнесу необхідно чітко визначитись зі стратегією та тактикою ділового спілкування.

Так, у науковій роботі І. М. Кузнецова під стратегією ділового спілкування слід розуміти процес визначення певної цілі, яка стимулює волю суб'єкта господарювання, змушує його діяти усвідомлено, інтенсивно, мобілізуючи свої знання, вміння та навички для її досягнення [6, с. 45].

Відповідно під тактикою ділового спілкування слід розглядати процес вибору певної моделі поведінки суб'єкта господарювання, яка є найбільш сприятливою для досягнення визначеної ним цілі.

У роботі Т. Б. Гриценко в якості основних засад тактики ділового спілкування визначено такі: наявність декількох варіантів поведінки в однотипній ситуації і вміння оперативно ними скористатись; недопущення конфронтації чи конфліктів у діловому спілкуванні;

вміле використання механізмів людської взаємодії (прихильності, симпатії, антипатії, поваги, довіри тощо);

уважне ставлення до нових ідей, думок;

освоєння успішних в бізнесі моделей поведінки;

вміння подати себе, правильно оцінювати реакцію партнерів на висловлювання власних ідей та інтересів [4, с. 223].

Отже, стратегічний характер ділового спілкування полягає у розробці дієвих заходів взаємодії з іноземними партнерами з урахуванням крос-культурних особливостей їх діяльності.

Аналіз наукової літератури з проблематики крос-культурного спілкування у сфері міжнародного бізнесу дозволив авторам зробити висновок про відсутність єдиного підходу в узагальненні характеристик національних культур. Безперечно, це дуже складне завдання, але для підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності воно вкрай необхідним при організації та проведенні ділових переговорів.

У науковій літературі надається класифікація національних культур за таким критерієм як ставлення представників національної культури до фактору часу, згідно з яким виокремлюють:

монохромні національні культури, представники яких особливо цінують час свій, і своїх ділових партнерів);

поліхромні національні культури, представники яких не вважають час основним фактором ефективності проведенні переговорів, але намагаються оптимізувати його – це так звані гнучкі бізнес-культури [5, с. 356, 8, с. 201].

За висловленням І. І. Амінова, одним з важливих чинників у міжкультурному спілкуванні є відмінність у поглядах на припустимість чи неприпустимість емоційності. З огляду на це розрізняють:

експресивну культуру ділових стосунків, для якої емоційність є нормою;

стриману культуру ділових стосунків, яка надає перевагу раціональним способам взаємодії [1, с. 179].

Зважаючи на те, що національні стереотипи – це спрощене, емоційно забарвлене уявлення одного народу про інший або про самого себе [6, с. 374], доцільно узагальнити індивідуальні характеристики, притаманні представникам певних країн.

Так, представники західноєвропейських індивідуалістичних культур акцентують увагу на інформації, а не на способі її донесення, їх цікавить передусім її зміст. Для них характерне лаконічне мовлення, логічно вмотивоване, послідовне, концептуально точне мислення. Така манера спілкування притаманна американцям, які у повсякденному спілкуванні використовують запитання, що не потребують обов'язкової відповіді.

Представники колективістських культур (Схід, Азія), спілкуючись між собою, звертають увагу на контекст повідомлення, особливого значення надають не лише тому, про що йдеться, а й тому, як це висловлюється. З цієї причини спілкування між представниками східних культур здається дещо розпливчастим, неконкретним, перенасиченим непрямими формами висловлень.

У міжнародному бізнесі виокремлюють арабську, азійську та американську моделі комунікативної поведінки у бізнесі, які конкретизуються відповідними національними бізнес-культурами й істотно різняться у вербальному і невербальному сенсах.

Так, арабська етика не визнає категоричних відповідей. І тому про цілковиту згоду партнера можна зробити висновок лише тоді, коли він промовить “так” не менше двох разів, оскільки араби вважають, що про щось важливе потрібно сказати кілька разів. У співбесіді араби цінують гру слів, естетику і метафоричність мови, їм подобається висловлювати одну й ту саму думку різними словами. У спілкуванні їм притаманні висока експресивність, жестикуляція та схильність перебільшувати [1, с. 185].

Представники Китаю у будь-яких ситуаціях поведуться досить стримано, їм не притаманні прояви сильних емоцій, ентузіазму. Тому, спілкуючись, варто пам'ятати, що для них є неприпустимими обнімання, плескання по спині, поцілунки, навіть легкі дотики. Як і в арабському світі, китайський бізнес зорієнтовано спочатку на стосунки, потім – на угоду. Китайці уникають слова “ні”, оскільки вважають пряму відмову образою. Тому “ні” в Китаї означає: “це питання вимагає додаткового вивчення”; “це буде важко” тощо.

У Японії, як і в Китаї, заборонено поводитися розкуто, висловлювати думку прямо і категорично. Основу японської бізнес-культури становить принцип жорсткої субординації. Як і в Китаї, статус людини тут визначається віком, рангом і статтю. Культура ділового спілкування в Японії передбачає багато обмежень, ігнорування яких пов'язане з ризиком припинення будь-яких стосунків. Японський етикет понад усе вимагає пунктуальності, поваги до статусу, відсутності будь-якої афектації у стосунках. Культура спілкування в Японії вимагає вибачення за кожну помилку. Зазвичай японці слухають співрозмовника, погоджуючись з ним, але це означає тільки те, що вони уважно слухають, а погоджуються чи ні, робити не можна жодних висновків. Як і китайці, японці вважають, що відкритий прояв емоцій є свідченням недостатньої вихованості, відсутності витримки, тому надто емоційні особи викликають у них зневагу [1, с. 195].

Слід зазначити, що бізнес-культури багатьох північних європейських країн, передусім Німеччини, Великої Британії, орієнтовані на угоду, а ділова культура європейського Півдня (Іспанії, Італії) зорієнтована на стосунки. На ділових переговорах британці стримано висловлюють свої судження.

Так як представники бізнесу Німеччини є працелюбними, педантичними діловими партнерами, які прораховують всі можливі ситуації, враховують всі нюанси, тому довгострокове співробітництво з ними можна прогнозувати з високою достовірністю. Німецькі компанії завжди досить ґрунтовно готуються до переговорів, намагаються працювати лише з надійними партнерами.

Досить експресивний та швидкий ти мовлення у представників Франції створює можливості для аргументації ними своєї точки зору з використанням нестандартних висловлювань, елегантною, вишуканою побудовою фраз. Їм імponує почуття гумору, вони залюбки жартують, розповідають анекдоти. Можливо, тому під час ділових переговорів французи надають перевагу рідній мові.

Представники Іспанії ведуть переговори експресивно. Зазвичай обговоренню справ передуює світська бесіда: розмови про спорт, місцеві пам'ятки культури тощо. Під час переговорів іспанці покладаються на швидке мислення та спонтанність; виважене прийняття рішення, тривале обмірковування їм не властиві. Вони відрізняються багатослів'ям, тому не слід сподіватися на швидке закінчення переговорів.

Італійці розмовляють дуже швидко, миттєво реагують на будь-яку репліку, можуть здогадатися про думку партнера, яку він ще не встиг висловити, схильні переривати співрозмовника, досить імпульсивні [1, с. 215].

Американська культура ділового спілкування орієнтована на вигідне укладання зовнішньоекономічних угод через те, що американці досить прагматичні, впевнені у власних силах, жорстокі у досягненні власних цілей. В той же час вони ввічливі, тактовні, демократичні, однак дружні стосунки, що виникають у їхньому середовищі, досить формальні. [1, с. 217].

Отже, національна специфіка ділового спілкування різних країн залишаються важливими елементами міжнародного спілкування. І тому запорукою ефективного ділового спілкування між представниками різних культурних регіонів є ставлення до іншої культури як до рівноцінної.

Література:

1. Аминов И. И. Психология делового общения / И. И. Аминов. – М.: Издательство: Омега-Л, 2006. – 304 с.
2. Гах Й. М. Етика ділового спілкування: навч. посібник / Й. М. Гах. – К.: Центр навч. літератури, 2005. – 160 с.
3. Герчанівська П. Е. Культура управління: навч. посіб. / П. Е. Герчанівська. – К.: ІВЦ Видавництво “Політехніка”, 2005. – 152 с.
4. Грищенко Т. Б. Етика ділового спілкування. Навчальний посібник / Т. Б. Грищенко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
5. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин. – М.: Дашков и Ко, 2008. – 528 с.
6. Деловое общение: учеб.пособ. / сост. И. Н. Кузнецов. – М.: Дашков и Ко, 2008. – 528 с.
7. Маличевский В. Переговоры: психология, стратегия, аргументы / В. Маличевский. – Х.: Центр “Консульт”, 2007. – 128 с.
8. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навч. посібник / І. М. Цимбалюк. – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.

Марія Майборода, Євген Гайкевич
(Харків, Україна)

ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦЬКОГО НАПРЯМУ

В сучасних умовах головними завданнями керівників аграрних підприємств є не тільки виготовити продукцію, а й максимально ефективно використовувати ресурси, в умовах їх скорочення, та уміло реалізувати продукцію за найкращими для себе умовами. Бо тільки тоді, коли кошти надійдуть на рахунок за реалізовану продукцію, підприємство зможе з впевненістю дивитися в завтрашній день. Водночас потрібно зважати на те, що для аграрних підприємств особливістю діяльності є тривалий інтервал часу між вкладеними ресурсами в виробничий процес і отриманням фінансового результату.

Питання підвищення конкурентоздатності діяльності є необхідною умовою розвитку національного господарства та стимулом до інтенсифікації та впровадження інноваційних рішень в господарську діяльність підприємств різних галузей, в тому числі і підприємств спеціалізованих на зерновиробництві. Конкуренція як економічна категорія – це боротьба між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва і збуту товарів і послуг, за привласнення найбільших прибутків [3, с. 182]. Конкуренція виконує роль регулятора темпів і обсягів виробництва, спонукаючи виробника запроваджувати науково-технічні досягнення, підвищувати продуктивність праці, вдосконалювати технологію, організацію праці тощо.

Основні причини неефективності системи управління конкурентними перевагами вітчизняних підприємств, на думку вчених, криються в їх незбалансованості: невідповідності фінансового стану підприємства його положенню на галузевих ринках; дисбаланс між інтенсивністю виробничих і відтворювальних процесів; невідповідність внутрішньої структури, загальної та функціональних стратегій підприємства його цілям та задачам; слабкість інформаційно-аналітичного забезпечення управління розвитком; невідповідність рівня корпоративного управління і потреб ринкової економіки; низька ефективність реалізації функцій стратегічного планування та прогнозування; зміни виробничої діяльності, форм власності, владних, власних центрів відповідальності, «підвищення рухомості капіталів, товарів і послуг, посилення конкуренції» та ін. [1].

Сільськогосподарські підприємства, в тому числі і фермерські господарства, становлять сукупність трьох компонентів: майно, земля та працівники. Земля є основним засобом виробництва, що вимагає дотримання певного комплексу заходів. Таких як цільове використання земельних ресурсів, здійснення заходів з охорони земель, недопущення порушення прав власників землі та землекористувачів, збереження геодезичних знаків, дотримання правил добросусідства тощо. Все це в сукупності має вплив на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Для успішного функціонування вітчизняних підприємств на світовому ринку необхідно поєднувати сучасні технології і в виробничому процесі і в процесі управління діяльністю підприємства. Так, наприклад, провідний у світі та найбільший в Україні виробник та експортер соняшникової олії «Кернел» – придбавши елеватори для логістики зерна вдосконалив виробництво придбанням олійноекстракційних заводів, портових терміналів та високотехнологічної компанії «Дружба-Нова». Завдяки цьому вони стали не тільки виробниками, а й переробниками сільськогосподарської продукції та збільшили експорт зерна.

Потреба в підвищенні якості використання осинового ресурсу галузі – землі спонукає впроваджувати ресурсозберігаючі інноваційні технології.

Для нормального проходження такого процесу необхідно: по-перше, з'єднати засоби і предмети праці, особистісні та матеріальні елементи, віднайти оптимальні пропорції всіх складових, тобто сформувані виробничу структуру; по-друге, управляти ним, тобто створити організаційну структуру управління системою; і, по-третє, постійно забезпечувати виробничий процес (його особистісні та матеріальні елементи) умовами успішного функціонування, тобто створити інфраструктуру виробничої системи.

Відомо, що ще на початку 40-х років минулого століття почали створюватися спеціалізовані господарства – зернові, бавовняні, льонарські, скотарські, вівчарські радгоспи тощо. Спеціалізація здійснювалася і в колгоспах. Однак при обмеженні виробництва одним видом продукції спеціалізація набувала однобічного характеру, що призводило до нераціонального використання виробничих ресурсів. На противагу, намагаючись розвивати усі галузі, ці господарства втрачали напрям спеціалізації.

Наразі дослідження і розробки направлені від розвитку рослинництва вцілому до нових способів використання землі в до та після врожайного сезону. Це буде мати вирішальне значення в забезпеченні високої якості продукції, в доступності продуктів харчування, які будуть захищати як природні ресурси так і здоров'я людини, залишаючись при цьому конкурентоспроможними. На сьогодні дуже багато практик в інноваційному виробництві вже у вільному доступі, та більш того, їх використання іноді є обов'язковим згідно із законом, як наприклад, використання комплексної практики з боротьби з шкідниками (IPM), та багато інших систем, таких як теплиці з високими стелями у 12 метрів завдовжки, які були винайдені в Америці для подвоєння валового прибутку з землі, добрива для більш глибокого застосування, які являються екологічно чистими, що в свою чергу знижує собівартість продукції та підвищують збір вирощеної продукції в середньому на 18%, та багато інших інноваційних практик використання яких може сильно допомогти підприємству в розвитку та удосконалення своїх економічних показників.

Та не треба забувати, що сільськогосподарське виробництво має зазнати суттєвих змін, щоб задовольнити світовий попит на продукти харчування. Інноваційні технології сільськогосподарській галузі повинні відігравати важливу роль у вирішенні всіх можливих проблем таких як, збільшення виробництва продуктів харчування на стійкій основі, пом'якшення негативних наслідків зміни клімату, та багато іншого.

Одним із видів інноваційних технологій вирощування сільськогосподарських культур є інтенсивні технології яка має за основу посилення напруження, чи іншими словами збільшення концентрації різноманітних факторів інтенсифікації добрив, гербіцидів, пестицидів, стимуляторів росту, різних новітніх технічних засобів виробництва, та багато інших виробничих можливостей, які можуть забезпечити найвищу продуктивність продукції аграрного сектору [2].

На ряду з цим, в світі дуже стрімкими темпами розвивається один з перспективних напрямів аграрного сектору економіки, а саме виробництво екологічно чистої аграрної продукції. Активно запроваджує новітні технології, задля зниження антропогенного впливу на ґрунт та екологічну систему в цілому, шляхом переходу від традиційного до органічного виробництва, яке передбачає використання біопрепаратів і повну відмову від агрохімікатів.

Тож, при управлінні конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств всі рішення та дії керівництва мають бути направлені на створення конкурентних переваг, тобто тих особливостей що будуть виділяти підприємство для споживачів с поміж інших конкурентів. при цьому вважаємо доцільним є розмежування конкурентних переваг на тимчасові та стійкі. Тимчасові конкурентні переваги досягаються шляхом проведення акції, зниження ціни реалізації, надання додаткових послуг, наприклад транспортування придбаної продукції, збільшення обсягів реалізації продукції тощо. Проте, такі переваги мають короткий інтервал часової дії. На відміну від них стійкі конкурентні переваги носять тривалий характер та не можуть бути легко скопійованими та нейтралізованими конкурентами, проте процес їх створення й передбачає розвиток ресурсного потенціалу (впровадження ресурсозберігаючих технологій, підвищення кваліфікації та продуктивності працівників, збереження та захист ґрунтів, екологізацію сільськогосподарського виробництва тощо).

Література:

1. Карамушка О.М. Підвищення конкурентоспроможності виробників зернових культур в Україні: Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету №2. - 2016. - С. 104-108
2. Мазнев Г. Є. Планування фінансового забезпечення інноваційних агротехнологій в умовах різного фінансового стану підприємств / Г.Є. Мазнев, О.В. Дудник // Вісник ХНТУСГ, 2015. №161. С. 60 - 73
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: Підручник. / С.В. Мочерний // К.: Видавничий центр „Академія”, 2004. 856 с., С. 182

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ

**Ірина Пащенко
(Вінниця, Україна)**

ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ 1922-1933 РР. НА ПОДІЛЛІ

На сучасному етапі державного розвитку в Україні проводяться реформи в усіх сферах суспільного життя. Процес формування громадянського суспільства та створення правової держави потребує вдосконалення правоохоронної системи, в тому числі і органів прокуратури. Саме вони повинні перш за все забезпечувати функцію нагляду за дотриманням законності в державі. Тому, в умовах реформування інституту прокуратури варто звернутися до історичного аналізу концепцій її створення в період 1922 – 1933 рр. Це дозволить взяти позитивні перетворення тих років, відкинувши в минуле форми, методи та принципи роботи притаманні тоталітарному режиму. Особливість дослідження полягає також у тому, щоб розкрити основні напрямки діяльності прокуратури на прикладі Подільського регіону.

Сучасна історіографія охоплює чимало наукових праць, присвячених становленню та діяльності органів прокуратури УСРР в 1922 – 1933-х рр. Такі радянські дослідники, як О. Вишинський [2], С. Голунський [3], М. Кожевников [7], А. Рекунков [11], Д. Сусло [13] у своїх працях висвітлювали загальні тенденції формування та розвитку прокуратури УСРР в 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. Вагому роль в процесі дослідження функцій органів радянської прокуратури відіграли роботи Д. Яковенко [15], В. Мурзи [8], В. Сухоноса [14], В. Клочкова [6].

Метою даного дослідження є аналіз основних функцій та завдань органів прокуратури УСРР, їх класифікацію в системі державного управління в період її становлення на прикладі прокуратури Подільського регіону.

До моменту утвердження радянської влади функції прокуратури виконували різні органи влади та відомства: Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет, Рада Народних Комісарів, Всеукраїнський З'їзд Рад, народні комісаріати юстиції, робітничо-селянської інспекції, виконавчі комітети рад, відділи юстиції, створені при виконавчих комітетах місцевих Рад.

Публікація проекту Декрету про прокуратуру в «Тижневику радянської юстиції» в 1922 р. поклала початок активній дискусії щодо повноважень прокуратури в радянській правоохоронній системі. В ньому зазначалось, що положення про державну прокуратуру розроблено з метою посилення нагляду органів юстиції за законністю діяльності всіх органів радянської влади та в інтересах боротьби із злочинами [10, с. 12].

Основним питанням для обговорення була пропозиція щодо розширення функціональних обов'язків народних прокурорів та припинення їх дублювання іншими контролюючими органами, в тому числі, відділами юстиції. На IV Всеросійському з'їзді діячів радянської юстиції 26 січня 1922 р. більшість учасників підтримала рішення зберегти наглядові та контрольні функції прокуратури в рамках НКЮ, звільнивши її від опіки губвиконкомів.

28 червня 1922 р. постановою № 28 ВУЦВК було створено Державну прокуратуру Української СРР та прийнято «Положення про прокурорський нагляд», що рахується датою започаткування створення державної прокуратури. Сама назва нормативно-правового акту «Положення про прокурорський нагляд» підкреслювало головну функцію прокуратури – «здійснення нагляду від імені держави за законністю».

Прокуратура УСРР, як і РСФРР, заснована у складі Народного Комісаріату юстиції як окремий відділ, що підпорядковувся безпосередньо Народному Комісару юстиції, який постановою ВУЦВК призначався також і Прокурором УСРР.

У період свого становлення губернські прокуратури відповідно до положення «Про прокурорський нагляд в УСРР» виконували наступні функції: здійснення від імені держави нагляду за законністю дій усіх органів влади, господарських установ, громадських і приватних організацій та окремих осіб шляхом порушення кримінального переслідування проти винних і опротестування постанов, які порушують закон; безпосередній нагляд за діяльністю органів дізнання та слідства при розкритті злочинів, а також за діяльністю органів державного управління; підтримання обвинувачення в суді; участь у цивільному судочинстві; нагляд за належним утриманням ув'язнених під вартою [9, с. 42].

Постановою ВУЦВК від 6 вересня та інструкцією НКЮ від 22 вересня 1922 р. губернські відділи і повітові бюро юстиції були скасовані, а замість них запроваджувався інститут губернських прокурорів та їх помічників у повітах.

Реальне посилення прокурорської влади відбулось після передачі їй функцій контролю за діяльністю виконкомів місцевих рад, включаючи губернські, а пізніше обласні. Прокуратуру зобов'язали наглядати за тим, щоб постанови та інші нормативні акти місцевої радянської влади відповідали діючим союзним і республіканським законам. Зокрема, взаємовідносини органів прокуратури з губернськими та обласними комітетами були законодавчо визначені в Циркулярі № 546 від 5 грудня 1922 р., де зазначалось, що губернські комітети щомісячно повинні були заслуховувати на засіданнях доповіді губернського прокурора з метою здійснення партійного контролю над діяльністю прокуратури, проте вони не повинні втручатися безпосередньо в роботу органів прокуратури по розкриттю чи припиненню різного роду злочинів, незважаючи на партійне чи службове становище обвинувачених. [4, арк. 54].

Найбільша кількість порушень законодавства в діяльності виконавчих комітетів була пов'язана з фінансово-податковою діяльністю. Так, в 1926 р. Вінницька окружна прокуратура порушила 9 справ по звинуваченню представників місцевої влади за неналежне виконання покладених на неї обов'язків, зокрема щодо невиконання плану оподаткування у Літинському та Вінницькому районах. [5, с. 6].

Важливим напрямом роботи прокуратури було підтримання обвинувачення в суді та участь у цивільному судочинстві. Пленум губернського суду відбувався обов'язково за участі губернського прокурора або його помічника. У разі винесення протесту прокурора на рішення пленуму губернського суду призупинялось його виконання. Участь працівників прокуратури у судовому засіданні була незначною.

Нагляд за діяльністю народних судів здійснювалося безпосередньо губернською прокуратурою шляхом вимагання справ по скаргах та винесенням протестів на вироки народних судів. Так, 10 липня 1923 р. Верховний Суд УРСР розглянув справу по касаційному протесту помічника Подільського губернського прокурора І. М. Леві на вирок Подільського губернського суду від 7 червня 1923 р. по справі Григорія Афанасійовича Левченко обвинуваченого на підставі п. «е» ст. 180, 220 Кримінального кодексу, засудженого до позбавлення волі на два роки умовно. Розглянувши справу в ревізійному порядку Верховний Суд УРСР постановив скасувати вирок Подільського губернського суду від 7 червня 1923 р. по справі Г. А. Левченко на підставі ст. 444, 445, 358, 447, п. 2 ст. 362, п. 3 ст. 359 Кримінального процесуального кодексу справу направити до Подільського губернського суду для нового розгляду, зі стадії судового слідства [4, арк. 58].

Внаслідок переходу на триступеневу систему управління і скасуванням губерній структура органів прокуратури УСРР зазнала відповідних змін. Постановою РНК від 6 липня 1925 р. у порядку підготовки до введення в дію положення про суд були затверджені структура і штати НКЮ УСРР, окружних судів і окружних прокуратур.

Відповідно до зазначених змін в 1925 р. Подільську губернську прокуратуру було ліквідовано і утворено 6 окружних прокуратур: Вінницька, Кам'янецька, Могилівська, Проскурівська, Тульчинська і Гайсинська.

Складним напрямком діяльності органів прокуратури була робота в кримінально-касаційній колегії Верховного Суду та окружних судів. З 1927 р. ця частина роботи стала в центрі уваги працівників окружних прокуратур, зокрема, у Вінницькому окрузі прокуратура брала участь по всіх 2260 справах та було винесено 1 протест, в Кам'янець-Подільському – 324 [1, с. 327]. Прокуратура Верховного суду серед розглянутих справ окружних судів зазначала значний відсоток справ невірно вирішених касаційними інстанціями окружних судів.

Відповідно до річних звітів окружних прокуратур представники прокурорського нагляду бувають майже на всіх засіданнях окружних судів. Так, за 1927 р. працівники прокуратури Вінниці взяли участь в розпорядчих засіданнях окружних судів по 1544 справах та було винесено всього 8 протестів [1, с. 328].

Важливим джерелом виявлення прокуратурою порушень законності в порядку загального нагляду служили газетні замітки сільських кореспондентів. Тематика повідомлень у пресі, по яким прокуратура починала розслідування, була досить різноманітною: спекуляція, підвищення цін на товари і продукти, хабарництво, тяганина, бюрократизм, розтрата та розкрадання грошових коштів і матеріальних цінностей, замах на сількорів тощо.

На основі матеріалів Вінницької окружної прокуратури видно, що дописи робсількорів мають великий вплив на виправлення хиб праці установ та підприємств округи. З 1 жовтня 1925 р. до 1 серпня 1926 р. окружна прокуратура взяла на облік 481 допис з газет. Більшість (67 %) цих дописів припадає в основному на місцеві газети: «Червоний край» та «Вінницьку робітничу газету». Слід зазначити, що перш за все працівники окружної прокуратури взяли на облік дописи, що стосуються життя й роботи низового радянського апарату – 24.3 %, низової кооперації – 11 %, державних підприємств (цукроварні), цегельні 14.3%. Наведені факти свідчать про те, що робсількори допомагали органам прокуратури виявити злочини, негосподарність, бюрократизм, що мало місце в процесі роботи згаданих вище установ і підприємств. Але на той час залишалась ще проблема боротьби з бандитизмом та хуліганством.

Серед загальної кількості дописів, що їх взяла на облік окружна прокуратура дописи про бандитизм становили лише 1.8 %, про хуліганство – 3.5 %. Із 101 справи, що виникли з дописів сількорів, прокуратура закрила 62 % «за браком доказів» [12, с. 3].

Початком нового етапу функціонування радянської прокуратури в Україні є створення 20 червня 1933 р. Прокуратури СРСР, на яку було покладено загальне керівництво діяльністю прокуратур союзних республік.

Таким чином, становлення прокуратури як органу «революційної законності» повністю відповідало потребам партії, яка стимулювала організаційний лад правоохоронної системи радянського суспільства та відвела прокуратурі роль лідера. Можливо, за інших обставин функції державного обвинувачення, слідства та нагляду не були б зосереджені в одних руках, але репресивно-каральний характер політики стимулювали до появи прокуратури в тому вигляді в якому вона проіснувала довгий час.

Література:

1. Ахматов Л. Прокуратура та судовий нагляд // Вісник радянської юстиції. – Х: юридичне видавництво НКЮ УСРР, 1927. – № 9-10 (91-92). – С. 327-329.

2. Вышинский А. Суд и карательная политика советской власти / А. Вышинский. – Л.: Прибой, 1925. – 77 с.
3. Голунский С. Учебник по судоустройству / С. Голунский, Д. Карев. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. – 303 с.
4. Державний архів Вінницької області. – Ф. Р-1140. – Оп. 1. – Спр. 1. – 81 арк.
5. 3 роботи прокуратури // Червоний край. – Вінниця, 1926. – № 13 (732). – С. 6.
6. Клочков В. Історія прокуратури України / В. Клочков. – 3-вид., перероб. і доп. – К.: НТВ «Правник», 2004. – 245 с.
7. Кожевников М. Органы, выполнявшие функции советской прокуратуры до ее учреждения / М. Кожевников // Ученые записки МГУ. – 1949. – Вып. 144. – С. 37 – 84.
8. Мурза В. Прокуратура в державному механізмі УСРР (1922-1933 рр.): Автореф. дис. ... канд. юр. наук. – Х., 2003. – 19 с.
9. Положение о прокурорском надзоре // Советская прокуратура. Сборник документов. – М., 1981. – С. 42.
10. Проект декрета о государственной прокуратуре // Ежедневник советской юстиции. – М., 1922. – № 1 – С. 12 – 13.
11. Рекунков А. Законность – фактор государственного строительства / А. Рекунков, В. Клочков // Советская прокуратура: История и современность. – М., 1977. – С. 34 – 58.
12. Сількори – помічники прокуратури // Червоний край. – Вінниця, 1926. – № 48 (509). – С. 3.
13. Сусло Д. Організація судових органів Української РСР в період 1917-1925 рр. / Д. Сусло. – К.: Юрвдат, 1960. – 83 с.
14. Сухонос В. Органи, що виконували функції прокуратури в Україні у 1917-1922 рр. / В. Сухонос // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 7. – С. 86 – 87.
15. Яковенко Д. Учреждение прокуратуры УССР, ее организация и деятельность в 1922-1925 гг.: Автореф. дис. канд. юр. наук. / Д. Яковенко. – К., 1956. – 13 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор Мельничук Олег Анатолійович.

Оксана Степанова
(Переяслав, Україна)

КОЗАЦЬКІ ПОВСТАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК У БОРЮТБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ УКРАЇНИ (30-ті рр. XVII ст.): ІСТОРИОГРАФІЯ

Звернення до історіографічного аналізу джерел і публікацій, в яких було започатковано і продовжено дослідження щодо передумов та подій козацьких повстань як важливого чинника у боротьбі за державність України (30-ті рр. XVII ст.), засвідчило, що заявлена проблематика потребує подальшого вивчення. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що на даному етапі майже відсутні узагальнюючі концептуальні праці, в яких на достатньому науково-теоретичному та методологічному рівні, а головне з сучасних позицій аналізується позитивна роль козацтва у тогочасних державотворчих процесах.

Метою дослідження є аналіз праць щодо передумов та подій козацьких повстань як важливого чинника у боротьбі за державність України (30-ті рр. XVII ст.).

Звертаємо увагу лише найвагоміші праці, які безпосередньо дотичні до цієї важливої й актуальної теми. Так, в узагальнюючій праці Н. Полонської-Василенко є окремий розділ присвячений козацьким повстанням першої половини XVII ст. Ось, що вона писала з цього приводу: «...1628 року, семигородський князь, Бетлен Габор, казав шведському послові Страсбургерові: «відомий погляд Замойського, що народ козацький може затопити Польщу, якщо знайде розумного та шляхетного вождя», і ставив питання – чи не зможе запорозький народ збудувати окрему Річ Посполиту?» [9, с. 27]. Українські історики в радянський період також приділяли пильну увагу заявленій проблемі, особливо наприкінці 80-х рр. XX ст., коли виникла потреба у переосмисленні заборонених тем у період тоталітаризму. Водночас, слідуючи традиціям радянської історіографії, дослідники послідовно і цілеспрямовано називали ці реbelie «селянсько-козацькими повстаннями 20-30-х років XVII ст.», тим самим свідомо фальсифікувала історичне минуле українського етносу. Так, український історик Володимир Голобуцький (1903-1993) у другому томі «Історії Української ССР», писав, що однією з характерних рис народних повстань було те, що повсталі селяни, міщани, запорозькі й реєстрові козаки шукали підтримки й захисту в Росії, більше того – прагнули перейти під владу Російської держави [1, с. 441]. Водночас праці Голобуцького В. значно доповнюють знання про участь запорозького козацтва у повстаннях в першій половині XVII ст. [1; 2].

Вчений-дослідник Марочкін В. П. у своїй праці проаналізував антифеодальний і визвольний рух в Україні в першій чверті XVII ст. [7]. А Щербак В.О. приділив пильну увагу аналізу козацьким рухам в Україні напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. [11]. Отже, у названих працях головною рушійною силою повстань в Україні напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. були селяни, городяни, а козацтво десь пленталося у хвості й усі разом вони мріяли стати підданими Московії.

У період незалежності України дана тема набула особливого значення та звучання. У зв'язку з цим, були видані документи та перевидані праці відомих істориків, які проливають світло на причини, перебіг та наслідки козацьких повстань в першій половині XVII ст. Зокрема, у 1993 р. вийшов збірник документів і матеріалів про селянський рух в Україні 1569–1647 рр. [10]. Великий масив джерельного матеріалу про передумови, перебіг та наслідки козацьких повстань першої половини XVII ст. можна почерпнути з фундаментальних напрацювань Грушевського М. перевиданих у 1991-1992 рр. та 1995 р. [3].

Лише на початку XXI ст. маятник оцінки цих повстань хитнувся у протилежний. Зокрема, дослідник С. Лях називає їх козацькими війнами й характеризує як масштабні збройні виступи українського козацтва кінця 16 – першої половини 17 ст. у союзі із селянськими масами проти режиму польської влади та додає, що залежно від розуміння їх характеру різними авторами, вони ще називаються козацькими (селянсько-козацькими, козацько-селянськими) повстаннями [6, с. 247]. Дослідник Іванцов І.О. характеризує повстання, як боротьбу українського народу проти шляхетської Польщі у 1635–1638 рр. [4].

У 2005 р. побачила світ узагальнююча праця Яковенко Н. «Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України» [11], написана з врахуванням новітніх науково-теоретичних та методологічних позицій. Слід відзначити і напрацювання історика Плохія С. про значний вплив козацтва на релігію та політику в ранньомодерній Україні, видане в 2006 р. [8].

Доповнює напрацювання українських істориків у цій сфері і праця сучасного польського історика Камінського Сулими А. «Історія Речі Посполитої як історія багатьох народів, 1505-1795. Громадяни, їхня держава, суспільство, культура», оприлюднена у 2011 р. [5]. Так, Анджей Сулима Камінський справедливо зауважує: «На перший погляд може видатися, що політики Речі Посполитої у ставленні до козацтва керувалися короткозорою прагматикою. Поза сумнівом, розширення реєстру на період воєн і подальші намагання обернути тисячі козаків на сільський чи міський простолюд пояснюється фінансовими резонансами, адже так само різко скорочували й польську та литовську армії. Аналогічно діяли уряди Франції та німецьких князівств, а шкоди, що їх заподіявали, збиваючись у банди, неоплачувані й звільнені з війська жовніри, були однаковою проблемою не лише над Дніпром, а й над Віслою, Німаном, Рейном, Дунаєм і Роною. Проте фіскальні міркування пояснюють не все, оскільки козацькі бунти, на відміну від солдатських конфедерацій Речі Посполитої, серед своїх вимог на перше місце висували не платню. Для них найважливішим питанням було місце козацтва у соціальній структурі Речі Посполитої» [5, с. 87].

Таким чином, радянські дослідники послідовно і цілеспрямовано називали виступи козаків «селянсько-козацькими повстаннями 20-30-х років XVII ст.» або «антифеодальним рухом селян», тим самим свідомо фальсифікували історичне минуле українського етносу. Проаналізувавши історіографічні напрацювання сучасних дослідників та їхні теоретико-методологічні аспекти вивчення козацьких повстань першої половини XVII ст. як важливого чинника українського державотворення ми прийшли до таких висновків: головною метою виступів українського козацтва було виборювання шляхетського статусу, способом її здійснення була збройна непокора, яка згодом переростала у повстання, а провідною рушійною силою – козацтво, при незначній (спочатку) й трохи більшій (під кінець) допомозі селянства і міщанства.

Література

1. Голобуцкий В.А. Крестьянско-казацкие восстания 20-30-х годов XVIII [Глава XVII] // История Украинской ССР в 10 т. К. 1982. Том второй. Развитие феодализма. Нарастание антифеодальной и освободительной (Вторая половина XIII – первая половина XVII в.). – С. 423-443.
2. Голобуцкий В. Запорозьке козацтво. К.: Вища школа, 1994. 539 с.
3. Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11 т. 12 кн. Т. VIII. Ч. I. Від Куруківщини до Кумейщини (1626-1638). – К., 1995. – 228 с.
4. Іванцов І.О. Повстання українського народу проти шляхетської Польщі 1635–1638 рр. – К.: Академперіодика, 2002. – 456 с.
5. Камінський Сулима А. Історія Речі Посполитої як історія багатьох народів, 1505-1795. Громадяни, їхня держава, суспільство, культура / Пер. з пол. – К.: Наш час, 2011. – 263 с.
6. Лях С. Р. Козацькі війни // Українське козацтво: Мала енциклопедія. – К.: Запоріжжя, 2002. – С. 247-248.
7. Марочкін В.П. Антифеодальний і визвольний рух на Україні в першій чверті XVII ст. – К.: Вища школа, 1989. – 111 с.
8. Плохій С. Наливайкова віра: Козаки та релігія в ранньомодерній Україні / Пер. з англ. К., 2006. – 495 с.
9. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. 1. До середини XVIII ст. 2-ге вид. К.: Либідь, 1993. – 672 с.
10. Селянський рух на Україні 1569-1647 рр. Збірник документів і матеріалів. К.: Наукова думка, 1993. – 532 с.
11. Щербак В.О. Антифеодальні рухи на Україні напередодні визвольної війни 1648–1654 рр. К.: Наукова думка, 1989. – 125 с.
12. Яковенко Н.М. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид., перероблене та розшир. – К.: 2005. – 584 с.

СЕКЦІЯ: МЕДИЧНІ НАУКИ

Марія Пікуз
(Харків, Україна)

ВИБІР СКЛАДУ СИРОПУ НА ОСНОВІ СУХОГО ЕКСТРАКТУ ЧОРНОЇ СМОРОДИНИ

Антиоксиданти відіграють важливу роль в регуляції протікання вільно-радикальних перетворень в організмі, істотно впливаючи на його стан, тому дослідження антиоксидантів останнім часом набули широкого поширення. Найбільш перспективними для корекції антиоксидантного статусу людського організму є продукти рослинного походження, багаті на поліфеноли, вітамінами, каротиноїди і інші біологічно активні речовини завдяки їх широкому поширенню, доступності, цінним властивостям, щадному впливу на організм і порівняно низькій токсичності [1, с. 33].

Останнім часом привертає до себе увагу смородина чорна, яка містить широкий комплекс біологічно активних сполук, основними з яких є кислота аскорбінова, флавоноїди, дубильні речовини, кумарини, каротиноїди, органічні кислоти, ефірні олії та ін., які саме і володіють антиоксидантними властивостями [2, с. 7-14]. Саме смородина чорна є перспективною лікарською рослиною, але дослідження сучасного фармацевтичного ринку України показало, що номенклатура лікарських препаратів на її основі невелика [3, 55-60]. У зв'язку з цим актуальним є створення і впровадження в медичну практику лікарських засобів на основі сухого екстракту смородини чорної.

Метою нашої роботи було вибору складу та технології сиропу на основі сухого екстракту смородини чорної з антиоксидантною та протизапальною дією.

Сиропа на рослинній основі становлять окремий інтерес для проведення досліджень, виходячи зі широкого хімічного складу лікарських рослин, наявності специфічних смакових характеристик біологічно активних сполук рослин, а також здатності до швидкої мікробної контамінації.

Допоміжні речовини у технології сиропів підрозділяють на наступні групи: коригентисмаку і запаху (натуральні і штучні), стабілізатори, загусники, співрозчинники, консерванти та барвники [4, с. 53-57; 5].

Пероральний прийом сиропів передбачає дотримання низки показників для підвищення їх споживчих властивостей: запах, колір та смак. Враховуючи, що багато препаратів із рослинної сировини має гіркий або неприємний смак, є можливість його маскування. Для маскування неприємних відчуттів і забезпечення прийнятних органолептичних властивостей у технології сиропів використовують самекоригенти смаку і запаху. Усі підсолоджувачі, які використовуються у фармацевтичній і харчовій промисловості, можна розділити на дві групи: природного походження і синтетичного. В якості підсолоджувачів використовуються амінокислоти та їх похідні цукор, поліспирти, дитерпени, синтетичні речовини та ін. Аналізуючи асортимент підсолоджувачів, можна зробити висновок, що найчастіше використовують сахарозу (40%), сорбіт (20%) та натрію сахаринат (15%).

В якості основного носія для сиропу використовували сорбіт, сахарозу та фруктозу. Сорбіт вигідно відрізняється від інших вуглеводів. Сиропа, виготовлені на його основі, стабільніші, економічно вигідні і здатні пролонгувати дію лікарських речовин. Він є менш сприятливим середовищем для зростання і розмноження дріжджів і бактерій, повільно всмоктується з шлунково-кишкового тракту. У певних терапевтичних дозах сорбіт надає жовчогінну, проносну і діуретичну дію, що обмежує його концентрацію в сиропі до 50%.

Для забезпечення легкості дозування препарату до складу сиропів прийнято вводити речовини, що збільшують в'язкість. В якості таких речовин нами були використані загусники: пропіленгліколь, метилцелюлоза, гідроксietилцелюлоза. Пропіленгліколь у рідких пероральних лікарських формах застосовується в концентрації 10-25%, метилцелюлоза - 1-2%, гідроксietилцелюлоза - 0,1-0,7%. Склади модельних сумішей наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Склади модельних сумішей

Найменування речовин	Номер модельних зразків									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сорбіт	35,0	35,0	35,0	20,0	35,0	20,0	35,0	20,0	35,0	20,0
Фруктоза	-	-	-	15,0	-	-	-	-	-	15,0
Сахароза	-	-	-	-	-	15,0	-	15,0	-	-
Метилцелюлоза	1,0	1,5	2,0	2,0	2,0	-	-	-	-	-
Гідроксietилцелюлози	-	-	-	-	-	0,3	0,5	0,7	0,5	0,5
Пропіленгліколь	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Вода очищена до	100,0									

Згідно з літературними джерелами, найбільш зручними для дозування є розчини з динамічною в'язкістю близько 60 мПа с, яка характеризує оптимальну щільність лікарського засобу, що забезпечує необхідну точність дозування і дозволяє йому витікати з контейнера і наповнювати дозуючу ложку з оптимальною швидкістю. Показники в'язкості, що були досліджені наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники в'язкості та щільності модельних зразків з загустниками
(n = 5, P = 95 %)

Номер складу	Динамічна в'язкість, мПа·с	Щільність, г/см ³
1	42,09 ± 1,4	1,14 ± 0,012
2	49,21 ± 2,4	1,13 ± 0,018
3	64,45 ± 2,8	1,13 ± 0,016
4	67,82 ± 1,3	1,12 ± 0,014
5	63,87 ± 2,1	1,11 ± 0,011
6	46,01 ± 2,5	1,14 ± 0,021
7	59,17 ± 2,47	1,15 ± 0,020
8	89,46 ± 1,7	1,14 ± 0,018
9	57,48 ± 1,87	1,14 ± 0,023
10	61,17 ± 2,51	1,14 ± 0,021

В результаті проведених досліджень встановлено, що оптимальну в'язкість мають складу з вмістом 35% сорбіту або сорбіт: фруктоза (сахароза) в співвідношенні (2,0:1,5) з додаванням 0,5 г гідроксиетилцелюлози і 10,0 пропіленгликолю (складу основ модельних зразків 7, 8, 10).

Література:

1. Вишневська Л. І. Технологічні дослідження лікарської рослинної сировини та її композицій у створенні нових препаратів. Вісник фармації. 2008. № 4 (56). С. 33–38
2. Ким, М. Е. Сиропы: состав, технология современное состояние исследований (обзор литературы) / М. Е. Ким, Э. Ф. Степанова, С. Б. Евсеева // Фармация и фармакология. 2014. – № 3. – С. 7-14.
3. Шевчук, Л. М. Вплив умов вирощування та сорту на вміст поліфенолів у плодах чорної смородини (*Ribes nigrum* L.) [Текст] / Л. М. Шевчук, О. М. Ярещенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 2. – С. 55–60.
4. Кузнецов А. В. Корригенты вкуса в производстве лекарственных препаратов. /А. В. Кузнецов, А. А. Кузнецов // Фармация. 2011. № 2. С. 53–57
5. Перцев, І. М. Допоміжні речовини в технології ліків: вплив на технологічні, споживчі, економічні характеристики і терапевтичну ефективність [Текст]: навч. пос. /І. М. Перцев, Д. І. Дмитрієвський, В. Д. Рибачук. – Х.: Золоті сторінки, 2010. – 600 с

Науковий керівник:

канд. фарм. н., Сліпченко Галина Дмитрівна.

SEKCIJA: PEDAGOGIKA

Наталія Мелник
(Кишинів, Республіка Молдова)

ȘEDINȚA, CARACTERUL CONSTRUCTIV AL ACESTEIA THE SITTING, ITS CONSTRUCTIVE CHARACTER

Rezumat: Ședința este cea mai frecventă metodă de management utilizată de un manager în activitatea sa. Caracteristicile de bază ale comunicării în ședințe sunt caracterul constructiv al acesteia, deschiderea față de opiniile celorlalți, toleranța și nondiscriminarea, acordarea unor șanse egale de exprimare tuturor participanților, indiferent de funcție și statut, ascultarea și luarea în considerare a opiniilor celorlalți în adoptarea unor decizii.

Summary: The sitting is the most common management method used by a manager in his activity. The basic characteristics of the communication in the meetings are its constructive character, openness to the opinions of others, tolerance and non-discrimination, giving equal chances of expression to all participants, regardless of function and status, listening and taking into account the opinions of others in making decisions.

Managementul educațional în realizarea sarcinilor ce-i revin implică 4 factori-cheie, care trebuie să se armonizeze în cadrul sistemului metodologic-managerial: liderul cu caracteristicile sale specifice (competențele și carisma), subordonații (competențe, motivare), scopul/ obiectivele/sarcinile preconizate de realizat și mediul (intern, extern), contextul, situația. În această ordine de idei, self-managementul are un rol specific în conducerea instituției educaționale, performanțele acesteia și înseamnă autoconducerea eficientă, managementul sinelui, știința de a maximaliza rezultatele personale și profesionale într-un mod predictibil, folosindu-ne propriile resurse.

În această perspectivă, se impune *dezvoltarea trăsăturilor de lider, managementul timpului, managementul ședințelor și a stresului, conducerea reuniunilor, etica și comportamentul managerului, eficiența individuală a managerului/liderului*. Astfel, self-managementul se înscrie perfect în cadrul temei de cercetare.

Self-managementul vizează și organizarea ședințelor, care presupune o atenție deosebită asupra următoarelor repere psihopedagogice: **organizarea atmosferei plăcute și relaxante deoarece** elementele de comportament sunt esențiale pentru reușita unei astfel de activități; **stabilirea scopului și a obiectivelor educaționale, pentru că orice** activitate educațională nu se poate desfășura în lipsa unui scop precis și a unor obiective; **adecvarea conținutului**, trebuie să fie bine selectate temele de discuții în cadrul ședințelor; **resursa timp eficient folosită**.

Comportamentul modern de conducere pretinde un permanent schimb de informații. Managerii de nivel superior petrec cea mai mare parte din timpul de lucru comunicând, iar o bună parte din acesta în ședințe.

Ședința este cea mai frecventă metodă de management utilizată de un manager în activitatea sa, calitatea ei influențând sensibil calitatea managementului, deoarece este nemijlocit implicată în exercitarea funcțiilor manageriale: *previziunea, organizarea, coordonarea, motivarea - antrenarea și control - evaluarea*. În același timp, *ședința* reprezintă modalitatea principală de transmitere a informațiilor și culegerea acestora de la și către majoritatea membrilor instituțiilor educaționale. În consecință, *ședința* reprezintă reuniunea mai multor persoane pentru scurte perioade de timp, sub conducerea unui persoane, în vederea soluționării în comun a unor sarcini cu caracter informațional sau decizional [1, p. 45].

Ca metoda de coordonare *ședința* sincronizează acțiunile și deciziile, comportamentele și gândirea, regăsindu-se în toate funcțiile procesului de management. Dincolo de toate acestea, caracteristicile de bază ale comunicării în ședințe sunt caracterul constructiv al acesteia, deschiderea față de opiniile celorlalți, toleranța și nondiscriminarea, acordarea unor șanse egale de exprimare tuturor participanților, indiferent de funcție și statut, ascultarea și luarea în considerare a opiniilor celorlalți în adoptarea unor decizii. În sistemul de management ședințele sunt clasificate în: ședințe de armonizare, ședințe de explorare, ședințe decizionale, ședințe de informare (operative, ad-hoc), ședințe eterogene.

În dependență de ierarhia structurii organizației școlare avem următoarele modele de ședințe: ședințele Consiliului de Administrație, ședințele Consiliului Profesorat, ședințele Comisiei Metodice, ședințele Consiliului dirigintilor, ședințele comitetului de părinți, ședințele Consiliului reprezentativ al părinților, ședințele Consiliului de elevi, ședințele dirigintelui cu părinții [5, 45]. În general aceste ședințe se bazează pe stimularea și exploatarea potențialului de creativitate al personalului, amplificat de utilizarea metodelor specifice creativității.

Pentru o bună planificare a unei ședințe, managerul sau organizatorul trebuie să-și aleagă un *co-lider* de ședință împreună cu care să o planifice și să o *debrifeze* după ce acesta se termină, să determine din timp ordinea de zi (formularea clară a problemei și obiectivelor) și locul petrecerii, participanții, modul de desfășurare și care puncte de pe ordinea de zi pretend luarea de decizii sau informare, să prevadă estimări despre cât va dura fiecare punct de pe ordinea de zi pentru a fi prezentat grupului, cine va conduce și cum vor agunge materialele pregătite la participanți pentru studierea preliminară de către ei și cine va fi responsabilizat cu procesul verbal. În cadrul fiecărei etape ale ședinței trebuie respectate anumite reguli, care să ducă la eficientizarea acestor segmente și, în final, a ședinței.

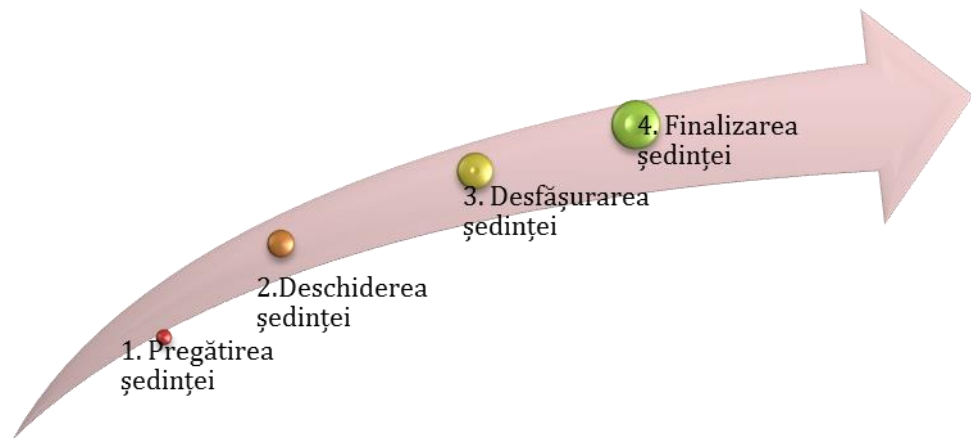

Figura 2.21 Etapele ședinței [3, p.59]

E recomandabil a ținea cont de avantajele și dezavantajele ședințelor –fig. 1

Figura 2. Avantajele și dezavantajele ședințelor [1, p. 46]

Timpul, ca resursă educativă, constituie o problemă de îmbinare, de combinare a diferitelor ipostaze ale timpului trăit de către partenerii educaționali (elevi, profesori, părinți). Un principiu dezirabil în compunerea și eficientizarea acestuia ar consta în realizarea unor corelări și complementarități nimerite astfel încât să se elimine desfășurările energo-fage, „furturile” sau abuzurile reciproce de timp, stresul temporal.

Toată lumea este de acord că rezultatele pozitive și productive sunt obiectivele-cheie ale oricărei ședințe. Din păcate, mulți declară că majoritatea ședințelor la care au participat nu au rezolvat mare lucru, fiind aproape inutile. Și totuși, organizarea și conducerea unor ședințe productive și eficiente este un proces relativ simplu.

În procesul desfășurării ședințelor e necesar de respectat regulamentul din timp. Ședințele trebuie să fie începute la timp, fără a aștepta pe cei ce întârzie. Durata optimală a ședinței operative – 20-40 minute și periodicitatea lor, după caz. Durata ședinței cu o ordine de zi (Consiliul de Administrație, Consiliul Profesorat) e de 1,5-2 ore. Discutarea unui punct din ordinea zilei durează după caz. [2, p. 63].

Pentru a conduce eficient o ședință, atunci când se stabilește ordinea de zi, se împarte timpul alocat întregii ședințe în perioade destinate fiecărui subiect în parte, ținând cont de importanța fiecăruia. Bineînțeles, programarea poate fi modificată din mers.

Respectarea planificării timpului este de o importanță majoră. Din momentul când toată lumea se așază, trebuie să se țină în permanență un ochi pe ceas și să se împiedice orice pierdere de timp. Se pot propune următoarele reguli pentru organizarea ședințelor [3, p. 120]:

1. Începerea ședinței la timp, chiar dacă unii participanți n-au venit încă, dar este deliberativă;
2. Punerea unui ceas de masă la vedere, spunând tuturor că e pus să sune cu zece minute înaintea finalului planificat al ședinței, astfel încât să rămână timp pentru a face un rezumat.

3. Dacă ședința va fi de lungă durată, se planifică și pauze, pentru a permite participanților să-și îmbrospăteze forțele.

4. Finisarea ședinței la timp, sau chiar mai devreme, dacă lucrurile sunt lămurite.

Este important ca toată lumea să fie conștientă de necesitatea de a nu se pierde nici un minut. Pentru ca ședința să-și atingă scopul managerul trebuie foarte minuțios să se pregătească de ea din timp: să audieze materialele necesare, să stabilească ordinea zilelor și lista participanților, precum și locul petrecerii ședinței.

Ordinea de zi din timp se aduce la cunoștință participanților. La ședință se invită numai persoanele fără de care e imposibilă desfășurarea ei. De obicei, se recomandă, ca majoritatea ședințelor să se petreacă în a doua jumătate a zilei.

Bibliografie:

1. Afanas A. Managementul activității educative la clasa de levi. Aspecte teoretice și metodologice., Chișinău, IȘE, 2015, 110 p.
2. Cozma T. Ședințele cu părinții în gmnaziu. Idei-suport pentru diriginți.-Iași. Polirom. 2008, 176 p
3. Haynes M.N. Cum să facem ședințele eficiente., BucureștiCodex, 1999, 196 p.

Людмила Барабаш
(Тернопіль, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ТВОРІВ НАТАЛІ ЗАБІЛИ

Вивчення творчості Наталі Забіли займає вагоме місце в дитячому читанні, адже її поезії в основному присвячені дітям дошкільного та молодшого шкільного віку. Дослідники творчості поетеси (Ю. Ярмиш, К. Городецька, В. Неділько, В. Мозговий та ін.) відзначають такі її риси, як пісенність, сюжетність, ігровий характер, що забезпечує легке сприйняття поетичних текстів і їх швидке запам'ятовування. «Її творчість – це справжня «материнська книжка», яка весело й цікаво розповідає про світ речей і природу, навчає правил поведінки і прищеплює певні моральні якості, образно, наочно й тактовно тлумачить, «що є добре, а що погане» [2, с. 57].

Попри ідейно-світоглядне й художньо-зображальне багатство твори Наталі Забіли мають істотну мовознавчу цінність, що дозволяє успішно інтегрувати літературне читання й уроки української мови у початковій школі.

Поетичні тексти Наталі Забіли – широка база для вдосконалення практичних навичок засвоєння мовної теорії, зокрема формування лексичної компетентності молодших школярів. Вони можуть слугувати вдячним дидактичним матеріалом для опрацювання лексичних одиниць, передбачених навчальною програмою. Лексико-семантичні вправи, пов'язані із аналізом виучуваних мовних одиниць, покликані збагатити лексичний запас учнів, удосконалити їхнє мовлення. Розглянемо приклади такого типу вправ.

Вправа 1 (слова-синоніми).

Прочитайте уважно поезію. Прикметники у тексті допомагають автору охарактеризувати персонажів вірша. Зверніть увагу на те, яким змальовує поетеса вовка. Випишіть слова, які його характеризують. Доповніть ланцюжок прикметників своїми словами.

Тут один цапок сміливий
Нишком глянув через пліт,
Бачить – вовк страшний, жахливий
Причаївсь біля воріт...
Сірий вовк цапка не бачить,
Витягає гострий ніж
І гукає нетерпляче:

Відчиняйте-но скоріш! («Вовк і «Козлята»)

Вовк – страшний, жахливий, моторошний, лякливий, загрозливий, хижий

Вправа 2 (слова-антоніми).

Після прочитання цієї поезії ви можете стати чудовими метеорологами, тобто науковцями, які займаються дослідженням погодних умов. Зверніть увагу на прикметники, які мають протилежне значення.

Хороша погода

Чи добра погода? – спитала Маринка.

– На синьому небі нема ні хмаринки.

Всміхається сонце. Усе зацвіло.

І плеться у вікна весняне тепло.

Сьогодні за хмари сховалося сонце.

Краплинки дощу стукотять у віконце,

І стежить за ними Маринка сумна:

– Погана погода! – зітхає вона...

А в полі зеленім хвилюються сходи:

– Хороша погода! Найкраща погода!

Як ви вважаєте, чому дощова погода для Маринки є поганою, а для природи – навпаки? Заповніть таблицю, використовуючи цитати із вірша.

Добра (чудова, найкраща) погода	Погана погода
На небі нема ні хмаринки	Краплинки дощу стукотять у вікно
Всміхається сонце	Сховалося сонце

Вправа 3 (слова-омоніми).

У віршах Н. Забіли багато цікавих слів, які мають не одне, а декілька значень. Прочитайте поезію, зверніть увагу на підкреслене слово. Поясніть його значення саме у цьому контексті. Доберіть інші значення цього слова (змій паперовий, змій – тварина, змійка – застібка в одязі).

І от дістав паперу я:

і все у двір приніс:

нитки, і клей, і дерево,

і дранок цілий віз.

Є молоток, і ножиці,

І ніжик, і цвяхи.

Заздалегідь тривожаться на дереві птахи.

Мій змій – це просто диво!

Такий, як я, на зріст,

Стрункий, міцний, красивий,

Є й довгий, куций хвіст.

І він летить, як справжній птах,

Все вище, ще і ще!

Та я мотузочку в руках

Тримаю. Не втече! («Паперовий змій»)

Вправа 3 (багатозначні слова).

Уважно прочитайте обидва уривки поезії. Зверніть увагу на підкреслені слова. З'ясуйте їхнє лексичне значення.

На вербі, на пагіллі

Білі-білі котики.

Доторкнуться лагідно

Лоскотливим дотиком,

Доторкнуться котики... («Білі Котики»)

Горобчик-молодчик сидів на дубку,

А Котик-воркотик лежав в холодку.

Горобчик-молодчик злетів на паркан,

А Котик-воркотик сказав йому: – Няв! («Горобчик і котик»)

Що спільного, на вашу думку, у вербових котиків та котиків-тваринок? Поміркуйте і заповніть таблицю.

<u>Вербові котики</u>	<u>Котики (тваринки)</u>
<u>Пухнасті ворсинки</u>	<u>Пухнаста шерсть</u>
<u>Ніжні на дотик</u>	
<u>Невеличкі за розміром</u>	

Вправа 4 (слова-неологізми).

Іноді для того, щоб виразити свою поезію, збагатити словесно, підкреслити її неповторність, автор використовує не тільки вже існуючі, усім відомі слова, а й вдається до творення нових. Прочитайте обидва вірші Наталі Забіли. У них теж є слова, які вигадала сама поетеса, запишіть їх у зошити. Спробуйте пояснити їхнє лексичне значення. А які спільнокореневі слова до них ми можемо підібрати?

Ночанка й Дитянка у мороку нічному

Все ходять, ходять сходами від дому і дому,

Тихенько прокрадаються до кожного двора,

Крізь вікна придивляються, крізь двері прислухаються:

Чи всі вже діти в ліжечках? Бо спатоньки пора! («Ночанка й дитянка»)

Ночанка (ім'я вигаданого автором казкового персонажа, на протилежність лякливому народному Бабаю) – ніч, нічник, нічний, опівніч.

Дитянка (ім'я вигаданого автором казкового персонажа, на протилежність лякливому народному Бабаю, подруга Ночанки) – дитина, дитячий, дитинство, дитинча.

Вправа 5 (застарілі слова).

Є слова, які зараз зазвичай вже не вживають, але у художніх книгах вони ще частенько трапляються. Їх мовознавці називають застарілими, тобто такими, що вийшли із побутового вжитку. Таке слово ви знайдете у вірші. Прочитайте його. Зверніть увагу на невідоме у тексті слово. Запишіть його у зошити.

Лісове свято

Якось вранці погуляти
Вийшли в поле малюки.
Глядь, санчата-гринджолята
На горбочку край ріки!
Нумо в путь!... І от щодуху
Гринджолята мчать униз.
Тільки вітер свище в вуха
Та мороз щипа за ніс...

Спробуйте пояснити лексичне значення слова «гринджолята» (те ж саме, що і санки).

Вправа 8. «Ритмолови»,

Прочитайте поезію, вибираючи із дужок найбільш вдалих, на вашу думку, синонімічний варіант. Вимога до вправи – поезія має гарно звучати. Запишіть її у зошити.

Весно! Весно! Перші квіти розквітають на землі.
Сині просліски (привітно, люб'язно, лагідно, не вороже)
зводятьвінчики (короткі, малі, куці).

І хоч, може, буде влітку
більшеквітів (ароматних, пахучих, духмяних, запашних),
Ти для нас найперша квітка, наймиліша від усіх. («Весна»)

Порівняйте власні тексти із поезіями Наталі Забіли. Чи важко було вам вловлювати ритм вірша, у кого власні тексти збіглися із текстами поетеси?

Отже, для поетичного доробку Наталі Забіли характерні такі ознаки:

- вірші мають розповідну, казкову манеру, легкі для сприйняття молодшими школярами;
- тексти поезій щедро насичені різноманітним прикладами, які вдало ілюструють сутність поняття «лексична компетентність»;
- врівноважена ритмомелодика віршів ненав'язливо допомагає зосередити увагу на змісті поезії, яка сприймається як словесна музика (адже поетеса виховувалася в сім'ї, де любили поезію й музику [2, с. 53]);
- лексичний фон віршів цілком адекватний для розуміння молодшими школярами (за винятком архаїзмів, які потребують додаткового педагогічного роз'яснення);
- віршам властива емоційність. Наталя Забіла справляє враження відмінного дитячого психолога, тонкого знавця юних сердець. Така позиція робить її поезію максимально наближеною до учнівського світосприйняття.

Література:

1. Забіла Н. Велика збірка творів. Вірші. / Наталя Забіла; мал. Є. Житник. – Харків: ВД «Школа», 2014. – 320 с.
2. Кодлюк Я. П. Сто двадцять розповідей про письменників / Я. П. Кодлюк, Г. С. Одинцова. – К.: Наш час, 2006. – 203 с.
3. Тимків Н. «...Життя – мов казка, й казка – мов життя»/ Н. Тимків// Дивослово. – 2013. – № 3. – С. 56-61.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент Одинцова Галина Степанівна.

Замира Бекназарова
(Ташкент, Узбекистан)

ФИЗИКА ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ELECTRONICS WORKBENCH КОМПЬЮТЕР ДАСТУРИДАН Фойдаланиш

Мамлакатимиз таълим тизимида амалга оширилаётган ислохатлар физика фани ўқитувчилари олдиға ҳам катта масъулият юкламоқда. Ўқитиш жараёнида фойдаланиладиган техник кўрилмаларнинг такомиллашиб бориши натижасида таълим ва тарбия бериш самарадорлигини оширишда ҳам катта ўзгаришлар содир бўлди.

Яратилаётган янгилик ва билимларни доимий ўзлаштириб бориш Ўзбекистон Республикаси “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” ва “Таълим тўғрисидаги қонун” ҳужжатлари олдиға қўйилган асосий мақсадларидан бири ҳисобланади. Таълим ва замонавий ишлаб чиқаришнинг уйғунлигини таъминлаш мақсадида компьютер техникаси имкониятларидан таълим жараёнида мунтазам фойдаланиб бориш

айнікса муҳимдир. Шу мақсадда яратилаётган элестрон дарсликлар, илмий оммабоп фильмлар ва виртуал тажриба ишлари таълим жараёнининг асосий элементлари ҳисобланади.

Таълим жараёнида электрон дастурлардан фойдаланиш таълим сифатини ошириш кафолатларидан биридир. Ҳозирги кунда бундай дастурлардан бир қанчиси мавжуд бўлиб, "ELECTRONICS WORKBENCH" дастури имкониятлари ҳақида маълумот бериб ўтамиз.

"Физика" фанининг электромагнит жараёнларини ўрганувчи қисми ҳисобланган "Электр ва магнетизм" бўлимида тажриба ишларини бажаришда "ELECTRONICS WORKBENCH" дастурдан фойдаланиш электротехник жараёнларни таҳлил этишни осонлаштиради. "ELECTRONICS WORKBENCH" дастури схематехник моделлаштирилган система бўлиб, аналогли, рақамли ва рақамли–аналогли электр схемаларни моделлаштириш ва таҳлил қилиш имконини беради.

Дастур базасида кенг тарқалган электрон компонентларнинг катта тўплами мавжуд. Бундан ташқари бу компонентларнинг базасини кенгайтириш ва уларнинг қийматларини кенг диапазонда ўзгартириш имконияти каттадир. ELECTRONICS WORKBENCH дастури турли мураккабликлардаги схемаларни қуйидаги ҳаракатлар ёрдамида йиғиш имконини беради:

- элементлар базасидан ўлчов асбоблари ва элементларни танлаш;
- элементларни ишчи ойнанинг исталган жойига олиб бориш;
- элементни ёки элементлар гуруҳини мунтазам 90 градусга буриш;
- элементлар ва элементлар тўплами ёки схемани кўчириб олиш, ўрнатиш ва ўчириш;
- ўтказличлар рангини ўзгартириш;
- бир вақтнинг ўзида бир қанча ўлчов асбобларини улаш;
- элементлар параметрларини кенг диапазонда ўзгартириш.

Оддий компонентлар қийматларини катталиклар тўпламидан клавишлар ёрдамида ўзгартириш мумкин. Фаол элементлар (моделлар) ўзида аниқ элементлар ёки уларнинг идеал моделлари ҳамда катталиклар тўпламини мужассамлаштирган. Моделлар компонентлар базасидан танланади ва уларнинг катталиклари ҳам фойдаланувчи томонидан ўзгартирилиши мумкин.

Ўлчов асбобларининг катта тўплами турли хил катталикларни аниқ ўлчаш ва уларнинг графикларини чизиш имконини беради. Барча асбоблар ҳақиқий ўлчов асбобларига яқин қилиб ясалганлиги улардан фойдаланишда қулайлик яратади. Ҳақиқий (реал) тажриба қурилмаларидан фойдаланганда ва унга тайёргарлик кўрганда кўп вақт сарф қилинади. ELECTRONICS WORKBENCH дастурида тажриба ишларини бажариш вақтни тежаш имконини бериши билан биргаликда алоҳида жойга эҳтиёж туғдирмайди. ELECTRONICS WORKBENCH дастурида шемаларни нотўғри йиғиш ўлчов асбобларининг ишдан чиқишига ва тажриба ўтказувчининг ҳаётига хавф туғдирмайди. Дастур базасида мавжуд асбобларлар ҳақиқийси таннархининг қимматлиги дастурнинг асосий ютуқларидан бири ҳисобланади. Мураккаб схемаларнинг график имкониятлари кенглиги сабабли уларни аниқ тасвирлаш ва рангини ўзгартириш имконини яратади.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, ушбу дастур электротехник жараёнларни ўрганувчилар учун аниқ хулосалар чиқариш, мураккаб электр схемаларни таҳлил эта олиш ва бошқа бир қанча имкониятларни беради.

Адабиётлар:

1. Dexkanova M.U. Kasb ta'limi metodikasi. O`quv qo`llanma. - T.: ToshTYMI. 2013. - 148 bet.
2. Поршнева С. В. Персональный компьютер в вузовском курсе физики: его место, программное обеспечение // Учебный эксперимент в высшей школе. – 1998. – № 2.

Наталія Бембель
(Харків, Україна)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЛЕКЦІЙНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ФІЗИКИ В ЗАКЛАДАХ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ФАХОВУ ПЕРЕВИЩУ ОСВІТУ

Заклади фахової передвищої освіти здійснюють підготовку фахівців у певних галузях професійної діяльності, пов'язаних із виробництвом, управлінням, національною економікою, сферою обслуговування тощо на основі повної або базової середньої освіти. Особливістю здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти є те, що вона здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту. У законі України про фахову передвищу освіту зазначено, що навчання повинно бути «студентоорієнтованим», тобто спрямованим на всебічне «задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії» [1, Розділ 1, ст. 1]

На заняттях із вивчення базових предметів із метою формування атмосфери зацікавленості, творчості, взаємної поваги та співпраці всіх учасників освітнього процесу ми застосовуємо активні форми та методи роботи.

Сьогодні педагог, створюючи власну методику викладання дисципліни (предмета), має величезний вибір навчальних програм, підручників, інформаційних джерел. Обсяг інформації такий, що в ньому можна «заблукати» й освіченому педагогу і здобувачу знань – студенту. Тому важливо чітко поставити перед собою основні цілі сумісної роботи викладача і студента.

Проблематикою розробки та використання робочих зошитів у навчальному процесі займалися такі дослідники: Л.І. Нечволод, В.М. Тименко, Ю.О. Дорошенко, Л.В. Осіпа, С.П. Павх, І.І. Павх, Н.Г. Преображенська.

Існує багато класифікацій робочих зошитів чи зошитів на друкованій основі залежно від їх призначення. Так, І. Г. Майорованаводить наступну класифікацію:

1. Поліфункціональний (єдиний) робочий зошит для всіх видів робіт.
2. Робочі зошити для лекційних занять;
3. Робочі зошити для практичних робіт;
4. Робочі зошити для графічних робіт;
5. Робочі зошити для лабораторних робіт;
6. Робочі зошити для самостійної роботи;
7. Робочі зошити для контрольних і творчих робіт [2, с. 11-23].

На можна не погодитися із думкою авторів С. П. Павх, І. І. Павх, які вважають, що робочі зошити слугують інтенсифікації формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців [3].

Використання в процесі навчання робочого зошита з дисципліни дозволяє вирішити багато різноманітних задач.

При проведенні аудиторних (лекційних) занять робочий зошит служить джерелом нових знань. При цьому він не копіює текст підручника, а містить інформацію з різних достовірних джерел, дозволяє розглянути певні теоретичні аспекти з посиланням на ці джерела. Обов'язково треба дати студенту проаналізувати здобуту інформацію, зробити певні висновки, порівняння, узагальнення тощо. Робочий зошит не містить багато текстового матеріалу, тому він не «відлякує» студента, а стимулює його до пошуку «головного» в даній темі. Розробка «інформаційного» робочого зошита спрямована на формування в студента навичок самостійної роботи з текстом, розвитку методів критичного мислення для глибокого засвоєння базових знань з дисципліни. Після вивчення блоку навчального матеріалу доцільно запропонувати створити опорний конспект, узагальнюючу блок-схему, таблицю. Таким чином, робочий зошит стає значимим для студента, оскільки є продуктом його пошуку, творчості.

Для формування навичок розв'язання вправ та задач доцільно зробити «тренувальний» робочий зошит. Якщо такий зошит містить багато типових вправ, бажано розмістити загальні алгоритми їх розв'язання, можливо показати приклади розв'язання, аналіз достовірності отриманих результатів, приклади нетипових (нетрадиційних) задач.

Тренувальні вправи можуть бути розміщені і в робочому «інформаційному» зошиті подібно до того, як практичні завдання – в підручниках. Особливістю в даному випадку є те, що кожен викладач формує власну «підбірку» таких вправ, спираючись на свій досвід і найсучасніші досягнення науки. Хочеться зазначити, що особливість робочого зошита – його мобільність, можливість змінювати обсяг матеріалу, вправи, завдання, чого позбавлений звичайний підручник.

При викладанні фізики ми широко застосовуємо робочі зошити для проведення лабораторних робіт. Це дозволяє вирішити одночасно декілька різних задач. По-перше, кожен заклад вищої освіти на сьогодні має різний рівень матеріально-технічної бази, у тому числі й лабораторного обладнання. Викладач має доволі широкі можливості щодо вибору тематики лабораторних чи практичних робіт. Крім того, постає вибір експерименту для дослідження того чи іншого фізичного явища, закону. При розробці робочого зошита враховуються всі названі аспекти.

Студент, працюючи із робочим зошитом, має можливість поступово вчитися самостійно моделювати експеримент, виконувати вимірювання, проводити математичні розрахунки. У своїй практиці ми розробляємо різноманітні завдання для заохочення до роботи на заняттях студентів з різними навчальними можливостями, різним рівнем підготовки з предмета. Так завдання середнього рівня передбачають чіткі дії за заздалегідь складеними алгоритмами, розрахунки за відомими формулами та порівняння отриманих результатів, наприклад, з табличними. Але навіть на цьому рівні студенту пропонуються вправи на рефлексію – він повинен зробити висновок щодо процесу й результатів власної роботи та достовірності отриманих даних.

У завданнях достатнього та високого рівнів необхідно розрахувати похибки вимірювань, запропонувати додатковий метод дослідження, навести приклади застосування того чи іншого явища в повсякденному житті, науці, техніці.

Робочий зошит залишається функціональним, сучасним, перспективним, хоча використовується як дидактичний засіб навчання не одне десятиріччя.

Нами доведено, що обґрунтоване дозоване використання робочих зошитів оптимізує освітній процес, сприяє розвитку самостійності та творчості, підвищує якість та глибину засвоєння знань. Робота з зошитом на друкованій основі пробуджує інтерес до навчання, дозволяє формувати в студентів навички критичного мислення, що стає найактуальнішим у часи інтенсивних соціальних та економічних змін, значна частина яких не передбачувана. В даному контексті Робочий зошит може виступати механізмом для

систематичного моделювання ситуацій, що потребують аналізу, обґрунтування ухвалених рішень – механізмом розвитку й вдосконалення навичок критичного мислення.

Література:

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» № 2745-VIII від 6 червня 2019 р. Точка доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
2. Майорова І.Г. Використання робочих зошитів як засобу підвищення ефективності професійної підготовки: Метод. рекомендації. – Донецьк: ІПО ІПП УМО – 2012. – 38с.Точка доступу: http://nmc-pto.dp.ua/doc/2014/mkab_21.pdf
3. Павх С. П., Павх І. І. Робочий зошит як засіб активізації самостійної роботи студентів Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка № 2 (2016) С 290-295 Точка доступу: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/85587/81243>
4. Майорова І. Г. Визначення та класифікація робочих зошитів / І. Г. Майорова // Вісник післядипломної освіти. – 2011. – № 4 (17). – С. 78–85
5. Нечволод Л. І. Педагогічні умови впровадження робочих зошитів з друкованою основою в процес індивідуалізації навчання школярів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. - Х., 2002. - 180 арк, табл. -Бібліогр.: арк. 158-172.
6. Нечволод Л. Інформативно-ілюстративна функція робочого зошита / Л. Нечволод // Педагогіка та психологія: зб. наук.праць. – Харків: ХДПУ, 2000. – Вип. 12. – С. 88–91.
7. Тименко В. М. Робочий зошит як компонент навчально–методичного комплексу вивчення української літератури. Точка доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/7911/1/85.pdf>
8. Дорошенко Ю. О., Осіпа Л. В., Робочий зошит з інформатики як засіб формування самоосвітньої компетентності учнів. Точка доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/f10/f106b3d9c3bb23391af8140237dc08af.pdf>
9. Бембель Н.Л. Робочий зошит для лабораторних робіт з фізики. Харків 2018. 29 с.

Оксана Гурлєва
(Ізмаїл, Україна)

РОЗВИВАЛЬНА МІСІЯ ГРИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Основним змістом життя дошкільника, провідною його діяльністю продовжує залишатися гра. Дитяча гра – це не просто забава. Вона, як і раніше, розвиває, навчає, виховує дитину. Правильно організовані ігри сприяють формуванню необхідних якостей особистості дитини, її комунікативних навичок, встановленню позитивних стосунків з однолітками.

Під час ігор дошкільник отримує багато нових знань та умінь. У грі діти вправляються в умінні спостерігати, розмірковувати, спілкуватися; задовольняють свої пізнавальні, соціальні, моральні та естетичні потреби.

У процесі гри розвиваються також стосунки між членами дитячого колективу. Вона згуртовує дітей, збагачує їх реальний досвід взаємин. Гра є своєрідним засобом пізнання дитиною дійсності.

Незамінними в освітній роботі вихователя є ігри. Ігри, ігрові завдання та прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, активізують пізнавальну діяльність, вносять в неї елемент цікавості та новизни. Застосовуючи ігри в освітньому процесі діти навчаються граючись. Практика свідчить, що використання ігор забезпечує стійкий інтерес та високу концентрацію уваги у дітей.

Мета статті полягає у обґрунтуванні сутності, функцій, структурних особливостей та освітніх цілей ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Гра — це складне багатогранне явище, яке не можливо трактувати однозначно: вона розвиває, виховує, розважає, соціалізує. Але історично одне з багатьох її завдань — навчання. Із моменту свого виникнення гра постає основною формою відтворення реальних життєвих ситуацій, сприяє виробленню необхідних людських рис, якостей, навичок, звичок, розвитку здібностей [1, с. 83].

Педагогічні ігри мають чітко окреслену структуру, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання та гри, є:

- дидактичне завдання, яке визначає навчальний та виховний зміст гри, спрямовує дітей на пізнавальну діяльність;
- ігрове завдання, що зацікавлює та стимулює бажання розв'язати це завдання;
- правила гри, які визначають характер і способи ігрових дій дитини, організовують та спрямовують її стосунки з іншими дітьми;
- ігрові дії, завдяки яким діти реалізують ігровий задум;
- результати гри [2, с. 40-41].

Ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Відсутність, ігнорування хоча б одного з цих елементів унеможлиблює гру.

Дотримання правил гри в освітньому процесі потребує докладання зусиль, оволодіння способами спілкування в грі. Тож ігри сприяють формуванню не лише знань, а й особистісних якостей, збагаченню емоційно-вольової сфери.

Ігри умовно розподіляють на класи, види, підвиди. Кожен дослідник класифікує ігри по-своєму – залежно від мети свого аналізу. Так, класифікація педагогічних ігор, запропонована Г.К. Селевко передбачає наступні класи ігор та їх види:

- за видом діяльності (рухливі, інтелектуальні, соціальні, трудові, психологічні);
- за характером педагогічного процесу (навчальні, розвивальні, виховні, творчі тощо);
- за характером ігрової діяльності (предметні, сюжетні, рольові, імітаційні, ігри-драматизації);
- за ігровим середовищем (ігри з предметами та без них, настільні, комп'ютерні тощо);
- за предметною сферою (математичні, музичні, літературні, спортивні тощо) [5, с. 56].

Реалізація освітніх завдань під час гри ефективно відбувається при виконанні певних функцій, а саме:

1. Соціокультурне призначення гри – дитина взаємодіє з однолітками, а також з дорослим як з партнером. Гра – це форма соціальних взаємин, у якій дошкільники моделюють різні форми поведінки.

2. Функція міжнаціональної комунікації – комфортно почуваючись у грі, дошкільники безпосередньо й повноцінно спілкуються між собою.

3. Функція самореалізації людини у грі – гра будується як реалізація себе як особистості.

4. Комунікативна функція гри – гра є засобом спілкування. Комфортно почуваючись у грі, дошкільники безпосередньо і повноцінно спілкуються між собою.

5. Діагностична функція гри – через гру відбувається пізнання дітей, їхніх нахилів, бажань, здібностей, індивідуальних особливостей.

6. Ігротерапевтична функція гри – гра дає дитині змогу зняти напругу, тривогу, страх, налагодити взаємовідносини з непростим світом дорослих.

7. Функція корекції у грі – мета гри полягає в тому, щоб допомогти дитині впоратися з переживаннями.

8. Розважальна функція – полягає у створення певного комфорту, сприятливої атмосфери для становлення і розвитку особистості.

Ігрові форми навчання мають вагомий мотиваційний вплив для застосування, зокрема:

- мотиви спілкування, під час якого діти пропонують, вислуховують, узгоджують, переконують, приймають задум іншої дитини;

- моральні мотиви – у грі кожен учасник виявляє себе, свої індивідуальні особливості, засвоює важливі морально-етичні норми;

- пізнавальні мотиви – збагачення досвіду, розвиток у дітей умінь і навичок, необхідних під час гри. [4, с. 7]

Формуванню у дітей ігрової компетенції сприяють такі педагогічні дії:

- підготовчі – створення відповідних умов для організації ігрової діяльності, добирання необхідних ігрових матеріалів;

- проведення гри – пояснення дітям суті й правил гри, зацікавлення її змістом;

- підбиття підсумків гри.

Для успішної організації ігрової діяльності дошкільників, вихователь має володіти низкою важливих умінь, особистісних та професійних якостей і дотримуватися наведених принципів:

– участь дитини у грі відбувається за власною згодою, без примусу з боку дорослого;

– принцип розвитку ігрової динаміки;

– принцип підтримання ігрової атмосфери (підтримка реальних почуттів дітей);

– принцип взаємозв'язку ігрової та неігрової діяльності;

– принципи переходу від найпростіших ігор до складних ігрових форм;

– логіка переходу від простих ігор до складних пов'язана з поступовим поглибленням різноманітного змісту ігрових занять і правил [4, с. 9].

Під час гри вдається досягти освітньої, розвивальної та виховної мети.

Гра дарує дошкільникам простір вибору діяльності й засобів організації свого життя в визначених межах, відчуття своєї цінності, значущості, людської гідності.

Визначають певні критерії ефективності гри дітей дошкільного віку:

- результативність – успіхи в розвитку дітей без перевантаження педагогічного процесу;

- раціональність – підвищення активності дітей за умов раціональних витрат часу на гру;

- психологічність – поліпшення психологічного мікроклімату в дитячому колективі, підвищення активності дітей;

- відчуття задоволення - діти залюбки граються, не відволікаючись на інші справи, гру складно припинити. Це один з найточніших критеріїв успішності [3, с. 23].

Зауважимо, що гра має відчутні переваги як вид діяльності:

✓ дає змогу дітям максимально наблизитися до практичної діяльності;

✓ реалізується в умовному просторі через програвання «ролей» у численних ігрових ситуаціях, при цьому практичний досвід учасника ігрових подій є реальним, справжнім, а тому цінним;

✓ є колективним методом навчання, який, за науковими даними, дає змогу навіть пасивним спостерігачам за ігровими перипетіями надбати певного досвіду – отже в виграві буде кожен учасник гри;

✓ є надзвичайно сильним емоційним стимулятором позитивного спрямування, за допомогою якого можна керувати емоційною напругою гравців у діапазоні від релаксації до тонізації.

Саме тому впровадження у практику роботи вихователя різних видів ігор дає змогу значно посилити освітній процес: по-перше, завдяки грі засвоюється до 90% начального матеріалу; по-друге, гра має гнучкий формат, завдяки якому її можна використовувати з метою оптимізації розв'язання будь-яких педагогічних завдань – як прийом, метод, форму чи технологію; гра може бути цілим заняттям чи його складовою частиною, виховним, розважальним чи організаційним заходом; по-третє, дає змогу розв'язати педагогічну задачу будь-якої складності з найкращим результатом (емоційним, операційно-діяльним, інтелектуальним, соціально- і духовно-ціннісним) [6, с. 55].

Отже, гра є незамінним інструментом для гармонійного всебічного розвитку дошкільників на всіх вікових етапах. Продумуючи завдання різного виду складності, педагоги мають змогу задовольнити індивідуальні освітні потреби кожної дитини, розвинути вміння мислити й діяти самостійно та творчо, запам'ятовувати й відтворювати, знаходити нестандартні рішення.

Література:

1. Батратченко О.В., Чипчева Л.Ф. Використання ігрових технологій в освітньому процесі як засіб соціалізації особистості дитини: (нетрадиційне засідання пед. ради у формі тренінгу) / О. В. Батратченко, Л. Ф. Чипчева // *Управління школою: наук.-метод. журн.* - 2019. - № 10/12. - С. 81–89.
2. Коваленко О. Особливості використання дидактичних ігор та вправ у освітньому процесі / О. Коваленко // *Вихователь-методист дошкільного закладу.* – 2014. - №12. – С.40-44.
3. Корнєєва О. Вихователі, які вміють грати, - виграють / О. Корнєєва // *Вихователь-методист дошкільного закладу.* – 2017. - № 2. – С. 22-27.
4. Кукушин В. Ігрові технології на уроках // *Відкритий урок: розробки, технології, досвід: Науково-методичний журнал.* — 2006. — № 11–12. — С. 3–9.
5. Селевко Г. К. *Современные образовательные технологии: учеб. пособие* / Г. К. Селевко – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Штуть М. Гра як інструмент оптимізації педагогічної діяльності вихователя-методиста / М. Штуть // *Вихователь-методист дошкільного закладу.* – 2011. - № 2. – С. 54-60.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Сиротич Наталія Богданівна.

Руслана Даниляк, Андріяна Барнич
(Дрогобич, Україна)

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

У культурно-історичний період розбудови державності в незалежній Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. українська система освіти зазнала декілька етапів реформування, зміст яких відображено в низці законодавчих, нормативно-правових актів щодо її розвитку. З 2016 року розпочато підготовку, а в 2017 запущено масштабну реформу української системи освіти, яка відома під назвою «Нова українська школа» і повинна завершитися в 2029 році, – коли буде перший випуск 12-річної загальноосвітньої школи.

У Концепції Нової української школи виокремлено вісім структурно-змістових компонентів, ключовим серед яких є педагогіка партнерства [2, с. 7], що передбачає педагогічну взаємодію між учнем, учителем і батьками як міжсуб'єктну комунікацію. Актуальність проблеми реформування української системи освіти визначила необхідність подолати суперечності між авторитарним стилем стосунків, що залишилися від старої школи «знання» та педагогікою співпраці і партнерства в освітньому процесі оновленої початкової школи.

Упродовж останніх років проблему реформування української системи освіти вивчали психологи, педагоги – науковці і практики. Бібліографію дослідження ми виокремили у декілька рівнів: 1-ий – щодо проблем реформування української системи освіти в цілому – це пакет документів нормативно-правової бази, а також праці В.Андрущенка, І. Беха, Г. Васяновича, О.Вишневського, В. Кременя, О. Сухомлинської та інших; 2-ий – щодо впровадження концепції Нової української школи в освітньому процесі початкової школи – праці Н. Бібік, Л. Ващенко, Л. Гриневич, О.Савченко, Г. Усатенко, П. Хобзея, Р. Шияна та низки інших; на 3-ому – розглянуто зміст і перспективу реалізації компоненту педагогіки партнерства в початковій школі, це праці Н. Софій, Ю. Найди, М. Пристінської, І. Большакової та ін. Однак, не можна вважати проблему вирішеною, що й обумовило вибір теми нашої статті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні змісту, форми і методів педагогіки партнерства в освітньому процесі початкової школи в умовах реформування української системи освіти.

З'ясовуючи особливості освітнього процесу початкової школи в умовах реформування, звернемося до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, методичних рекомендацій, довідникової літератури для того, щоб розкрити зміст ключових понять, зокрема: «педагогіка партнерства», «система освіти», «початкова школа», «освітній процес», «Нова українська школа» тощо.

Система освіти в Україні, як зазначено в Законі України «Про освіту», – це сукупність складників, рівнів і ступенів освіти, освітніх закладів та інших суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, а також нормативно-правових актів, що регулюють відносини між ними. Для вирішення досліджуваної проблеми важливо розглянути позашкільну та початкову освіту тривалістю чотири роки як перший рівень повної загальної середньої освіти. Причому згідно з новою структурою в початковій школі виділено два цикли навчання: перший – адаптаційно-ігровий (1 – 2 класи); другий – основний (3 – 4 класи).

Структурним компонентом у системі освіти виступає також позашкільна освіта, яка може здобуватися, зокрема, у закладах позашкільної освіти різних типів та в сім'ї одночасно із здобуттям початкової. Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дитини, здобуття первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для її соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності [1].

Суб'єктами педагогічної комунікації в освітньому процесі сучасного закладу початкової освіти виступають учні (вихованці), керівники, шкільні психологи, бібліотекарі, а також батьки або особи, які їх замінюють. Врахування особливостей освітнього процесу в умовах сучасної реформи є необхідним для розуміння педагогіки партнерства.

Однією із концептуальних засад Нової української школи є педагогіка партнерства як спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат [3, с. 17]. Причому концептом «батьки» означаємо коло родичів учня в межах сім'ї, родини, водночас, поняттям «вчитель» у цій схемі – суб'єктів педагогічної діяльності – учасників взаємодії в освітньому середовищі, зокрема в межах школи та закладу позашкільної освіти.

Трикутник партнерства у системі «учень – вчитель – батьки» відображає ключовий принцип сучасної гуманістичної особистісно орієнтованої парадигми освіти та педагогіки партнерства в концепції Нової української школи – дитиноцентризм.

Методико-дидактичним забезпеченням ідеї педагогіки партнерства є використання в роботі вчителя традиційних та інноваційних методів організації навчально-виховного процесу, щоб учень, як його суб'єкт був постійно залучений до спільної діяльності. Методичний інструментарій педагогіки партнерства передбачає використання розповідей, відвертої бесіди, системи формульовального та підсумкового оцінювання, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, спільний пошук рішень, суспільно корисні справи, благодійні акції тощо [3, с. 17].

Педагогіка партнерства в сучасному освітньому процесі початкової школи в умовах реформування української системи освіти продовжує традицію педагогіки співробітництва, яка виникла в Україні в другій половині ХХ ст. і пов'язана з іменами В.Сухомлинського, М. Стельмаховича, В. Шаталова та низки інших. Сучасні реформаторські ідеї української системи освіти відображено в теорії і практиці Нової української школи, реалізація яких сприятиме всебічному розвитку дитини як громадянина і патріота.

Література:

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради, 2017, № 38 – 39, ст.380). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – Б.М.: Б.В., 2016. – 34 с. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Даниляк Руслана Зіновіївна.

**Руслана Даниляк, Яна Коблова
(Дрогобич, Україна)**

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КМПЕТЕНТНОСТЕЙ В СЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасні умови державного, політичного, соціо-культурного життя України ставлять перед сучасною школою виклики виховувати учнів в ідеалі високого патріотизму і чіткої громадянської позиції. Саме тому проблема формування громадянських компетентностей в сучасній початковій школі відповідно до концептуальних вимог Нової української школи є актуальною, оскільки усуває суперечності між багажем

отриманих молодшим школярем знань та їх використанню в конкретних обставинах особистісного життя, у соціумі школи та за її межами, сім'ї, громади.

Проблему формування громадянських компетентностей в сучасній школі та, зокрема, у світлі вимог Нової української школи розглядали українські вчені-педагоги Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Вишневський, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращук, О. Пометун, О. Савченко, О. Сухомлинська, С. Трубачова, К. Чорна та низка інших. Розробку концептуальних засад Нової української школи та їх впровадження здійснювали Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець, О. Макаренко, О. Малахова, Т. Нанаєва, Г. Усатенко, П. Хобзей, Р. Шиян. Враховуючи те, що розбудова Нової української школи знаходиться на початковому етапі, низка питань теоретичного і практичного спрямування є недостатньо вивченими. Зокрема не розроблено є проблема формування громадянських компетентностей в сучасній початковій школі у світлі вимог Нової української школи, що й обумовило вибір теми даної статті.

Метою статті є виявлення та обґрунтування теоретичних і практичних аспектів проблеми формування громадянських компетентностей у початковій школі відповідно до вимог Нової української школи. У межах визначеної мети необхідно вирішити такі завдання: - з'ясувати понятійно-термінологічний апарат дослідження проблеми; - створити ідеальну модель процесу формування громадянських компетентностей у початковій школі.

Процес реформування української школи розпочато з розробки концепції і впровадження в початковій ланці у 2017/18 н.р., а заплановано закінчити, згідно із Концепцією, з першим випуском 12-річного навчання – у 2029 році. Нова українська школа передбачає створення школи, де діти будуть навчатися через діяльність, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті [2].

В концепції Нової української школи визначено десять основних компетентностей, які формуються у свідомості і життєвому досвіді молодших школярів на уроках і в позаурочний час. У цьому переліку виокремлено групу соціальних і громадянських компетентностей, де у розкритті змісту зазначено, що сюди входять «усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів» [3, с. 12 – 15].

Для з'ясування педагогічних аспектів формування громадянських компетентностей у молодших школярів доцільно у зверненні до довідкової літератури з'ясувати понятійно-термінологічний апарат досліджуваної проблеми. Як зазначено у Словнику української мови, значенням слова «формування» є «вироблення в кому-небудь певних якостей, рис характеру і т. ін.; надання чому-небудь завершеності, визначеності» [4, с. 624]. Поруч із цим визначенням з'ясовуємо, що компетентність у навчанні є, по суті, характеристикою результатів навчання, яку повідомляємо у мовних зворотах «здатність до ...», «комплекс умінь», «готовність до ...», «спроможність». Як інтегрований результат, компетентність передбачає не накопичення знань, умінь та навичок, а формування та розвиток в учнів здатності практично діяти і застосовувати цей досвід в різноманітних життєвих ситуаціях [1, с. 408 – 410]. Як зазначає К.Чорна, психолого-педагогічною умовою виховання громадянина і патріота є інтелектуально-емоційна зрілість особистості [5, с. 149]. Таким чином, формування громадянських компетентностей розглядаємо як цілісний інтегративний процес громадянського виховання молодших школярів відповідно до, по-перше, вікових психолого-педагогічних характеристик молодших школярів і, по-друге, концептуальних положень, рекомендацій і вимог сучасної освітньої реформи – Нової української школи (див.: Табл.1).

Табл.1

Модель процесу формування громадянських компетентностей в початковій школі в контексті вимог Нової української школи

Поняття «компетентність»	- це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність;
Поняття громадянських компетентностей як об'єкту процесу	- усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на роботі; уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів;
Основні положення Нової української школи	- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; - педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; - орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитино- централізм; - нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; - справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; - умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; - наскрізний процес виховання, який формує цінності; - децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; - сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу;
Мета процесу формування	- виховання громадянина, розвиток патріотизму, національної самосвідомості, правосвідомості, політичної культури, культури міжетнічних стосунків, гуманістичної

громадянських компетентностей	моральності, ціннісного ставлення до природи та праці;
Теоретичні та методологічні основи процесу	- пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; - принципи особистісно орієнтованої педагогіки;
Суб'єкти педагогічної взаємодії та впливу	- у системі: «вчитель – вчитель», «вчитель – учень», «учень – учень», а також сім'я, Церква, довілля, громада, інституції державного та громадського життя, ЗМІ, мистецтво, фольклор тощо;
Вікові психолого-педагогічні особливості молодшого школяра як суб'єкта процесу	- перехід від дошкільного дитинства до соціальної ролі школяра, - формування навичок учіння; - розвиток вольових якостей, уваги, внутрішнього планування дій; - безвідмовне визнання авторитету учителя; - ситуативна, нестійка дружба з ровесниками; - формування самосвідомості і самооцінки; - домінування емоційного сприйняття над понятійним; - образне мислення, уява, ігрові форми діяльності;
Шляхи і засоби процесу	- реалізація засад педагогіки партнерства, особистісно орієнтованої педагогіки; - створення педагогічних ситуацій, які пов'язані із формуванням громадянських та соціальних компетентностей; - впровадження факультативів громадянського та соціального змісту у варіативній складовій навчального плану; - активізація емоційно-почуттєвої сфери учнів; - формування здатності до співчуття, співпереживання як основи розуміння та сприйняття іншої людини, ситуації тощо; - формування мовних та інших ключових компетентностей у зв'язках із громадянськими під час вивчення різних предметів;
Форми і методи	- урочні, позаурочні та позашкільні форми; - словесні, практичні, наочні методи, а також сучасні інноваційні технології (метод проєктів, дискусії, екскурсії, уроки на природі); - інтеграція змісту навчальних дисциплін для реалізації завдань формування громадянських компетентностей; - дослідницька, пошукова, волонтерсько-благодійна робота;
Очікувані результати	Морально-етичні цінності особистісного життя та поведінки в соціумі: самоусвідомлення як почуття ідентичності, благородство, прагнення бути досконалим, любов до своєї сім'ї, рідної землі і народу, його культури, правдивість, чесність, готовність до прощення, почуття гідності, громадянська національно-патріотична активність, повага до держави, влади, законслухняність, комунікабельність без расових, етнічних, релігійних, гендерних, вікових, соціальних обмежень, надійність у партнерстві.

Впровадження компетентнісного підходу у сучасній початковій школі дозволяє подолати у порівнянні з Новою українською школою основний недолік старої школи – мета формування інтелектуальності, накопичення знань, які здебільшого не пов'язані із набуттям життєво необхідних компетентностей молодшого школяра.

Формування громадянської компетентності як однієї із ключових здійснюється у початковій школі як цілісний процес, модель якого ми відтворили і представили в роботі.

Перспективою подальших досліджень є визначення ефективних форм і методів формування громадянських компетентностей молодших школярів в організації їх мовленнєвої діяльності.

Література:

1. Бібік Н.М. Компетентність у навчанні; Компетенції / Н.М. Бібік // Енциклопедія освіти [Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 408 – 410.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – Б.М.: Б.В., 2016. – 34 с. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Пляди», 2017. – 206 с.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 10. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 624.
5. Чорна К.І. Громадянське виховання / К.І.Чорна // Енциклопедія освіти [Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 149 – 150.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Даниляк Руслана Зіновіївна.

Руслана Даниляк, Марина Мацканич
(Дрогобич, Україна)

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

25 червня 2019 року виповнилося 85 років від дня народження видатного педагога, дослідника української етнопедагогіки і традиційного родинного виховання, академіка Академії педагогічних наук України Мирослава Гнатовича Стельмаховича. Сьогодні без праць цього педагога ми не уявляємо сучасної системи національної освіти і виховання, адже вчений в цю справу вклав і свою душу, і серце, підкреслюючи, що українська національна школа має бути не лише новим типом національного закладу, але, передусім, новим типом мислення.

Праці Мирослава Гнатовича – ціла енциклопедія виховання, мета якого полягає у тому, "щоб навчити кожного бути Людиною", підготувати молоде покоління до самостійного життя. Ідея народності є провідною у педагогічному світогляді педагога. За довгі роки педагогічної діяльності він зробив вагомий внесок у розвиток української національної освіти. Імпонують думки Олексія Губка: "Він щасливо володів усіма чеснотами й хистами, які творять яскравий талант педагога. У нього був потужний інтелект, що генерував нові ідеї легко і рясно. Були велика ерудиція й культура. Чиста душа й чуле серце. Це був прекрасний ритор і добрий стиліст. Був одержимо працюючим. Був добрим і доброзичливим. Мав людську чарівність, що полонила серця. Був справді плоть від плоті сином свого народу, що діячеві в царині народної педагогіки необхідно подвійно" [1, с. 23]. Саме йому випала доля творити теорію, згідно з якою педагогічна наука незалежної України має ґрунтуватися на здобутках, духовних цінностях народної педагогічної мудрості. Це крок до усвідомлення глибинних національних коренів педагогіки як науки, як мистецтва плекання самоідентичності, етнічної соціалізації особистості.

Сьогодні ні в кого не виникають сумніви стосовно того, що навчання і виховання є глибоко національними за своєю метою та змістом, відображають традиції й національну психологію кожного народу. Їхня самобутність позначена особливостями світосприйняття, самоусвідомлення, моральних цінностей і норм, які не можуть не впливати на процеси навчання, виховання та розвитку особистості, адже майбутнє кожної нації залежить, насамперед, від молоді.

Формування творчого, ініціативного, самокритичного фахівця може бути здійснено лише тоді, коли він уже в роки навчання буде ознайомлений не лише з новітніми технологіями освіти, а й використанням надбань народної педагогіки у майбутній професійній діяльності. Здійснивши науковий аналіз усних і письмових джерел, М. Стельмахович довів, що народна педагогіка репрезентує цілісну виховну систему, якій притаманна своя термінологія, відображено світогляд народу, його погляди на формування особистості. "З усією відповідальністю заявляю, – стверджував Мирослав Гнатович, – що педагогіку творить народ, а ми, науковці, вчителі, тільки її досліджуємо, даємо теоретичне та наукове тлумачення, обґрунтування" [2, с. 6].

Для того, щоб підвищити професійну культуру педагога, підняти рівень його інтелекту, навчити переосмислювати сучасні процеси, допомогти в саморозвитку, самовдосконаленні та самореалізації, потрібно продуктивно й результативно підвищувати рівень професійної культури майбутніх магістрів початкової освіти у вищих навчальних закладах шляхом вивчення досвіду минулих поколінь.

Сьогодні чітко усвідомлюється, що освіта і культура, розвиваючись у взаємодії, забезпечують творчий взаємозв'язок моральних, художніх, інтелектуальних якостей особистості, необхідних майбутньому фахівцю. В умовах відродження духовності народу, його культурних традицій вищий навчальний заклад має стати потужним засобом творення виховної традиції, яка передбачає поєднання споконвічних поглядів на предмет виховання, що склалися протягом існування людського суспільства, і сучасних підходів, які диктує соціально-економічний устрій життя, нові суспільні норми і вимоги.

Коли йде мова про те, що педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою національного відродження, для вчителів, студентів, науковців М. Стельмахович дав багато цінних настанов у наукових статтях, підручниках, монографіях. А їх понад три сотні. За його переконанням, педагогів слід залучати до скарбниці народної педагогіки. Як твердив видатний академік, "народна педагогіка - це багатотомний усний підручник навчання і виховання, який зберігається в пам'яті народу. Постійно ним використовується, систематично збагачується й удосконалюється" [3, с. 13]. Високо оцінюючи суспільне призначення педагога, Мирослав Стельмахович одночасно вказує і на його велику відповідальність перед суспільством. Тому до особи вчителя, його ділових і моральних якостей він висуває високі вимоги. Педагог, на його думку, обов'язково повинен мати покликання, талант від Бога; вважав нестерпною наявність випадкових людей на освітянській ниві. Кожна людина, за його словами, має нахил до певної діяльності, лише потрібно його вчасно помітити й розвивати далі. "Справжній вчитель повинен мати широку загальну і педагогічну освіту, глибокі знання в галузі того предмета, який викладає" [4, с. 84]. З морального погляду, стверджує Мирослав Гнатович, педагог має бути зразком доброчесності, своєю поведінкою і характером повинен викликати повагу, любов і довіру. Він не може обмежуватися вузькопрофесійною діяльністю. Сказане дає підставу стверджувати, що майбутнім магістрам початкової освіти у ВНЗ необхідно показати, що український народ проповідує шанобливе ставлення до педагога, що від діда і прадіда передається у народі здорова моральна естафета поваги до нього.

Важливого значення дослідник надавав використанню краєзнавчого матеріалу при викладанні будь-якого предмета. Проте, розширюючи знання студентів про багатства народної педагогіки, необхідно навчати їх застосовувати знання на практиці, збирати народну педагогічну мудрість. Для цього пропонував при підготовці майбутніх педагогів давати студентам завдання виписувати з фольклорних збірок прислів'я, приказки про педагога і його працю; залучати майбутніх освітян до вивчення нового досвіду виховання дітей на основі народних традицій; основну увагу звертати на стан і розвиток народної педагогіки, використання її видатними педагогами. І сьогодні використання таких форм роботи є досить ефективним. Адже в майбутніх магістрів початкової освіти формується уявлення про свою професійну діяльність, її значення у розвитку суспільства і держави загалом. Учений звертає увагу на те, що майбутні педагоги не розуміють виховного значення фольклору, традицій, обрядів.

Найважливішим фактором формування професійної культури педагогів Мирослав Гнатович вважав рідну мову. Він її сприймав як джерело національного духу та культури. Адже спілкування рідною мовою як під час лекцій, семінарських занять, так і після них формує справжню людську гідність, високі моральні якості. Учений називав рідну мову "материнською". Для нього мова - це найбільше духовне багатство кожного народу, чисте, життєдайне джерело, до якого треба припадати вустами й черпати духовні сили. Виходячи із засад народної педагогіки, важливим чинником дослідник вважав знання історії українського народу, його звичаїв і традицій, які кожне наступне покоління повинно вивчати й досконало опанувати. На думку педагога, знання історії України й рідного краю містять значні виховні можливості і сприяють формуванню національної свідомості й самосвідомості, розвитку духовності зростаючого покоління. При цьому доречно наголосити, що молодь варто якнайактивніше привчати дотримуватись обрядів та звичаїв свого народу. М. Стельмахович нагадував, що в основі української народної педагогіки лежить евідемонізм – прагнення зробити молодь щасливою. Тому ніколи не варто залишати поза увагою родинне виховання.

Необхідно пам'ятати про те, що традиції народної педагогіки наділені високим одухотворенням. Саме тому впродовж віків живуть та передаються від покоління до покоління такі людські якості, як любов до рідної землі, краю, повага до батьків, рідної мови, історії, відчуття приналежності до свого народу. І завдання педагога – передати ці духовні надбання сучасній молоді. Адже значення народних традицій полягає не тільки в тому, що вони захищають національну самобутність нашого народу, а й орієнтують людину на сьогоднішній день. Ми повністю поділяємо думку М. Стельмаховича, що "настав той час, коли необхідно якнайрішучіше повертатися до української родинної етнопедагогіки в Україні, до відродження традиційного статусу української родини з її непорушним авторитетом, подружньою вірністю, любов'ю до дітей і відданістю святому обов'язку їх виховання, повагою до батьків і материнським поклонням жінки, підняти роль чоловіка – дружини, батька – матері в створенні та захисті домашнього вогнища, забезпечуючи на їх взірцевому прикладі моральну підготовку молоді до подружнього життя, тобто відновити та зміцнити те вічне, на чому тримається людство, що ніколи не старіє" [5, с. 11].

Без перебільшення можна сказати, що Стельмаховичу М. Г. були притаманні європейська глибокодумність, український патріотизм, енергетика державотворення. Його праці відзначаються національною ідейністю, українознавчою енциклопедичністю. У багатьох його творах вказано на те, що дуже важливо не тільки сприймати цінності інших культур, а й берегти, досліджувати й примножувати знання про свій рідний край, свою державу. На наше переконання, весь освітній процес у вищих навчальних закладах повинен мати на меті формування в майбутніх педагогів наукового світогляду, національної свідомості, поваги до традицій та ідеалів свого народу, професійної культури загалом.

Література:

1. Губко О.Т. Проблеми української народної педагогіки в творчій спадщині Мирослава Стельмаховича / Олексій Губко // Проблеми української народної педагогіки. Теорія і практика [текст]: зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 5–50.
2. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка / Мирослав Гнатович Стельмахович. – К.: Рад. школа, 1985. – С. 6.
3. Стельмахович М.Г. Використання народної педагогіки в професійній підготовці майбутнього педагога / Мирослав Гнатович Стельмахович // Початкова школа. – 1990. – № 10. – С. 13.
4. Стельмахович М.Г. Сучасні проблеми національного виховання студентської молоді / Мирослав Гнатович Стельмахович // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К., 1997. – Вип. 7. – С. 84–96.
5. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка / Мирослав Гнатович Стельмахович. – К. – 1997. – С. 11.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Даниляк Руслана Зіновіївна.

Дора Іванова, Галина Дімова
(Ізмаїл, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кращий спосіб зробити дітей успішними – це розкрити і розвинути їх здібності, зробити їх щасливими, впевненими у собі. Важливим чинником успішної соціалізації особистості є вміння взаємодіяти з оточуючими, будувати партнерські стосунки в соціумі. Створення комфортного освітнього середовища для кожної дитини є одним із пріоритетів Нової української школи, яка ґрунтується на ідеях педагогіки партнерства, співпраці вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги [1, с. 15]. Таке середовище допомагають створити цінності та принципи педагогіки партнерства, які покладено в основу стандарту освіти, оновленої системи професійного розвитку вчителя, сучасної державної освітньої та кадрової політики (відбір та оцінювання педагогів). Особливо важливим є формування дружніх взаємин між учнями в умовах інклюзивного навчання.

Партнерські відносини формуються в процесі спільної діяльності учнів. Виховання почуття товарищескості в учнів інклюзивного класу допомагає розкривати індивідуальні особистісні якості дітей, згуртовує колектив, що сприяє успішній соціалізації учнів початкової школи. Уміння співчувати іншим дітям, можливість стати другом для тих, хто цього найбільше потребує, знайомство з культурою поведінки в суспільстві, конструктивними способами розв'язання конфліктних ситуацій – все це набуває дитина з надходженням до закладу освіти, особливо до закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням. Зрозуміло, що в умовах інклюзивного середовища індивідуальні особливості кожної дитини мають розвиватися в інтересах усього колективу дітей [2, с. 28].

Процес соціалізації – найважливіша умова для формування духовного світу учня. Шкільному колективу, як і будь-якій соціальній групі, притаманна самоорганізація, яка формує управління класом, яка не є прямим наслідком цього процесу. Інклюзивний клас можливо розцінювати як важливий елемент освіти, метою якого є вихід на той чи інший рівень суспільних відносин. Поява нової дитини в класі має істотний вплив на стосунки всередині шкільного колективу і більшість дітей проявляють особливу активність у вивченні нового учня. Саме формування командної особистості забезпечує успішну адаптацію дитини з особливими освітніми потребами в сучасному світі [3, с. 29].

Створення почуття «ми», спільності, командної приналежності стає неможливим без конструктивної взаємодії дітей, під час якої вони вчаться соціальним навичкам, самодисципліні, емпатії й толерантності. Взаємодія – це засіб засвоєння світу, усвідомлення себе його частиною. Встановлення конструктивних взаємин з однолітками охоплює значну частину того часу, який діти проводять у школі. Участь у взаємних справах допомагає дитині здобути певний статус у шкільному колективі [4]. Сполучена учнівська група – це один з найважливіших чинників виховання особистості дитини. Позитивний вплив колективу на окремих учасників залежить від міри їх включеності в життя групи. Тому, одним із важливих завдань вчителя початкових класів є залучення абсолютно всіх дітей в захоплюючу спільну роботу [5, с. 11].

Проте у процесі організації спільної діяльності учнів з дітьми з особливими освітніми потребами нерідко створюється дефіцит контактів, виникає стан «поруч, але не разом». Інша причина зростання неблагополуччя в внутрішньоклективних відносинах корениться у відсутності педагогічної допомоги учням, що потрапляють в несприятливу соціальну позицію. У дітей з особливими освітніми потребами в деяких ситуаціях з'являється потреба або залишатися непомітними для оточуючих, або проявляти агресивність у відношеннях з однокласниками, показувати нестандартні форми поведінки з метою привертання особливої уваги до себе. «Непомітні» діти знаходяться в самоізоляції і потрапляють в «нульовий» соціальний статус.

Привертання до себе уваги може проявлятися в пасивній чи активній формах. Пасивність полягає у відмові виконувати завдання, або у виконанні доручень в дуже повільному темпі, коли як в інших ситуаціях діти і реагують, і діють абсолютно нормально [6, с. 15]. Активна позиція полягає в демонстрації нестандартних вчинків – постійних розмов під час пояснення нового матеріалу вчителем, виголошуванні питань, що не відносяться до теми уроку. Діти помічають, що дефіцит уваги можна швидше задовольнити, коли поводиш себе неслухняно, зухвало, тільки тоді на тебе звертають увагу.

Враховуючи вищевказані труднощі, було вирішено провести локальне емпіричне дослідження задля вивчення особливостей організації конструктивної взаємодії дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного освітнього середовища. Базою дослідження виступили учні двох 4-х класів Українського ліцею з поглибленим вивченням іноземних мов імені Т.Г. Шевченка м. Ізмаїл Одеської області, які навчаються в умовах звичайного класу (4-А) та інклюзивного класу (4-Б). Дослідно-експериментальна робота в межах констатувального етапу проводилася в обох класах, кількість респондентів становила 64 учня. Зазначимо, що у 4-Б класі навчаються 3 учні з особливими освітніми потребами.

Метою дослідження стало виявлення залежності рівня соціально-психологічної адаптації від особливостей міжособистісного спілкування у дітей молодшого шкільного віку з нормою розвитку та з обмеженими можливостями здоров'я, а також виявлення рівня групової згуртованості та типів зв'язків у колективі дітей, які навчаються в звичайному та інклюзивному класах.

Під час проведення дослідно-експериментальної роботи використовувалися наступні інструментарії: методика Л.М. Ковальової і М.М. Тарасенко «Адаптація дітей до школи» (мета: визначення чинників та аспектів адаптації дітей до навчання у школі); модифікований варіант методики О.П. Єлісеєвої «Потреба в спілкуванні», варіант для дітей молодшого шкільного віку (мета: визначення загальних потреб у спілкуванні дітей молодшого шкільного віку); субтест Г. Вітцлака з методики «Діагностика рівня розвитку тих, хто вступає до школи» (мета: визначення психофізичних характеристик дітей при навчанні); соціометрія (визначення ролі та місця дитини у класі); тест Розенцвейга (мета: дослідження реакцій на невдачу і способів виходу з ситуацій, що перешкоджають діяльності або задоволенню потреб особистості); проективна методика Рене Жіля (мета: дослідження соціальної пристосованості дитини, сфери її міжособистісних відносин та їх особливостей, сприйняття нею внутрішньосімейних стосунків, деяких характеристик поведінки; методика дозволяє виявити конфліктні зони в системі міжособистісних відносин дитини, даючи тим самим можливість, впливаючи на ці відносини, впливати на подальший розвиток особистості учня); методика визначення індексу групової згуртованості Сішора (мета: визначення індексу групової згуртованості у обраних колективах учнів).

Дослідження проходило у декілька етапів. Метою підготовчого етапу стало формування емпіричної і методичної бази дослідження для проведення психодіагностики, а також визначення цілей дослідження.

На «дослідницькому» етапі дітям і вчителям було запропоновано низку методик для отримання експериментальних даних. Результати, отримані на другому етапі дослідження, було докладно проаналізовано та зроблено кілька узагальнень. Так, у результаті застосування методики Л.М. Ковальової і М.М. Тарасенко «Адаптація дітей до школи» було виявлено, що більшість дітей із ООП характеризується середнім ступенем дезадаптації (50%), у 40% було виявлено високий ступінь дезадаптації, а 10% дітей продемонстрували високий ступінь дезадаптації. Серед дітей з нормою розвитку дезадаптація є менш поширеним явищем, у 50% дезадаптація відсутня, ще у 50% спостерігається середній ступінь дезадаптації.

При оцінці потреби в спілкуванні за допомогою модифікованого варіанту методики «Потреба в спілкуванні» О.П. Єлісеєвої було виявлено, що діти з нормою розвитку і діти із ООП характеризуються однаково сформованою на досить високому рівні потреби в спілкуванні.

Результати застосування субтесту Г. Вітцлака «Діагностика рівня розвитку дітей, які вступають до школи» свідчать про те, що у дітей з ООП такі параметри, як спосіб говоріння, будова речень і особливості артикуляції розвинені недостатньо, наслідком чого є низький загальний рівень розвитку мовлення в порівнянні з дітьми із нормою розвитку.

Отримані після застосування методики Л.М. Ковальової і М.М. Тарасенко «Адаптація дітей до школи» результати свідчать про переважання серед дітей з ООП середнього ступеня дезадаптації. Високий або вкрай високий ступінь дезадаптації може проявлятися в особливостях навчання, постійних невдачах, негативному психічному стані; присутні високий рівень тривожності, розгубленості, відчуття неповноцінності, страхи, прояви несамостійності, інфантильності; здебільшого спотворюються взаємини з однолітками і дорослими, в тому числі, з батьками і вчителями, спостерігаються прояви агресивної та відчуженої поведінки, конфліктність. Це призводить до порушення процесу соціалізації дитини. Такі діти можуть потрапити до «групи ризику».

За результатами вивчення соціометричного статусу та ролі дітей у класному колективі визначено, що за ступенями популярності випробовуваних можна зробити висновок, що в групі дітей з нормою розвитку міжособистісні відносини складаються набагато краще, ніж в групі з дітьми з ООП. Оскільки в групі з нормою розвитку визначилися і перші, і другі, і треті місця, а ось в групі з дітьми з ООП присутні тільки перше місце, що свідчить про деякі проблеми в спілкуванні між дітьми в інклюзивному класі.

Проективна методика Рене Жіля показала, що позитивне ставлення випробовуваних звичайного класу до своїх батьків, братів і сестер, дідуся і бабусі, переважає над домінантністю і закритістю, а ось у дітей з ООП все навпаки. Що свідчить про їх замкнутість по відношенню до оточуючих, а це пряме свідчення того, що міжособистісні відносини не є сприятливими.

Аналіз показників, отриманих при проведенні методики Сішора дозволив констатувати, що індекс групової згуртованості в колективі дітей інклюзивного класу середній та нижче середнього, що свідчить про необхідність проведення заходів, спрямованих на зміцнення міжособистісних відносин у дитячому колективі.

Нами були запропоновані деякі прийоми, використання яких дозволяло педагогові залишатися в рамках партнерського стилю спілкування, і в той же час сприяло поступовому виключенню небажаних форм поведінки дітей. Такі прийоми можна згрупувати у загальні стратегії:

Стратегія 1. Мінімізація уваги. Педагог може припинити реагувати на прояв демонстративної поведінки дитини, або наблизитися до дитини в процесі пояснення матеріалу, голосно вимовити її ім'я. Ці прийоми дозволяють одночасно дати мінімум уваги «в нагороду» за демонстративну поведінку і рекомендувати дитині приєднатися до того, що роблять інші однокласники.

Стратегія 2. Несподівані дії педагога. Педагог може несподівано увімкнути, або вимкнути світло, видати музичний звук, змінити голос і ін. Дані прийоми відвернуть увагу дітей і змусять звернути увагу на педагога.

Стратегія 3. Позитивна реакція педагога на прояв задовільної поведінки дітей. Педагогу корисніше не говорити дитині-порушнику про її погану поведінку, а приділити увагу тому, хто поводить себе добре.

Таким чином педагог підкреслює, що хороша поведінка заслуговує на повагу дорослого. Похвала і подяка за добрі вчинки стимулюють зразкову поведінку учнів, тому рекомендується частіше дякувати дітям і відзначати тих, хто надає допомогу і підтримку у важких ситуаціях, сумлінно виконує доручення.

Отже, основні принципи педагогіки партнерства (повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)) сприяють створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу.

Перспективами подальшого дослідження бачимо проведення методичної роботи з підвищення рівня адаптації, та покращення індексу групової згуртованості дітей з особливими освітніми потребами в учнівському колективі.

Література:

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва – К.: «Саміт-Книга», 2014. – 272 с.: іл. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Концепція ранньої реабілітації дітей-інвалідів // Зб. нормативно-правових актів України щодо діяльності центрів реабілітації з функціональними обмеженнями / Укладачі В. Кражановський, М. Сварник, Н. Скрипка та ін. – Київ: Соцінформ, 2014. – С. 29-30.
4. Пічугіна Т.В. Шкільні проблеми: інноваційні підходи до медико-педагогічної діагностики та реабілітації // Укр. асоц. корекційн. педагогів, [наук.-практ. журн.] Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів, № 1. – К., 2008. – С. 16 – 21.
5. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2014-2019 роки: наказ Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2014 р. [Електронний ресурс]: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828
6. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – Інклюзивна освіта: вибір батьків. – Книга 1. – К., 2015. – 70 с.

Юлія Катющева
(Ізмаїл, Україна)

ДІАГНОСТИКА СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЛЕГО-КОНСТРУКТОРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

«...Найкращою іграшкою для дитини є така, яку вона може видозмінювати найрізноматними способами...».

К.Д. Ушинський

Конструктор ЛЕГО застосовується сьогодні в багатьох навчальних закладах країн світу. Не стала винятком і Україна. Багато використовують на уроках в початкових класах ця іграшка допомагає освоїти багато базових знань з різних предметів.

Придуманий в середині двадцятого століття, ЛЕГО не втрачає свою актуальність і сьогодні. З самої появи конструктори ЛЕГО привернули увагу педагогів і були затребувані установами освіти: дитячими садами, початковою школою, корекційними закладами. Наслідком цього стали розробки спеціальних комплектів ЛЕГО для навчальних цілей. Розробники іграшки мали перед собою чітко сформульоване завдання: створити конструктор, який буде простим у використанні, і допоможе швидкому розвитку у дитини різних важливих якостей. ЛЕГО повинен був стати засобом швидкого та діючого впливу на розвиток уваги, творчих навичок, уяви [2, с. 25]

З 1995 року в співдружності з педагогами різних країн (Англії, Франції, Австралії, Голландії, США та багатьох інших) фірмою LEGO DACTA розроблено і випускається більше 80 спеціальних освітніх наборів, супроводжуваних дидактичним матеріалом.

Завдяки можливості збирати об'єкти на свій розсуд, формувалося просторове мислення, нестандартні способи вирішення поставлених завдань, розвивалася фантазія. В початкових школах конструктор використовується як для розвитку базових знань про навколишній світ, так і навчання базових дисциплін. У середній і старшій групах дитсадка завдяки ЛЕГО дитина починає розуміти різницю між розмірами об'єктів, їх кольором, властивостями і характеристиками [1, с. 33]

Відомий в дитячій психології «феномен Піаже» усувається завдяки поступовому освоєнню іграшки. Суть феномена полягає в початковому нерозумінні властивостей речовини зберігати свій обсяг і масу незалежно від зміни форми, яке вона приймає. Типовим прикладом є кулька пластиліну, який розгортають в ковбаску. На питання вчителя, чи стало пластиліну більше, дитина дасть ствердну відповідь. У разі

конструктора з'єднання між собою цеглинок, висота яких буде дорівнювати висоті однієї фігурки, усунення феномена буде відбуватися швидше [4, с. 48].

У школі ЛЕГО використовується на уроках математики для пояснення базових арифметичних операцій: додавання, віднімання, ділення, множення. Якщо надписати на двох фігурках різні цифри, і з'єднати їх між собою, можна привести приклад додавання. Розділивши вихідну фігурку на дві однакові, можна пояснити ділення на число два. Додатково, побудова фігур з цеглинок ЛЕГО не за прикладом, вказаним на коробці, а на власний розсуд, розвиває логічне мислення, вміння застосовувати фантазію для створення власних творінь [3, с. 59]

Як відомо, одним із ефективних напрямків сучасного освітнього процесу новій українській школі є ЛЕГО-педагогіка. Набори ЛЕГО зарекомендували себе у всьому світі як освітні продукти, що задовольняють найвищим вимогам гігієнічності, естетики, міцності і довговічності. В силу своєї педагогічної універсальності вони виявляються найбільш переважними наочними посібниками та розвиваючими іграшками. Причому цей конструктор спонукає працювати, в рівній мірі, і голову і руки учнів. Також, набори ЛЕГО виявляються найбільш переважними наочними і розвиваючими посібниками, що дозволяють урізноманітнити процес навчання, в комплексі вирішувати багато завдань, що стоять перед школою. Використовуючи ЛЕГО-конструктори на уроках, учитель ставить собі за мету: виховання соціально активної особистості, з високим ступенем свободи мислення, розвиток самостійності й уміння учнів вирішувати будь-які завдання творчо, винахідницької [1, с. 44].

ЛЕГО не застосовують на кожному уроці, це — лише один з його елементів. Коли педагоги готуються до уроку думають, чи не будуть вправи з конструктором затягувати урок, чи буде це якісно. Важливо, щоб цей інструмент робив засвоєння матеріалу легшим, а не навпаки. У кожного першокласника має бути набір з шести цеглинок, діти його можуть використовувати для вправ на уроці, граючись самостійно не більше 10 хвилин, у парах - 20 хвилин, у групах по 3-6 дітей - 30 хвилин, а там де більше 6-ти дітей - 40 хвилин. Але час можна змінювати в залежності від того, наскільки швидко діти виконують завдання [5, с. 2-3].

Відомий педагог-гуманіст В.О. Сухомлинський наголошував, що «розум дитини знаходиться на кінчиках її пальців». У 6-7 років ЛЕГО допомагає дитині розвивати дрібну моторику рук. Через стимуляцію дрібної моторики, конструктор ЛЕГО дозволяє дітям опановувати навички спілкування безпосередньо під час гри. Завдяки дорослому, який бере участь в грі, дитина знайомиться з новими словами, формами, кольорами і т.д. Коли дитина зацікавлена в процесі гри, то і розвивати її мовлення набагато простіше. Дитина будує прості речення, може просити дорослого надати їй той чи інший елемент або попросити про допомогу створити щось з конструктора. Це важливо для роботи з сучасними дітьми, які діти активні та непосидючі [3, с. 16].

Ось вчитель початкових класів в Полтавській області **Марія Генкіна** вважає, що «ЛЕГО» вчить таким важливим якостям, як посидючість, уважність і дотримання інструкції. Правда, він абсолютно не вчить творчості. Натомість вчитель інформатики з міста Києва **В'ячеслав Поліченко** заперечує, що «ЛЕГО» втілює скандинавський індивідуалізм, і якщо не дуже чітко слідувати інструкції, то «ЛЕГО» розвиває фантазію, творчий підхід і служить ідеальним полігоном толерантності.

Дитина, яка вміє конструювати, вигідно вирізняється з-поміж однолітків: може аналізувати об'єкти, вміє поетапно планувати свої дії, у неї розвинені увага та уява, вона прагне досліджувати. Діти також вчать навчатися на власному досвіді [5, с.15]. Вчителі-методисти відзначають такі позитивні досягнення проекту щодо впровадження ЛЕГО в школу: поліпшення емоційного стану всіх учасників проекту, підвищення рівня уваги і концентрації, придбання комунікативних навичок, розвиток вміння дітей працювати в парі, групі, знаходити компроміси, допомагати один одному. Особливу увагу педагоги звернули і на те, що ЛЕГО допомагає залучити батьків до співпраці. Виконуючи веселі завдання і граючи з наборами ЛЕГО, діти тренують пам'ять, розвивають моторику, творче мислення, допитливість. Адже дитина, яка здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні завдання, вміє працювати в команді, може приймати нестандартні рішення, стане конкурентоспроможною особистістю і зможе реалізувати свій потенціал в реаліях сучасного життя.

ЛЕГО дає дітям терпимість один до одного, вміння прислухатися до чужої думки. ЛЕГО— це не лише будівництво тривимірних проєкцій, можливість бачити предмет з різних сторін, а й уміння комунікувати, будувати модель спілкування, яка знадобиться в дорослому житті. Але не треба забувати, що ЛЕГО — не панацея від усього. Це лише допоміжна ланка освіти, націленої на гармонійний розвиток дитини [5, с.25].

Сенс ЛЕГО для освіти — у візуалізації багатьох процесів. Ці заняття можна включити в різні шкільні дисципліни, і таким чином організувати міжпредметний проєкт. Дитина чує нову інформацію і відразу за допомогою конструктора може засвоїти принцип дії. Доторкнутися руками, подивитися на зібрану модель. Відбувається процес інжинірингу. Нові знання ефективніше закріплюються, коли учні бачать, як усе діє в реальному світі.

Література:

1. Комарова Л. Г. Будуємо з LEGO (моделювання логічних відносин і об'єктів реального світу засобами конструктора LEGO). – К.: ЛІНК-ПРЕС, 2017.
2. Лусс Т. В. Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей за допомогою LEGO. – ЛітРес, 2010.

3. Максакова В. І. Організація виховання молодших школярів: метод. рек. для вчителя / В.І. Максакова. - М.: Просвещение, 2013. – 77 с. (рос. м.).
4. Шайдурова Н. В. Розвиток дитини в конструктивній діяльності. Довідковий посібник. - М.: ТЦ Сфера, 2008. (рос. м.).
5. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О. Рома - The LEGO Foundation, 2018.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент Іванова Дора Георгіївна.

**Ольга Комкова
(Одеса, Україна)**

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ МАТЕМАТИКИ У КОЛЕДЖІ

Кожного року з'являються нові технології, які можуть з успіхом використовувати викладачі і студенти. Сьогодні будь-який викладач має змогу публікувати навчальні матеріали та спілкуватися зі студентами, він може використовувати блоги, а приєднавшись до освітньої соціальної мережі, одержувати можливості обміну думками та досвідом з колегами [1, с. 79].

Для викладачів математики вже традиційними стали презентації, тести до занять, поряд із традиційними методами обов'язково треба використовувати інноваційні. Важливу роль відіграє «дозування» традиційних та інноваційних. Воно залежить від безлічі факторів, зокрема рівня навченості студентів, рівня педагогічного досвіду викладача. Комбінуючи на заняттях інноваційні і традиційні методи роботи, я намагаюсь створювати умови для розвитку і саморозвитку особистості студента. Це допомагає: сформувати міцні базові знання студента; навчити, де студент може знайти необхідну йому інформацію з теми; сформувати вміння, щоб студент міг якомога швидше знайти необхідну інформацію із застосуванням новітніх інформаційних технологій; розвинути в студентів уміння відфільтрувати в інформації тільки актуальну та корисну; формувати вміння опрацьовувати, обробляти, редагувати інформацію застосовуючи сучасні інформаційні технології; формувати вміння аналізувати інформацію, помічати закономірності та використовувати їх, прогнозувати й робити висновки; формувати вміння на основі аналізу попередньої інформації; формувати власну точку зору; формувати вміння генерувати власні оригінальні думки та ідеї.

Виконуючи практичні завдання на заняттях математики, студенти як правило, вирішують їх за поданими алгоритмами, а результат залежить не лише від особливостей мислення, а й від використання проектно-пошукової технології, яка дозволяє зробити кожне заняття цікавим, сформувати інформаційну компетентність в студентів, розвинути творчі здібності та досягти творчої співпраці між викладачем і студентом, формує вміння самостійно здобувати нові знання, збирати необхідну інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

По – перше, я на заняттях використовую тестові технології. Технологія тестового контролю включає такі етапи: створення системи базових тестових завдань; конструювання тесту з базових тестових завдань; проведення тестування; аналіз результатів тестування.

Для перевірки уміння правильно відтворювати отримані знання, доцільно використовувати неоднорідні тестові завдання закритої форми з множинним вибором, які передбачають мінімум три можливі відповіді (але не більше п'яти), серед яких правильною є лише одна. Така форма контролю має цілу низку переваг: охоплює контролем великий обсяг матеріалу; зменшує порівняно з традиційним опитуванням затрати часу; підвищує об'єктивність оцінювання знань; є стимулюючим чинником, оскільки студенти вивчатимуть саме те, що оцінюється; контролює не тільки велику кількість теоретичних питань, але й практичні навички. Тестування на своїх заняттях використовую, як для підсумкової перевірки знань студентів, так і на різних етапах уроку: під час актуалізації опорних знань; під час узагальнення вивченого матеріалу.

З іншого боку, тестування, як і будь-яка форма контролю знань, крім переваг, має свої недоліки. До недоліків можна віднести той факт, що частіше всього тестові завдання дають уже готові варіанти відповідей. А для того, щоб студенту розвиватися і зростати гармонійно, дуже важливо вміти сформулювати власну думку.

В процесі навчання математики сьогодні впроваджуються такі основні інноваційні педагогічні технології: інтерактивні, проектна, організації групової навчальної діяльності, диференційованого навчання.

Сутність інтерактивних технологій у тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається. Це співнавчання (колективне, кооперативне навчання, навчання у співпраці), в якому і викладач і студенти є суб'єктами. Викладач виступає лише в ролі організатора процесу навчання, координатора роботи груп. Інтерактивні технології навчання найбільш відповідають особистісно - орієнтованому підходу у навчально-виховному процесі. При застосуванні інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються рольові ігри. Тому інтерактивні технології найбільше сприяють формуванню в студентів

практичних умінь і навичок, виробленню їх власних цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні, сприяють розвитку соціальної та громадянської компетентності.

Перевагами інтерактивних технологій навчання перед іншими є те, що вони дозволяють забезпечити глибину засвоєння матеріалу, студенти освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз).

Основними недоліками інтерактивних технологій є те, що засвоєння незначного обсягу інформації потребує значного часу. Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи студентів менше передбачувані.

Використання Інтернет-ресурсів перекладає на якісно новий рівень підготовку і проведення занять, відкриває широкі можливості. Комп'ютерні технології і, перш за все, Інтернет, не просто ще один технічний засіб навчання, а якісно нова технологія. Специфіка технологій Інтернет полягає в тому, що вони надають величезні можливості вибору джерел інформації та головною перевагою є можливість швидко знайти потрібну інформацію. Використовувати Інтернет-ресурси можна при проведенні занять-практикумів.

Зокрема, використання методу проектів на заняттях дозволяє створити на занятті дослідицьку, творчу атмосферу. При цьому кожен студент залучений до активного пізнавального процесу, в основі якого — співпраця. Студент у процесі роботи над навчальним проектом осягає реальні процеси, об'єкти, проживає конкретні ситуації, залучається до проникнення вглиб явищ, процесів і конструювання нових об'єктів. У методі проектів дуже важливо показати студентам їх особисту зацікавленість в отриманні знань, які можуть і повинні стати їм у пригоді їм у житті. Щоб реалізувати цей принцип, необхідно розглядати проблему, взяту з реального життя, знайому і значущу для студента проблему, для вирішення якої необхідно застосувати не тільки отримані знання, а й нові, які належить набути. Робота над проектом цікава і водночас складна. Для її спрощення я пропоную схему реалізації проекту зі змістом діяльності як викладача, так і студента із зазначенням кінцевого терміну підготовки кожного етапу. Оскільки метод проектів дозволяє оцінити, на мою думку, здебільшого практичні навички роботи, необхідно поєднувати його з тестуванням, метою якого є перевірка теоретичного матеріалу.

Щоб уникнути перевантаження й активізувати пізнавальну діяльність студентів, викладачеві на заняттях більше уваги слід приділяти організації групової роботи. Для того, щоб робота груп студентів була успішною, необхідне оволодіння кожним студентом елементарними вміннями самостійної пізнавальної діяльності: вміння працювати з підручником, бажання брати участь в обговоренні проблем, уміння користуватися картками, інструкціями, розв'язувати посильні завдання тощо. Тому викладачу перед початком організації групової форми роботи мати досить чітке уявлення про рівень пізнавальної самостійності як окремих студентів, так і групи загалом. На початковому етапі роботи зі студентами особливу увагу слід приділяти формуванню прийомів самостійної діяльності. Можна групам запропонувати виконати задачі, які мають практичне застосування в їх спеціалізації.

Також, необхідна така організація навчального процесу, яка б дозволила врахувати відмінності між студентами і створити оптимальні умови для ефективної навчальної діяльності всіх студентів, тобто виникає необхідність перебудови змісту, методів і форм навчання, які б максимально враховували індивідуальні особливості студентів. І підходом, котрий враховує ці особливості є диференціація. Рівнева диференціація спирається на новий підхід, нове розуміння індивідуалізації навчання, який полягає у плануванні рівня обов'язкових результатів навчання і на цій основі - вищих рівнів оволодіння навчальним матеріалом. Враховуючи свої здібності, нахили, інтереси та потреби, студент має право і можливість обрати обсяг та глибину засвоєння даного навчального матеріалу, оптимізувати своє навантаження. За цих умов навчання кожного студента стає посильним, умотивованим і цілеспрямованим.

Наприклад, при складанні екзаменаційних білетів з математики використовуємо диференціацію, тобто розбиваємо білет на 3 рівні складності.

Також можна використовувати дистанційне навчання при підготовці студентів до олімпіади з математики. Це може бути сукупність змісту, форм і методів навчання, засобів моніторингу і діагностики, забезпечують проведення навчального процесу на відстані на основі використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій. У зв'язку з цим можна говорити про такі технології як: кейс-технологія; мережева технологія [2, с. 3]. Форми організації дистанційних занять при підготовці студентів до олімпіад з математики можуть бути такі: чат-заняття - синхронний доступ до чату забезпечує миттєвий обмін повідомленнями і використовується в режимі «мозкового штурму» при обговорення чи вирішення нетривіальних завдань; веб-заняття - заняття проводяться з використанням режиму відеоконференції. Телеконференції – списки, розсилки з використанням електронної пошти, спільна робота над спільними документами, розміщення матеріалів в групах або спільнотах соціальних мереж. Дистанційна підготовка до олімпіади з математики дозволяє створити єдине середовище, яке з одного боку, дає можливість працювати індивідуально з кожним студентом, а з іншого – доповнює ту саму творчу атмосферу, завдяки якій процес навчання стає і більш продуктивним, і більш успішним.

Можна констатувати, що для підвищення ефективності навчання на заняттях математики варто розумно комбінувати як традиційні інтерактивні форми і методи, так і новітні інноваційні методи. Саме таке поєднання у навчальному процесі надає змогу створення на занятті природного середовища, допомагає активізувати творчу уяву студентів, розвиває їхнє мислення й формує в них навички, необхідні для сучасного суспільства.

Література:

1. Бахрушин В.Е. Эмпирические функции распределения результатов тестирования / Валерій Євгенович Бахрушин, Марина Андріївна Игнахин // Збірник праць III Міжнародної конференції "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: система електронної освіти" / За ред. В. Гриценко. – К.: МННЦ ІТС, 2008. – С. 79 – 84.
2. Березовський В.С. Практичний посібник з курсу Microsoft «Учителі в онлайні»/ В.С. Березовський, І.В. Стеценко. – К.: Вид. група BHV, 2012. - 64 с.

Юлія Кузук
(Ізмаїл, Україна)

ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА: ГЕНЕЗИС І СУЧАСНИЙ СТАН. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» ТА «ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА»

Гендер - поняття відносно нове. У сучасній науковій літературі дане поняття використовується в декількох значеннях:

- як термін для позначення статі як соціального явища;
- як сукупність соціокультурних норм, що пропонуються суспільством чоловікові або жінці;
- як теоретичне обґрунтування, що зумовлює соціальний стан індивіда в суспільстві в залежності від його статевої приналежності. В даному випадку гендер виступає основою доктрини про природну перевагу однієї із статей - жіночої (феноцентризм) або чоловічої (андроцентризм);
- як область досліджень жіночої проблематики;
- в якості соціального конструкту, в основі якого лежать три групи характеристик: біологічна стать, статево-рольові стереотипи, поширені в тому чи іншому суспільстві, і «гендерний дисплей» - різноманітні прояви, пов'язані з нормами дії і взаємодії, запропонованими суспільством чоловікам і жінкам;
- як ідеологічний конструкт в феміністських концепціях: в сприйнятті чоловіків тільки жінки мають гендер, чоловіки ж можуть не мати такого знака специфічності, так як вони представляють все людство [6, с. 183].

Гендер є статево-рольова поведінка, визначальне ставлення між людьми в соціумі: починаючи від батьків, друзів і однокласників і до випадкових перехожих. Гендерна рівність - одна з ознак сучасної правової держави, а розуміння гендеру безпосередньо співвідноситься з поняттям свободи - суспільство не нав'язує окремого індивіда, які ролі йому виконувати, тому гендер в сучасному розумінні - це повна свобода індивіда реалізовувати свої людські якості, що не завжди може збігатися з його біологічною статтю [1].

Прийняття Україною європейських цінностей передбачає реалізацію принципів гендерної рівності у всіх сферах життя, надання рівного доступу обох статей до освітніх, виробничих, культурних ресурсів. На жаль, не дивлячись на прагнення до європейських цінностей, система середньої освіти в Україні до сих пір сприяє утвердженню гендерних стереотипів у дітей та підлітків. Раніше педагогічна теорія бачила питання статево-рольового виховання в соціумі лише в контексті традиційної освіти, як наслідок, сьогодні українська школа не має адекватних моделей побудови освітнього процесу на основі гендерного підходу. Саме гендерний підхід створює необхідні для формування внутрішньої культури і виховання «жіночності» і «мужності» [4].

Для дитячої та підліткової психіки характерна висока пластичність і сприйнятливості - імпринтинг, який, на відміну від умовного рефлексу, відповідає за швидке утворення надзвичайно стійких слідів в психіці, іноді навіть після однократного переживання [2, с. 41]. Тому дія певного подразника в критичні моменти формування особистості, легко запам'ятовується в психіці дитини і має велику силу і стійкість в порівнянні з іншими подразниками, надалі часто надаючи визначальний вплив на поведінку людини в різних ситуаціях. З ким - чоловіком або жінкою - і якою мірою людина починає ідентифікувати себе залежить.

Вперше поняття «гендер» в українській науковій літературі з'явилося в 1992 р. в збірнику статей «Жінки і соціальна політика». Введення цього терміну мало сприяти формуванню нової наукової парадигми для аналізу соціальних відносин і соціально-культурних відмінностей в житті чоловіків і жінок; залученню уваги до зміни статево-рольових відносин в умовах соціальної трансформації; стимулювання проведення наукових досліджень, спрямованих на виявлення гендерної асиметрії в суспільному житті; пропаганді феміністських ідей рівності. Термін «гендер» підкреслює, що біологічні характеристики сексуальності не дані людині безпосередньо, а переломлюються через призму індивідуальної свідомості і соціальних уявлень, тобто існують у вигляді суб'єктивного і зафіксованого в культурі знання про них.

Класифікація компонентів гендеру, запропонована О. Цокур [6], на наш погляд, є актуальною і відповідає сучасному розумінню теорії гендеру:

- Когнітивний компонент (гендерна самосвідомість);
- Емоційний компонент (гендерна ідентичність);

• Поведінкові компоненти (гендерні ролі і особливості поведінки). Більшість наукових гендерних моделей будуються на ступеня вираженості у особистості психологічних конструктів «маскуліності» і «фемінності».

Гендер індивіда це не просто набір антагоністичних, прямопропорційно або корелюють в деяких випадках чорт і характеристик маскуліності і фемінності, а складноорганізована багаторівнева структура, сукупність багатьох факторів: полотиіпичних установок, що корелює зі статтю поведінки, інтересів, фізичних атрибутів. Розглянуті гендерні детермінанти особистості, не є стабільними і постійними в своєму змісті в часі, безумовно, вони мають міцну вікову традиціоналістичного основу, аксіомологічну парадигму, але демократичний розвиток суспільства, еволюція міжособистісних відносин, політичний і соціальний плюралізм згладжують їх категоричність і однозначність, доповнюють різноманітними включеннями диктуються сучасними тенденціями [6, с. 183].

Отже, структуру гендеру можна також представити у вигляді трьохелементної системи: когнітивний компонент - гендерна самосвідомість людини («Я знаю, що я жінка / чоловік»); емоційний компонент - гендерна ідентичність («Я відчуваю себе жінкою / чоловіком»); поведінковий компонент - гендерні ролі і особливості поведінки («Я веду себе як жінка / чоловік»).

До кінця ХХ ст. в науці сформувалася нова галузь гуманітарного знання - гендерологія, яка є міждисциплінарною сферою досліджень про людину як представника чоловічої або жіночої статі. Усередині гендерології найбільш розвиненими на сьогоднішній день областями є гендерна лінгвістика, гендерна соціологія, гендерна психологія та гендерна педагогіка. Становлення і розвиток гендерної лінгвістики доводиться на останні десятиліття ХХ ст., Проте ще в кінці 1960-х рр. в американському і німецькому мовознавстві виникла її попередниця - феміністська критика мови, або феміністська лінгвістика.

Гендерна лінгвістика (лінгвістична гендерологія) досліджує вплив статі на мовну комунікацію, способи прояву гендеру як соціокультурного конструкту в мові конкретної індивіда і в мові в це лом. Виділяють кілька основних напрямків розвитку гендерної лінгвістики: соціо-та психолінгвістичні, лінгвокультурологічного, комунікативно-дискурсивне.

Гендерна психологія вивчає психологію гендерних відмінностей і характеристики гендерної ідентичності особистості, що детермінують соціальну поведінку людей в залежності від їх статевої приналежності. Предметом гендерної психології виступають особливості психіки, обумовлені статевою приналежністю людини [7, с. 26].

Гендерна соціологія - напрямок в соціології, яке проводить аналіз соціальної стратифікації суспільства за ознакою статі на мікро-, мезо- і макрорівнях. Об'єктом її дослідження є історично сформовані нерівноправні взаємини чоловіків і жінок і відповідний їм патріархальний образ соціальної реальності.

Гендерна педагогіка як галузь педагогічної науки знаходиться в стадії становлення. Найбільшою мірою розроблені поняття «гендерна освіта» і «гендерне виховання». Перейдемо до опису поняття «гендерна культура».

Для визначення гендерної культури може бути використано діяльнісної підставу її існування. Діяльнісна сутність культури констатується видатними вченими і філософами минулого і сучасності. Гендерна культура різноманітна: поряд з діяльнісних і ціннісним підставами гендерної культури проявляють себе гендерні відносини і гендерні дії як її основи, етнічні гендерні особливості життя статей, рівень цивілізації суспільства в життя статей, звичаї, закони, соціальні норми. У сучасному суспільстві є необхідність розглядати політичну, релігійну, наукову, міфологічну основи в житті статей. Маючи на увазі що об'єднує з суспільством практику, слід освоювати політичну практику статей: гендер є політичний акт - стверджують сучасні послідовники фемінізму [8, с. 10].

Гендерна філософія з'являється в період усвідомлення світу єдиним. Звичайно ж, ніякої гендерології в цю епоху не було, і мислити філософію гендерології цим періодом можна. Філософія гендерології відрізняється від гендерної філософії. Відмітна риса гендерної філософії - філософія співпраці статей. Філософія раціонального критичного мислення про співпрацю статей, природі гендерного співробітництва та його прояви в житті суспільства і індивіда, досягнення повного знання про спільне життя статей надавали соціально-культурну визначеність життя статей. Історично формуються культурні етичні норми, пов'язані з гендерною філософією. Соціокультурна ситуація в аспекті філософії співпраці статей знаходить матеріально-ціннісне і духовно-ціннісне заснування власної стійкості, що поряд з певністю в сфері закону надає стійкість ознак, ідей, світогляду гендерних соціумів, які формуються в культурній діяльності статей [9]. Реальні культурні відносини і культурні дії, що визначають рівність статей, мають принципове значення для розвитку демократії і соціального прогресу. Їх розширення за рахунок нових культурних цінностей, зміцнення гендерної моральності надає суспільству стабільність в аспекті зростання свобод, знань, благополуччя. Серед загальних понять філософії гендерології помітне місце належить гендерної моральності.

Отже, можемо визначити, що поняття гендерної моральності освоює гендерні особливості поведінки, правил і норм життєдіяльності, що визначають обов'язки і стосунки і впливають на дії представників статей. Гендерна моральність є сукупність прийнятих в гендерному соціумі норм поведінки, спілкування і взаємин. Гендерна моральність зміцнює регулювання поведінки статей в сім'ї, суспільстві, на виробництві. Найскладніші взаємини культури статей і суспільства отримують сприятливе вирішення завдяки гендерної

моральності. Шанобливе ставлення до гендерних цінностей сім'ї, вірність, дружба, розвинене почуття відповідальності, особиста моральність - складові гендерної моральності - є надійними передумовами поліпшення демографії, прогресу гендерної культури в суспільстві як компоненти соціального прогресу в цілому.

Література

1. Закон України "Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків" (№ 2866 від 08.09. 2005 р.) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства освіти та науки України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кравець В. П. Гендерна педагогіка: навч. посіб. / Володимир Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
3. Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / І. С. Мунтян. – Одеса, 2004. – 21 с.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту" (№ 839 від 10.09. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/4849>. – Назва з екрана.
5. Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства. Рівні права та можливості в Україні: реалії та перспективи // Матеріали парламентських слухань 21 листопада 2006 року. – К.: Програма розвитку ООН в Україні, 2007. – 200 с
6. Цокур О. Основи гендерного виховання / О. Цокур, І. Іванова // Гендерний розвиток у суспільстві: конспекти лекцій. – 2-ге вид. – К.: ПЦ "Фоліант", 2005. – С. 183–223.
7. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13. 00. 07 / Вихор С. Т. – Тернопіль, 2005. – 268 с.
8. Бондар Г.Г. Концептуалізація детермінації гендерної нерівності в українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.01 / Г.Г. Бондар. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 20 с.
9. Гендерний центр: словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gendercentre.org.ua/slovnik/>. – Назва з екрана

Юлія Кузук
(Ізмаїл, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Виникнення терміну «гендер» (від англ. Gender - родова ознака) як однієї з категорій захисту пов'язано з ім'ям американського психоаналітика Р. Столера, який запропонував в 1968 р. використовувати його для позначення подвійної природи статі людини, з одного боку, як біологічного, а з іншого - як соціокультурного феномену. За іншою версією, американський сексолог Дж. Мані в 1955 р. ввів поняття «гендер», «гендерна роль» і використовував їх для характеристики внутрішнього стану особистості чоловіки/жінки. Гендер є статево-рольова поведінка, визначальне ставлення між людьми в соціумі: починаючи від батьків, друзів і однокласників і до випадкових перехожих. Гендерна рівність - одна з ознак сучасної правової держави, а розуміння гендеру безпосередньо співвідноситься з поняттям свободи - суспільство не нав'язує окремого індивіда, які ролі йому виконувати, тому гендер в сучасному розумінні - це повна свобода індивіда реалізовувати свої людські якості, що не завжди може збігатися з його біологічною статтю [1].

Вперше поняття «гендер» в українській науковій літературі з'явилося в 1992 р. в збірнику статей «Жінки і соціальна політика». Введення цього терміну мало сприяти формуванню нової наукової парадигми для аналізу соціальних відносин і соціально-культурних відмінностей в житті чоловіків і жінок; залученню уваги до зміни статево-рольових відносин в умовах соціальної трансформації; стимулювання проведення наукових досліджень, спрямованих на виявлення гендерної асиметрії в суспільному житті; пропаганді феміністських ідей рівності. Термін «гендер» підкреслює, що біологічні характеристики сексуальності не дані людині безпосередньо, а переломлюються через призму індивідуальної свідомості і соціальних уявлень, тобто існують у вигляді суб'єктивного і зафіксованого в культурі знання про них. Більшість сучасних вчених сходяться на тому, що гендер - це соціальний конструкт, що формується у людини при житті в процесах соціалізації, виховання і освіти і здатний змінюватися в залежності від ряду зовнішніх чинників. Відповідно до цього в його структурі виділяються наступні компоненти: статево-рольові (гендерні) стереотипи, гендерні ролі, гендерна ідентичність, гендерний дисплей, гендерний контракт, гендерна система [2, с. 8].

У науковому дискурсі термін «гендер» визначають як психологічну соціокультурну стать людини, це психологічні, поведінкові та соціально детерміновані властивості і характеристики, приписувані чоловікам і жінкам. Гендер індивіда це не просто набір антагоністичних, прямопропорційно або корелюють в деяких випадках чорт і характеристик маскулітності і фемінності, а складноорганізована багаторівнева структура,

сукупність багатьох факторів: полотиіпичних установок, що корелює зі статтю поведінки, інтересів, фізичних атрибутів.

Фактори, що впливають на формування гендерної ідентичності особистості людини:

1. Пренатальні чинники, тобто біологічні і фізіологічні процеси (гени, гормони, формування центральної нервової системи, розвиток головного мозку і т.ін.) впливають на формування і розвиток плоду дитини в утробі матері;

2. Фактори дитинства і дитинства. До них відносять: визначення статі при народженні (цивільний і паспортний стать людини), виховання дитини як хлопчика або дівчинки, формування уявлення дитини про своє тіло;

3. Фактори пубертатного періоду фізичні і гормональні зміни людини в період пубертатного дозрівання, закріплення сексуальної орієнтації підлітка і формування сексуальної ідентичності [3, с. 5].

Гендерна ідентичність - це основа, базис на якому відбувається формування, розвиток і закріплення основних гендерних детермінантів особистості, таких як: гендерні уявлення, гендерна вираження, гендерний дисплей утворює гендерні рами, гендерні стереотипов, гендерні ролі, гендерні установки. Усвідомлення і прийняття особистістю багатогранності і натхнення прояви гендерної ідентичності істотно збагатить способи поведінки людини. Розглянуті гендерні детермінанти особистості, не є стабільними і постійними в своєму змісті в часі, безумовно, вони мають міцну вікову традиціоналістичного основу, аксіомологічну парадигму, але демократичний розвиток суспільства, еволюція міжособистісних відносин, політичний і соціальний плюралізм згладжують їх категоричність і однозначність, доповнюють різноманітними включеннями диктуються сучасними тенденціями.

Отже, структуру гендеру можна також представити у вигляді трьохелементної системи: когнітивний компонент - гендерна самосвідомість людини («Я знаю, що я жінка / чоловік»); емоційний компонент - гендерна ідентичність («Я відчуваю себе жінкою / чоловіком»); поведінковий компонент - гендерні ролі і особливості поведінки («Я веду себе як жінка / чоловік»). Можливо визначення гендерної культури основними частинами суспільного розвитку: розвивається реальність, яка містить в собі множинні явища, які надають їй гармонію, поступальний розвиток або синергетичне прискорення узгоджуються явищ в форматі економічної, правової, професійної, естетичної, політичної культури.

Гендерна культура є початком, що створює спільні гендерні дії і гендерні відносини, що цементують суспільні групи. Гендерна культура містить цінності, ідеї, традиції громадського і особистісного здійснення представників статей. З появою суспільства відбувається становлення гендерних конструкцій статей, розвиваються гендерні відносини і гендерні дії людей. Догендерні відносини і догендерні дії предків людей суть біологічно орієнтуються. Кордоном між тваринним світом і людським суспільством стає гендер і гендерна турбота. Гендерна турбота включає гендерні дії і гендерні відносини в форматі материнства, дитинства, сім'ї, батьківства як нові культурні явища в житті людей.

Гендерна філософія з'являється в період усвідомлення світу єдиним. Звичайно ж, ніякої гендерології в цю епоху не було, і мислити філософію гендерології цим періодом можна [4, с. 10].

Філософія гендерології відрізняється від гендерної філософії. Відмітна риса гендерної філософії - філософія співпраці статей. Філософія раціонального критичного мислення про співпрацю статей, природі гендерного співробітництва та його прояви в житті суспільства і індивіда, досягнення повного знання про спільне життя статей надавали соціально-культурну визначеність життя статей. Історично формуються культурні етичні норми, пов'язані з гендерною філософією. Соціокультурна ситуація в аспекті філософії співпраці статей знаходить матеріально-ціннісне і духовно-ціннісне заснування власної стійкості, що поряд з певністю в сфері закону надає стійкість ознак, ідей, світогляду гендерних соціумів, які формуються в культурній діяльності статей. Для сучасності характерна філософія гендерології як теоретично сформована частина гендерології і гендерна філософія народу. Філософія гендерології звернена до єдності світу статей в силу загальності її власних категорій. Будучи пов'язана з гендерології, вона здатна освоювати різні гендерні культури (материнства, батьківства, дитинства та інші), вказуючи їх єдність [5, с. 12].

Таким чином, можемо зробити висновок, що гендерний розвиток, сприяє підвищенню рівня гендерної культури, суспільне, сімейне і особистісне, настійно рекомендується міжнародними організаціями гендерної рівності, і серед них ООН. Помітним явищем в процесі формування гендерних матеріальних і духовних цінностей є дифузія гендерної культури. Дифузія гендерної культури є складним процесом виникнення, формування і повторюваного закономірно в гендерної знакової системі процесу передачі гендерних цінностей. Рух всесвітньої історії до сучасної гендерної суспільного життя - це рух через періоди виникають і розширюються вогнищ гендерної культури в процесі залучення все більшої кількості людей в них. Дифузія гендерної культури є постійним процесом, іманентною в бінарних культурах. В гендерної культури в минулому і сучасності присутні необхідно жіноче і чоловіче начала. Тому дифузія гендерної культури істотно впливає на її формування, присутній в створенні гендерних структур, в форматі традиції в культурному житті статей, в трансляції та відтворенні гендерних цінностей, особливо в новаціях в гендерних діях і відносинах.

Література:

1. Закон України "Про забезпечення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків" (№ 2866 від 08.09. 2005 р.) [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства освіти та науки України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Бондар Г.Г. Концептуалізація детермінації гендерної нерівності в українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.01 / Г.Г. Бондар. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – 20 с.
3. Кравець В. П. Гендерна педагогіка: навч. посіб. / Володимир Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
4. Мунтян І. С. Гендерний підхід у професійній підготовці студентів вищих педагогічних закладів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / І. С. Мунтян. – Одеса, 2004. – 21 с.
5. Сучасний стан та актуальні завдання у сфері попередження гендерного насильства. Рівні права та можливості в Україні: реалії та перспективи // Матеріали парламентських слухань 21 листопада 2006 року. – К.: Програма розвитку ООН в Україні, 2007. – 200 с.

Світлана Лазебна
(Кривий Ріг, Україна)

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУВ КОЛЕДЖІ

Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти визначила систему завдань, спрямовану на виховання гармонійно розвиненої, високоосвіченої, національно свідомої і соціально активної людини, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатної до саморозвитку і самовдосконалення.

Особистість – це соціальна істота, суб'єкт пізнання, активний діяч суспільного розвитку [2, с. 75]. В концепції виховної роботи прописано основні завдання та напрями. Головним завданням коледж визначає орієнтацію на виховання особистості, надає перевагу пріоритетам духовної культури, нової ідеології державотворення, проблемі якості підготовки фахівців.

Виховна робота у закладі освіти здійснюється на засадах демократизму, використання виховного потенціалу студентського самоврядування і спрямовується на забезпечення гармонійного цілісного розвитку особистості, здатної до самостійного мислення, суспільного вибору та життєдіяльності в самостійному житті.

Основними напрямками виховання є забезпечення:

- дієвої пошани і любові до своєї родини, нації, держави;
- дотримання демократичних цінностей;
- толерантної поведінки студента в соціальному середовищі;
- здатності адаптуватись до нових умов життя.
- ведення здорового способу життя і формування культури здоров'я;
- бережливе ставлення до природи

Володіння правилами і нормами поведінки – перший етап входження в систему виховного впливу, тому важливим є нормативно-правове забезпечення виховного процесу. У виховній роботі керуємось: Конституцією України, Конвенцією про права дитини, Стратегією національно-патріотичного виховання, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, цільовими соціальними програмами, методичними рекомендації МОН України, статутом закладу освіти, правилами внутрішнього розпорядку.

Процес виховання це не стихійне явище. Воно підпорядковане певним закономірностям.

Закономірності виховного процесу:

1. Єдність і взаємозумовленість біологічних і соціальних чинників процесі розв'язання завдань всебічно гармонійного розвитку.
2. Пріоритет загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей.
3. Провідна роль сім'ї у вихованні дитини.
4. Особлива місія праці в соціалізації особистості.
5. Виховання особистості в колективі
6. Навчання як провідний чинник інтелектуального розвитку особистості [3, с. 150-166].

Методична робота є важливою складовою навчально-виховного процесу й спрямована на вирішення завдань з підвищення якості підготовки фахівців на основі комплексного підходу до вдосконалення змісту, організації й методів навчання та виховання.

Основними напрямками методичної роботи є:

- комплексне планування;
- організація системи підвищення педагогічної майстерності кураторів груп;
- вивчення, узагальнення й поширення перспективного педагогічного досвіду, формування нового педагогічного мислення, прагнення до постійного оновлення знань і творчого пошуку, зорієнтованого на особистість студента;

➤ організація виставок педагогічних досягнень викладачів, новинок психолого-педагогічної та методичної літератури.

Організуючи виховний процес, варто спиратись на принципи народності, демократичності, гуманності, неперервності, індивідуальності та диференціальності, систематизації та послідовності. Це знаходить своє відображення в комплексному плані виховної роботи, який складається з наступних розділів:

- Національно-патріотичне виховання: громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне й духовно-моральне виховання

- Художньо-естетичне виховання. Національне виховання

- Превентивне виховання: правове виховання.профілактика правопорушень, попередження торгівлі людьми, профілактика безпеки дорожнього руху; виховання здорового способу життя

- Професійне виховання

- Сімейне виховання. Гендерне виховання

- Охорона довкілля

- Формування і розвиток особистості. Виховання у колективі

- Розвиток студентського самоврядування

- Організація змістовного дозвілля: гуртки і секції

Центрами виховної роботи у коледжі є:

- Рада профілактики правопорушень

- Громадський наркологічний пост

- Рада кураторів

- «Батьківський університет»

Традиційно методи виховання класифікують відповідно до їх функціональної спрямованості і виділяють такі групи методів

- формування свідомості і переконань;

- організація діяльності та формування поведінки;

- стимулювання та коригування поведінки і діяльності особистості

Переконування як метод виховання реалізується через пояснення, бесіди, звернення до почуттів, диспут, умовляння, застереження. Слушні думки щодо цього знаходимо у А.С. Макаренка: «Кожне узнання чого-небудь нового про вихованця у вихователя негайно повинно перетворитися в практичну дію, практичну пораду, прагнення допомогти вихованцеві» [1, с. 45]

Основними формами виховної роботи в є:

- інформаційно-масові (дискусії, диспути, конференції, полі клуб «Україна на політичній карті світу»;

- діяльнісно-практичні групові (студентський театр, благодійні ярмарки);

- інтегративні (КВК, регіональні фестивалі, гуртки).

- діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування).

- індивідуальні (доручення, творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо).

- наочні (музеї, куточок народної творчості, тематичні стенди тощо).

Розвиваючи креативну освіту, педагогічний колектив коледжу розробив систему інноваційних технологій, які забезпечують особистісне зростання студентів.

- Технологія співробітництва. В основі лежить особистісно зорієнтований підхід, де студент є не об'єктом, а суб'єктом виховання. Ключові концептуальні положення: центристська позиція вихованця, гуманістична орієнтація, виховання соціальних і діяльних компетентностей. Метод «Творча лабораторія»: спільні науково-пошукові проекти. Результативність: перемоги у регіональних конкурсах науково-дослідних робіт, у міських конкурсах бізнес-планів; у міському фестивалі «Ніч індустріальної культури». Метод «Лабораторія досягнень»; результативність: перемоги на чемпіонатах світу, Європи і України з армспорту, самбо, кульової стрільби; перемоги у районному фестивалі «Світло вічного вогню». Метод колективних творчих справ: «День осені», студентська спартакіада, «Студентські забави на воді», «Танці з зірками», мандрівка «Замальовки рідного краю», екскурсії «Подорожуємо Україною». Результативність: виховання власним прикладом повноцінної самодостатньої особистості з чіткою життєвою і суспільною орієнтацією.

- Технологія «Створення ситуації успіху»: головний прийом – створити оптимістичну установку, показати перспективи його розвитку, дати можливість кожному відчути радість досягнення успіху. Щорічний захід «Студентський Олімп»(вшанування кращих студентів навчального року); урочисте вручення стипендій Президента України, іменних стипендій(сертифікатів). Результативність: активізація участі студентів у різноманітних проектах.

- Технологія формування творчої особистості: мета – постійно збагачувати студента творчим досвідом і формувати механізми самоорганізації. Метод рольових ігор, інсценізації, театралізації(спільно з викладачами театралізоване свято « Свій шлях до Т.Г. Шевченка»; вистава «Ромео і Джульєтта»; мюзикл «Нотр Дам», вуличні інтермедії. Результативність: естетика, (мистецтво) організує змістовне дозвілля, формує загальнокультурну і між предметну естетичну компетентність студентів

- Проектна технологія – це цільовий акт діяльності, практика особистісно орієнтованого виховання в процесі конкретної праці; основна ідея: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосувати». Інтерактивний проект «Людина. Особистість. Довкілля»:акція «Посади на згадку

берізьку»; квест «Екологічна стежина», «Студія екологічного дизайну». Інтерактивний проект «Здоров'я – найвища цінність»: «Волонтерська студія», флешмоб «Ми обираємо життя», інсталяція «Дерево життя»; тренінги; майстер-класи. Ефективність: залучення великої кількості студентів, моніторинг фіксує зниження девіантної поведінки.

- Інформаційно-комунікативна технологія: комп'ютерна мережа, он-лайн і мультимедійні засоби дозволяють зробити процес виховання сучасним, мобільним, диференційованим та індивідуалізованим. Заходи: розробка і наповнення веб-сайту; використання готового програмного продукту (тести, відеолекції) і створення власних презентацій; робота мультимедійного центру - форуму студентського самоврядування коледжу; створення соціальної реклами. Результативність: осучаснення виховної діяльності: перемога у міському конкурсі соціальної реклами «Твори добро!»

- Технологія виховання успішної особистості. Заходи: «Школа лідерства»; тренінг «Особистісний ріст». Ефективність заходів у конкурентоспроможності випускників на ринку праці, повноцінна соціалізація молодих громадян, більш активне залучення їх до вирішення соціально-економічних, культурних, правових, екологічних та інших проблем міста і держави.

Отже, виховна система коледжу сприяє формуванню «компетентної особистості», яка здатна не тільки сприймати умови реального життя, а й перетворювати їх.

Література:

1. Макаренко А.С. Твори: В 7 т. – Т.5. – К.: Рад.шк., 1954. – 336 с.
2. Мельничук С. Г. Педагогіка (теорія виховання): навчальний посібник / С.Г. Мельничук. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 288с.
3. Омеляненко В. Л., Теорія і методика виховання: навчальний посібник / В.Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2008. – 415 с.

Андрій Литвин
(Переяслав, Україна)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасна педагогічна освіта поступово переорієнтовується з когнітивно-зорієнтованої моделі підготовки фахівців на особистісно зорієнтовану, побудовану на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, партнерства, співпраці всіх учасників освітнього процесу. Про це свідчать положення Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, нові редакції закону України «Про вищу освіту» [3], у яких передбачається її докорінна перебудова, що забезпечить урахування безперервних змін у розвитку сучасного суспільства, буде гнучкою до створення освітнього простору, сприятливого для формування особистості та компетентного фахівця [2, с. 6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питанням структури й особливостей професійних компетенцій у галузі української освіти займалися (Н. Бібік, А. Маркова, І. Родигіна, А. Хуторський та ін.), а також присвячені дослідження зарубіжних авторів (Cl. Beelische, M. Linard, B. Rey, L. Turkal, M. Joras та ін.).

Концепція компетентності стала однією з провідних педагогічних теорій сучасності європейських та вітчизняних дослідників. Н. Талізін зазначає, що система освіти може вважатись ефективною, коли результатом її діяльності буде компетентна особистість, яка володіє не тільки знаннями, професіоналізмом, високими моральними якостями, але й може діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за дану діяльність. Метою сучасної освіти вважається виховання і розвиток компетентної особистості [8, с. 27].

Поняття «компетентність» вперше стало вживатися в контексті діяльнісної освіти, метою якої була підготовка фахівців, здатних успішно конкурувати на ринку праці. Було запропоновано розрізняти два поняття: «компетентність» і «компетенція» [11].

За визначенням С. Тришиної і А. Хуторського, компетенція – це задана соціальна вимога до освітньої підготовки фахівця, яка є необхідною для його якісної продуктивної діяльності у відповідній сфері. На відміну від компетенції компетентність, на думку науковців, це володіння суб'єктом відповідною компетенцією, що включає його особистісне ставлення до неї та предмета діяльності. Звідси, у самому означенні компетентності вбачається вже особистісна якість, що сформувалась, або ж сукупність якостей фахівця та мінімально необхідний досвід діяльності в заданій сфері [9].

Л. Степашкіна визначає компетентність як інтегральний показник якостей особистості. Науковець констатує, що важливим компонентом є не сума здобутих знань та умінь, а вміння фахівця мобілізувати у конкретній ситуації отримані знання та досвід [7, с. 129].

Академік Н. Нічкало пропонує наступне визначення: «професійна компетентність – сукупність знань і умінь, необхідних для ефективною професійною діяльністю, вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [6, с. 23].

У дослідженні Ю. Варданян формування професійної компетентності студентів ЗВО подається як складова професійної освітньої системи і є сукупністю цілей, змісту і технологій, які будуються з урахуванням професійних умов та психологічних механізмів навчання, завдяки яким студент стає фахівцем [1].

А. Троцька вказує, що умовами розвитку професійної компетентності студентів є: організаційно-управлінські (навчальний план, графіки семестрів, розклади занять, встановлені критерії рівнів компетентності, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу), навчально-методичні (відбір змісту занять, інтеграція різних курсів, виокремлення провідних ідей), технологічні (контрольні оцінювання, організація активних форм навчання, визначення вмінь, які входять до компетентності, застосування інновацій навчання), психолого-педагогічні (діагностика розвитку студентів, розробка системи стимулювання мотивації навчання, визначення критеріїв компетентності, рефлексивно-оцінюючий етап кожного заняття) [10, с. 2–3].

За визначенням В. Первутинського, формування професійної компетентності здійснюється через зміст освіти, який охоплює не тільки перелік навчальних предметів, хоча саме їх засобами поєднується зміст, необхідний для засвоєння, із засобами його засвоєння, але й професійні навички і вміння, що формуються у процесі вивчення предмету [5].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що професійна компетентність майбутнього фахівця пов'язана не стільки з обсягом знань, якими він володіє, а скільки з розумінням, як саме ці знання можна використати у практичній діяльності, а також з мотивацією їх постійного розширення і оновлення. Обсяг знань є необхідною, проте не достатньою умовою для майбутньої успішної професійної діяльності.

Проблеми формування професійних компетентностей мають свою специфіку на різних етапах навчання в блоках загальнокультурної, професійної і спеціальної підготовки. Інтегральним критерієм ефективності підготовки є рівень сформованості професійної компетентності у майбутніх фахівців з охорони праці.

Оптимізація процесу формування професійної компетентності у майбутніх фахівців охорони праці у процесі фахової підготовки, визначається одночасною комплексною взаємодією психолого-педагогічних умов і чинників. Найважливішими критеріями формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з охорони праці є світоглядний, мотиваційний, поведінковий, когнітивний, оцінний та ін.

Успішність професійної діяльності обумовлюється сутністю професійної компетентності, яка характеризується складним синтезом психічних та інтелектуальних властивостей особистості. При цьому професійна компетентність розглядається як інтегральна якість, що характеризує потенційні можливості людини в якій-небудь професійній діяльності, а оцінкою та критерієм її визначення є результати цієї діяльності.

Н. Кузьміна визначає: «професійна компетентність характеризується наявністю у фахівця знань, умінь, і навичок, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки. Оскільки, будь яка діяльність є вирішенням незліченного ряду завдань, професіоналізм у ній виявляється насамперед, в умінні бачити завдання, їх формулювати, застосовувати методологію й методи спеціальних наук для установки діагнозу й прогнозу при вирішенні завдань, оцінювати й вибирати методи найбільш підходящі для їх вирішення» [4].

Теоретичний аналіз сучасного стану дослідження проблеми формування професійних компетентностей майбутніх фахівців охорони праці у процесі фахової підготовки дає можливість вказати, що професійна компетентність, будучи складним та багатофакторним явищем, являє собою єдину, цілісну структуру. Професійна компетентність майбутнього фахівця з охорони праці може бути сформована за умови єдності взаємопов'язаних компонентів і базуватися на існуючих можливостях оптимального розвитку його особистості, які активно інтегруються та розвиваються у процесі успішного оволодіння ним професійною діяльністю, яка має носити характер суб'єктивної значущості. Педагогічна діяльність виступає тим конструктивним аспектом, за якого особистісне зростання набуває якості неодмінної умови досягнення професіоналізму. Процес формування компетентностей у педагогічному процесі передбачає застосування новітніх інтегративних педагогічних технологій, розширення сфери міжпредметних зв'язків, урахування потенційних і ресурсних можливостей особистості майбутнього фахівця, його знань і досвіду, активізація та залучення студентів до самостійної роботи та розвитку їхньої відповідальності за отримання результату власної діяльності

Література:

1. Варданян, Ю.В. Становление и развитие профессиональной компетентности педагога и психолога [Текст]; под ред. В. А. Слостенина. Изд. 2 М.: Б. и., 2002. 180 с.
2. Гедзик А. М., Коберник О. М., Ткачук С. І. та ін. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів технологій: кол. моногр. / авт. кол.: С. М. Ящук [та ін.]. Умань: Видавець «Сочинський М. М.», 2017. 280 с.
3. Закон України «Про вищу освіту», № 1556-VII від 01.07.2014. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 37–38. С. 2004.
4. Кузьміна, Н. В. Проблемы профессиональной подготовки специалистов в вузах. Проблемы отбора и профессиональной подготовки специалистов в вузах. 1970. С. 47–61.

5. Первутинский, В. Г. Современные подходы к развитию профессиональной компетентности студентов. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://akmeo.rus.net/index.php?id=119>
6. Професійна освіта: Словник: навчальний посібник [Текст] / Уклад. С. У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н. Г. Нічкало. К.: Вища школа, 2000. 380 с.
7. Степашкина Л.Ю. Развитие общих учебных умений и навыков как ключевой образовательной компетенции. Интернет-журнал «Эйдос». Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-I.1.htm>.
8. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. М.: МГУ, 1975. 343 с.
9. Тришина С.В. Информационная компетентность как педагогическая категория. Интернет-журнал «Эйдос». Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-11.htm>
10. Троцкая, А.И. Педагогические аспекты формирования профессиональной компетентности будущего педагога. ТОТЭМ – портал технологического образования. 2006. С. 1 – 4. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://totem.edu.ru/content/view/56/30>
11. Velde Ch. Crossing borders: an alternative conception of competence [Text] / Ch. Velde, 27 Annual SCUTREA conference: P. 27–35. 1997.

Ангеліна Маргарит
(Ізмаїл, Україна)

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сьогодні у сучасній освіті відбуваються значні зміни, що призводять до появи нових сучасних методів навчання, засобів та підходів до навчально-виховного процесу. Методика навчання у початковій школі також зазнає реформування. Традиційна модель початкового навчання, яка була надзвичайно популярною у кінці минулого століття та на початку XXI ст. вичерпала себе. На зміну традиційним підходам приходять компетентнісний, що дозволяє значно знівелювати розрив між існуючою освітньою практикою та новими вимогами до результатів освіти в умовах сучасного цифрового суспільства.

Для повного розуміння поняття «компетентнісний підхід» у навчанні необхідно розглянути визначення поняття «компетентність» та «компетенція». У Великому тлумачному словнику української мови поняття «компетенція» трактується як «добра обізнаність у чомусь; коло повноважень певної організації, установи чи особи; загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях і здібностях, набутих завдяки навчанню» [1, с. 1018]. Натомість компетентним у Словнику визначають особу, яка має «достатні знання в певній галузі, добре обізнаний, тямущий; ґрунтується на знанні, кваліфікований; має певні повноваження, повноправний, повновладний; компетентність: як здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання» [1, с. 1018].

У свою чергу психологічний тлумачний словник подає визначення «компетентності» як психосоціальної якості, що «означає силу і впевненість, які ґрунтуються на відчутті власної успішності й корисності, що дає людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням» [5, с. 439].

Педагогічні словники найчастіше трактують поняття «компетентність» як спеціально структуровані знання, уміння, навички та ставлення, які набуваються учнями у навчально-виховному процесі. Такі уміння та навички дозволяють молодшим школярам ідентифікувати і розв'язувати ті чи інші життєві ситуації та проблеми. У свою чергу поняття «компетенція» визначається педагогічними словниками як коло питань, в яких «будь-яка особа має пізнання і досвідом» [4, с. 8].

Спираючись на дослідження вітчизняних та іноземних педагогів та психологів, можемо стверджувати, що компетенція є системою знань та здібностей людини, якими вона може послуговуватись у повсякденному житті. Саме забезпечуючи формування компетенцій учнів початкових класів у процесі навчання, вчитель навчає учнів практичним умінням та навичками, якими вони зможуть послуговуватись у майбутньому.

У педагогіці існує безліч класифікацій методів навчання. Так, найбільш популярною є класифікація, в якій методи навчання поділяють на словесні, наочні та практичні. До найбільш знаних відносять також такі класифікації методів навчання:

- 1) за джерелом передачі та сприймання навчальної інформації;
- 2) за характером пізнавальної діяльності учнів (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький);
- 3) за виконанням основних дидактичних завдань на уроці (методи оволодіння новими знаннями, формування вмінь і навичок, перевірки та оцінювання знань, вмінь і навичок);
- 4) за джерелом знань та логікою навчально-виховного процесу;
- 5) за джерелом знань та рівнем самостійності учнів у навчальній діяльності;
- 6) за джерелом знань, рівнем пізнавальної активності й самостійності учнів, а також логічним шляхом навчального пізнання;
- 7) класифікація з погляду цілісного підходу до діяльності у процесі навчання (методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності).

Сьогодні у початковій школі все більшої популярності набуває компетентнісний підхід до навчання, який сприяє:

1) змінам підходу до підготовки і проведення уроку «як основної форми організації навчальної діяльності в умовах класно-урочної системи навчання» [2, с. 4]. Урок в початковій школі набуває нової структури, все частіше вчитель відходить від традиційних етапів, замінюючи їх на нові, нестандартні. Компетентнісний підхід у сучасній початковій школі передбачає використання міжпредметних зв'язків, побудову структури того чи іншого уроку, спираючись на засади міжпредметної інтеграції;

2) розширенню діапазону організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії, що «мають на меті практичну спрямованість навчання і базуються на взаємозв'язках урочної та позаурочної діяльності» [2, с. 4].

Компетентнісний підхід в початковій школі передбачає формування в учнів системи компетентностей, що «складається з трьох груп: «надпредметні» («транс», «міжпредметні»), загальнопредметні та спеціально-предметні» [3, с. 67]. Сучасні методи навчання повинні, у першу чергу, забезпечувати формування цих груп. Лише за цієї умови навчально-виховний процес буде ефективним, а вчитель зможе знайти шляхи взаємодії із учнями.

Серед найбільш важливих компетентностей, якими повинні оволодіти молодші школярі, є інтелектуальні та творчі уміння. Так, серед популярних сучасних методів навчання у початковій школі, які сприяють формуванню цих компетентностей, є проблемно-пошукові методи, методи самостійної роботи учнів та методи стимулювання пізнавальної активності. Розглянемо коротко ці методи навчання.

До проблемно-пошукових методів навчання відносимо наступні методи:

1) створення проблемних ситуацій на уроці. Так, вчитель пропонує молодшим школярам завдання, яке потребує спільного обговорення, вирішення, є дискусійним та вимагає пошуку аргументів. Для створення проблемних ситуацій вчителю варто активно використовувати наочні посібники та ілюстративний матеріал. Наочні посібники використовуються «не з метою активації запам'ятовування, а для постановки експериментальних завдань, які створюють проблемні ситуації на уроках» [3, с. 67];

2) евристична бесіда. Вчитель озвучує проблему та ставить послідовні питання, які приведуть у кінці учнів до вирішення проблеми. Такий метод вчить учнів початкової школи логічно мислити, аналізувати, самостійно доходити до того чи іншого висновку;

3) використання проблемно-пошукових вправ на уроці.

Перевагами проблемно-пошукових методів є:

1) розвиток навичок творчої навчально-пізнавальної діяльності;

2) сприяння осмисленому та самостійному засвоєнню знань у молодших школярів;

3) можливість поєднання проблемно-пошукових методів з іншими методами.

До недоліків проблемно-пошукових методів належать наступні:

1) недостатня ефективність їх при розв'язанні завдань формування практичних умінь та навичок, особливо трудового характеру;

2) слабка ефективність при засвоєнні зовсім нових розділів навчального матеріалу, де не можна застосувати принцип апперцепції (опори на попередній досвід) під час вивчення складних тем, що потребують пояснення вчителя, а самостійний пошук недоступний для більшості учнів;

3) значні витрати часу, що відводиться на вивчення нового навчального матеріалу.

До методів самостійної роботи учнів відносимо:

1) методи самостійної роботи під безпосереднім керівництвом вчителя;

2) методи роботи без допомоги вчителя.

Формування навичок самостійної роботи повинно розпочатися у початковій школі якомога раніше, оскільки такі сучасні методи сприяють реалізації компетентнісного підходу, розвивають в учнів навички аналізування, узагальнення, а також стимулюють учнів до пізнання нового, відкриття нових знань самостійно. Методи самостійної роботи учня можливо застосовувати під час виконання різних видів навчальної діяльності (у роботі з підручником або довідковою літературою, Інтернет-джерелами та ін.).

До методів стимулювання пізнавальної активності учнів зараховуємо наступні:

1) метод пізнавальних ігор. Оскільки молодший школяр більшу частину інформації здатний засвоювати під час гри, найкращим розв'язанням для цього віку буде впровадження на уроках пізнавальних ігор. На думку вітчизняних педагогів, гра повинна відповідати цілій низці вимог: бути педагогічно доцільною, вчити дитину мислити, аналізувати, робити самостійно висновки. Також кожна навчальна гра повинна мати свою мету, виконувати певні навчальні та виховні завдання, а також відповідати віковим та психологічним особливостям тих чи інших учнів;

2) аналіз життєвих ситуацій, рольові ігри, створення ситуації успіху. Головною метою у створенні ситуації успіху є «дати можливість кожній дитині відчути радість від досягнення успіху, усвідомити свої здібності, повірити у власні сили» [3, с. 68];

3) методи мозкової атаки, які спрямовані на навчання учнів працювати у команді, бути толерантним до думки інших, поважати та вміти вислухати іншого учня;

4) метод інверсії, що полягає у пошуку нестандартних розв'язань тієї чи іншої навчальної проблеми;

5) метод ключових питань, у процесі якого відбувається вирішення того чи іншого навчального питання, за допомогою евристичних питань;

6) метод інциденту, який застосовується «у процесі проведення командних ігор або вирішення навчально-творчих завдань у групах» [3, с. 68]. Під час використання даного методу на уроці в початковій школі важливим є узгодження поглядів на планування шляхів реалізації спільної ідеї, а також усвідомлення того, що робота кожного учня має суттєве значення для перемоги команди.

7) метод синектики, який полягає у вмілому поєднанні вчителем різних методів навчання. До таких зараховують урок-гру, урок-подорож, урок-змагання, урок-інтерв'ю та інші.

Таким чином, на зміну традиційним застарілим методам навчання прийшли нові, які допомагають забезпечити на уроці компетентнісний підхід, який допомагає «здійснити умови для формування у них досвіду самостійного вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних та інших проблем» [2, с. 10].

Сучасні методи навчання повинні сприяти формуванню системі різних компетенцій, що у свою чергу реалізується завдяки системі певних навчальних завдань, які передбачають способи діяльності залежно від специфіки того чи іншого навчального предмету.

Отже, активне використання сучасних методів навчання допомагає вчителю створювати навчальні ситуації, завдяки яким учні початкової школи отримують досвід для вирішення тих чи інших практичних життєвих проблем та завдань, а також отримують мотивацію для самостійного пізнання та вивчення навколишнього світу.

На нашу думку, початкова освіта потребує значної модернізації та реформації, в основі якої будуть сучасні методи навчання, що сприятимуть реалізації компетентнісного підходу у навчально-виховному процесі.

Література:

1. Великий тлумачний словник української мови / Укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.-Ірпін: Перун, 2001. – 1440 с.
2. Майданюк Л.В., Мельник С.Л., Мошенська С.В., Нечитайло Г.В., Романова Г.М.. Впровадження компетентнісного підходу шляхом міжпредметної інтеграції в початковій школі. Методичний посібник / Л.В. Майданюк, С.Л. Мельник, С.В. Мошенська, А.В. Нечитайло, Г.М. Романова. – Вінниця: ММК, 2017. – 121 с.
3. Нечипоренко К. Сучасні методи навчання як засіб реалізації компетентнісного підходу в початковій освіті / К. Нечипоренко // Рідна школа. – №11 (листопад). – 2013. – С. 66-69.
4. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у 120 сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 8.
5. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Х.: Прапор, 2009. – 682 с.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор Гуменникова Тамара Рудольфівна.

Махзуна Хамдамова
(Ташкент, Узбекистан)

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Управление методической работой. Методическая работа выступает необходимой организационной основой для формирования инновационной направленности педагогической деятельности, создания в школе определенной инновационной среды.

Методическая работа может в значительной мере удовлетворить запросы воспитателей по совершенствованию научно-методической подготовки при условии принципов индивидуализации и дифференциации. Организация методической работы на дифференцированной основе обусловлена рядом объективных и субъективных предпосылок. Прежде всего, необходимостью учета жизненных и профессиональных установок, ценностных ориентаций, опыта и уровня профессионализма воспитателей. Необходимо также учесть особенности мотивации воспитателей в работе по совершенствованию научно-методической подготовки, т. е. выявление мотивов, оценок, отношения к своему профессиональному росту.

Управление методической работой в ДОУ может протекать эффективно, если ее задачи, содержание, организационные основы четко и ясно представляют себе не только заведующая и методист, но и воспитатель.

В общем виде задачи методической работы в детском саду можно сформулировать следующим образом:

- формирование инновационной направленности в деятельности педагогического коллектива ДОУ, проявляющейся в систематическом изучении, обобщении и распространении педагогического опыта, в работе по внедрению достижений педагогической науки;
- повышение уровня теоретической (предметной) и психолого-педагогической подготовки;

- организация работы по изучению новых образовательных программ, вариантов учебных планов, изменений в образовательных государственных стандартах;
- обогащение новыми педагогическими технологиями, формами и методами обучения и воспитания;
- организация работы по изучению новых нормативных документов, инструктивно-методических материалов; оказание научно-методической помощи воспитателям на диагностической индивидуализированной и дифференцированной основе;
- оказание консультативной помощи воспитателям в организации педагогического самообразования;
- повышение общего уровня профессионально-педагогической культуры.

Содержание методической работы воспитателя целесообразно определять через составные части профессионально-педагогической культуры как наиболее обобщенной характеристики деятельности воспитателя: общекультурную составляющую; методологическую и исследовательскую культуру; профессионально-нравственную культуру и культуру общения; дидактическую и воспитательную культуру; управленческую культуру. Содержание методической работы конкретизируется по каждому направлению формирования профессионально-педагогической культуры и может быть предметом изучения в течение длительного времени.

Участие воспитателей в методической, инновационной деятельности способствует, в конечном итоге, формированию личной педагогической системы, индивидуального стиля педагогической деятельности. Методическая работа в ДОУ позволяет разрешать проблемы по отношению к конкретной личности воспитателя, его профессиональному росту, способствует утверждению педагогических ценностей, важных как для педагогического коллектива ДОУ, так и для педагогического сообщества в целом.

Организация методической работы может существенно различаться в зависимости от типа ДОУ, его местоположения (городская или сельская), количества в ней детей и воспитателей.

Основные формы организации методической работы в дошкольных образовательных учреждениях (ДОУ).

Формы организации методической работы в ДОУ изменяются, обновляются в зависимости от многих факторов. Основными факторами являются следующие:

- государственная политика в сфере образования, законодательные акты и документы;
- уровень педагогической культуры учителей, их методическая грамотность, выявленная в процессе диагностических измерений личностных и профессионально-деятельностных показателей;
- морально-психологический климат в коллективе ДОУ, материально-технические возможности организации методической работы;
- наличие внутреннего педагогического опыта, инновационная открытость и активность учителей, уровень профессиональной готовности руководителей школы к осуществлению методической работы;
- конкретная ситуация в коллективе ДОУ, в отношениях между воспитателями, воспитателями и детьми, воспитателями и руководителями.

В большинстве детских садов по инициативе руководителей или воспитателей созданы организационные координационные органы методической работы – методические советы. В отличие от совета ДОУ, педагогического совета методический совет имеет одну-единственную функцию – повышение научно-методического уровня педагогической деятельности каждого воспитателя. Эффективность работы зависит как минимум от двух обстоятельств: кто руководит советом и каков состав его членов. В методический совет входят наиболее опытные воспитатели, представляющие различные ступени образования. Это могут быть руководители различных методических формирований. Как правило, руководит работой методического совета методист.

Методический совет ДОУ определяет тактику и стратегию совершенствования педагогической квалификации воспитателей. Он определяет вопросы для рассмотрения на объединениях, комиссиях; разрабатывает и обсуждает программы семинаров, практикумов, лекториев; разрабатывает программу методической работы в ДОУ. Таким образом, методический совет – это проявление коллегиальности и делегирования полномочий в такой сложной сфере управленческой деятельности, какой является повышение профессионально-педагогической культуры каждого воспитателя ДОУ.

К числу положительно зарекомендовавших себя форм методической работы в ДОУ относятся: предметные методические объединения, единый методический день в ДОУ, проблемные семинары и практикумы, школы молодого воспитателя, школы передового опыта, индивидуальная работа с воспитателями, проведение открытых и показательных занятий, научно-педагогические конференции и педагогические чтения, ролевые, деловые и организационно-деятельностные игры, моделирование и анализ педагогических ситуаций, творческие отчеты воспитателей, педагогические консилиумы и др.

Наиболее распространенной формой методической работы в дошкольных образовательных учреждениях является предметное методическое объединение педагогов-воспитателей.

Содержание работы методических объединений многообразно. Они рассматривают вопросы по повышению уровня учебно-воспитательной работы и качества знаний детей, организации обмена опытом, внедрения передового педагогического опыта и достижений педагогической науки, обсуждают наиболее трудные разделы и темы новых программ. В методических объединениях обсуждают экспериментальные варианты образовательных программ, рассматривают результаты работы по ним. Члены метод

объединений разрабатывают и апробируют обучающие и контролирующие компьютерные программы, оценивают их эффективность и результативность. Содержание работы объединений составляет также подготовка тематики и видов творческих, контрольных работ для проверки знаний детей, обсуждение результатов.

Работа методического объединения проводится по специальному плану, в котором дается общая характеристика педагогической деятельности воспитателей данного предмета, качества знаний учащихся. В плане формируются цели и задачи на новый учебный год, определяются основные организационно-педагогические мероприятия (оформление группы, экспертиза дидактического материала, утверждение текстов контрольных работ и др.), определяются тематика и время проведения научно-методических докладов, открытых занятий, определяются формы и сроки контроля за качеством знаний, умений и навыков детей.

Одной из эффективных форм методической работы является проведение единого методического дня в ДОУ, который проводится для всех педагогических работников и служит в определенной мере промежуточным подведением итогов методической работы. Темы единых методических дней заранее доводятся до сведения воспитателей. В канун проведения единого методического дня выпускается специальный тематический педагогический бюллетень, оформляются выставки методических разработок, творческих работ воспитателей и детей, новой психолого-педагогической литературы.

Содержание работы единого методического дня включает: проведение открытых занятий, их развернутый анализ и обсуждение, обзор новой методической литературы, подведение итогов методического дня в форме заседания круглого стола или пресс-конференции с выступлениями отдельных учителей об итогах работы над методическими темами, выступлениями руководителей школы с общей оценкой и анализом проведения единого методического дня.

Проблемные семинары и практикумы сориентированы на обеспечение единства теоретической и практической подготовки воспитателя. Занятия на семинарах и практикумах стимулируют самообразовательную деятельность воспитателей, вводят их в круг педагогических инноваций, способствуют формированию объективной оценки их значимости, места и роли в дидактических системах. Содержанием работы проблемных семинаров могут стать современные педагогические теории. Их обсуждение будет во многом способствовать самообразовательной работе воспитателя.

Практические занятия в системе методической работы в последние годы приобретают все более активные формы: деловые, ролевые игры, игры-практикумы, организационно-деятельностные игры, различного рода тренинги. Бесспорное достоинство таких форм состоит в вариативности проигрываемых ситуаций, моделировании ситуаций, максимально приближенных к реальной практике, возможности коллективного обсуждения актуальных проблем и др.

Детский сад передового опыта как форма методической работы реализует в основном цели и задачи индивидуального и коллективного наставничества. Традиция наставничества в современных ДОУ имеет давнюю историю. Но оформленная в рамках ДОУ передового опыта, она приобретает более целенаправленный и планомерный характер. Основное назначение детского сада передового опыта состоит в работе опытного воспитателя, руководителя с двумя-тремя воспитателями, преподающими один предмет, которые нуждаются в методической помощи. Формирование детского сада проходит на добровольных началах.

Ценность этой работы состоит в ее двусторонней эффективности. Руководитель ДОУ, посещая занятия своих подопечных, консультируя их по вопросам планирования, методики и технологии, обсуждая теоретические проблемы образования, совершенствует и свою педагогическую систему, убеждается в правильности своих профессиональных позиций. Эффективность школы передового опыта достигается также за счет того, что воспитатели-коллеги имеют возможность непосредственно войти в творческую лабораторию воспитателя-мастера.

В структуре детского сада передового опыта как ее самостоятельное звено или как ее разновидность может быть организована работа детского сада молодого воспитателя. Начинающие воспитатели ДОУ объединяются под руководством одного опытного воспитателя или кого-либо из руководителей ДОУ. Работа проводится по специальному плану, включающему обсуждение таких вопросов, как техника и методика постановки целей занятия, особенности планирования работы воспитателя, учет уровня воспитанности коллектива и многое другое. Занятия в школе молодого воспитателя предусматривают выполнение практических заданий, связанных с разработкой вариантов технологических карт урока с использованием средств ЭВМ и информатики в учебном процессе. Общение молодых воспитателей под руководством опытных педагогов способствует развитию профессиональной устойчивости, творческой самореализации личности начинающего педагога.

Изучение опыта работы воспитателей свидетельствует о том, что одной из причин недостаточного проявления педагогического творчества и инициативы является резкий переход от активной теоретической деятельности будущих педагогов-воспитателей в период обучения в вузе к чисто практической деятельности в первые годы работы в дошкольных образовательных учреждениях.

Литература:

1. "Илк қадам" мактабгача таълим муассасасининг давлат ўқув дастури. – Тошкент, 2018
2. Справочник "Руководителя дошкольного образовательного учреждения". — Тошкент, 2006.

3. Ф. Р. Қодирова, Р. М. Қодирова. Мактабгача таълим концепцияси. - Т.: "Фан ва технология", 2011.
4. Мактабгача таълим тизимига доир ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар тўплами. - Т., «LIDERPRESS», 2009.
5. Беспалько В. Педагогическая технология. - Москва: Мысль, 2009 - 146 с.
6. Равен Дж. Развитие способностей личности.- Москва: Торговый дом Гранд, 2009. - 234 с.

Лілія Сливка
(Ізмаїл, Україна)

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

У сучасній методиці і практиці навчання природознавству в початковій школі велика увага приділяється оптимальному поєднанню різних форм, методів і засобів навчання. Це дозволяє більш ефективно вирішувати навчально-виховні завдання програми.

Важливою умовою активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, розвитку їх самостійності, мислення, є дидактичні ігри.

Зміст дидактичних ігор різноманітний, в них відображаються:

- явища природи;
- зміни в житті рослин, тварин;
- праця людей в різні пори року;
- взаємозв'язки і взаємозалежності в природі;
- питання охорони природи, здоров'я, гігієни [2, с. 64].

Особливо подобаються молодшим школярам рухливі ігри. Вони розвивають уяву, винахідливість, почуття товариства; дають можливість перевірити в реальних умовах отримані знання та вміння, реалізувати їх разом з накопиченою енергією, зміцнюють здоров'я.

Рухливі дидактичні ігри безпосередньо пов'язані з природознавством: робота з планом, картою, орієнтування на місцевості і т. п. Іноді носять міжпредметний характер.

Для рухливих ігор на місцевості використовують топографічні карти, плани, схеми. Вони спираються на вміння орієнтуватися за компасом, місцевими ознаками.

Методика проведення рухливих дидактичних ігор відрізняється від методики проведення дидактичних ігор в цілому. Все повинно бути продумано і націлене на забезпечення безпеки учнів під час гри: необхідно заздалегідь вибрати місце для проведення гри, познайомити учнів з її правилами, провести інструктаж з техніки безпеки, меж місця її проведення.

Досить ефективно застосування на уроках рольових ігор. Найбільш значущим компонентом гри є роль. Їй підпорядковані сюжет гри, уявна ігрова ситуація та інші компоненти. Основним джерелом сюжетів рольових ігор, на думку Д. Б. Ельконіна [6, с. 23], є навколишнє життя дорослих. Зміст рольової гри на уроках стають реальні проблеми природознавчої науки, внесені у шкільну програму: екологічні, економічні, соціальні.

Дидактична гра як метод та засіб навчання на думку Н. Ф. Виноградової звучить так «Гра – це самостійна, вільна діяльність, що підтримує і розвиває активність дітей, їх ініціативу і творчість» [1, с. 22]

Автор вважає, що ведення гри в навчання не робить її розважальною і легкою. Вона лише визначає успішність виконання навчальних завдань, тому що вона переходить в діяльності, найбільш близькою і цікавою дітям цього віку.

Особливо Наталія Федорівна наголошує на важливості дидактичних та сюжетно-рольових ігор як методу навчання. При цьому особливо підкреслюється важливість сюжетно-рольових ігор в процесі знайомства з навколишнім світом. Специфікою цього виду ігор є їх висока емоційна насиченість, оскільки розігруються в них ролі наповнюються реальними почуттями, думками, бажаннями дитини – їй хочеться стати дорослою, працювати лікарем, ходити в гості, дивитися ляльковий театр і т. п.

Через творчість, як невід'ємна якість будь-якої рольової гри, можливий перехід до будь-якої творчої серйозної роботи. Від гри до творчості шлях коротше і простіше. Такий висновок роблять багато психологів.

В якості особливостей гри, які роблять позитивний вплив на успішність навчання Н. Ф. Виноградова відзначає наступні:

- ігрове спілкування готує формування навчального спілкування;
- ігрові міжособистісні відносини, які є важливим мотивуючим фактором, що забезпечує не тільки інтелектуальну активність, але і комфортність дитини в колективі однолітків порівняно з індивідуальними навчальними формами взаємодії.

Можна виділити дидактичні і специфічні функції сюжетно-рольової гри. Дидактичні полягають у тому, що дитина в процесі гри отримує різноманітні знання про навколишньої дійсності, навчається оперувати ними, у нього формуються вміння і навички поведінки в середовищі. Специфічні функції сюжетної гри полягають в тому, що дитина вчиться діяти в плані уявленень, орієнтується в сфері людських відносин, координує дії з іншими. Все це вимагає наявності у дитини досить складних ігрових умінь, сформованих у дошкільному віці і продовжують розвиватися в початковій школі. Це вміння розіграти роль, володіти діями,

які їй властиві; вміння організувати гру (уявити хід гри, відібрати кошти, розподілити функції і дії); вміння погоджувати задуми, встановлювати взаємини та ін. [1, с. 24]

З приходом дитини в школу і початком систематичного навчання гра залишається для неї бажаним і радісною діяльністю.

Протиріччя між бажанням грати і значним зменшенням частки гри серед діяльностей спонукає вчителя звернути особливу увагу на її використання в навчанні, особливо в 1-2 класах. Дидактична гра повинна бути обов'язковим структурним компонентом уроку навколишнього світу.

Свого часу В. О. Сухомлинський звертав увагу педагогів на те, «щоб чудовий світ природи, ігри, музики, казки, в якому дитина жила до школи, не був закритий від нього дверима класу. Дитина тільки в тому випадку полюбить школу, свій клас, якщо вчитель збереже для нього ті радощі, які оточували його раніше».

Доцільність використання ігрових форм і прийомів відзначено психологами. Знання, засвоєні без інтересу, не пофарбовані власним позитивним ставленням, емоціями, не стають корисними. Пасивне сприйняття і засвоєння не можуть бути опорою міцних знань. Діти запам'ятовують слабо, тому що навчання не захоплює їх [3, с. 7].

Цікавість може бути задана несподіваною для дітей постановкою або формулюванням питання, створенням проблемної ситуації, незвичайною формою ведення уроку. Завжди можна відшукати щось цікаве, що їх самих підштовхує до знахідок і відкриттів.

Отримуючи їжу для свого розуму, дитина охоче бере участь в дидактичних іграх, чекає їх, радіє їм. При цьому вона опановує певні знання, вміння, навички.

У пізнанні людиною навколишнього світу, яке йде від живого споглядання, величезну роль відіграє рівень розвитку пізнавальних процесів: уваги, сприйняття, спостереження, уяви, пам'яті і мислення. Розвиток цих процесів в дитячому віці йде постійно.

Збільшення розумового навантаження на уроках природознавства, ускладнення курсу змушує педагогів задуматися над тим, як підтримати інтерес учнів до вивченого матеріалу, їх активність на уроці.

У своїх роботах, Р. Н. Івакіна та А. А. Вахрушев зазначає, що «вчителі за незрозумілої причини перестали використовувати величезний досвід, накопичений талановитими вітчизняними методистами, оволодіння яким зазначає справжнього вчителя від ремісника», існує «безліч цікавих прийомів активізації пізнавального інтересу, які можуть широко застосовуватися на уроках з будь-якої технології, але особливо важливі в рамках проблемного діалогу» [4, с. 90].

Таким чином, в процесі екологічного виховання і формування екологічної культури одне з важливих місць займає така форма, засіб та метод роботи як дидактична гра саме на уроках природознавства. Дидактична гра є одним з головних видів діяльності молодшого шкільного віку. Дидактична гра – це дієвий спосіб формування особистості молодшого школяра в процесі навчання. Завдяки дидактичним іграм у дітей добре розвиваються сенсорні орієнтації, пам'ять, увагу, спостережливність, мислення, мова, вміння рахувати. Також гра формує екологічні знання та вміння, відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Результатом дидактичних ігор стає придбання дітьми особистісних якостей, купуються нові установки і цінності в збереженні навколишнього середовища, бажання допомогти природі.

Література:

1. Горощенко В. П., Степанов І. О. Методика викладання природознавства. – К., 2007. – 425 с.
2. Карпова Є. В. Дидактичні ігри в початковий період навчання. – К: Академія розвитку, 2007. – 240 с.
3. Мифтохова Л. М. Ігри та ігрові завдання на уроках природознавства. // Початкова школа, № 9, 2014. – с. 17
4. Петросова Р. А., Голов В. П., Сивоглазов В. І. Методика навчання природознавству та екологічне виховання в початковій школі. – К, 2010. – 176 с.
5. Цветкова І. В. Екологія для початкової школи. Ігри та проекти. – К: Академія розвитку, 2007. – 192 с.
6. Ельконін Д. Б. Психологія гри. – К, 2008. – 360 с.

Науковий керівник:

кандидат пед. наук, доцент Граматик Надія Василівна.

**Світлана Ермакова
(Одесса, Україна),
Марія Беликова
(Одесса, Україна)**

ТВОРЧЕСКИЕ КОЛЛАБОРАЦИИ В АРХИТЕКТУРЕ КАК ЭЛЕМЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Профессия архитектора является достаточно престижной и привлекательной. Но тем, кто решил посвятить себя делу создания архитектурных шедевров, придется настраиваться на многолетнюю подготовку. Чтобы стать успешным архитектором, придется много учиться и упорно работать.

Архитектура и ландшафтная архитектура неразрывно связаны друг с другом, будучи только различными формами организации пространственной среды. Совместная работа медиков и архитекторов в сфере ландшафтной архитектуры направлена на разработку профилактических и оздоровительных элементов ландшафтного дизайна, которые должны повысить эффективность санаторно-курортного лечения (СКЛ). В связи с этим актуальной проблемой города-курорта в настоящее время является начавшееся стихийное рекреационное освоение приморской зоны, непродуманная урбанизация уникальных, но уязвимых приморских экосистем. Привлекательность курортных парков с точки зрения ландшафтной архитектуры утрачена, зеленые насаждения находятся в запущенном состоянии, требуется обновление как зеленых насаждений, так и ремонт покрытий прогулочных дорожек, создание аллей с использованием насаждений с лечебными свойствами.

Расширение возможностей обустройства и ландшафтного дизайна курортных парков при санаториях во многом связано с использованием новых технологий в создании пространств, привлекающих человека и своей эстетикой и своим лечебным содержанием.

Цель работы состоит в предложениях по разработке профилактических, оздоровительных элементов ландшафтного дизайна, которые должны повысить эффективность СКЛ (санаторно-курортного лечения). Задачи работы: - изучить воздействие хромотерапии и ландшафтотерапии, как не медикаментозное лечебное влияние на пациентов; - предложить разработки профилактических, оздоровительных элементов ландшафтного дизайна, которые должны повысить эффективность СКЛ.

Расширение возможностей обустройства и ландшафтного дизайна курортных парков при санаториях во многом связано с использованием новых технологий в создании пространств, привлекающих человека и своей эстетикой и своим лечебным содержанием. Курортный парк – прежде всего это парк достаточно разнообразных специальных прогулок. Красота природы является доминирующим началом в таком парке, причем основной задачей в данном случае становится сделать парк максимально интересным для повседневного пользования с точки зрения медицины, хромотерапии, ландшафтотерапии и архитектуры парковых сооружений.

Исходя из анализа курортных парков, территорий санаториев и домов отдыха г.Одессы, привлекательность с точки зрения ландшафтной архитектуры утрачена, зеленые насаждения находятся в запущенном состоянии, требуется обновление как зеленых насаждений, так и ремонт покрытий прогулочных дорожек, создание аллей с использованием насаждений с лечебными свойствами.

В основе санаторно-курортного лечения лежит комплекс мероприятий, способствующих сокращению отрицательного влияния на пациента факторов внешней среды. Этому подчинены архитектурно-планировочная организация курортных санаториев, озеленение и благоустройство их территорий. В задачи ландшафтной организации территории входит:

- улучшение санитарно-гигиенических условий – защита от ветра, зноя, пыли, шума, газов, улучшение состава воздуха;
- создание благоприятной среды для лечебного воздействия на больных и выздоравливающих методом ландшафтотерапии;
- озеленение и благоустройство площадок для солнечных и воздушных ванн и лечебной физкультуры, организация терренкуров для дозированной ходьбы на территории курортного парка;
- обогащение архитектурного облика зданий и всего участка декоративными растениями и вертикальным озеленением;
- организация на участке с помощью защитных озелененных полос изолированных зон, маскировка насаждениями отдельных построек хозяйственного и подсобного назначения [1].

Территории курортов и санаториев должны соответствовать требованиям комфорта, который обеспечивают: прогулочные маршруты и лечебные терренкуры, зеленые холлы, физкультурные залы и оборудованные площадки для лечебной физкультуры, удобная для отдыха мебель, устройства для создания благоприятного микроклимата.

Современные исследования показывают, что одна только возможность наблюдать природный пейзаж за окном имеет лечебное влияние на пациентов [3]. Возможность смотреть на зеленые зоны или скользить взглядом по растительности ускоряла восстановление после хирургических операций, снижала стресс и улучшала психическое здоровье [4].

Ландшафтотерапия разделяется на климато- и сивлвотерапию, т.е. лечение при активном использовании лечебных свойств насаждений, древесно-кустарниковых групп, цветов. Давно известно, например, лечебное действие сосновых массивов с точки зрения постановки ритма глубокого дыхания, расширяющего грудную клетку и улучшающего циркуляцию крови.

Сегодня не достаточно изученной остается проблема комплексного санаторно-курортного не медикаментозного лечения с использованием природной цветотерапии в ландшафтном дизайне, что является одним из новых динамично развивающихся направлений дизайнерской деятельности, имеющей свои характерные черты и отличия.

Совместная реализация профилактического-оздоровительного ландшафтного дизайна направлена на более раннюю положительную динамику клинико-функциональных признаков заболевания, улучшения качества жизни, а также направлена продлить сроки ремиссии данного заболевания, повысить эффективность санаторно-курортного лечения (СКЛ) [2].

Хромотерапія зародилась в IV-III тисячелетиях до н.э., цветом лечили в Египте, Китае, Индии. Цветовую гамму цветных кристаллов природных минералов, цветов кустарников и деревьев успешно использовали для лечения и профилактики заболеваний, связанных с эмоциональным напряжением.

Авиценна составил особый атлас, где описал зависимость между цветом, человеческим темпераментом и здоровьем человека. Проблемой цвета занимались Аристотель, Леонардо да Винчи, И.В. Гете, Т. Янг, И. Ньютон. Известный психиатр В.М. Бехтерев утверждал: «Умело подобранная гамма цветов способна благотворно воздействовать на нервную систему, чем иные микстуры».

В средние века врачи использовали красный цвет для лечения ветряной оспы, скарлатины, кори и некоторых кожных заболеваний. В начале нашего века несколько русских и немецких терапевтов подтвердили наблюдения о благоприятном воздействии голубых и фиолетовых лучей при лечении невралгических заболеваний [5]. Зеленый способствует ритмичной работе сердца, отдыху глаз, оказывает умеренное противовоспалительное и противоаллергическое действие, полезен при сниженной функции почек, головокружении, нервозности.

Исходя из вышесказанного, молодыми учеными из Одесской Государственной Академии Строительства и Архитектуры совместно с медиками разработаны профилактические, оздоровительные элементы ландшафтного дизайна, которые должны повысить эффективность СКЛ. А именно: - разработан дизайн тропинок с элементами цветотерапии, входящих в состав терренкуров; - матричная цветная лечебная тротуарная плитка; - массажные дорожки разной конфигурации для ступней ног, вымощенные галькой разного диаметра с мелкими драгоценными цветными минералами. Эти массажные дорожки пациенты могут использовать как во время 3-5 минутного отдыха по тропе терренкура и вне её.

Все это гармонично вписывается в особенности рельефа местности, климатические условия данного региона, природный ландшафт и другие природные лечебные факторы данного курорта.

На основании общих правил применения и использования терренкура, лечащий врач при назначении терренкура больному должен индивидуально подходить с учетом возраста, пола, характера, стадии и степени заболеваний, результатов функциональных проб, переносимость физических нагрузок.

Таким образом, за последние года сфера деятельности ландшафтной архитектуры расширилась самым решительным образом. В нее входят сейчас все более обширные пространства, и ландшафтная архитектура начала смыкаться с важнейшей областью архитектурного творчества – планированием. Сформировались три самостоятельных архитектурных профессии – архитектор, ландшафтный архитектор и планировщик. Деятельность современного ландшафтного архитектора становится неэффективной без знаний основ экономической географии, районной планировки, экологии, растениеводства и ряда других фундаментальных разделов знаний.

Литература

1. Краткий справочник архитектора: Ландшафтная архитектура [Текст]/Под ред. И.Д. Родичкина. - К.: Будивэльник, 1990 – 336 с.
2. Verderber S. Dimensions of person-window transactions in the hospital environment [Текст] //Environment and Behavior. 1986. № 18. P. 450–466.
3. Ulrich R. View through a window may influence recovery from surgery [Текст] //Science. 1984. № 224. P. 420–421.
4. Ulrich R. Simons R., Losito B., Fiorito E., Miles M., Zelson M. Stress recovery during exposure to natural and urban environments [Текст] // Journal of Environmental Psychology. 1991. № 11. P. 201–230.
5. Hartig T., Mang M., Evans G.W. Restorative effects of natural environment experience [Текст] // Environment and Behavior. 1991. № 23. P. 3–26

СЕКЦІЯ: ПРАВО

**Владислав Гаркуша
(Вінниця, Україна)**

ГАРАНТІЙНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПЕРЕД СПОЖИВАЧАМИ

На практиці поширеними є ситуації, коли протягом гарантійного строку мобільний телефон, побутова техніка, інші придбані товари виходять з ладу і споживачі, звертаючись з гарантійними вимогами, наражаються на проблеми та перешкоди. Продавці, переважно, відправляють споживачів до сервісних центрів, які знаходять масу причин, щоб відмовити в гарантійному ремонті, трактуючи законодавство про захист прав споживачів на свій розсуд, або включають в квитанції про прийом товару на ремонт формулювання, на зразок: «Термін ремонту збільшується в разі відсутності запчастин до 30 або 60 діб».

Питання щодо виконання гарантійних зобов'язань суб'єктів господарювання стало найбільш актуальним після введення в дію Закону України «Про захист прав споживачів» в редакції від 16 липня 2019 № 1023-XII, оскільки майже унеможливився обмін неякісного товару на якісний або повернення коштів за його придбання.

Отже, актуальність даної теми обумовлено невиконанням або неналежним виконанням суб'єктами господарювання, які реалізують товари, гарантійних зобов'язань відносно заміни товарів неналежної якості або безоплатного усунення недоліків (гарантійного ремонту).

Згідно з ч. 1 ст. 7 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII (далі – Закон № 1023-XII), виробник (виконавець) забезпечує належну роботу (застосування, використання) продукції, в тому числі комплектуючих виробів, протягом гарантійного строку, встановленого нормативно-правовими актами, нормативними документами чи договором [1].

Цим же Законом визначено поняття гарантійного строку як строку, протягом якого виробник (продавець, виконавець або будь-яка третя особа) бере на себе зобов'язання про здійснення безоплатного ремонту або заміни продукції у зв'язку з введенням її в обіг. Гарантійний строк встановлюється нормативно-правовими актами, нормативними документами або договором. Якщо такий строк не встановлено цими документами, то виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити використання продукції за призначенням протягом встановленого строку її служби, а в разі відсутності такого строку – протягом десяти років (ч. 5 ст. 6 Закону № 1023-XII).

Визначення гарантійного строку закріплено у ст. 675 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) як строку, протягом якого продавець гарантує якість товару, та уст. 263 Господарського кодексу України (далі – ГК України) як строку для встановлення покупцем у належному порядку недоліків у товарів [2, 3]. Незважаючи на різницю у формулюваннях у ЦК та ГК України в поняття гарантійного строку вкладено практично однаковий зміст, тобто це період часу протягом якого товар (робота), послуга повинні відповідати вимогам якості, це той термін, протягом якого покупець або замовник може виявити недоліки в придбаному ним товарі або роботі [4, с. 17].

Положеннями ст. 8 Закону № 1023-XI та ст. 708 ЦК України, передбачено право споживача, в межах гарантійного строку, у разі виявлення недоліків товару, вимагати від продавця: (1) пропорційного зменшення ціни або (2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк (гарантійний ремонт), або (3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару. Вимоги пред'являються на вибір споживача продавцеві за місцем купівлі товару або виробникові чи підприємству, що задовольняє ці вимоги за місцезнаходженням споживача.

На практиці споживач для безоплатного усунення недоліків товару звертається у сервісні центри, зокрема в ті, які вказані виробником в експлуатаційних документах. Однак під час реалізації права на гарантійний ремонт у споживачів виникає проблема вибору належності відповідача.

Так, Верховний Суд розглянув справу за позовом ОСОБА_1 («Позивач») до підприємства з іноземною інвестицією «ЛГ Електронікс Україна», що повністю належить корпорації «ЛГ Електронікс Інк.» («Відповідач») про захист прав споживачів, стягнення коштів та відшкодування моральної шкоди. Позовна заява мотивована тим, що 5 липня 2014 року позивач придбав у фізичної особи-підприємця телевизор торгової марки «LG» зі встановленим гарантійним терміном на нього до 4 липня 2016 року. У січні 2016 року телевизор вийшов із ладу та замість зображення на його екрані з'явилися кольорові вертикальні лінії, у зв'язку з чим позивач звернувся до відповідача, як представника виробника телевизора, для отримання гарантійного обслуговування. ПІІ «ЛГ Електронікс Україна» відмовив позивачу у гарантійному обслуговуванні телевизора, посилаючись, що воно не імпортувало цей телевизор. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено частково, визнано неправомірною бездіяльність відповідача щодо невиконання обов'язку з безоплатного усунення недоліків телевизора LG в розумний строк або відшкодування витрат на усунення недоліків телевизора. Рішенням суду апеляційної інстанції зменшено розмір стягнутої з відповідача на користь позивача неустойки за несвоєчасне усунення недоліків придбаного телевизора «LG», в решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Окремої уваги заслуговує позиція Верховного Суду, що скасував та ухвалив нове рішення про відмову в позові виходячи з того, що відповідач належними та допустимими доказами довів відсутність у нього обов'язку задовольнити вимоги споживача, оскільки він не є імпортером придбаного товару, а отже

згідно зі ст. 8 Закону № 1023-XII за його рахунок не можуть задовольнятися вимоги, передбачені ч. 1 цієї статті. Натомість на спростування позиції про те, що відповідач не є імпортером телевізора позивач не наводить жодних тверджень. Як вбачається з матеріалів справи, відповідач не є ані продавцем цього телевізора, ані його виробником чи імпортером, не є представництвом чи філією виробника спірного товару, лише має право, проте не зобов'язаний надавати послуги з гарантійного обслуговування товарів, якими підприємство здійснює торгівлю. Виходячи з наведеного та враховуючи відповідні доводи касаційної скарги відповідача, колегія суддів зазначає, що покладення на відповідача судами попередніх інстанцій гарантійних зобов'язань щодо товару, придбаного позивачем є необґрунтованим.

Водночас, позивач не позбавлений права звернутись із відповідними вимогами безпосередньо до продавця товару, про що у відповідь на звернення позивача роз'яснила Інспекція з питань захисту прав споживачів у м. Києві, зазначивши, що ПП «ЛГ Електронікс Україна» не є продавцем чи імпортером придбаного позивачем товару, тому вимоги щодо безоплатного усунення недоліків придбаного товару не можуть бути ним задоволені [5].

Проаналізувавши цю та подібні справи, можна зробити висновок, що під час пред'явлення споживачами вимог щодо безоплатного усунення недоліків (гарантійного ремонту), важливо правильно визначати належного відповідача.

Строки давності за гарантійними зобов'язаннями встановлено в статтях 676 і 680 ЦК України. Початком гарантійного строку вважають момент передачі товару покупцеві, якщо інше не встановлено договором купівлі-продажу. Гарантійний строк, установлений договором купівлі-продажу, продовжується на час, протягом якого покупець не міг використовувати товар у зв'язку з обставинами, що залежать від продавця, до усунення їх продавцем.

Документальне оформлення, а також відносини між споживачами та виробниками, продавцями і виконавцями робіт з гарантійного ремонту або гарантійної заміни товарів регулюються Порядком гарантійного ремонту або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів (далі – Порядок) [6].

Гарантійні зобов'язання зазначаються виробником (продавцем) у гарантійному талоні за формою №1-гарант і №2-гарант або в іншому експлуатаційному документі у розділі «Гарантійні зобов'язання виробника» (п. 10 Порядку). До експлуатаційних документів також додаються відривні талони на технічне обслуговування (за потреби) і гарантійний ремонт за формою №3-гарант і №4-гарант. Якщо експлуатаційними документами передбачено проведення робіт із введення товару в експлуатацію, виробник (продавець) додає відривний талон за формою №5-гарант.

Споживач при придбанні товару повинен ретельно перевірити оформлення необхідних документів, оскільки в іншому разі він може бути позбавлений права на гарантійний ремонт або гарантійне обслуговування.

Головне управління Держпродспоживслужби у Київській області до традиційних труднощів, з якими стикаються споживачі, вимагаючи виконання гарантійних зобов'язань суб'єктів господарювання, відносить порушення виконавцями процедури прийому товару на гарантійний ремонт [7]. На сайті Головного управління також описана ця процедура, передбачена п. 30 Порядку: приймаючи товар для проведення гарантійного ремонту, виконавець у присутності споживача перевіряє споживчі властивості товару, його комплектність, зовнішній вигляд, заводський номер, дату виготовлення, наявність пломб виробника (якщо вони повинні бути), гарантійних талонів і встановлює наявність заявленого споживачем недоліку [7].

Після приймання товару на гарантійний ремонт виконавець видає споживачеві квитанцію за формою №7-гарант, в якій мають бути зазначені усі недоліки та строк виконання ремонту. Один екземпляр квитанції виконавець передає споживачеві. На прийнятий товар оформлюється технічно-облікова картка, до якої вносяться дані про технічний стан товару і причини виходу його з ладу. Дані про товар також вносяться до журналу обліку гарантійного ремонту (обслуговування) технічно складних побутових товарів.

Після виконання гарантійного ремонту виконавець вносить відмітку про продовження гарантійного терміну експлуатації.

Закінченням строку гарантійного ремонту вважається дата одержання споживачем товару з ремонту, про що вноситься відмітка до гарантійного талона. Під час передачі споживачеві відремонтованого товару виконавець у його присутності проводить перевірку відповідності параметрів та споживчих властивостей товару до вимог нормативних документів, зазначених в експлуатаційних документах, а також правильності внесення відповідних записів до гарантійного талона. При видачі відремонтованого товару виконавець повинен продемонструвати споживачеві його роботу. Відремонтований товар повинен відповідати вимогам нормативного та експлуатаційного документів. Споживач повертає виконавцю квитанцію про приймання товару на гарантійний ремонт і виданий з обмінного фонду товар.

Отже, на підставі викладеного можна підсумувати, що суб'єкт господарювання – виробник (продавець) завжди має гарантійні зобов'язання, зокрема, забезпечити належну роботу (використання) продукції, у тому числі комплектуючих виробів протягом установленого на товари гарантійного строку. При цьому, якщо протягом гарантійного строку покупець виявляє недоліки в товарі, він має право висунути продавцю (виробнику) одну з передбачених законодавством України вимог. Для реалізації права безоплатного усунення недоліків товару споживачу потрібно вимагати оформлення прийняття товару на гарантійний ремонт відповідно до встановленого порядку, зокрема отримати квитанцію за формою №7-гарант, в якій ймають бути зазначені усі недоліки та строк виконання ремонту. У разі відмови суб'єкта

господарювання у виконанні гарантійних зобов'язань, споживач має право звернутися до суду з позовом про захист прав споживачів, попередньо переконавшись у належності відповідача.

Література:

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р. № 40-44. ст.356. (Із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України: Закон України від 07 лютого 2019 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р. № 18, № 19-20, № 21-22. ст. 144. (Із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Захист прав споживачів: навчальний посібник / Зверева О.В., Чувпило О.О., Мичко М.І. та ін.: за ред. Зверевої О.В. Київ: 2007. С. 192.
5. Постанова Верховного Суду від 24 липня 2019 року справа № 757/16843/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83301794>
6. Про затвердження Порядку гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2002 року № 506. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506-2002-%D0%BF>
7. Сайт Головного управління Держпродспоживслужби у Київській області. URL: <http://oblvet.org.ua/novini/garantiyniy-remont-prava-spojivacha/>

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент Павлюченко Юлія Миколаївна.

Тетяна Гусак
(Боярка, Україна)

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ФОНДОВІ РИНКИ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Протягом останніх років рекламна діяльність в Україні посіла важливе місце в соціально-економічному житті та відіграє економічну, соціальну, політичну і навіть освітню роль у сучасному суспільстві. Реклама міцно зайняла свою нішу в системі ринкових відносин і одночасно виступає їх могутнім регулятором. [2, с. 30]

Роль реклами, вже давно вийшла за рамки комерційних комунікацій, оскільки по-перше, вона є тим засобом комунікації, завдяки якому фірма, підприємство, організація може передати інформацію потенційним споживачам, прямий контакт з якими встановити важко, а часом і взагалі неможливо. По-друге, реклама являє собою рушій розвитку, вона спонукає людей до певних дій, що відповідають цілям збуту, по-третє, це агітація на користь будь-якого товару, марки, бренду, фірми. По-четверте, реклама створює робочі місця і таким чином збільшує кількість працездатного населення (для створення реклами необхідні спеціалісти), по-п'яте, є джерелом інформації від виробника, яка для споживача є особливо цінною.

В Україні реклама все більше розвивається, з'являються нові рекламні засоби, які допомагають підприємствам краще просувати свою продукцію. Основним нормативним актом, що регулює рекламну діяльність в Україні, є Закон України «Про рекламу». [1, с. 6]

Реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку. На даний час реклама має чітку наукову базу. Вона озброєна науковими засобами, виробленими психологією та соціологією. Сучасна реклама повинна бути яскравою, зрозумілою, цікавою, яка легко запам'ятовується та приносить прибуток. Реклама має беззаперечну цінність. Практика використання такого інструменту ведення бізнесу в Україні нараховує менш ніж два десятиліття. Проте, незважаючи на такий невеликий проміжок часу ринок реклами сформувався і ефективно функціонує.

Оцінювати стан рекламного ринку в Україні зараз вельми не просто. В цій галузі за останні роки відбулись кількісні і якісні зміни: ринок став непередбачуваний, на ньому все більше з'являється професіоналів як з боку рекламодавців, так і з боку рекламних агентств, також вагомий вплив справляє активне проникнення на український ринок реклами іноземних рекламодавців. Закономірністю рекламного ринку України є його відставання від іноземного. [2, с. 32]

Рекламна діяльність - це діяльність по замовленню, виготовленню та розповсюдженню реклами. Вона полягає у донесенні до споживача спеціальної інформації про предмет реклами.

Основними принципами рекламної діяльності є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами моральної, фізичної або психічної шкоди. Обов'язковими умовами здійснення рекламної діяльності є державна реєстрація рекламних агентств та

ліцензування цієї діяльності. Рекламодавцем може бути юридична або фізична особа, яка замовляє рекламу у рекламному агентстві й оплачує її.

Рекламне агентство - це колектив творчих людей, які за допомогою засобів масової інформації здійснюють просування послуг або товарів клієнта шляхом залучення до нього додаткового інтересу. [3, с. 423]

Рекламні агентства діляться на дві групи:

- творчі агентства (створюють рекламу),
- медійні агентства (розміщують рекламу).

Існують такі різновиди реклами:

1) Реклама в засобах масової інформації:

- телевізійна (відеоролик в рекламному блоці, рекламна пауза, текст в біжучому рядку);
- радіо (рекламні ролики);
- друкована (розрізняють рекламу в пресі та іншу: принти, листівки, наклейки, візитки);
- інтернет-реклама (текстові блоки, банери, контекстна реклама, реклама в блогах і інше).

2) Зовнішня реклама:

- промостойка (рекламна або торгова стійка) - легка розбірна або нерозбірна конструкція для проведення промоакцій, дегустацій, представлення нових товарів, послуг;

- тролли-двосторонні рекламні конструкції, перпендикулярно розташовані над проїзною частиною на вертикальних опорах, обладнані підсвічуванням зсередини, за рахунок чого дуже ефективні в темний час доби;

- бігборди - окремі щити з рекламними плакатами 6 × 3 м, 8 × 4 м.;

- сітілайти - тротуарне панно. Конструкція, що встановлюється на тротуарах і уздовж проїжджої частини. Забезпечена підсвічуванням;

- брендмауери - величезні плакати або щити на стіні будівлі;

- стрітлайни, курінь, штендер - виносна складна конструкція з інформацією на одній або двох рекламних поверхнях. Виготовляється з металу або пластику. Типовий розмір: 0,6 × 1,35 м, форма рекламного поля - арка або прямокутник. Встановлюється на тротуарі.

- бізнес-карти - найчастіше, конструкція з металу або пластику у вигляді панно. Містить певну якість осередків, в яких розташовується друкована рекламна продукція у форматі 9 × 5 см. Застосовується в торгових центрах, в кінотеатрах, в роздрібних мережах;

- інформаційні покажчики.

3) Транзитна реклама (реклама на транспорті):

- реклама на приватних автомобілях (брендування транспорту);
- реклама на бортах і в салонах маршрутних таксі та муніципального громадського транспорту;
- реклама в метро (на станціях, на вході і виході, в тунелях, в вагонах);
- реклама в аеропортах (на дисплеях терміналів).

4) Інші різновиди реклама:

- поштова розсилка;
- телефонний обдзвін потенційних клієнтів;
- рекламні ролики в кінотеатрах;

- продакт-плейсмент (від англ. Productplacement) - впровадження реклами товару або послуги в сюжетну лінію кіно чи іншого продукту індустрії розваг;

- реклама в ліфтах на лавках.

Приватні оголошення, тобто оголошення фізичних осіб або юридичних осіб, не пов'язані із здійсненням підприємницької діяльності не розглядаються в якості реклами.

На телебаченні не рахуються рекламою:

- оприлюднення, виголошення у програмі, передачі імені або найменування спонсора;
- трансляція соціальної реклами, якщо вона розповсюджується телерадіоорганізацією безкоштовно;
- анонси власних програм, передач телерадіоорганізації.

Однією з характерних особливостей нашого часу є масштабні зміни, пов'язані з розвитком інтернет-технологій і застосуванням мережевих інновацій у маркетинговій діяльності підприємства. Сьогодні інтернет стає дедалі привабливішим і доступнішим носієм рекламної інформації. У деяких сферах бізнесу реклама в інтернеті стала пріоритетним засобом приваблення покупців. [3, с. 426]

Лідерами з інвестицій в інтернет-рекламу є автомобільні компанії, продавці електроніки та телекомунікаційні фірми. Відстають фінансові і ріелторські компанії. Необхідною умовою діяльності суб'єктів рекламного ринку є безумовне дотримання ними вимог нормативно-правових актів, що приймаються державними установами різного рівня. Діюча на даний час система державного регулювання рекламної діяльності спрямована на створення умов для ефективного функціонування та розвитку рекламної галузі, вона також передбачає певні механізми щодо захисту інтересів громадян та організацій від проявів недобросовісної реклами.

Однак, на даний час існує потреба в удосконаленні державного управління рекламною діяльністю, комплексному підході до реклами як засобу масової інформації і створенні адекватної системи контролю в цій сфері, що дасть змогу захистити суспільство від її негативного впливу.

Отже, узагальнюючи вищенаведене можна стверджувати, що бурхливий розвиток інтернету, онлайн-сервісів і онлайн-реклами, які ми спостерігаємо в останні роки, вносить значні корективи в ринок традиційних медіа. При цьому, якщо на телевізійне мовлення вплив інтернет-технологій поки незначний, то друковані ЗМІ виявилися дуже вразливими до появи інтернет-порталів з новинами, і вже сьогодні спостерігається спад аудиторії і їх рекламних бюджетів. Однак, з огляду на те, що рекламний бізнес в нашій країні існує відносно недавно, його рівень розвитку та прогресу задовольняє як стороннього спостерігача, так і кваліфікованих спеціалістів в цій галузі. Вітчизняний рекламний бізнес не бездоганний, він має свої недоліки, проте разом з тим і свої переваги, які рекламні агентства зможуть використати в своїх цілях та в цілях виходу на світовий рівень реклами.

Література:

1. Закон України «Про рекламу» від 3.07.96 № 270/96-ВР (із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Законом N 1407-IV (1407-15) від 03.02.2006) // Вісник податкової служби України. - №18-19. – 2017.
2. Вакалюк А. П., Лазебник М. В. Обсяг рекламно-комунікаційного ринку України у 2018 році і прогноз на 2019 рік. Експертна оцінка Всеукраїнської Рекламної Коаліції // Маркетинг в Україні. 2018. №6. – 130 с.
3. Ромат Є. В. Державне регулювання в загальній системі зовнішнього контролю рекламної діяльності // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. 2003. № 2. – 480 с.

Микита Кривощеско
(Харків, Україна)

ВИКОНАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Дійсність сьогодення, для якого характерно зниження рівня життя, змушує студентів, які навчаються на денних відділеннях закладів освіти, одночасно розпочинати трудову діяльність, улаштовуючись працювати на підприємства, в установи та організації. Згідно Конституції України «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується». [1. с. 1] Згідно з вимогами Конвенції Міжнародної Організації Праці № 138 мінімальний вік для прийняття на роботу «...не повинен бути нижчим, ніж вік обов'язкової шкільної освіти та, в будь-якому випадку, не може бути нижчим ніж 15 років».

Але в країнах, «...чия економіка і система освіти недостатньо розвинені, можна після консультацій із зацікавленими організаціями роботодавців і працівників, де такі існують, спочатку встановити вік у 14 років як мінімальний»; [2. с. 1] Кодекс Законів про працю України допускає мінімальний вік для прийняття на роботу - 14 років. [3. с. 1]

В цій статті розглянемо особливості трудових відносин між підприємством та студентом-працівником.

Прийняття та оформлення на роботу.

Якщо студент навчається на денному відділенні навчального закладу, то виконувати роботу він може лише у вільний від навчання час:

- у будні дні – після занять;
- у вихідні дні;
- у період канікул.

В наказі про прийняття на роботу інспектор з кадрів робить вказівку на конкретний час роботи, який ні в якому разі не повинен збігатися з часом навчання. Такий працівник може працювати неповний робочий день чи неповний робочий тиждень і тоді з ним укладається звичайний трудовий договір з відповідним режимом. Частиною 3 статті 56 КЗпП України закріплюється правило про те, що робота на умовах неповного робочого часу не тягне за собою будь-яких обмежень обсягу трудових прав цих працівників, в тому числі, скорочення тривалості щорічної основної відпустки. Якщо студент працевлаштовується на роботу на період канікул, тоді з таким працівником оформляється строковий трудовий договір, відповідно до ст. 23 КЗпП.

Працівники-студенти мають такі самі трудові права та обов'язки, як і інші звичайні працівники. Однак, приймаючи на роботу осіб до 18 років, слід виконувати вимоги законодавства щодо роботи неповнолітніх осіб:

- наявність згоди на роботу одного з батьків, або осіб, що їх замінюють;
- робота неповнолітніх повинна бути легкою, не завдавати шкоди їхньому здоров'ю;
- не порушувати навчальний процес;
- трудовий договір з неповнолітнім повинен укладатися в письмовій формі;
- неповнолітні працівники приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду.

Надалі такі працівники повинні проходити медичний огляд щороку до досягнення 21 року [4. с. 2].

Роботодавець має право в установленому законом порядку притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності, а також зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

За час проходження медичного огляду за працівниками зберігаються місце роботи (посада) і середній заробіток» [5. с. 2].

Роботодавці, в яких працюють неповнолітні, повинні вести спеціальний облік працівників, які не досягли 18 років, із зазначенням дати народження. Це робиться, аби визначити коло працівників, які мають право на пільги, встановлені законодавством для неповнолітніх, та контролювати терміни користування такими пільгами.

Неповнолітні в трудових відносинах прирівнюються до повнолітніх.

Приймаючи на роботу неповнолітніх працівників, випробувальний термін їм не встановлюється. Для неповнолітніх працівників, в тому числі і студентів, віком від 16 до 18 років встановлюється скорочена тривалість робочого часу – 36 годин на тиждень, а для осіб віком від 15 до 16 років (учнів віком від 14 до 15 років, які працюють у період канікул) – 24 години на тиждень. Для учнів, які працюють протягом навчального року у вільний від навчання час, тривалість робочого часу не може перевищувати половини максимальної тривалості робочого часу, передбаченої в попередніх абзацах.

Роботодавцю забороняється:

- залучати неповнолітніх працівників до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні;
- застосовувати працю неповнолітніх осіб на важких роботах та на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці;
- залучати неповнолітніх до підймання та переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми;

Крім того, працівників, які не досягли вісімнадцятирічного віку, заборонено, хоч би й тимчасово, переводити на іншу роботу без їхньої згоди навіть у випадках, передбачених ч. 2 ст. 33 КЗпП, тобто в разі надзвичайних ситуацій.

Відпочинок.

Чинним законодавством не встановлено якихось пільг чи обмежень у наданні щорічних відпусток особам, які поєднують роботу з денною формою навчання. Та зважаючи, що серед таких осіб є і неповнолітні, то для них пільги щодо надання відпусток існують. Тривалість щорічної основної відпустки становить 31 календарний день. Відпустка неповнолітньому працівникові надається за його бажанням у зручній для нього час.

«Щорічна відпустка повної тривалості за перший рік роботи на підприємстві може надаватися неповнолітньому навіть якщо він не відпрацював на даному підприємстві, в установі, організації шість місяців». [6. с. 4] Для цього неповнолітньому слід подати заяву.

Згідно зі статтями 80 КЗпП та 11 ЗУ Про відпустки особам віком до 18 років заборонено не надавати протягом робочого року щорічні відпустки повної тривалості, а також заборонено замінювати будь-які види відпусток неповнолітнього працівника грошовою компенсацією.

Оплата праці.

Якщо працівник-студент працює в режимі неповного робочого часу, то згідно зі ст. 56 КЗпП його праця повинна оплачуватися пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку. Проте, якщо особа, яка поєднує роботу з денною формою навчання, відпрацює на підприємстві повну місячну норму робочого часу або виконає повну місячну норму виробітку, то місячна нарахована заробітна плата такого працівника не може бути нижчою від законодавчо встановленого рівня мінімальної заробітної плати. Заробітна плата працівникам, які не досягли вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи виплачується в такому ж розмірі, як працівникам відповідних категорій при повній тривалості щоденної роботи.

Звільнення з роботи.

Звільняти з роботи працівників-студентів можна на загальних підставах і спеціальних обмежень у звільненні працівників цієї категорії не передбачено, окрім випадку, коли з роботи звільняється неповнолітній працівник-студент. Розірвання трудового договору з неповнолітнім працівником – студентом можливе на підставі вимоги його батьків, опікунів чи піклувальників, а також державних органів та службових осіб, на яких покладено нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю. Причиною вимоги про розірвання трудового договору з неповнолітнім може бути те, що подальше виконання трудових обов'язків неповнолітнім загрожує його здоров'ю або порушує його законні інтереси.

Розірвати трудовий договір з неповнолітнім працівником з ініціативи роботодавця можна тільки за згодою районної служби у справах дітей.

Звільняти неповнолітніх працівників можна лише у виняткових випадках. Не допускається звільнення без працевлаштування з підстав, визначених пунктами 1,2,6 статті 40 КЗпП, а саме:

- змін в організації виробництва та праці, зокрема, ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, скорочення чисельності або штату працівників;
- виявлення невідповідності працівника займаній посаді або виконуваній роботі внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню цієї роботи; поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу. Таким чином, дотримання роботодавцем вимог законодавства щодо прав неповнолітніх та студентів-працівників на пільгові умови праці, є запорукою успішного здобуття ними належної освіти та підготовки спеціалістів високого рівня.

Література:

1. Конституція України: затв. Законом України від 28.06.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Конвенція № 138 «Про мінімальний вік для прийняття на роботу» (Рат.07.03.79).-ВВРУ.-1979. - № 12. – Ст.146.
3. Кодекс законів про працю України. затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – №50. – Ст. 375.
4. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій: затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21.05.2007 р., №246 // Там же. – 2007. – №55. – Ст. 2241
5. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р., №2694-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – №49. – Ст. 668.
Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 2. – Ст.4.

Науковий керівник:

викладач вищої категорії Коротич Тетяна Михайлівна.

Ліна Леонтєва, Валерія Чужикова
(Харків, Україна)

ВІДМІННОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СУДОВОЇ ПСИХІАТРІЇ

Судова психіатрія є прикладною галуззю медичної науки – психіатрії. Психіатрична наука в цілому й кожна з її галузей досліджують закономірності виникнення, розвитку й можливого результату групи хвороб, що супроводжуються порушеннями психіки. Ці хвороби йменуються психічними розладами.

Загальна психіатрія досліджує зазначені закономірності виникнення, розвитку та можливі наслідки захворювань, що супроводжуються порушеннями психіки і вивчає психічні розлади з метою надання психічно хворим психіатричної допомоги. Остання містить у собі обстеження психічного здоров'я пацієнта, розпізнавання психічних захворювань, психіатричне лікування, а також медико-соціальну реабілітацію осіб, що страждають психічними розладами.

Судова психіатрія вивчає психічні розлади відповідно до завдань, які вирішуються в ході здійснення правосуддя по карних і цивільних справах. На підставі висновку судових психіатрів, що підлягає оцінці в сукупності з іншими доказами, суд, у рамках карного або цивільного судочинства, приймає процесуальні рішення – визначення, постанови, вироки. Тому ця галузь психіатрії називається «судовою».

Загальна психіатрія та її галузь судова психіатрія мають схожі та відмінні риси. Так, зокрема, обидві ці медичні дисципліни вивчають психічні розлади одними методами дослідження, діагностики, мають єдину класифікацію психічних захворювань, єдині терміни та поняття, одну систему наукових поглядів на етіологію та патогенез психічних розладів і систему практичних дій, що полягають у їх виявленні, профілактиці та лікуванні.

Проте на відміну від загальної психіатрії судова, крім зазначеного, виконує судово-психіатричну оцінку психічної патології за допомогою специфічних критеріїв, що зумовлює виокремлення психічної патології, яка має певне юридичне значення і спричиняє відповідні правові наслідки. Отже, предмет судової психіатрії становлять психічні розлади, які мають правове значення у кримінальному та цивільному процесах.

У більш конкретному розумінні предметом судової психіатрії є визначення психічного стану підекспертних у певні проміжки часу і стосовно певних обставин, що становлять інтерес для слідства або суду.

До об'єктів судово-психіатричної експертизи належать:

- підекспертний;
- медична документація;
- матеріали кримінальної та цивільної справи.

Основними завданнями судово-психіатричної експертизи є:

– визначення психічного стану обвинуваченого, підозрюваного чи підсудного в разі виникнення сумнівів щодо їх осудності або можливості на момент провадження у справі усвідомлювати свої дії або керувати ними;

– надання висновку про необхідність застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які скоїли суспільно-небезпечні дії у стані неосудності чи осудності, але до винесення вироку захворіли на психічну хворобу, яка позбавляє їх можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними, за умови, що такі особи за характером скоєного ними суспільно небезпечного діяння та хворобливого стану становлять суспільну небезпеку;

– визначення психічного стану свідків чи потерпілих у разі виникнення сумнівів у їх здатності правильно оцінювати обставини, що мають значення у справі, і давати правдиві свідчення;

– визначення психічного стану позивачів і відповідачів, питання про дієздатність яких вирішується судом, а також громадян з метою встановлення їх можливості розуміти значення своїх дій та керувати ними при укладанні цивільно-правових угод.

Щодо предмета судової психіатрії, у багатьох випадках він містить у собі крім медичних описів і кваліфікацій, прийнятих у загальній психіатрії, також додаткову судово-психіатричну оцінку. Так, експерти-психіатри, обстеживши обвинувачуваного, доходять висновку, що він протягом ряду років страждає хронічним психічним захворюванням у формі параноїдної шизофренії. У загально-психіатричній практиці наведеного діагнозу в сукупності з деякими іншими клінічними характеристиками хворобливого стану цілком достатньо, щоб ухвалити рішення щодо необхідності для пацієнта психіатричної допомоги. Для судового психіатра наведений діагноз і інші чисто клінічні кваліфікації захворювання обвинувачуваного теж необхідні, але недостатні. Судовий психіатр повинен використати додаткові й досить специфічні критерії, які характеризують виявлений хворобливий стан. Приміром, відповісти на запитання, міг або не міг обвинувачуваний під час здійснення інкримінованого йому діяння усвідомлювати фактичний характер і суспільну небезпеку своїх дій (бездіяльності) або керувати ними. Дане формулювання визначає вагу поразки хворобою психічної сфери обвинувачуваного в ступені, що виключає осудність і відповідальність за вчинене.

Аналогічна картина спостерігається при рішенні судовим психіатром інших питань, що входять у його компетенцію. Цивільну недієздатність обумовлює не будь-який психічний розлад, але лише той, який не дозволяє хворому розуміти значення своїх дій або керувати ними. Не можуть бути допущені до дачі показань свідків психічно хворі, нездатні правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, і давати про них правильні показання.

Існують психічні розлади юридично значимі й нейтральні. Багато громадян, що страждають психічними розладами й не можуть вважатися психічно здоровими, не втрачають здатності до самостійного здійснення юридичних дій. Вони можуть нести карну відповідальність і відбувати покарання, робити угоди, виконувати свої професійні обов'язки, давати показання в суді.

Резюмуючи сказане, можна зробити наступні висновки:

– загальна психіатрія і її прикладна галузь – судова психіатрія є науками про психічні розлади;

– метою загальної психіатрії насамперед є надання психіатричної допомоги хворим;

– судова психіатрія вивчає психічні розлади з метою надання сприяння правосуддю. Судова психіатрія має справу з тими психічними розладами, із установленням яких у карному або цивільному судочинстві законодавство зв'язує настання специфічних правових наслідків (звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових мір медичного характеру, визнання угоди недійсною та ін.).

У більшості випадків юридично значимі психічні розлади характеризуються двома групами ознак. Першу становлять чисто медичні ознаки, які використовуються як у судовій, так і в загальній психіатрії: симптоми, синдроми, нозологічні форми психічних розладів. Друга група ознак вживається тільки судовими психіатрами і є основою для так званої судово-психіатричної оцінки психічних розладів. Стосовно до деяких понять, які використовують у праві й судовій психіатрії, друга група ознак іменується юридичним критерієм. Наприклад, юридичний критерій неосудності або цивільно-правової недієздатності.

Сучасна юридична практика достатньо часто, під час виконання своїх завдань, потребує проведення досліджень психічного стану певних осіб (потерпілих, підозрюваних, слідчих, цивільних відповідачів та ін). Зокрема, застосовуючи виключення чи пом'якшення кримінальної чи іншої відповідальності душевнохворого обов'язково необхідно провести обстеження стану розумової діяльності та розумових здібностей за участю відповідних спеціалістів чи фахівців з метою оголошення справедливого рішення чи вироку суду. Саме тому юриспруденція не може якісно розв'язати свої завдання (особливо вирішуючи питання психічного стану осіб, виключення чи пом'якшення кримінальної чи іншої відповідальності душевнохворого та інших) без психіатрії.

Діяльність судових психіатрів має частково самостійний напрямок. Кожен з цих напрямків характеризується своєрідністю завдань і способів їхнього рішення, а також деякою специфікою правових форм (юридичних правил і процедур), у рамках яких ця діяльність реалізується.

На зазначених підставах у судовій психіатрії можна виділити кілька розділів.

1. Судово-психіатрична експертиза по карних і цивільних справах. Судово-психіатричній експертизі в найбільшій мірі властиві риси, характерні саме для судово-психіатричної діяльності взагалі й ті, які відрізняють судову психіатрію від загальної.

По-перше, судово-психіатрична експертиза може бути призначена тільки в рамках карної або цивільної справи й тільки особою (органом), яка веде судочинство. Це посадові особи, що ведуть попереднє розслідування (дознаватель, слідчий, прокурор), або суд (суддя), що розглядає справу по першій інстанції.

По-друге, обличчя, що призначають експертизу, не тільки ухвалюють рішення щодо її проведення, але також формулюють експертне завдання (питання, поставлені перед експертами); збирають об'єкти й матеріали, що підлягають експертному дослідженню, і надають їх експертам.

По-третє, саме постановою слідчого, визначення або вирок суду є обов'язковими для всіх органів і організацій, посадових осіб і громадян. Експерти-психіатри не мають владні повноваження, а їхні висновки – обов'язковою юридичною чинністю.

По-четверте, порядок призначення й виробництва судово-психіатричної експертизи встановлюється процесуальним законодавством.

2. Застосування примусових мір медичного характеру до психічно хворого, який зробив суспільно небезпечні діяння (примусове лікування). Даний розділ можна розглядати другим по значимості у вітчизняній судовій психіатрії після судово-психіатричної експертизи.

Види примусових мір медичного характеру, підстави їхнього скасування й зміни, а також коло осіб, до яких ці міри застосовуються, визначені кримінальним законом. Примусове лікування призначається тільки судом після розгляду справи в порядку кримінального судочинства. Тільки суд вправі припинити примусове лікування або змінити його вид, причому зробити це він може лише за правилами, установленими кримінальним процесуальним законодавством.

У рамках даного розділу вивчаються критерії психічних розладів, що обумовлюють необхідність призначення примусових мір медичного характеру, їхнього скасування або зміни їхнього виду; розробляється одна з основних категорій судової психіатрії – суспільна небезпека психічно хворих; досліджуються психопатологічні фактори, що приводять хворого до здійснення передбаченого кримінальним законом діяння; розробляються медичні заходи щодо профілактики таких діянь.

3. Пенітенціарна психіатрія. Займається проблемою надання психіатричної допомоги засудженим до позбавлення волі. Виділення її в самостійний розділ обумовлено декількома причинами.

По-перше, серед засуджених виявляється чимало осіб з неглибокими психічними розладами, що не виключають осудності і можливість відбувати покарання. Отже, ці хворі можуть мати потребу в наданні їм психіатричної допомоги.

По-друге, одним із завдань психіатра в місцях позбавлення волі виступає своєчасне виявлення в засуджених більш глибоких психічних розладів. Якщо такий розлад робить відбування покарання неможливим, то хворий звільняється судом від його подальшого відбування. Одночасно зі звільненням суд може застосувати до хворого примусові міри медичного характеру.

По-третє, умови, у яких перебувають засуджені до позбавлення волі, відрізняються від звичайних і, як правило, пред'являють до психічної сфери людини підвищені вимоги. У зв'язку із цим немаловажною може виявитися роль психіатра в наданні допомоги особам з неглибоким психічним розладом, які зазнають труднощів при адаптації до умов виправної установи. Це може виразитися в погіршенні стану психічного здоров'я, у неадекватних поведінкових реакціях (підвищена конфліктність із навколишніми, порушення режиму утримання та ін). Успішний терапевтичний вплив на неглибокий психічний розлад, що сприяв здійсненню даною особою злочину, за яке він відбуває покарання, може розглядатися в якості одного із засобів попередження злочинного рецидиву.

Перунова О.М., Бондар Л.О.
(Харків, Україна)

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Однією з фундаментальних інститутів права та значимою економічною категорією є право власності. Як зазначає цивільне законодавство, поняттям права власності у загальному трактуванні слід розуміти право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

У екологічному праві об'єктом екологічних правовідносин безперечно є природні ресурси екологічного середовища. Право власності дуже складна категорія і вона цікавить нас лише в прояві інституту права власності на природні ресурси, тому що уявляє собою одну з основних правових інститутів екологічного права, оскільки відносини власності виступають передумовою виникнення будь-яких інших правовідносин стосовно використання природних ресурсів.

Слід зазначити, що природні ресурси, хоча і є самостійними об'єктами права власності, проте знаходяться в нерозривному екологічному взаємозв'язку один з одним, фактично їх не можна відокремлювати від природного середовища.

Отже, вилучення корисних властивостей у процесі використання природних об'єктів (заготівля деревини, споживання води, відстріл тварин, лов риби та ін.) не припиняє права власності на відповідні елементи навколишнього природного середовища, а є підставою виникнення права власності на відповідні елементи навколишнього природного середовища, а є підставою виникнення права власності на продукти праці, отримані шляхом експлуатації природних ресурсів.

Безперечно, це не виключає того факту, що природні ресурси уявляють собою об'єкти природного походження і складають національне багатство України, на відміну від товарно-матеріальних цінностей, що не мають вартості.

Об'єкти екологічного права – це сукупність природних, природно-соціальних умов і процесів, природних ресурсів, ландшафтів, природних і природно-антропогенних комплексів, екосистем та життя і здоров'я громадян, що підлягають охороні за допомогою норм екологічного законодавства [1, с. 12].

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 5) до об'єктів державної охорони і регулювання використання на території України належать: навколишнє

природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовуванні в економіці в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України.

Тобто, природні ресурси не є майном у власному значенні цього слова. Грошова оцінка землі наприклад, та інші ресурсів природи в даному випадку виступає у вигляді капіталізованої ренти. При відчуженні природного об'єкта власник по суті продає право на одержуваний з нього прибуток, продає право на ренту.

Таким чином, перелічені специфічні особливості природних ресурсів, обумовлюють відповідне регулювання питань власності на них з боку держави. Захищаючи суспільний інтерес, законодавець використовує публічно-правовий режим у регулюванні цих відносин, при цьому в ньому превалює спеціальний дозвільний метод впливу на відносини власності щодо природних об'єктів.

Отже, право власності у екологічному праві виступає, як категорія права на володіння, користування і розпорядження природними ресурсами, на підставі і у межах повноважень та в спосіб, що передбачений Конституцією України та законами України і інтересах окремих осіб, так і суспільства в цілому. Зміст права власності як суб'єктивного права складає правомочності по володінню, користуванню та розпорядженню природними ресурсами в межах, визначених законом, тобто власникові належить право володіння, користування та розпорядження своєю власністю.

Право власності на природні ресурси згідно законодавства характеризується великою кількістю суб'єктів, це перш за все Український народ; держава Україна; фізичні особи; юридичні особи; територіальні громади; іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Якщо розглядати Український народ, як суб'єкт права власності, то слід зазначити, що ст. 13 Конституції України регламентує, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Український народ є особливим суб'єктом права власності на природні ресурси, який може здійснювати це право, як безпосередньо у формі референдуму, так і через органи державної влади та місцевого самоврядування у формі публічної власності, а також шляхом реалізації громадянами України та юридичними особами суб'єктивних прав на природні ресурси у формі приватної власності.

Суб'єктами права приватної власності на природні ресурси можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, юридичні особи, у т.ч. іноземні, іноземні держави. Не можуть бути суб'єктами права приватної власності на природні ресурси підприємства, установи та організації державної або комунальної форми власності.

Об'єктом права приватної власності є земельні ділянки, тобто частини земельної поверхні з установленними метою використання, розмірами, межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами.

Право приватної власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти, ліси, й багаторічні насадження, які на ній знаходяться, та розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту й на глибину, необхідні для звернення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Підставами виникнення права приватної власності є: придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, ренти, іншими цивільно-правовими угодами; безоплатної передачі із державної або комунальної власності; приватизації земельних ділянок, що були раніше надані у користування; прийняття спадщини; виділення в натурі (на місцевості) земельної частки (паю); штучне створення (розведення, вирощування, побудова та ін.).

Право приватної власності припиняється: у випадку добровільної відмови власника; відчуження (продажу) природного об'єкта; викупу для суспільних потреб або з мотивів суспільної необхідності; встановлення законодавчими актами заборони щодо перебування у приватній власності окремих об'єктів природи.

Якщо, розглядати комунальну власність, то у ній перебувають усі землі та ліси в межах населених пунктів, крім земель та лісів що перебувають у державній або приватній власності, земельні ділянки за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти комунальної власності й інші ліси, набуті або віднесені до об'єктів комунальної власності у встановленому законом порядку.

Територіальні громади набувають природні ресурси в комунальну власність у разі: передачі їм державної власності; примусового відчуження у приватних власників з мотивів суспільної необхідності або для суспільних потреб; прийняття спадщини; придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами.

За змістом законодавства про власність суб'єктами права державної власності на природні ресурси виступає держава в основі представницького органу державної влади. Екологічне право передбачає у вигляді суб'єктів права державної власності як різні органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування. Закон не дає прямого визначення об'єктів права державної власності на природні ресурси, проте аналіз змісту екологічного законодавства дозволяє виділити такі об'єкти, як надра, земля, води, ліси, тваринний та рослинний світ, об'єкти природно-заповідного фонду. У державній власності перебувають усі землі та ліси України, крім земель та лісів комунальної та приватної власності.

Отже, держава набуває права власності на природні ресурси, у разі відчуження земельних ділянок з відповідними природними ресурсами у приватних власників з мотивів суспільної необхідності або для суспільних потреб. Перелік суспільних потреб чітко визначений законодавством на відміну від суспільної необхідності. Вона включає до себе: примусовий викуп під будинки та споруди органів державної влади та органів місцевого самоврядування, під будинки, споруди та інші виробничі об'єкти державної та комунальної власності; під об'єкти природно-заповідного та природоохоронного призначення; оборони та національної безпеки; під будівництво та обслуговування лінійних об'єктів та об'єктів транспортної та енергетичної інфраструктури (доріг, газопроводів, водопроводів, лінії електропередач, аеропортів, нафтогазових терміналів, електростанцій тощо); під розміщення дипломатичних та прирівняних до них представництв іноземних держав та міжнародних організацій, під міські парки, площадки відпочинку та інші об'єкти загального користування. Необхідні для обслуговування населення.

Право державної власності на природні ресурси може виникнути на підставі цивільно-правової угоди щодо земельної ділянки (дарування, купівлі-продажу, обміну, спадкування).

Таким чином, можливо зробити висновок, що екологічне законодавство демонструє многогранність як об'єктів права власності і велику кількість суб'єктів екологічних правовідносин з інституту власності. Всі ці категорії потребують чіткості розуміння учасників екологічних правовідносин по використанню та охороні права власності на природні ресурси, яка безперечно забезпечується відповідними державними органами. Державні органи в свою чергу повинні своєчасно виявляти можливі порушення правового режиму власності, здійснення профілактики правопорушень та притягнення порушників до відповідальності.

Забезпечення власнику безпере шкідливого права володіння, користування, розпорядження природними ресурсами, права на дохід та відчуження природного ресурсу, а також визначення законом конкретних додаткових правомочностей.

Охорона прав власності на природні ресурси з боку державних органів включає широкий спектр підходів до забезпечення правового режиму об'єктів права власності й захисту прав суб'єктів.

Література:

1. Екологічне право в запитаннях та відповідях: навч. посіб./ А.П. Гетьман, Г.В. Анісімов, В.Л. Бредіхіна та ін.; за ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2017. – 208 с.

Перунова О.М., Гусакова К.Б.
(Харків, Україна)

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ЯК ПРЕДМЕТ РЕГУЛЮВАННЯ

Господарське право, як і будь-яку іншу юридичну дисципліну, можна визначити насамперед за предметною ознакою, тобто за сукупністю суспільних відносин, що регулюються нормами господарського права. Господарські відносини у сфері економіки України становлять предмет господарського права. З цієї точки зору господарське право можна розглядати як:

- галузь права, що базується на нормах господарського права для регулювання господарських відносин у процесі здійснення господарської діяльності;
- сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері управління економікою;
- юридичну дисципліну, основним змістом викладення якої є основні засади господарської діяльності, процесів приватизації, підприємництва, кредитно-банківських відносин, майнових основ господарювання та податкової політики суб'єктів, особливостей правового регулювання в окремих галузях діяльності тощо.

Господарське право як галузь права та законодавства виникла пізніше багатьох інших правових галузей, а тому їй довелося буквально виборювати своє місце в усталеній за багато століть правовій сфері.

Існує три основні думки про визначення господарського права: позиція науковців С.М. Братуся, Р.О. Хафліна, Г.К. Матвєєва, Л.М. Шевченка, А.С. Довгерта, що господарське право - це не самостійна галузь права, а поєднання цивільно-правових норм, що діють у сфері господарювання; думка вчених-юристів В.В. Лаптева, В.К. Малецова, Г.Г. Побірченко, В.К. Мамутова, Г.Л. Знаменського, згідно з якою господарське право - самостійна галузь права, яка не має нічого спільного з іншими галузями права; проте найбільш слушною є позиція О.А. Беляневича, О.М. Вінника, Н.Г. Саніахметової, В.С. Щербіни, згідно з якою господарське право - комплексна галузь права, в якій зібрано правові норми основних галузей права, приурочені до одного предмета правового регулювання - господарської діяльності.

Метою даної статті є розгляд господарського права, його змісту, розкриття основних методів регулювання, принципів, визначення понять і видів.

Зміст предмета господарського права визначається двома основними поняттями: "народне господарство" і "господарська діяльність". Зазначені поняття визначаються у чинному законодавстві України. Так, згідно із Законом "Про економічну самостійність України" від 3 серпня 1990 р. до народного господарства України належать усі розташовані на її території підприємства, установи, організації. В сукупності вони утворюють народногосподарський комплекс України (ст. 1). Господарська діяльність як предмет господарського права (згідно ст. 1 Закону України «Про підприємництво» та статей 1, 20-22

Закону України «Про підприємства в Україні») - це виготовлення та реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг для одержання прибутку, яку здійснюють її господарюючі суб'єкти, тобто власники або володільці основних фондів і оборотних коштів. А суб'єкти господарського права (підприємства) можуть здійснювати всі види господарської діяльності, які не заборонені законодавством України і не суперечать їхнім статутам (Закон України «Про підприємництво»).

Господарська діяльність в Україні здійснюється на певних економіко-правових засадах (принципах), закріплених у Господарському кодексі України. Загальними принципами господарювання в Україні є: забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання; свобода підприємницької діяльності в межах, визначених законом; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції в підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захист національного товаровиробника; заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини.

Різноманітний характер господарської діяльності дозволяє її класифікувати за різними критеріями. Залежно від мети і способу організації та здійснення господарської діяльності виділяють два її види - підприємницьку (комерційну) і непідприємницьку (некомерційну).

Підприємницька (комерційна) - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Непідприємницька (некомерційна) - це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку (такою є діяльність частини казенних, експериментальних та інших планово-збиткових підприємств, які фінансуються за рахунок державних дотацій).

Господарське право України розвивається як система норм, які регулюють три сектори економіки - державний, сектор «підприємства», засновані на колективній власності, і приватний.

Господарське право регулює відносини щодо державного регулювання економіки, яке здійснюється у певних правових формах (управління, контроль, нормативне регулювання) і за допомогою певних методів (адміністративні та економічні, які застосовуються у межах чинного господарського законодавства залежно від конкретних економічних, політичних та інших умов, а також виходячи з мети і завдань, що стоять перед державою і суспільством на певному історичному проміжку часу).

Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності.

Під організаційно-господарськими відносинами розуміють відносини, що складають між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю.

Внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

Отже, господарське право - це самостійна галузь права, що складається з правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері організації та здійснення господарської діяльності з метою отримання прибутків чи без такої мети. Нормативною основою господарського права виступає господарське законодавство. Господарська діяльність як предмет регулювання господарського права виділяється своєю складністю, багатоетапністю, професійним і систематичним характером, що відрізняє цю діяльність від споживчих відносин, де цілком діють норми цивільного права.

Якщо розглядати господарські відносини, то слід зазначити, що вони виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Ці правовідносини характеризуються у юридичній літературі певними ознаками, а саме: встановлене законодавством коло учасників. Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності; поєднання в них організаційних і майнових елементів; їх матеріальний зміст, тобто суспільне виробництво і реалізація (оборот) господарюючими суб'єктами продукції (виконання робіт, надання послуг).

Регулювання господарських правовідносин у господарському праві здійснюється за допомогою нормативно-правових актів, які містять правові норми, що регулюють відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, господарським кодексом України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Таким чином, регулювання господарських відносин в умовах ринкової економіки здійснюється господарським правом, вивчення якого передбачає ознайомлення з нормативно-правовими актами господарського права.

Господарське законодавство (право) в Україні визначає основні засади господарювання і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р.: за станом на 22 грудня 2010 р. // ВВР України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.
2. Господарське право України: навч. посібник. / С. В. Несинова, В. С. Воронко, Т. С. Чебикіна - К.: Центр навчальної літератури, 2012 - 564с.
3. Господарське право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна та ін. — К.: МАУП, 2005. — 424 с. — Бібліогр.: с. 417-419.
4. Про економічну самостійність України: Закон України від 3 серпня 1990 р. // ВВР України. – № 34. – ст. 142,
5. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. № 698-XII // ВВР України. – 1991. – № 14. – ст. 168.
6. Про підприємства України: Закон України від 27 березня 1991 // ВВР України. - №24. - ст. 273

Перунова О.М., Руденко В.О.
(Харків, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

До земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів (ст. 50 Земельного кодексу України).

Склад земель рекреаційного призначення (ст. 51 Земельного кодексу України). До земель рекреаційного призначення належать земельні ділянки зелених зон і зелених насаджень міст та інших населених пунктів, навчально – туристських та екологічних стежок. Маркованих трас, земельні ділянки, зайняті територіями будинків відпочинку, пансіонів, об'єктів фізичної культури і спорту, туристичних баз, кемпінгів, яхт – клубів, стаціонарних і наметових туристично – оздоровчих таборів, будинків рибалок і мисливців, дитячих туристичних станцій, дитячих та спортивних таборів, інших аналогічних об'єктів, а також земельні ділянки, надані для дачного будівництва і спорудження інших об'єктів стаціонарної рекреації.

Використання земель рекреаційного призначення (ст. 52 Земельного кодексу України). Землі рекреаційного призначення можуть перебувати у *державній, комунальній та приватній власності*. Землі загального користування дачного кооперативу безоплатно передаються йому у власність за клопотанням вищого органу управління кооперативу до відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування на підставі технічної документації із землеустрою щодо складання документів, що посвідчує право на земельну ділянку. До земель загального користування дачного кооперативу належать земельні ділянки, зайняті захисними смугами, дорогами, проїздами, будівлями і спорудами загального користування.

На землях рекреаційного призначення забороняється діяльність, що перешкоджає або може перешкоджати використанню їх за призначенням, а також негативно впливає або може вплинути на природний стан цих земель.

Порядок використання земель рекреаційного призначення визначається законом.

Згідно ст. 1 **Закону України «Про туризм»: Туризм** – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно – ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм.

До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни.

Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території. Залежно від категорії осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують **такі види туризму:** дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, курортно – пізнавальний, лікувально – оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний тощо.

До земель історико – культурного призначення належать землі, на яких розташовані пам'ятники культурної спадщини, їх комплекси (ансамблі), історико – культурні заповідники, історико – культурні

заповідні території, охоронювані археологічні території, музеї просто неба, меморіальні музеї – садиби (ст. 53 Земельного кодексу України).

Землі історико - культурного призначення можуть перебувати у *державній, комунальній та приватній власності*.

Навколо історико – культурних заповідників, історико – культурних заповідних територій, музеїв просто неба, меморіальних музеїв – садиб, пам'яток культурної спадщини, їх комплексів (ансамблів) встановлюються зони охорони пам'яток із заборонаю діяльності, що шкідливо впливає або може вплинути на додержання режиму використання таких земель.

Порядок використання земель історико – культурного призначення визначається законом.

Згідно ст. 1 **Закону України «Про охорону культурної спадщини»: Культурна спадщина** – це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини;

Охорона культурної спадщини – система правових, організаційних, фінансових, матеріально - технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіянню шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини;

Зони охорони пам'ятки (далі зони охорони) – встановлені навколо пам'ятки охоронна зона, зона регулювання забудови, зона охоронюваного ландшафту, зона охорони археологічного культурного шару, в межах яких діє спеціальний режим їх використання.

Класифікація об'єктів культурної спадщини (ст. 2 Закону):

За типами об'єкти культурної спадщини поділяються на: 1) Споруди (витвори) твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури та монументального малярства, археологічні об'єкти, печери з наявними свідченнями життєдіяльності людини, будівлі або приміщення в них, що зберегли автентичні свідчення про визначні історичні події, життя та діяльність відомих осіб; **2) комплекси (ансамблі)** – типографічно визначені сукупності окремих або поєднаних між собою об'єктів культурної спадщини; **3) визначні місця** – зони або ландшафти, природно – антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду.

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на: 1) археологічні – рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військової таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи руїни, печери, наскальні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під землею поверхнею та під водою і є невідторним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації; **2) історичні** – будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань померлих та померлих (загиблих) військовослужбовців (у тому числі іноземців), які загинули у війнах. Внаслідок депортації та політичних репресій на території України, місця бойових дій, місця загибелі бойових кораблів, морських та річкових суден, у тому числі із залишками бойової техніки, озброєння, амуніції тощо, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів; **3) об'єкти монументального мистецтва** – твори образотворчого мистецтва: як *самостійні (окремі)*, так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або утворюваними ними комплексами (ансамблями); **4) об'єкти архітектури** – окремі будівлі, архітектурні споруди, що повністю або частково збереглися в автентичному стані і характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є творами відомих авторів; **5) об'єкти містобудування** – історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей; **6) об'єкти садово – паркового мистецтва** – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами; **7) ландшафтні** – природні території, які мають історичну цінність; **8) об'єкти науки і техніки** – унікальні промислові, виробничі, науково – виробничі, інженерні, інженерно – транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей.

Зони охорони пам'яток, історичні ареали населених місць (ст. 32 Закону). З метою захисту традиційного характеру середовища окремих пам'яток, їх комплексів (ансамблів), історико – культурних заповідних територій навколо них мають встановлюватися зони охорони пам'яток: охоронні зони, зони регулювання забудови, зони охоронюваного ландшафту, зони охорони археологічного культурного шару. Межі та режими використання зон охорони пам'яток визначається відповідною науково – проектною документацією і затверджується відповідним органом охорони культурної спадщини. Порядок визначення та затвердження меж і режимів використання зон охорони пам'яток та внесення змін до них встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони культурної спадщини.

З метою захисту традиційного характеру середовища населених місць *вони заносяться до списку історичних населених місць України*. Список історичних населених місць України за поданням центрального органу виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини затверджується Кабінетом

Міністрів України. Межі та режими використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на територіях історичних ареалів населених місць визначаються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, відповідно науково – проектною документацією, яка затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони культурної спадщини, або уповноваженими органами охорони культурної спадщини. На охоронюваних археологічних територіях, у межах зон охорони пам'яток, історичних ареалів населених місць, занесених до списку історичних населених місць України. Забороняються містобудівні, архітектурні чи ландшафтні перетворення, будівельні, меліоративні, шляхові, земляні роботи без дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини.

Історико-культурні заповідники та історико-культурні заповідні території (ст. 33 Закону).

Комплекс (ансамбль) пам'яток з усією сукупністю компонентів, що становить культурну, історичну та наукову цінність, просторово, планувально і функціонально виділений у структурі населеного пункту або локалізований поза його межами, може бути оголошений історико – культурним заповідником державного або місцевого значення.

Історико – культурними заповідниками державного значення оголошується комплекс (ансамбль) пам'яток, що має особливу культурну, історичну і наукову цінність, справив значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування. Безпосередньо пов'язаний з видатними історичними подіями.

Історико – культурним заповідником місцевого значення оголошується комплекс (ансамбль) пам'яток. Що відображає характерні особливості історії, культури, архітектури чи містобудування окремого регіону або населеного пункту.

Історико – культурною заповідною територією оголошується історично сформована територія, в межах якої збереглася значна кількість об'єктів культурної спадщини.

Оголошення території історико – культурною заповідною територією здійснюється без вилучення пам'яток, їх комплексів (ансамблів), земельних ділянок, розташованих у межах такої території, у їх власників або користувачів.

Залежно від домінуючого виду об'єктів культурної спадщини історико – культурні заповідники чи історико – культурні заповідні території можуть бути історико – архітектурними, архітектурно – історичними, історико – меморіальними, історико – археологічними, історико – етнографічними.

У межах історико – культурного заповідника та історико – культурної заповідної території забороняється діяльність, що негативно впливає або може негативно вплинути на стан збереження об'єктів культурної спадщини, режим їх охорони та використання.

Містобудівні, архітектурні та ландшафтні перетворення, будівельні, меліоративні, шляхові, земляні роботи, проведення масових і видовищних заходів здійснюються: 1) у межах історико – культурного заповідника – за погодженням з органом, до сфери управління якого належить історико – культурний заповідник; 2) у межах історико – культурної заповідної території – за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, на підставі висновку органу, що забезпечує дотримання режиму історико – культурної заповідної території.

Положення про історико – культурний заповідник затверджується органом, до сфери управління якого він віднесений при прийнятті рішення про оголошення комплексу (ансамблю) пам'яток історико – культурним заповідником.

Положення про історико – культурну заповідну територію затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини.

Статус території, пов'язаних з охороною культурної спадщини (ст. 334 Закону). Землі, на яких розташовані пам'ятки, історико – культурні заповідники, історико – культурні заповідні території охоронювані археологічні території, належать до земель історико – культурного призначення, включаються до державних земельних кадастрів, планів землекористування, проектів землеустрою, іншої проектно – планувальної та містобудівної документації. Встановлення зон охорони пам'яток та затвердження меж історичних ареалів населених місць не може бути підставою для примусового вилучення з володіння (користування) земельних ділянок у юридичних та фізичних осіб за умов дотримання землевласниками та землекористувачами правил використання земель історико – культурного призначення.

Література:

1. Земельний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. А.П. Гетьмана, М.В. Шульги. – Вид 4-те, допов. – Х.: Тов «Одіссей», 2007. - 624.
2. Корнєєв Ю.В. Земельне право. 2-ге вид. переробл. та доп. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.
3. Мірошніченко А.М. Земельне право України. Навчальний посібник. – К.: Алерта, ЦУЛ, 2011. – 678 с.
4. Шульга М.В. Земельне право України. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.

Перунова О.М., Степаненко О.О.
(Харків, Україна)

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ І ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Термін «комерційна таємниця» недостатньо висвітлений вітчизняною наукою, оскільки науковці розробляють різноманітні підходи до його визначення і сприйняття. Питання визначення цього поняття зумовлена різними галузями правової науки, де це поняття досліджується, а її витоки зумовлені неоднозначним сприйняттям цивільних правовідносин.

Мета даної статті – дослідити та визначити співвідношення комерційної таємниці з інтелектуальною власністю на основі підходів відомих науковців, висловити свою точку зору стосовно теми статті.

Згідно Цивільного кодексу України ст. 505 від 16.01.2003 № 435-IV комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

В.В. Дергачова вважає, що комерційна інформація – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі і сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною.

Російські вчені надають визначального значення класифікації цивільних правовідносин і при цьому посилаються на римський дигест «назвою речі охоплюються також юридичні відносини і права», але звертають свою увагу лише на законодавчо встановлену класифікацію речей. Римське класичне право сприймало речі в широкому значенні. Але неможливо ототожнювати законодавство та правову науку. Законодавство встановлює загальнообов'язкові правила поведінки, узагальнює відносини, але існують альтернативні норми, безмежні можливості діяти незабороненим способом. Отже, в основі правовідносин лежать дії суб'єктів, а не тільки речі тощо. При цьому поняття «комерційна таємниця» лежить в основі різних норм законодавства, звідси його сприйняття в різних площинах.

Тому вважати, що класифікація цивільних правовідносин відбувається за річчю, навколо якої виникли правовідносини, на нашу думку, помилково. Наприклад, навколо одного і того ж об'єкта можуть виникнути зобов'язальні відносини з приводу її купівлі-продажу щодо відшкодування шкоди, спадкові правовідносини тощо. Отже, називаючи певну річ, фахівці одночасно сприймають її характерні правові ознаки, але не правовідносини між різними суб'єктами, які характеризуються за діями таких осіб. Певними особливостями можуть відрізнятися способи фіксації права власності або інших речових прав на річ, зокрема, обов'язок власника у передбаченому законодавством порядку зареєструвати свої права на річ тощо. Але, на нашу думку, неможливо говорити про те, що сам об'єкт вирішує характер відносин між суб'єктами. Наприклад, власник авторського права може вчинити різні види договорів щодо розпорядження належним йому правом, включаючи купівлю-продаж, заставу, внесення свого права до статутного фонду підприємства тощо.

Деякі автори цитують перелік прав, які пов'язані з інтелектуальною власністю, відповідно до Конвенції 1967 року, що належать до: літературних, художніх і наукових здобутків; виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо і телевізійних передач; винаходів у всіх галузях людської діяльності; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції; інші права, що належать до інтелектуальної власності у виробничий, науковий, літературний і художній галузях.

Потім надається перелік об'єктів права інтелектуальної власності згідно ст. 420 ЦК і вноситься пропозиція поділити зазначені об'єкти на групи. Ці вчені не звертають у своєму дослідженні уваги на відмінності у підходах, наведених у Конвенції, де пропонуються об'єкти інтелектуальної власності разом з правами на захист від недобросовісної конкуренції, а також не встановлюють вичерпного переліку об'єктів інтелектуальної власності. Тобто у наведеному переліку ототожнюються як об'єкти інтелектуальної власності, так і способи її охорони і захисту.

Більш того, в наведеному переліку існує настільки широке поняття – «винаходи у всіх галузях людської діяльності», яким можна охопити будь-яку нову ідею та безпосереднє її втілення в модель тощо. Отже, згідно із зазначеною вище Конвенцією всі оригінальні ідеї мають породжувати і знаходити захист авторських прав, відповідно належати до інтелектуальної власності, але оригінальна ідея щодо якої були вжиті заходи для її збереження у формі надання їй статусу комерційної таємниці, не може ототожнюватися з цими заходами.

Інші вчені вважають суб'єктивні права на комерційну таємницю прирівняними до прав промислової власності (а саме: до прав на захист від недобросовісної конкуренції). О.О. Кулініч сприймає комерційну таємницю лише як одну із складових інформації з обмеженим доступом. Ю.Л. Бошицький наголошує, що право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю – це суб'єктивне право суб'єкта господарювання, що включає можливість самого суб'єкта господарювання діяти певним чином, а саме визначати склад інформації, що становить комерційну таємницю, режим її конфіденційності, вживати заходів щодо збереження її секретності, використовувати та розпоряджатися нею тощо; вимагати, щоб зобов'язані особи діяли відповідно до чинного законодавства, не порушували його право; звертатися за захистом до

уповноважених державних органів у разі порушення права на комерційну таємницю, зокрема неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці суб'єкта господарювання. Тобто в останньому визначенні домінує не певний об'єкт, а варіанти поведінки суб'єкта господарювання, а щодо об'єкта права на комерційну таємницю, то цей автор не поділяє концепції віднесення комерційної таємниці до об'єктів інтелектуальної власності, оскільки перше поняття він вважає ширшим і не завжди пов'язаним з творчою діяльністю. Загалом така позиція нами поділяється, але вона буде уточнена.

Тому спроба класифікувати об'єкти за відомою градацією одразу наштовхується на явну суперечність.

Ю.Л. Бошицький зазначає: якщо літературні і художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, відеограми охороняються законодавством про авторське право і суміжні права, то до об'єктів права промислової власності належать винаходи, корисні моделі і промислові зразки, що захищаються патентним правом, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, виробленої продукції [2]. Тобто дослідник дотримується загальновідомої класифікації, яка має певні вади.

Така класифікація відповідає сучасному законодавству, але не матиме реального застосування на практиці. При такому підході ми дійдемо до того, що винаходи є незалежними об'єктами промислової власності й, таким чином, втратимо авторські права на винахід. Сфера застосування, а саме промислова власність, не може вважатися альтернативою авторському праву, оскільки ці категорії не протилежні, а взаємодоповнюючі. Наприклад, комерційна таємниця може охоплювати новий витвір мистецтва, що належить конкретному суб'єкту господарювання і автору, але зберігається у таємниці до певного моменту, зокрема до виставки, офіційного показу мод тощо. Тому важко погодитися з позицією Ю.В. Носіка, який розцінює комерційну таємницю як самостійний об'єкт цивільного права і допускає можливість передачі права на її використання іншим особам [7]. Така позиція є некоректною, оскільки комерційна таємниця не може відчужуватися іншим особам, адже питання має стояти про відчуження і використання інформації, що входить до комерційної таємниці.

На нашу думку, комерційна таємниця – це цивільно-правовий спосіб забезпечення непоширення певної інформації, який має передбачати комплекс заходів, орієнтований на: встановлення спеціального режиму доступу до відповідної інформації, визначення меж відповідальності осіб, які мають доступ до такої інформації, що має бути відображено у посадових інструкціях, контракті про прийняття на роботу тощо.

Мета збереження комерційної таємниці – досягти комерційного успіху за рахунок усунення недобросовісної конкуренції і перешкоджання плагіату. Отже, на думку автора, комерційна таємниця - це не самостійний об'єкт інтелектуальної власності, а лише спосіб досягнення бажаного комерційного успіху, оскільки об'єктом захисту є певна інформація, щодо якої вживаються заходи для застереження її поширення без дозволу уповноважених осіб. Слід зазначити, що не можна всю інформацію щодо діяльності підприємства оголошувати комерційною таємницею, оскільки певна частина такої інформації має бути публічною, яка підлягає реєстрації, наводиться у рекламі цього підприємства тощо. Тобто з поняттям «комерційна таємниця» має асоціюватися конкретно сформований перелік інформації на певному етапі розвитку господарської діяльності. Слід визнати, що така інформація має властивість застарівати або втрачати властивості комерційної таємниці. Наприклад, автомобільні підприємства тримають в таємниці нові зразки автомобілів до відповідних виставок, щоб досягти комерційного успіху. Так само, інформація про подальший розвиток підприємства на найближчий період, наприклад, переорієнтація на випуск нових видів продукції, втрачатиме свою такі комерційні таємниці, які тривалий час захищаються власниками відповідної інформації. Зокрема, Майкрософт зберігає в таємниці інформацію про базові коди своїх програм, щоб застерегти можливість необмеженого їх використання з метою створення конкурентоздатних програм.

Усе це свідчить про необхідність створення спеціального законодавства щодо комерційної таємниці, як це має місце у Законі України «Про державну таємницю». Також доцільно відобразити основні аспекти комерційної таємниці у законодавстві про працю тощо. При цьому автор вважає неможливим створювати Звід відомостей, що становлять комерційну таємницю, як це має місце щодо державної таємниці. Так, вважається необхідним конкретизувати відносини з приводу комерційної таємниці між власниками інформації та особами, які з тих чи інших підстав мають доступ до неї. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 року №1404-р «Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про охорону прав на комерційну таємницю» серед завдань даного законопроекту виділено: забезпечення застосування єдиного підходу до охорони комерційної таємниці як складової законодавства з питань інтелектуальної власності; визначення правових засад віднесення інформації до комерційної таємниці, її використання, поширення, зберігання та застосування засобів захисту такої інформації; встановлення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Отже, передбачається наперед визначити належність інформації до комерційної таємниці, а також єдині підходи до її охорони тощо. Автор же виходить з того, що необхідно систематизувати ті заходи, які має вжити власник інформації для того, щоб відповідна інформація вважалася комерційною таємницею. На нашу думку, він як мінімум зобов'язаний повідомити про це працівників, про що має бути складений відповідний акт. Зокрема, загальновідомі є факти, коли свідоме поширення інформації відбувається з рекламною метою, і відповідні конфлікти навколо цього є штучними, оскільки метою є привернути увагу потенційних клієнтів і інвесторів до відповідного невідомого підприємства. Водночас мова повинна йти не

тільки про відповідальність за розголошення комерційної таємниці, а й про стимулювання працівників, які мають доступ до відповідної інформації.

Проведений аналіз свідчить про неоднозначність сприйняття інтелектуальної власності і її складових елементів, а також необхідність подальших досліджень у сфері саме цивілістичного аналізу поняття «комерційна таємниця».

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV
2. Бошицький Ю.Л. Цит. работа. - С. 397-398.
3. Шкляр Право інтелектуальної власності // В кн. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. // За заг. ред. Я.М. Шевченко. - Т. 1. Загальна частина. -К., 2016. -С. 396, 397.
4. Васин В.Н., Казанцев В.И. Гражданское право. Общаячасть. Особеннаячасть. С комментариями и примерамииз практики. Учебник для вузов. - М., 2015. - С. 126, 127.
5. Дергачова В.В. Інтелектуальна власність. - К., 2015. – С. 183.
6. Кулініч О.О. Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних прав: Автореф. дис. к-та юрид. наук. - К., 2016. - С. 4.
7. Носік Ю.В. Права на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис. к-та юрид. наук. - К., 2016. - С. 3.

Перунова О.М., Степаненко О.О.
(Харків, Україна)

ПІДСТАВИ НАСТАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Тема підстав господарсько-правової відповідальності недостатньо висвітлено вітчизняною наукою. Це пов'язано з довгими роками невизнання господарської відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності. Зміни відбулися лише з набранням у 2004 р. чинності Господарським кодексом України, де і було вперше на законодавчому рівні закріплено господарську відповідальність та, зокрема, підстави її настання. Недосконалість цієї норми зумовила численні наукові пошуки у цій проблематиці. Зокрема, постали такі проблемні питання: відсутність законодавчо закріпленого терміна господарського правопорушення та його складу; відсутність вичерпного переліку підстав господарської відповідальності тощо. Зазначені питання ми розглянемо у статті.

Підстави господарсько-правової відповідальності, з нашого погляду, можна розглядати у двох аспектах – у широкому та вузькому розумінні. Почнемо розгляд із останнього. Під підставами господарської відповідальності розуміють ті основні умови, за наявності яких вона настає. Законодавством передбачено (ст. 218 Господарського кодексу України), що господарська відповідальність – це вчинене учасником господарських відносин правопорушення у сфері господарювання. Цією нормою закріплено і ключові умови відповідальності, а саме:

– незворотність господарської відповідальності, за винятком обставин, коли правопорушник ужив усіх залежних від нього заходів для недопущення порушення. Тут варто підкреслити, що немає жодних коментарів, які б кваліфікували, які саме «заходи» мають на увазі. Можна передбачити, що право тлумачення таких заходів покладено на суд. Очевидно, що така законодавча прогалина суперечить сучасним тенденціям «розвантаження» господарських судів і спонукання суб'єктів господарських відносин до досудового розв'язання спорів;

– правопорушник звільняється від господарської відповідальності, якщо доведе, що на перешкоді належному виконанню його зобов'язань стояли надзвичайні й незворотні обставини. Щодо останнього пункту законодавчо передбачено важливе уточнення, що не можуть вважатись такими обставинами, зокрема: порушення своїх зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, брак у боржника необхідних коштів. Розглядаючи підстави господарсько-правової відповідальності у широкому сенсі, варто відзначити два сформовані у теорії господарського права погляди. Відповідно до концепції В. С. Щербини, є дві підстави господарсько-правової відповідальності: юридична і фактична [1, с. 199].

Під юридичною підставою розуміють правовий документ, що характеризує певну поведінку суб'єкта господарювання як протиправну і передбачає за неї форму і розмір відповідальності, а саме: закон і договір. Фактичною підставою автор пропонує вважати життєві ситуації, що характеризуються законом або договором як неправомірні, тобто – господарське правопорушення.

З іншого боку, Л. А. Жук пропонує віднести до підстав господарсько-правової відповідальності такі категорії. Перша – нормативна, тобто сукупність норм права про відповідальність суб'єктів господарських відносин. Другою правовою підставою є господарська правосуб'єктність правопорушника (боржника) і потерпілого (кредитора). Сторонами правовідносин щодо застосування відповідальності цього виду можуть бути підприємства, установи, організації, інші юридичні особи незалежно від форми власності майна, організаційно-правових форм, тобто особи, які мають право звертатися до господарського суду за

захистом своїх порушених або оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів. Третя підстава – юридико-фактична, це протиправні дії або бездіяльність особи – господарського правопорушника, що порушують права і законні інтереси потерпілої особи (кредитора) чи заважають їх реалізації. Порівнюючи ці концепції, неважко помітити, що основною різницею між ними є наявність у останній такої підстави, як господарська правосуб'єктність учасників господарських відносин. Доречним буде проаналізувати доцільність існування такої підстави.

Господарська правосуб'єктність – визнана державою за певним суб'єктом господарювання можливість бути суб'єктом прав (мати і здійснювати господарські права та обов'язки, відповідати за їх належне виконання і мати юридичну можливість захищати свої права та законні інтереси від можливих порушень) [1, с. 104]. Очевидно, що ця характеристика в обов'язковому порядку має передувати настанню господарської відповідальності. Проте виникає запитання: хіба може йти мова про будь-які господарські правовідносини, якщо хоча б одна зі сторін не наділена право суб'єктністю? Окрім того, абсолютним фактом є те, що більшість науковців відносить цю характеристику до обов'язкових ознак, якими має бути наділений суб'єкт господарювання.

Відтак, доходимо висновку, що господарська право суб'єктність не може бути включена до переліку обов'язкових підстав господарської відповідальності, оскільки вона є необхідною передумовою ще на початковій стадії господарських правовідносин. Натомість, з нашого погляду, необхідно ввести процесуальну підставу. Враховуючи таку особливість господарської відповідальності, як можливість її реалізації без втручання державних або судових органів, доцільним буде залучити до необхідних підстав обов'язкову наявність процесуальних норм, які б передбачали процедуру реалізації господарсько-правової відповідальності. Отже, на наш погляд, можна запропонувати такий перелік підстав господарської відповідальності.

Нормативні підстави – це наявні нормативно-правові акти або передбачені ними договори, які є законною основою для існування господарських відносин взагалі та господарської відповідальності зокрема.

Процесуальні підстави – це передбачені законом або договором положення, які містять процесуальний порядок реалізації господарської відповідальності.

Фактичні підстави – це життєві обставини, які відповідно до закону або договору мають неправомірний характер, які власне і становлять у своїй сукупності зміст господарського правопорушення.

Наступний крок – доцільно проаналізувати поняття господарського правопорушення, яке на сьогоднішнім етапом не закріплене на законодавчому рівні, що створює додаткові проблеми при кваліфікації його на практиці. Тому вважаємо за необхідне запропонувати свою дефініцію цього поняття на основі сучасних теоретичних досягнень.

Зокрема, як випливає з класичного джерела теорії держави і права, правопорушення – це суспільно небезпечне або шкідливо неправомірне (протиправне) винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, яке спричиняє юридичну відповідальність [2, с. 421–425]. Серед ключових ознак неважко помітити такі риси: неправомірний характер, вина та деліктоздатність особи правопорушника, становить суспільну шкоду або небезпеку, виражається у протиправності діяння.

Далі розглянемо визначення, яке пропонують теоретики господарського права, зокрема Л. А. Жук: господарське правопорушення – протиправна дія або бездіяльність суб'єкта господарських відносин, яка не відповідає вимогам норм господарського права, не узгоджується з юридичними обов'язками зазначеного суб'єкта, порушує суб'єктивні права іншого учасника відносин або третіх осіб [3, с. 386].

Для чіткого тлумачення терміна «господарське правопорушення» варто виокремити такі характерні ознаки: нормативно передбачене порушення господарського зобов'язання однією зі сторін; наявність шкоди, що може бути виражена у грошовому еквіваленті; відсутність вини як обов'язкового фактора. При цьому необхідно розмежовувати поняття господарського правопорушення, яке передбачає господарську відповідальність, і правопорушення у сфері господарської діяльності (злочин), що спричиняє кримінальну відповідальність.

Враховуючи викладене вище, пропонуємо таке визначення.

Господарське правопорушення – це передбачене законом або договором протиправне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом господарювання в процесі здійснення ним господарської діяльності, яке тягне за собою господарську відповідальність.

З нашого погляду, дефініцію господарського правопорушення має бути закріплено на законодавчому рівні. Це полегшить практичне застосування господарської відповідальності та допоможе уникнути використання «подвійних стандартів» під час ідентифікації господарських правопорушень.

Питання складу господарського правопорушення не є однозначним і залежить від форми відповідальності. Розрізняють повний і обмежений склад. Повний склад господарського правопорушення має місце за такої форми господарської відповідальності як, наприклад, відшкодування збитків, де необхідними елементами складу господарського правопорушення є:

– протиправна поведінка – порушення суб'єктів господарювання положень, передбачених законом або договором;

– наявність негативних наслідків у вигляді збитків – пряма (знищення, пошкодження майна) або непряма (неотриманий дохід) шкода, завдана учасникові господарських відносин іншим учасником-правопорушником;

– причинний зв'язок між протиправною поведінкою і збитками – наявність прямої залежності між протиправними діями правопорушника і тими збитками, яких зазнав його контрагент;
– вина – за умов господарського правопорушення під виною розуміють (окрім прямого умислу):
а) правопорушник не виконав усіх дій щодо недопущення здійснення правопорушення;
б) правопорушник не використав можливості діяти правомірно за умови, що така можливість існувала.

Під обмеженим складом господарського правопорушення розуміють відсутність одного або кількох з вище перелічених елементів.

Отже, враховуючи викладені вище обставини, доходимо таких висновків. Серед підстав господарсько-правової відповідальності можна виокремити нормативні, процесуальні та фактичні підстави. До фактичної підстави належить господарське правопорушення, визначення якого запропоновано у цій статті. На нашу думку, доцільно було б закріпити його на законодавчому рівні.

Господарське правопорушення складається з таких елементів: протиправна поведінка, наявність негативних наслідків у вигляді збитків, причинний зв'язок між протиправною поведінкою і збитками, вина.

Література:

1. Господарський Кодекс України від 16 березня 2003 року № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
Господарське право: Практикум / В. С. Щербина, Г. В. Пронська, О. М. Вінник та інші; [за заг. ред. В. С. Щербини]. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 199.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун; [переклад з рос.]. – Харків, 2001.
3. Господарське право: навчальний посібник / Л. А. Жук, І. Л. Жук, О. М. Неживець. – К., 2003.

**Каріна Петренко
(Харків, Україна)**

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, ОЗНАКИ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Зростання інформаційних технологій в Україні, як і в усьому світі, зумовив не тільки швидкий розвиток і ефективне застосування інформаційних мереж в підприємницькій діяльності та в повсякденному житті, а й зростання нових загроз. Анонімність глобальних інформаційних мереж, швидкість передачі інформації і простота їх використання, - те, що є основними причинами технологічного буму і проникнення мережі Інтернет в усі сфери життя, - одночасно дозволяє використовувати всі ці переваги для вчинення протиправних діянь. Нині кіберзлочинність — актуальна проблема, з якою зіштовхнулись всі країни у ХХІ столітті, і яка перманентно експоненційно збільшується як за своїми масштабами, так і за рівнем спричиненої шкоди. Незважаючи на комплекс заходів, які вживаються окремими фізичними та юридичними особами, а також державою, кіберзлочинці успішно продовжують свою діяльність у кіберпросторі. У зв'язку із цим, нині особливо важливо переглянути усі існуючі заходи та активно розробляти нові, що принесуть більшої користі та сформують надійну систему реалізації національних інтересів в кібернетичному просторі через формування надійного механізму профілактики та кіберзлочинності. Ці та інші фактори і обумовлюють актуальність теми наукової статті.

Станом на сьогоднішній день справедливо вважати, що дослідження кримінальної ситуації, вивчення її особливостей в ХХІ столітті необхідно здійснювати з урахуванням основного науково-технічного феномена нашого часу – застосування інформаційних технологій. Така залежність виходить за межі електронно-кримінального явища, що прийнято позначати терміном «кіберзлочинність». Зараз більшість країн світу перейшла до епохи інформаційного суспільства, коли телекомунікації та комп'ютерні системи охоплюють всі сфери людського життя і дають змогу відповісти на будь-яке запитання. Проте вони часто можуть стати інструментом, за допомогою якого зловмисники можуть порушувати права і свободи не лише окремих громадян, але й отримувати доступ до інформації, яка відноситься до внутрішньодержавних документів, що складають підвищену секретність. При цьому варто зауважити, що безпека тисяч користувачів кіберпростору може залежати від дій декількох злочинців, у даному випадку йдеться про організовану злочинну групу, метою яких є задоволення власних інтересів, знищення носіїв інформації чи бажання наживи.

Кіберзлочинність – це злочинність у так званому віртуальному просторі – кіберпросторі. Кіберпростір можна визначити як модельований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, у якому знаходяться відомості про осіб, предмети, факти, події, які представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому виді, що знаходяться в процесі руху локальними й глобальними комп'ютерними системами або відомості, які зберігаються у пам'яті будь-якого фізичного чи віртуального пристрою, а також іншого носія, який спеціально пристосований для їх зберігання, обробки та передачі [1]. Варто зауважити, що комп'ютерні злочини або кіберзлочини – це відносно новий, досить специфічний за своєю природою вид злочинної діяльності, який вимагає розробки й запровадження спеціальних норм, що передбачають відповідальність за посягання на комп'ютери, комп'ютерні мережі та комп'ютерні дані. У зв'язку з цим потребують перегляду норми кримінального законодавства. З іншого боку, багато традиційних злочинів,

що скоєно за допомогою комп'ютерів або в мережі Інтернет, не утворюють нових складів злочину. Питання доцільності введення до кримінального законодавства нових норм, що передбачають відповідальність за «традиційні злочини, вчинені за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних мереж» у різних країнах вирішується по-різному. Характерною рисою багатьох комп'ютерних злочинів є те, що їх предметом виступає комп'ютерна інформація з метою приготування до інших правопорушень. У зв'язку з цим неприпустимо включати до комп'ютерних злочинів лише суспільнонебезпечні діяння, предметом яких є комп'ютер на інформація. Визначення комп'ютерних злочинів як суспільно небезпечних діянь, предметом або знаряддям вчинення яких є засоби обчислювальної техніки та комп'ютер на інформація, має надто широкі й нечіткі межі. Під це визначення підпадають чимало злочинів, в тому числі й абсолютно такі, що не мають відношення до злочинів у сфері високих технологій [2]. Комп'ютерна злочинність характеризується постійним нарощуванням і удосконаленням способів здійснення злочинів. Відомо понад шість видів комп'ютерних злочинів, кожен з них має безліч способів вчинення [3]. На думку експертів ООН термін «кіберзлочинність» під собою розуміє будь-який злочин, який може вчинитись за допомогою комп'ютерної системи чи мережі. Таким чином, до кіберзлочинів може бути віднесено будь-який злочин, який було вчинено в електронному середовищі [4]. Не можна не звернути увагу на те, що на сьогодні поняття «комп'ютерні злочини» у вітчизняній літературі зустрічається досить часто й вони різняться за своєю правовою природою та змістом. А.Н. Караханьян під комп'ютерними злочинами розуміє протизаконні дії, об'єктом або знаряддям вчинення яких є електронно-обчислювальні машини [5]. Пропонується й така дефініція комп'ютерних злочинів: «передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, у яких машинна інформація є або засобом, або об'єктом злочинного посягання» [6]. Деякі автори дають більш широке визначення. Так, П.Д. Біленчук і М.А. Зубань вважають, що комп'ютерна злочинність – це «суспільно небезпечна діяльність або бездіяльність, яка здійснюється з використанням сучасних технологій і засобів комп'ютерної техніки з метою завдання шкоди майновим або суспільним інтересам держави, підприємств, відомств, організацій, кооперативів, громадським організаціям і громадянам, а також правомособи» [7]. Виходячи з такого розуміння комп'ютерної злочинності, комп'ютерним злочином може визнаватися будь-який злочин – розкрадання, шпигунство, незаконне збирання відомостей, які становлять комерційну таємницю, і т.д., якщо він вчиняється з використанням комп'ютера. На нашу думку таке розуміння комп'ютерних злочинів видається неправильним, оскільки не дозволяє відбити їх сутність, специфіку та відрізнити від інших злочинів, у яких комп'ютер є не лише знаряддям, засобом або предметом [8]. Разом з цим, на думку М.В. Карчевського [9], виникає ще одне дуже важливе питання. Якщо в усьому світі з використанням комп'ютерів вчиняються крадіжки з банків на астрономічні суми, викрадаються важливі державні таємниці, доводяться до банкрутства великі компанії, то чому ж санкції статей розділу XVI КК України настільки невеликі: основне покарання – до п'яти років позбавлення волі? Відповідь досить проста: перелічені вище суспільно небезпечні діяння не є комп'ютерними злочинами. Такі діяння, незважаючи на використання для їх вчинення комп'ютерної техніки, залишаються державною зрадою, шпигунством, крадіжкою, шахрайством, незаконним збиранням відомостей, що становлять комерційну таємницю. Засіб не змінює суті злочину, тому правильно видається пропозиція В.В. Голіни та В.В. Пивоварова про внесення до переліку обставин, що обтяжують покарання, такої ознаки, як «вчинення злочинів із використанням засобів електронно-обчислюваної техніки» [8]. Модифікація знарядь і засобів скоєння злочину, використання з цією метою досягнень науково-технічного прогресу не змінює тих відносин, на які він посягає, а тому не можуть впливати на його кваліфікацію. Підвищення суспільної небезпечності такого роду діянь потребує лише відповідної оцінки в питанні про межі кримінальної відповідальності та покарань [9]. Інтегруючою в даному аспекті є пропозиція фахівців Організації Об'єднаних Націй щодо співробітництва між державним і приватним сектором у боротьбі з кіберзлочинністю. Зокрема, це стосується розробки технологій, спрямованих на запобігання й розслідування кіберзлочинів, участь у визначенні пріоритетів і шляхів вирішення проблем у законодавчій сфері, проведення консультативних заходів, семінарів, видання літератури з питань, що потребують вирішення [9].

Основними заходами запобігання кіберзлочинності, що повинні реалізовувати ОВС та Національною поліцією (в особі Департаменту кіберполіції), слід визнати такі: розроблення та затвердження МВС Стратегії протидії кіберзлочинності, що повинна містити концепцію кримінально-превентивної діяльності, науково обґрунтовані стратегічні й тактичні заходи антикримінального впливу й моніторингові механізми забезпечення якості останнього; збільшення кількості планових і позапланових перевірок відповідними органами поліції підприємств, установ та організацій, діяльність яких пов'язана з використанням комп'ютерних технологій або наданням інформаційних послуг, з метою виявлення випадків використання нелегального (нерегламентованого) програмного забезпечення; посилення відповідальності уповноважених осіб підприємств, установ або організацій, діяльність яких пов'язана із зазначеною сферою, які за своїми посадовими або функціональними обов'язками відповідають за безпеку функціонування комп'ютерів та комп'ютерних мереж; установлення жорсткого контролю за обігом будь-яких технічних засобів, заборонених для використання у вільному обігу або використання яких є обмеженим (технічні засоби для негласного зняття інформації з каналів зв'язку, прослуховування, перехоплення кодованих сигналів, добору паролів тощо); використання позитивного досвіду діяльності правоохоронних органів інших країн у цій сфері (в першу чергу аналізуються стан технічного забезпечення й технології, що використовуються для запобігання вчиненню зазначених злочинів); участь працівників «кіберполіції» у

міжнародних семінарах, круглих столах тощо, присвячених указаній проблематиці, та ініціювання відповідними органами нашої держави проведення таких заходів на території України. Напрямом діяльності щодо протидії вчиненню кіберзлочинів слід також визначити виявлення осіб, які вчиняють або схильні до вчинення кіберзлочинів, індикаторами поведінки яких є систематичний перезапис даних без необхідності, заміна або видалення даних, поява фальшивих записів, випадків, коли оператор системи без об'єктивних підстав починає працювати наднормово, персонал заперечує проти здійснення контролю за записом даних, фіксуються постійні скарги користувачів баз даних або власників щодо помилок та затримок у роботі системи тощо. Окремим заходом запобігання вчиненню кіберзлочинів є виявлення та запобігання діяльності кібертерористів, тобто осіб, які використовують комп'ютерну техніку, пристрої та мережі для вчинення терористичних актів.

Література:

1. Голубев В.А. «Кибертероризм» – миф или реальность? [Електрон. ресурс]. /В.А. Голубев; Центр дослідження комп'ютерної злочинності. – Режим доступу: <http://www.crime-research.org>. – Computer Crime Research Center.
2. Комп'ютерна злочинність як сучасна кримінологічна проблема. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>
3. Преступления, связанные с использованием компьютерной сети / Десятый конгресс ООН по предупреждению преступности.
4. Полевой Н.С. и др.. Правовая информатика и кибернетика: Учебник. – М.: Юридическая литература, 1993. – С. 243.
5. Бидашко П.Д., Волкова Н.Л. Компьютерные преступления: миф или реальность? // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. – № 1 (14). – С. 161.
6. Біленчук П.Д. Зубань М.А., Комп'ютерні злочини: соціально-правові та кримінологічно-криміналістичні аспекти: Навчальний посібник. – К.: Українська академія внутрішніх справ, 1994. – С. 6.
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Злочини в сфері використання комп'ютерної техніки». / Карчевський М.В. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://te.zavantag.com/docs/248/index-26132.html>
8. Голина В.В., Пивоваров В.В. Проблемы компьютерной преступности // Фінансова злочинність: Зб. Матеріалів міжнар. наук. практ. семінару. – Х.: Право, 2000. – С. 64-65.
9. Меры по борьбе против преступлений, связанных с использованием компьютеров: справочный документ семинара-практикума / Одиннадцатый Конгресс ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию, (Бангкок, 18–25 апреля 2005 года). [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/events/11thcongress/documents.html>.

Науковий керівник:

викладач, спеціаліст I категорії Бойко Ірина Вячеславівна.

Олександр Притула
(Харків, Україна)

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Адміністративне право створює правовий режим для здійснення управлінських функцій, що є найважливішою умовою впорядкованості сфери державного управління. Закріплення в юридичних нормах правил поведінки, тобто яким чином слід діяти в конкретній ситуації, від чого слід утриматися, що робити категорично заборонено тощо, надає управлінським відносинам юридичного характеру, перетворює неправові відносини на формально обумовлені.

Але адміністративне право регулює не всі суспільні відносини у сфері державного управління, а тільки ті, що є предметом регулювання адміністративного права. Тобто такими, де від імені держави виступає компетентний суб'єкт виконавчої влади (орган, посадова особа), саме з метою виконання нормативних приписів держави.

Предметом правового регулювання адміністративного права України є суспільні відносини управлінського характеру між публічною адміністрацією та об'єктами публічного управління, які виникають у сфері владно-розпорядчої діяльності, надання адміністративних сервісних послуг з метою публічного забезпечення прав і свобод людини.

Адміністративно-правовий метод регулювання — це сукупність правових засобів і способів (прийомів), які застосовуються органами виконавчої влади держави в процесі право-застосовної діяльності для забезпечення регульовального впливу норм адміністративного права на управлінські суспільні відносини.

Регулятивні засоби:

1. приписи — вказівки щодо обов'язкового вчинення певних дій;
2. заборони — покладення юридичного обов'язку утримуватися від вчинення певних дій;

3. дозволи — надання можливості вчинити певні дії або ж утриматися від їх вчинення на власний розсуд.

Для адміністративно-правового регулювання як основний засіб регулювання використовується припис. Але для регулювання «горизонтальних» адміністративно-правових відносин використовуються методи узгодження, координації та договірний метод.

Адміністративно-правові відносини також класифікують:

- за характером зв'язків;
- за змістом;
- за цільовим призначенням;
- за способом захисту.

Джерела адміністративного права — це форми втілення його норм. Джерелом адміністративного права є правотворчий акт органу законодавчої або виконавчої влади держави, що містить адміністративно-правові приписи, за допомогою яких здійснюється регулювання виконавчо-розпорядчої діяльності.

Виокремлюють наступні джерела адміністративного права:

Конституція України — має для адміністративного права установчий характер.

Закони — є найістотнішим джерелом адміністративного права, оскільки вони закріплюють механізм реалізації державної виконавчої влади:

- укази і нормативні розпорядження президента України;
- постанови і нормативні розпорядження Кабінету Міністрів України;
- міжнародні договори і угоди, виконавчі приписи до них;
- акти центральних органів виконавчої влади України — міністерств,; державних комітетів.
- акти місцевих державних адміністрацій;
- рішення рад та виконавчих органів місцевого самоврядування.

Якщо розглядати систему адміністративного права, то — це його внутрішня побудова та взаємозв'язки між окремими нормами, частинами та адміністративно-правовими інститутами.

Отже, адміністративне право складається з двох частин:

Загальна частина поєднує норми, що мають загальний характер і властиві для всієї системи державного управління, для всіх його галузей і сфер. Тобто норми, які закріплюють:

- основні принципи здійснення державного управління;
- адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права;
- форми і методи здійснення управлінської діяльності;
- відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень;
- порядок адміністративно-процесуальної діяльності;
- порядок забезпечення законності в державному управлінні.

Особлива частина конкретизує норми Загальної частини, виходячи із специфічних умов їх застосування, наприклад, в межах певної галузі державного управління.

В адміністративному праві розрізняють наступні правові інститути:

- суб'єкти адміністративного права;
- акти управління;
- адміністративна відповідальність;
- контроль та нагляд;
- державна служба;
- правовий статус громадян.

Розглядаючи адміністративне право не слід забувати про таку важну складову, як державне управління, яке становить собою специфічну діяльність держави, що знаходить вияв у функціонуванні її органів, які впливають на суспільні відносини з метою її врегулювання відповідно до державних інститутів.

У юридичній літературі існують специфічні риси державного управління, а саме: загальнодержавний характер; підзаконний характер; юридично-владний; розпорядчий характер; організаційний зміст; цілеспрямованість, активний характер; постійна основа, безперервність.

Державне управління повинно здійснюватися на підставі таких принципів: демократизм; участь населення в управлінській діяльності; рівноправність осіб; рівність усіх перед законом; законність; гласність; урахування громадської думки; об'єктивність.

Зміст державного управління реалізується через комплекс функцій — функцій управління, які виконують завдання держави і суспільства шляхом владно організаційної діяльності в різних процесуальних формах. Безперечно, це зовнішньо виражена дія в волевиявленні виконавчо-розпорядчого органу (посадової особи), здійснена в рамках режиму законності та його компетенції для досягнення управлінської мети — вираження в зовнішньому вигляді конкретних дій державних органів, їх структурних підрозділів і посадових осіб, які здійснюються в процесі виконавчої діяльності і спрямовані на реалізацію функцій управління.

Виділяють дві групи форм управління — правові і не правові. Де правова форма управління безпосередньо викликає правові наслідки, пов'язані з установленням або застосуванням норм права (видання правових актів управління; укладання угод (договорів); здійснення інших юридичних значних дій).

Не правові форми управлінської діяльності пов'язані з правовими наслідками, у результаті їх застосування не виникають адміністративно — правові відносини, а саме:

1) організаційні дії – проведення нарад, зборів, обговорень, перевірок, розробка прогнозів, програм, здійснення бухгалтерського обліку, статистичного, податкового обліку, проведення прес-конференцій тощо;

2) матеріально-технічні операції – діловодство, виконання постанов про застосування заходів адміністративного примусу, адміністративних стягнень, складання довідок, звітів, видання юридичних актів тощо.

Адміністративне право також широко використовує поняття адміністративного примусу, як систему заходів психологічного та психічного впливу на свідомість і поведінку людей з метою досягти чіткого виконання визначених обов'язків, розвитку суспільних відносин у межах закону, забезпечення правопорядку і законності.

Серед особливостей адміністративного примусу слід зазначити:

1) адміністративний примус застосовується в державному управлінні для охорони суспільних відносин, які виникають у цій сфері державної діяльності;

2) механізм правового регулювання адміністративного примусу встановлює основи і порядок застосування відповідних примусових заходів;

3) порядок застосування примусових заходів регулюється, як правило. Нормами адміністративного права, що виключають норми адміністративного законодавства або адміністративно-правової норми актів виконавчих органів;

4) застосування адміністративного примусу – це результат реалізації державно-владних повноважень органів державного управління, і лише у випадках, визначених законодавством, такі заходи можуть застосовувати суди (судді);

5) адміністративний примус застосовується для запобігання вчинення правопорушення, припинення адміністративних правопорушень, притягнення до адміністративної відповідальності.

У свою чергу систему заходів адміністративного примусу складають:

1) заходи адміністративного запобігання;

2) заходи адміністративного припинення;

3) адміністративні стягнення (заходи відповідальності за порушення адміністративно-правових установлень).

Отже, адміністративний примус уявляє собою ряд послідовних дій юрисдикційних органів, які здійснюють у порядку, визначеному законодавством, ряд заходів, спрямованих на притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності й на забезпечення виконання в справі.

Завданням адміністративного правопорушення є всебічне, своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування обставин справи, вирішення її в точній відповідності із законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Література:

1. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 216 с.
2. Адміністративне право: навч. посіб. / В. В. Середя, З. Р. Кісіль, Р.-В. В. Кісіль; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів, 2015. — 519 с.
3. Петков С. В. Предмет адміністративного права — константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин / С. В. Петков // Публічне право. — 2016. — №1. — с.35-42. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_1_6
4. Правознавство: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень / С. Б. Гавриш, В. Л. Сутковий, Т. М. Філіпенко. — К.: Генеза, 2010.

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ**А.О. Ільнова
(Київ, Україна)****КАДРОВА ПОЛІТИКА — КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ**

У тезах викладено результати попередніх досліджень що стосуються сучасних методів комунікації, підбору кадрів та формування успішної команди управлінців вищої категорії. Методи роботи з кадрами та нестандартні форми примноження людських ресурсів можливі за злагодженої комунікаційної форми та наявного потенціалу націй. Вивчаючи досвід країн колишнього СРСР можемо спостерігати подібність підходів щодо формування команди уряду. Тема успішної компетентної ланки керівників державою надзвичайно актуальна. Питання конструювання майбутнього значно глибша ніж короткотривала активність у ЗМІ окремих спікерів. Пропонуючи висновки та рекомендації ми звертаємося до напрацьованих присвячених психологічному аспекту комунікацій, взаємодії ЗМІ з політикумом, прозорість формування команди й відкритість у підходах щодо призначення фахівців на відповідальні посади. Медіаполітика має колосальний вплив на формування масової свідомості. Нами досліджено досвід науковців-практиків, іміджмейкерів, фахівців-новаторів щодо створення і поширення авторських практичних і наукових технологій впровадження позитивного іміджевого забарвлення об'єкта (предмета іміджу) у масову свідомість. Особливу увагу заслуговують праці Н.Н. Талеба, його постулати адаптуємо для вітчизняних реалій. Вивчаючи історію становлення інформаційного простору України в період з 1991 по 2019 рр., спостерігаємо за еволюцією медіасередовища, інтерес громадськості до кадровиків ніколи не згасає. Зібрані матеріали, зокрема опитування й персональні інтерв'ю з фахівцями та експертами, причетними до формування команди державних керівників, свідчать про прагнення більшості (громадян 90% опитаних протягом року) позитивних змін для України і щоденну роботу в цьому напрямі, громадськість вимагає прозорості у формуванні Офіса Президента та відкритості очільника країни. На підставі проведеного аналізу, вивчення настроїв громадської думки, розроблено рекомендації (інструкції) щодо шляхів розв'язання наявних проблем. Питання формування іміджу держави актуальне й не вирішене, немає єдиного алгоритму творення іміджу, а час потребує нових ефективних наукових методів і дієвих рішучих практичних кроків. Насамперед необхідно підкоригувати діяльність ЗМІ як інструменту комунікації між урядом і громадянами, звернути увагу на професійність творення іміджу країни, вийти на новий рівень співпраці ЗМІ і державних органів. У наукових дослідженнях, зокрема у даній та попередніх працях, пропонуємо висновки власної науково-практичної діяльності щодо засобів ефективного впливу на розум і відчуття аудиторії за допомогою ЗМІ, формування громадської думки на користь держави. Йдеться про ефективне, дієве поширення іміджетворюючої інформації.

Розглянемо вимоги до керівника, окрім професійних якостей та успішного досвіду роботи ми звертаємо увагу на психологічний аспект: кар'єрний шлях проходить через масу фізичних і ментальних перешкод, у чутливій людській психіці поєднуються емоції, душа і розум, й не завжди існує баланс, що за певних обставин може перерости у психічну проблему. На часі психічне здоров'я людини, це на перший погляд не видима проблема її не відразу можна виявити на відміну у випадках з тілесними захворюваннями. Так йдеться саме про "психічне", не психологічне захворювання. Проблеми у людей психічні, ті котрі пов'язані із травмами дитинства та юності. Вони вразливі лише у певному емоційному середовищі, відсутність психічного здоров'я іноді проявляється у стресовій ситуації. Не всі відхилення можемо вважати патологією чи захворюванням, психіку людини вивчали й надалі вивчають, у даному контексті формування кадрової команди державотворення ми звертаємо увагу на загальноприйняті ментальні та соціальні норми, якщо є підозра появи симптомів захворювань психічного характеру, то їх не можна ігнорувати. Прозорість кроків керівників держави, їх спілкування з пресою є доказом відкритості для суспільства й здоровим психологічним станом, який можна простежити.

Висновок: Нині країна й світ в цілому перебувають в умовах невизначеності. Цей стан вдало характеризує авторитетний дослідник Насім Ніколас Талеб — лівансько-американський філософ, математик, науковець, котрий успішно викладав у в Нью-Йоркському університеті та Оксфорді. "Антикрихкість любить випадкове й невизначене, що означає — і це дуже важливо — любов до помилок, точніше, до певного розряду помилок. Антикрихкість дає нам змогу функціонувати в умовах невизначеності, коли ми не до пуття відаємо, що робимо — і все одно досягаємо успіху. Скажу просто: робити ми вміємо краще, ніж думати, — саме завдяки антикрихкості. По-моєму, завжди краще бути антикрихким невігласом, ніж дуже кмітливим і крихким", - цитую Н.Н. Талеба. Автор вважає, що життя неможливе без хаосу, мінливості та стресу, які постійно тиснуть на людей. В умовах невизначеності кожен прагне сталості, однак саме вона стає перешкодою на шляху до розвитку. Вважаємо, що кожен керівник має орієнтуватися на поміркованість у житті й удосконалюватися щодня, аналізувати ситуацію й шукати варіанти виходу із кризи. Продовжуючи думку зазначимо, - Насіб Талеб зазначає, що невизначеності і впливу змін люди, речі та цілі системи можуть еволюціонувати й ставати кращими. Отже, рекомендуємо звернути увагу тим, хто стоїть на чолі держави на праці футуролога. Насім Талеб у праці «Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті» аналізує явище антикрихкості й окреслює прості правила, які допоможуть обернути непередбачуваність і невизначеність на джерело самовдосконалення. Нас врази

феномен запропонований футурологом — гіпотеза доводить, що властивість дає користь як людям, так і компаніям і навіть країнам “рости на помилках” додамо від себе — бажано на чужих, історичних. Питання оцінювання ризику актуальні до кадрів політики, освіти й медицини тощо. До лідерів завжди особливі вимоги, громадськість бачить у лідері надлюдину, того хто здатен бути мудрим й рішучим, вольовим і чесним професіоналом 24 на 7. Проте жодна людина, особливо у сучасному світі гаджетоманії та комп'ютеризації, не в змозі об'єктивно проаналізувати сама себе, критично оцінювати стан свого психологічного здоров'я, самостійно діагностувати і лікувати свою психіку. Якість життя обумовлена масою чинників: режим праці, здатність “перемикати мозок на відпочинок”. Багато факторів повсякденного життя мають прямий стосунок до психічного здоров'я. Людина живе емоційним, фізіологічним і соціальним життям. Адаптуйтеся до змін — дбайте про себе й свою країну.

**Антоніна Карагіаур
(Ізмаїл, Україна)**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ТІЛА У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Образ тіла, який формується у підлітковому віці, слід розглядати з точки зору інтеграції знань, уявлень та оцінок зовнішніх фізичних даних в структурі самосвідомості підлітка.

Характеристики тіла підлітків, які відповідають або не відповідають стереотипам їх соціального середовища, складають основу формування іміджу їхнього тіла та їх психосоціального розвитку.

Підлітковий вік часто називають перехідним періодом, періодом «шторму» і пубертату, який характеризується переповерхненням гормонів і статевим дозріванням. Це важкий час, пов'язаний з кризами розвитку. У цей час відбувається перехід від дитини до дорослого у всіх сферах – фізичній (конституційній), фізіологічній, особистісній (етичній, інтелектуальній, соціальній).

Основи розуміння закономірностей підліткового розвитку закладені в роботах Коломинського Я. Л. [3], Рождественського А. Ю. [7], Слободянюк І. А. [8], підлітковий період трактують як кризовий, як період «нормальної патології», підкреслюючи його бурхливий перебіг та складність як для самого підлітка, так і для дорослих, які спілкуються з ним.

Разом з тим, сучасні вчені (Мудрик А. В. [5], Хухлаєва О. В. [10], Crandall С. [1], Коркіна М. В. [4], Соколова Е. Т. [9], Fisher S. [2], Никитин Е. П. [6]) розглядають підлітковий вік, як вік перебудови образу тіла у зв'язку зі змінами як організму, тобто тіла, так і самосвідомості в даному віці.

Розвиток самосвідомості та самодостатності - це довгий і складний процес, що супроводжується у підлітків цілим спектром специфічних (часто суперечливих) переживань: для підлітків характерні перепади настрою, дисбаланс і іноді депресія. І. Слободянюк [8] справедливо визначає юність як якісно новий етап у формуванні свідомості. Автор розглядає особливості самосвідомості цього періоду: чутливість в онтогенезі самосвідомості, розвиток здатності розуміти себе як основу самокорекції і самовдосконалення, цілеспрямоване тренування здібностей до самосвідомості і підвищення активності. Так само, як характерну рису самосвідомості підлітка, автор називає ототожнення з однолітками і формування «Ми – образу», з якого формується самоуявлення.

Зауважте, що формування ставлення підлітка до себе як до особистості долає два етапи, що відповідають молодшому та старшому підлітковому періодам. На першому етапі вони усвідомлюють свої відмінності і підтверджують свою приналежність до світу дорослих. Як показують Е. Нікітін та Н. Харламенкова, сучасні підлітки привертають увагу для підтвердження образу свого Я, особливо використовують екстравагантний одяг, макіяж, пірсинг, незвичайні зачіски, татування та ін. Для підлітків характерно некритичне наслідування зовнішніх норм дорослих, відчутна залежність від групи однолітків [6]. На другому етапі підліток не сумнівається, що він вже не дитина, він починає розуміти унікальність своєї особистості. Його залежність від групи однолітків зменшується. Якщо вони змусять підлітка діяти всупереч його власному іміджу, він може погодитися з ними і відстояти свою думку. Для старшого підлітка характерна посилена увага до внутрішнього світу інших, самоаналіз, поява здатності до самоосвіти, про яку йде мова в міжособистісному спілкуванні. А. Рождественський [7].

Предметом спілкування в підлітковому віці є однолітки, зміст – це побудова відносин з ними та дії, що сприяють цьому. На думку А. Мудрика [5], у групі підлітків зазвичай формуються міжособистісні стосунки – суб'єктивно пережиті відносини між її членами. Вони проявляються об'єктивно в характері та методах взаємодії членів групи, а також у розподілі ролей у групі. У той же час Ю. Коломінський [3] зазначав, що «позиція у (колективній) групі інтегрує ролі та статус особистості у всі підструктури (колективної) групи».

Слід зазначити, що образ тіла - це внутрішнє поняття людини в цілому і зокрема підлітка, що стосується власної зовнішності. Ця концепція може бути позитивно чи негативно співвіднесена з об'єктивною реальністю. Свідомість кожної людини містить образ фізично досконалої людини, і людина неминуче порівнює власну зовнішність із цим ідеалом.

Оцінка образу тіла передбачає ступінь задоволеності своїм тілом, включаючи ціннісні судження про ваше тіло. Згідно з проведеними дослідженнями (С. Кренделл), головним вихідним моментом оцінки зображення тіла є ступінь розбіжності або відповідності між сприйняттям індивідом його фізичних

параметрів та ідеалами зовнішності. які варті того [1]. Людина, яка задоволена своєю зовнішністю, має позитивний образ тіла. При цьому людина змінює уявлення про власне тіло відповідно до свого емоційного стану, а також реакцій оточуючих.

Переважає більшість досліджень із представленням свого тіла, проведених у підлітковому середовищі, свідчать про те, що саме під час значних фізичних змін, що відбуваються в цей період, підлітки починають контролювати власне тіло і дуже часто дуже болісно. Внаслідок статевого дозрівання підлітки часто відчують незграбність і сором за власне тіло. Особливо ймовірно, що у дівчаток-підлітків формується негативний образ тіла. Вони часто ігнорують інші здібності і зосереджуються лише на зовнішності як доказі своєї гідності. Це може призвести до зниження самооцінки та збільшення ризику розвитку психічних розладів, включаючи порушення харчування. У ранньому підлітковому віці дівчата, швидкість розвитку тіла яких відрізняється від середньої, особливо схильні до невдоволення і низької самооцінки. Дівчата, які випереджають або, навпаки, запізнюються на своїх ровесників розвитку, опиняються у найскладнішому становищі. Оскільки образ тіла трактується як складова частина самоідентичності, негативний образ тіла неминуче негативно впливає на всі сфери життя.

Вважаючи, що тілесний досвід є основоположним поняттям для розуміння функціонування особистості, С. Фішер зазначав, що "нескінченна кількість поведінкових дій, пов'язаних з тілесним досвідом, підтверджують значне значення фізичності. Людська особистість не може існувати окремо від її соматичної складової » [2]. Як справедливо зазначає А. Соколова [9], ідея, що людина має свою соматичну організацію, про усвідомлення морально-естетичного впливу своєї зовнішності, впливає на організацію його поведінки по відношенню до інших осіб, зміст його дій, а також його ставлення до своєї особистості в цілому.

Слід зазначити, що за допомогою організму підліток проявляє себе перед іншими, обмежуючи тим самим ступінь своєї свободи. Це може викликати бажання постійно відповідати чужому образу, не властивому собі. У той же час різні фактори, часто протилежні, постійно утримують увагу суб'єкта: він вибірково сприймає інформаційні інваріанти зсередини та зовні, підкреслюючи певні характеристики загального фону сприйняття.

Підліток болісно відчуває явну «потворність» образу свого фізичного «Я»; він пригнічується формою носа, надмірним збільшенням надбрівних дуг, порушенням «симетрії» обличчя, зокрема асиметрією щілин ока або «випинанням» очей. Він видивляється себе постійно в дзеркалі, знаходячи в своєму образі підтвердження «обгрунтованості» стійких страхів (комплекс Терзита) [10].

Загалом, незадоволення рисами обличчя чи фігури виникає спорадично після деяких відповідей однолітків чи дорослих. Але в деяких випадках таке невдоволення постійно присутнє, коли підлітка постійно дражнять у школі чи на подвір'ї. Це призводить до особливої патології, коли формуються стійкі уявлення про власні фізичні недосконалості, і пацієнт у цій ситуації проявляється у тих випадках, коли люди, думка яких важлива для підлітка, зосереджуються на його явних чи уявних вадах. Ті, хто страждає на цю патологію, постійно бояться, що інші постійно зосереджуються на їх обговоренні та висміюють їх.

За словами М. Коркіної, психологічні реакції, пов'язані з підвищеною увагою до їх зовнішності, відрізняються від патологічних, головним чином тим, що здорові люди мають уявлення про свою зовнішність:

- 1) не займають домінуючого положення в ієрархії цінностей;
- 2) не визначати всю поведінку підлітка, його спосіб життя;
- 3) не заважають нормальній соціальній адаптації [4].

Виявлено, що підлітки дуже чутливі до будь-яких критичних зауважень щодо своєї зовнішності. З розвитком дисморфореакції вони стають замкнутими, підозрілими, депресивними. Оскільки ці підлітки піддаються реакціям гіперкомпенсації, їх дії можуть бути суворими та неадекватними [4].

Підлітки з психастенічними рисами однакових умов більш схильні думати про свою зовнішність, розробляють складні плани щодо її вдосконалення, але в той же час вони мало ініціативні, сором'язливі і нічого не роблять.

Наприклад, аналіз основних закономірностей, притаманних підлітковому віку, виявляє наявність досвіду, який переживають діти, і дослідники показують, що порушення образу тіла пов'язані зі змінами, пов'язаними з віком та особливостями дитини. сприйняття власного тіла, тоді як ставлення до власного тіла може бути модифіковане, до чого, в першу чергу, експерти відносять фактори порушення харчової поведінки.

Література:

1. Crandall C. Social contagion of binge eating // Journal of Personality and Social Psychology. – 1988. – V. 55. – P. 588-598.
2. Fisher S. Development and structure of the body image / S. Fisher. – Hillsdale: NJ: Erlbaum, 1986. – 435 p.
3. Коломинський Я. Л. Психологія дитячого колективу: Система особистісних взаємовідношень / Я. Л. Коломинський. – Мн.: Нар. асвета, 2004. – 239 с.
4. Коркіна М. В. Нервова анорексія / М. В. Коркіна, М. А. Цивилько, В. В. Марілов. – К.: Клас, 1986. – 176 с.
5. Мудрик А. В. Соціальна педагогіка: Підруч. для студ. пед. вузів / А. В. Морозов. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 200 с.

6. Никитин Е. П. Феномен людського самозатвердження / Е. П. Никитин, Н. Е. Харламенкова. – Х.: Вид-во АЛТЕЙЯ, 2000. – 218 с.
7. Рождественський А. Ю. Рефлексія тілесного потенціалу в життєвому самовизначенні старшокласників: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / А. Ю. Рождественський. – К., 2012. – 19 с.
8. Слободянюк І. А. Психологічні умови формування адекватного «Я-образу» у підлітковому віці // Автореф. дис. канд. психол. Наук / І. А. Слободянюк // – К, 2009 – 20 с.
9. Соколова Е. Т. Самосознание и самооценка при аномалиях личности / Е. Т. Соколова. – М.: МГУ, 1989. – 216 с.
10. Хухлаева О. В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, Кічук Антоніна Валеріївна.

Лідія Леміш

(Кривий Ріг, Україна)

ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Сучасний педагог повинен не лише досконало володіти своїм предметом, бути ерудованою, всебічно розвинутою особистістю, а й розуміти внутрішній світ дітей, професійно грамотно вибудувувати з ними гармонійні стосунки. Джерелом знань про особистість учителя і учня, особливості їх відносин є педагогічна психологія. [1, с. 234-236]

Пошук оптимальних шляхів організації навчання і виховання підростаючого покоління, спрямованих на формування у нього інтелектуальних і особистісних якостей, що відповідають вимогам часу і потребам суспільства, триває віддавна. Спроби віднайти їх на науковій основі з'явилися на межі XVII—XIX ст. у працях Я.-А. Коменського, Дж. Локка, Й.-Г. Песталоцці, Й.-Ф. Гербарта, Ф.-В.-А. Дістервега, Г. Сковороди, К. Ушинського, П. Каптерева та ін. [2, с. 378-381]. Учені намагалися виявляти і вивчати загальні закономірності навчання і виховання, зокрема у засвоєнні учнями знань, формуванні навичок і вмій, розвитку пізнавальних процесів з метою добору в навчанні правильного співвідношення чуттєвого й абстрактного для повноцінного розвитку самостійного і творчого мислення.

Збагачення наукових знань і розширення проблематики досліджень у психології зумовили її поступову диференціацію. Унаслідок цього з'явилося багато нових галузей психологічної науки. Серед них — педагогічна психологія, яка виникла на межі педагогіки і психології.

Без урахування психологічних закономірностей засвоєння знань, формування навичок, умінь і звичок, а також особливостей становлення і розвитку окремих якостей особистості не можна оптимально налагодити навчально-виховну роботу в освітньому закладі і досягти позитивних наслідків у роботі з студентами. Тому педагогічна психологія вивчає закономірності психічної діяльності студентів у процесах навчання, виховання і самовиховання. Вона досліджує, проектує і організовує складні освітні процеси, які, з одного боку, забезпечують соціалізацію особистості дитини через навчання, а з іншого — сприяють становленню її як індивідуальності в динаміці вікового розвитку. До її компетенції належать пошук, виявлення і вивчення ефективних способів керування процесами навчання та виховання, розроблення критеріїв розумового розвитку і вихованості, які б відповідали сучасним вимогам до рівня знань і поведінки підростаючого покоління.

Проблематика педагогічної психології охоплює психологічні проблеми, безпосередньо пов'язані з особистістю і діяльністю вчителя. Саме він є організатором навчально-виховного процесу в школі, і від його компетентності, професійності та особистісних якостей залежить результат навчання і виховання підростаючого покоління. [3, 346-348].

Гуманізація освіти й узгодження її змісту з потребами суспільної практики передбачають певні інтелектуальні та особистісні якості педагога. Він має не тільки досконало знати свій предмет і володіти методикою його викладання, а й стати для студентів зразком для наслідування. Висококваліфікований викладач, зацікавлений в ефективності своєї діяльності, мимоволі повинен бути також і психологом, оскільки без вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів не створить і не згуртує студентський колектив, а отже, не досягне значних успіхів у навчально-виховній роботі. Допомогти йому в цьому покликана педагогічна психологія, яка має свої об'єкт і предмет дослідження, а також конкретні завдання, зумовлені педагогічною практикою.

Педагогічна (грец. *paídos* — дитина і *ago* — веду, виховую) психологія (грец. *psyche* — душа і *logos* — вчення) — галузь психологічної науки, яка вивчає психологічні закономірності навчання і виховання підростаючої особистості та особливості діяльності вчителя.

Об'єктом вивчення педагогічної психології є діяльність студента під цілеспрямованим впливом педагога, який створює оптимальні умови для засвоєння студентами соціокультурного досвіду людства, а також у процесі самоосвіти і самовиховання.

Предметом дослідження педагогічної психології є умови, факти, чинники, механізми та закономірності засвоєння студентом знань і вмінь, закономірності його розумового та особистісного розвитку як суб'єкта навчальної діяльності. Він постійно змінюється під впливом нових завдань, які постають перед сучасними закладами освіти, та вдосконаленням технологій навчання і виховання студентів.

Деякі психологи (Л. Виготський та ін.) основним предметом вивчення педагогічної психології вважають розкриття закономірностей засвоєння знань; виявлення співвідношення «життєвських» і наукових понять як джерела соціокультурної адаптації дитини в суспільстві; дослідження мотивації учіння залежно від етапів вікового розвитку. Нині у педагогічній психології особливу увагу приділяють вивченню взаємозв'язку когнітивного, емоційно-потребного і регулятивно-вольового аспектів у структурі особистості, які забезпечують її активність, самостійність і вибірковість у процесі учіння, роблять студента реальним суб'єктом освітнього процесу.

До компетенції педагогічної психології також належать виявлення та вивчення тих структурних змін і новоутворень у психіці дитини, які виникають під впливом різної організації навчально-виховного процесу, та розроблення ефективних методів керування розумовою діяльністю студентів, що забезпечують максимальне врахування їх індивідуально-психологічних особливостей, через упровадження у навчальний процес нових освітніх технологій (проблемне навчання, комп'ютеризація тощо).

За допомогою експериментальних досліджень педагогічна психологія виявляє вікові межі засвоєння знань, що суттєво впливає на створення нових шкільних навчальних планів і програм; розкриває фактори, які на різних вікових етапах негативно впливають на навчання студентів і є причинами зниження рівня їх успішності; розробляє психологічні вимоги до підручників і навчальних посібників, наочності та технічних засобів навчання; досліджує доступність навчального матеріалу і ефективність методів викладання; вивчає особливості праці вчителя і вимоги, які ставить суспільство до його особистісних якостей. [4, с. 123-127]. Вона розкриває психологічні аспекти цілеспрямованого формування пізнавальної діяльності і суспільно значущих якостей особистості; умови, які забезпечують оптимальний розвивальний ефект навчання; можливості врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів; взаємини між педагогом і студентами, а також усередині студентського колективу; психологічні основи самої педагогічної діяльності.

Неоднозначність у тлумаченні поняття «педагогічна психологія» породжує у вчених різноманітні погляди на об'єкт і предмет дослідження цієї дисципліни. Так, російський психолог Сергій Рубінштейн (1889—1960) визначав предмет педагогічної психології як дослідження процесу засвоєння знань, до якого входять сприймання матеріалу, його осмислення і запам'ятовування, що дає змогу учневі використовувати засвоєне у різних ситуаціях і при розв'язуванні різних завдань. Однак сучасний російський психолог Ніна Талізінна стверджує, що педагогічна психологія повинна насамперед вивчати процес учіння, його структуру, об'єктивні характеристики і закономірності перебігу, індивідуальні особливості учнів і умови, за яких спостерігається найбільший розвивальний ефект.

Російський учений Вадим Крутецький (1917—1991) був переконаний, що педагогічна психологія покликана вивчати закономірності в оволодінні знаннями, навичками і вміннями, досліджувати індивідуальні відмінності учнів, розкривати особливості і закономірності формування в них активного самостійного і творчого мислення, а також ті психічні новоутворення, які виникають під впливом навчання і виховання. Наближеною до цього погляду є позиція українського психолога Людмили Проколієнко (1927—1989), яка вважала, що предметом вивчення педагогічної психології мають бути загальні питання психології оволодіння знаннями, навичками і вміннями під час навчання, керування процесами учіння і навчання, формування пізнавальних процесів в умовах навчання. На її думку, до компетенції педагогічної психології слід зарахувати виявлення надійних критеріїв розумового розвитку дітей і визначення найбільш сприятливих умов, які б забезпечували цей розвиток; вивчення закономірностей формування у школярів самостійного і творчого мислення; оцінювання доступності навчального матеріалу на кожному з вікових етапів навчання і ефективність різних методів його викладання; розроблення психологічних вимог до підручників, навчальних посібників, наочності і технічних засобів навчання.

Деякі психологи (І. Зимня, Л. Проколієнко, Н. Талізінна та ін.) предмет педагогічної психології розглядають розширено. Крім загальних закономірностей процесів навчання і виховання, до нього включають вікові та індивідуальні особливості перебігу цих процесів, психологічні особливості учнів і вчителів, окремі питання психології особистості, вікової і соціальної психології та ін.

Відповідно, педагогічна психологія утверджується як міждисциплінарна галузь. Розробивши цілісну теорію навчання і виховання, сучасна педагогічна психологія стала самостійною галуззю психологічної науки зі своїм предметом дослідження, методами і науковою проблематикою. Вона розвивається у загальному контексті наукових уявлень про людину, розв'язуючи при цьому специфічні завдання, до яких психологи (І. Зимня, О. Власова та ін.) зараховують:

➤ визначення сензитивних періодів у розвитку окремих психічних функцій і особистісних якостей дитини;

➤ розроблення критеріїв та показників розумового розвитку і вихованості особистості;

- установлення вікових меж засвоєння знань;
- вивчення механізмів, особливостей і закономірностей навчального і виховного впливу на розумовий та особистісний розвиток учня;
- психологічне обґрунтування змісту і методів навчання;
- виявлення зв'язку між формами і методами навчання й виховання та розумовим розвитком учня;
- формування операційного складу учбової діяльності школярів у процесі розв'язування різноманітних завдань;
- розроблення психодіагностичних методик для встановлення рівня і якості засвоєння знань, а також причин труднощів і відставання у навчанні;
- розроблення корекційних методів для роботи зі слабовстигаючими і недисциплінованими школярами;
- визначення механізмів і закономірностей розвивального навчання, зокрема розвитку теоретичного мислення;
- визначення зв'язку між рівнями інтелектуального й особистісного розвитку учня і формами та методами навчального і виховного впливів (співробітництво, активні методи навчання та ін.);
- вивчення психологічних основ педагогічної діяльності та ін.

При розв'язанні цих та інших завдань педагогічна психологія намагається з'ясувати: чи можливе активне цілеспрямоване формування особистості, які оптимальні форми, умови і механізми цього процесу. Розкриваючи психологічні механізми формування морально-вольової сфери особистості, моральних уявлень, понять, переконань і почуттів, педагогічна психологія виявляє загальні закономірності проектування особистості підростаючої людини, а також умови і специфіку організації навчально-виховного процесу на різних етапах шкільного навчання. Значну увагу приділено вивченню особливостей діяльності вчителя як організатора навчально-виховного процесу, розвитку його знань, навичок і вмінь, становленню педагогічних здібностей і підвищенню педагогічної майстерності.

Крім традиційних завдань, перед педагогічною психологією постали нові проблеми, пов'язані з появою дитячого алкоголізму, наркоманії, підліткового та юнацького сексу, зростанням правопорушень, негативного впливу масової культури і засобів масової комунікації на розвиток дітей, які потребують поглибленого теоретичного вивчення і практичного розв'язання. [5, с. 234-256].

Отже, у процесі вивчення педагогічної психології потрібно визначити її місце і роль у системі наук; проаналізувати розроблені психологічні теорії і виявити психологічні проблеми в системі відкритої освіти; дати психологічну характеристику провідних елементів педагогічної системи (студента і вчителя); обґрунтувати основні положення теорії виховання у сучасній системі освіти та застосування її на практиці; розробити основи навчання в нових освітніх середовищах, які опираються на використання засобів комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Психология и проблемы человекознания.— М., Воронеж: НПО "МОДЕК", 1996.— 384 с.
2. Романець В.П. Історія психології епохи Просвітництва.— К:Виша школа, 1993.— 568 с.
3. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. Собр. соч., т. 4.— М.: Педагогика, 1984.— 432 с.
4. Анастаси А. Психологическое тестирование.— М., 1982. Кн. 1. 2. Бех І.Д. Від волі до особистості.— К.: Україна-Віта, 1995.— 202 с. Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2-х т.— М: Педагогика, 1979.
5. Рибалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология: Учебн. пособие — Л.: ЛГУ, 1990 — 252 с.

СЕКЦІЯ: СОЦІОЛОГІЯ

Николай Острянский
(Днепр, Украина)

СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ БЕЗДУХОВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Согласно принятому определению, духовное образование означает наличие или отсутствие у человека систематизированных знаний религиозного содержания. Назначение этих знаний вытекает из необходимости каждому живущему иметь исчерпывающее представление об устройстве и назначении созданного Богом мира и смысла дарованной ему жизни. По большому счету вопросы о личной судьбе и судьбе земного человечества являются важнейшими среди всех имеющихся в поле нашего внимания. И нет важнее фактического материала, который составляет достоверную его картину на очередной текущий период. Основанием для такой достоверности являются библейские и святоотеческие пророчества прошедших и грядущих периодов истории. Бог через Писание, через пророчествующих и Церковь обеспечивает для нас, Своих чад, достоверную и прозрачную картину всего происходящего в управляемом Им мире. При этом не только прошлого, но и грядущего. Поэтому пылливый и добросовестный исследователь, окунаясь в информационную реку Божьего Промысла, имеет возможность утолить в полной мере жажду найти ответ на нужное и полезное, дабы не уклониться от истины и не растрчивать попусту время и энергию своей драгоценной жизни. Соотнося полученные в исследовании частные данные с общей Божией задачей по спасению нашей души, удастся уверенно выявлять и устранять допущенные отклонения в текущей жизни и, таким образом, выравнивать пути личной судьбы и судьбы исследуемых общностей, в данном случае студенческой молодежи.

Исходя из такого подхода, занимаясь в течение более двадцати лет общей проблематикой мировоззрения, мы отслеживали, наряду с другими, и религиозную составляющую этого феномена. Среди совокупности затрагиваемых вопросов, основное внимание уделялось выяснению смыслообразующих:

- для чего создан существующий мир?
- смысл вашей жизни?
- есть ли Бог?
- что вы понимаете под словом Бог?
- есть ли жизнь после смерти?
- какие книги по религии вы прочитали за свою жизнь?
- что такое душа?
- кто из земных людей самый мудрый?
- реальна ли в истории личность Иисуса Христа?
- ад – это выдумка или реальность?
- реальна ли будущая кончина мира?
- и другие, менее значимые.

Из приведенного перечня по первому вопросу – «Для чего создан существующий мир», студенты представили следующие ответы:

- для испытания человека перед тем, как он предстанет перед Богом;
- чтобы дать возможность служить и славить Бога;
- для познания жизни и приспособления к выживанию в ней;
- для жизни живых организмов;
- для развития человечества;
- для благополучного существования;
- для того чтобы жить и умирать;
- для наблюдения иных миров;
- для жизнедеятельности людей в гармонии и согласии;
- чтобы любить, шутить и смеяться;
- чтобы был;
- и другие, еще более отвлеченные от сути.

Если сравнить с богословски правильным ответом о том, что «мир создан для взращивания богоподобного человека», то только 2% ответов с большой натяжкой и соответствующими комментариями в какой-то мере приближаются к правильным. Остальные могут претендовать на статус обыденной и уличной терминологии.

В итоге можно констатировать, что участники опрошенного контингента не имеют сколь-нибудь понятного представления о том, для чего нам Бог предоставил эту вселенную и удивительную планету Земля. При этом предоставил с единственным начальным условием: «Научитесь любить Бога и своего ближнего». Факты же прошедшего периода истории длительностью в 7524 года, с момента сотворения мира, изобилуют практически непрерывными конфликтами, разбоями, кровопролитными войнами, разрушением природы, уничтожением животного мира, загаживанием живительных водных и атмосферных ресурсов, увлечением прогрессом и нескончаемой нравственной деградацией планетарного населения. То есть история человечества – это очевидный для каждого непрерывный процесс

разрушения человеком созданного Богом мира. Остановить его может только грядущий Страшный Суд, на котором из десятков миллиардов населяющих землю Христос наберет едва ли более десятка процентов праведных. Вот ответы на него:

- продолжить род;
- завести семью, иметь хорошую работу и квартиру;
- состояться в этой жизни, обеспечить карьеру и известность;
- совершенствовать мир, нести добро людям;
- достичь успехов в спорте;
- найти смысл жизни;
- выживать;
- дарить добро;
- достижения заветной мечты;
- прожить в свое удовольствие;
- кроме людских потребностей, смысла ни в чем нет;
- такого смысла нет;
- оставить после себя память;
- жить ради детей;
- радовать родных и близких;
- стремиться к высшим целям;
- развиваться во всех областях;
- развивать душу и тело;
- и другие в подобном духе.

Обобщая их, можно свести к преимущественной заботе современника о продолжении рода, земном бытоустройстве, профессиональному росту, карьере и радужным мечтам. Религиозный же мотив, как видим, начисто отсутствует, который состоит в том, «где будет душа в посмертной вечности», когда оставит тело и уйдет в мир духовный? Короткий же срок земной жизни предназначен для излечения греховных нравственных пороков соответственно заповедям Божиим. И если телесные недуги требуют для своего излечения сроков в недели или месяцы, то нравственные – как плоды личной греховной жизни и унаследованные от предков и генетически укоренившиеся в потомках: алкоголизм, наркомания, различные страсти, воровство, блуд, разврат, зависть, разбои, убийства, ненависть, различного рода беснование, родовые телесные уродства. Бесплодие, аборт, поругание святынь, хула на Святого Духа, родовые проклятия, колдовство, экстрасенсорика, спиритизм и многие другие – требуют духовных способов врачевания - в десятки лет, а то и нескольких поколений. Ключевым же элементов в этом случае является частое покаяние и причащение Тела и Крови Христовой. То есть методы сугубо религиозные, где земная медицина и психотерапия бессильны, поскольку речь идет не о телесных, а душевных пороках. Сюда же примыкают грехи первородные, унаследованные от нашего прародителя Адама, для избавления от них необходимо крещение, которое действительно только в Православии.

Все это и многое другое требует основательных духовных знаний и практического духовного опыта. К примеру, та же Библия, и особенно ее евангельская часть, изобилуют множеством примеров из жизни еврейского народа, когда он уклонялся в пороки индивидуального или общенародного масштаба и Господь уразумлял его бедствиями и необходимостью покаяния, наказывал и миловал. То есть, врачевал его телесные и душевные пороки, от которых он не излечился до сего дня. И когда в среду этого народа пришел Спаситель, как долгожданный всемогущий Врачеватель, еврейский народ, не уразумев ни своих пороков, ни явных безграничных возможностей Христа, отверг Его услуги и предал распятию.

То есть духовные наставления Спасителя и практика творимых чудес, как духовные уроки, преподанные в течение трех с половиной лет, не возымели воспитательного результата. И тот факт, что в последнее столетие Христианство практически уничтожается, свидетельствует о том, что человечество постепенно отрекается от Своего Небесного Родителя и, тем самым, обрекает себя, на завершение своего земного существования.

Именно об этом и повествуют последние главы Библии, как главного Учебника данного Богом земному человечеству, которая с октября 1917 года изъята из учебного процесса всех уровней образования и просвещения нашего народа. А за наличие которой владеец в те времена отправлялся в лагерь или подлежал расстрелу. В последующее столетие царящий атеизм с его системой «просвещения» затемнил в сознании активных строителей коммунизма полезность религии и Библии и они ныне оттеснены насущными и текущими проблемами суетного бытоустройства за периферию злободневности. К примеру, согласно данным нашего исследования, Библию имеют в семье более 30% опрошенных, но ни один из них не мог назвать хотя бы одного прочитанного в ней эпизода.

Следовательно, если нет официальной общегосударственной системы духовного образования и просвещения, то и на уровне семьи угас интерес к этому Учебнику вечной жизни. В такой ситуации за счет внутриинтуитивной потребности, индивид собирает случайную информацию религиозного содержания и за счет нее имеет возможность получить предварительное представление по интересующим вопросам. На основании такого подхода, при проведении интервью, нами получены ориентировочные положительные утвердительные ответы на следующие вопросы:

- есть ли Бог – 91%;

- есть ли жизнь после смерти – 84%;
- ад – это реальность – 69%;
- душа это внутренняя часть человека – 62%;
- реальна ли кончина мира – 62%.

Несомненно, что такие ответы не являются следствием системного изучения, поскольку такого способа обучения ныне не практикуют ни в семейном кругу, ни в дошкольных и школьных программах. Они не что иное как плоды стихийного собирательства, выхватываемые на зигзагообразных путях текущей жизни из случайных информационных источников. Но на безрыбье и рак рыба. К слову сказать, и современные учебники по религиоведению, ныне включаемого в учебные программы некоторых вузов, страдают отсутствием сравнительного анализа истинности существующих религий и отвечают не делу спасения души студентов, а скорее всего, экуменической трактовке излагаемого материала. Поэтому, если и попытается некий жаждущий выследить где прячется искомая истина, он обнаруживает не пути, ведущие к ней, а лишь разочаровывающие его тупики. А учитывая, что информационный багаж религий превышает багаж всех вместе взятых наук, то поиск требуемых ответов заставляет его усомниться в такой возможности. В такой ситуации неизбежны зигзаги в разномыслии и в малопродуктивных дискуссиях по религиозным вопросам, где не исключена повреждение практики спасения души. Отсюда, с другой стороны, и неограниченные возможности для возникновения псевдорелигиозных спекулятивных верований и ересей, увеличивающих возможности для заблуждений. И, несомненно, счастлив будет тот, кто, одолеет такого рода тупики и зигзаги и начнет поиск истины с дверей православного храма. Это намного сократит время кропотливых поисков верных путей из нынешнего временного материального мира в вечно здравствующий Небесный духовный.

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Сауле Сагнаева, Асет Жумабаев
(Нур-Султан, Казахстан)

РАЗРАБОТКА АРХИТЕКТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ УЧЕТА СЕБЕСТОИМОСТИ ГРУЗОВЫХ ПЕРЕВОЗОК

Расчет себестоимости перевозок на железнодорожном транспорте значительно сложнее, чем расчет продукции в других отраслях народного хозяйства. Это объясняется особенностями, присущими транспорту как отрасли материального производства, и сложностью его технологического процесса. Во-первых, структура эксплуатационных расходов железнодорожного транспорта по элементам затрат отличается от структуры расходов любого промышленного предприятия, так как продукция транспорта это перевозка, которая не имеет вещественной формы [1]. Во-вторых, перевозочный процесс выполняется на большой территории, не замкнут в конкретном пространстве. Поэтому трудно подсчитать стоимость перевозок и распределение расходов между отдельными железными дорогами [2].

Для автоматизации учета затрат на перевозку грузов на платформе ТОФИ для повышения эффективности принятия экономически обоснованных решений на всех уровнях управления ТОО КСИ Фактор (Нур-Султан) разработана ИС «Себестоимость», которая имеет следующую функциональность:

- автоматизация сбора исходных данных для расчета себестоимости факторно-балансовым методом;
 - расчет поучастковых себестоимостей и расходных ставок оператора магистральной железнодорожной сети (МЖС);
 - расчет и анализ фактических доходов и расходов грузового перевозчика по каждой отправке и в целом по всем отправкам в ежемесячном формате;
 - расчет и анализ плановых доходов и расходов грузового перевозчика по каждой заявке ГУ-12 и в целом по всем заявкам в ежемесячном формате;
 - расширение возможностей факторно-балансового метода расчета себестоимости с помощью детализации значений факторов «Тип контейнера», «Тип вагона», «Категория грузовой отправки»;
 - анализ прибыльности или убыточности перевозок и выявление мест экономии затрат;
 - накопление исторических плановых и фактических данных по перевозкам и формирование произвольных отчетов с помощью «конструктора отчетов».
- з) расчет себестоимости перевозок с учетом действующего плана формирования грузовых поездов и плана формирования вагонов с контейнерами.

На рисунке 1 представлена общая схема функционирования ИС «Себестоимость».

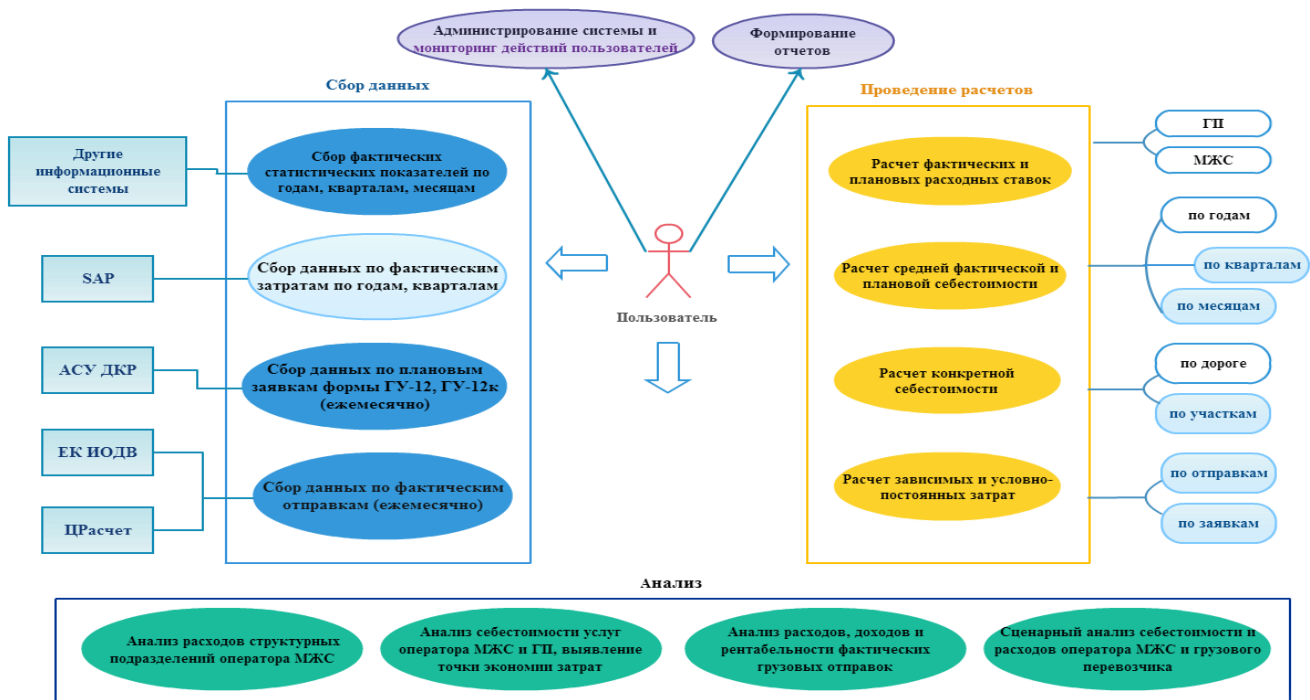

Рисунок 1 - Общая схема функционирования ИС «Себестоимость»¹

¹ ЕК ИОДВ - Единый комплекс интегрированной обработки дорожной ведомости, АСУ ДКР – автоматизированная система управления «Договорная и коммерческая работа».

Таким образом, основными вариантами использования ИС «Себестоимость» являются: сбор данных; проведение расчетов; оценка и анализ; формирование отчетов; администрирование.

Согласно требованиям информационного взаимодействия ИС «Себестоимость» с другими информационными системами, ЕК ИОДВ, ИС ЦРасчет передают информацию о фактических отправлениях, АСУ ДКР о плановых заявках и ИС SAP передает финансовые данные по основной номенклатуре АО «НК «ҚТЖ» в ИС «Себестоимость». Сбор данных осуществляется с помощью механизма ИС «Себестоимость» для импорта файлов в автоматическом режиме по запросу сервиса ИС «Себестоимость» к сервису, установленному в соответствующих информационных системах АО «НК «ҚТЖ».

Техническая платформа

ИС «Себестоимость» построена на основе технологии клиент - сервер. БД функционирует под управлением MSSQL Server 2008 R2 и выше.

Объектами автоматизации служат:

- а) процесс планирования участковой и средней себестоимости услуг оператора МЖС и средней себестоимости услуг грузового перевозчика;
- б) процесс планирования доходов грузового перевозчика и оператора МЖС по себестоимости и заданной прибыли;
- в) процесс сравнительного и факторного анализа расходов, доходов и безубыточности грузового перевозчика и оператора МЖС;
- г) правила оценки и сопоставления различных условий осуществления услуг грузового перевозчика и оператора МЖС;
- д) процесс обмена данными системы с другими информационными ресурсами;
- е) процесс формирования и публикации отчетной документации.

Информационное взаимодействие между сервером и клиентским местом осуществляется посредством корпоративной вычислительной сети [24]. Каждый пользователь должен быть предварительно зарегистрирован на сервере.

Для ИС «Себестоимость» предусмотрено взаимодействие с другими информационными системами АО «НК «ҚТЖ»): ЕК ИОДВ, ИС ЦРасчет, АСУ ДКР, ИС SAP.

Схема функциональной структуры

ИС «Себестоимость» состоит из следующих подсистем:

- Слой моделирования;
- Слой хранилища данных;
- Слой приложений.

Слой хранилища данных состоит из двух и более баз данных. В первой, основной базе хранятся данные, она содержит все таблицы для хранения данных. Во второй базе данных хранятся сформированные многомерные кубы с необходимыми данными, используемые при решении задач анализа. В базе логов хранится информация о действиях пользователей системы для дальнейшего мониторинга.

Слой моделирования работает с главной базой данных, его функционал позволяет редактировать все экземпляры всех сущностей, изменять модель и предназначен для технолога. В данном слое настраиваются режимы работ всех приложений слоя приложений. С данным приложением работают технологи (аналитики).

Слой приложений состоит из множества серверов приложений, которые реализуют функционал различных приложений для конечных пользователей, настроенные в слое моделирования.

Слой приложений состоит из следующих приложений [3]:

- среда администрирования и управления пользователями;
- система сбора данных;
- ETL-приложение;
- кабинеты.

На рисунке 2 представлена функциональная структура ИС «Себестоимость».

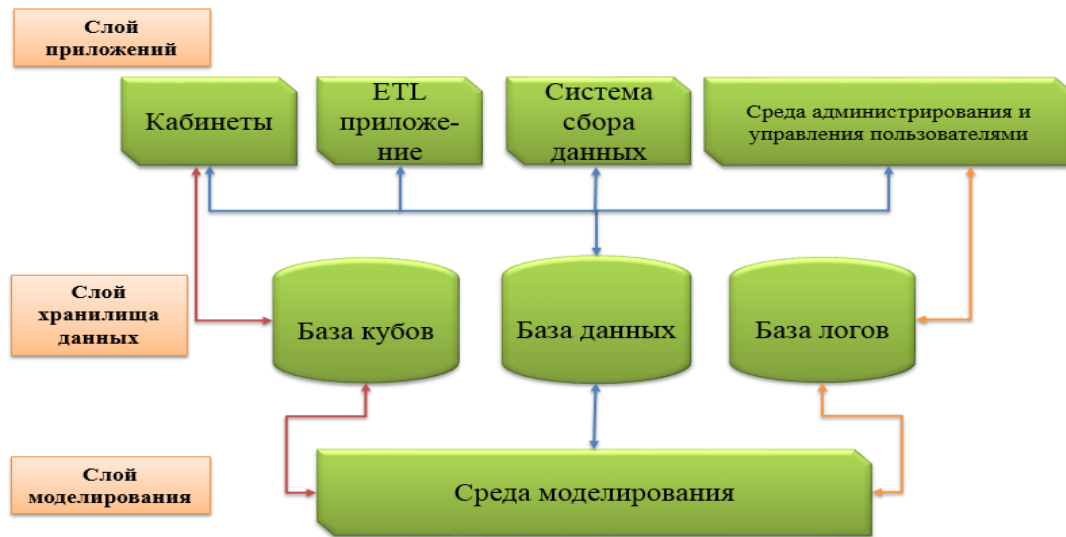

Рисунок 2 - Функциональная структура ИС «Себестоимость»

Среда администрирования и управления пользователями предназначена для определения пользователей и ролей пользователей, распределения их прав по работе с приложениями. В данной среде создаются роли пользователей, назначаются каждой роли привилегии, каждому пользователю определяется набор ролей, которые он выполняет [4].

К среде администрирования и управления пользователями имеют доступ только пользователи с ролью «Администратор». Администратор может создавать пользователей и группы пользователей, в соответствии с их ролями, назначать привилегии ролям и пользователям.

ETL-приложение предназначено для сбора данных в ИС «Себестоимость» из различных информационных систем АО «НК «ҚТЖ». Данное приложение в автоматическом режиме собирает информацию, которую конечные пользователи регулярно предоставляют в заранее оговоренном формате.

На рисунке 3 представлен алгоритм по сбору данных в ИС «Себестоимость».

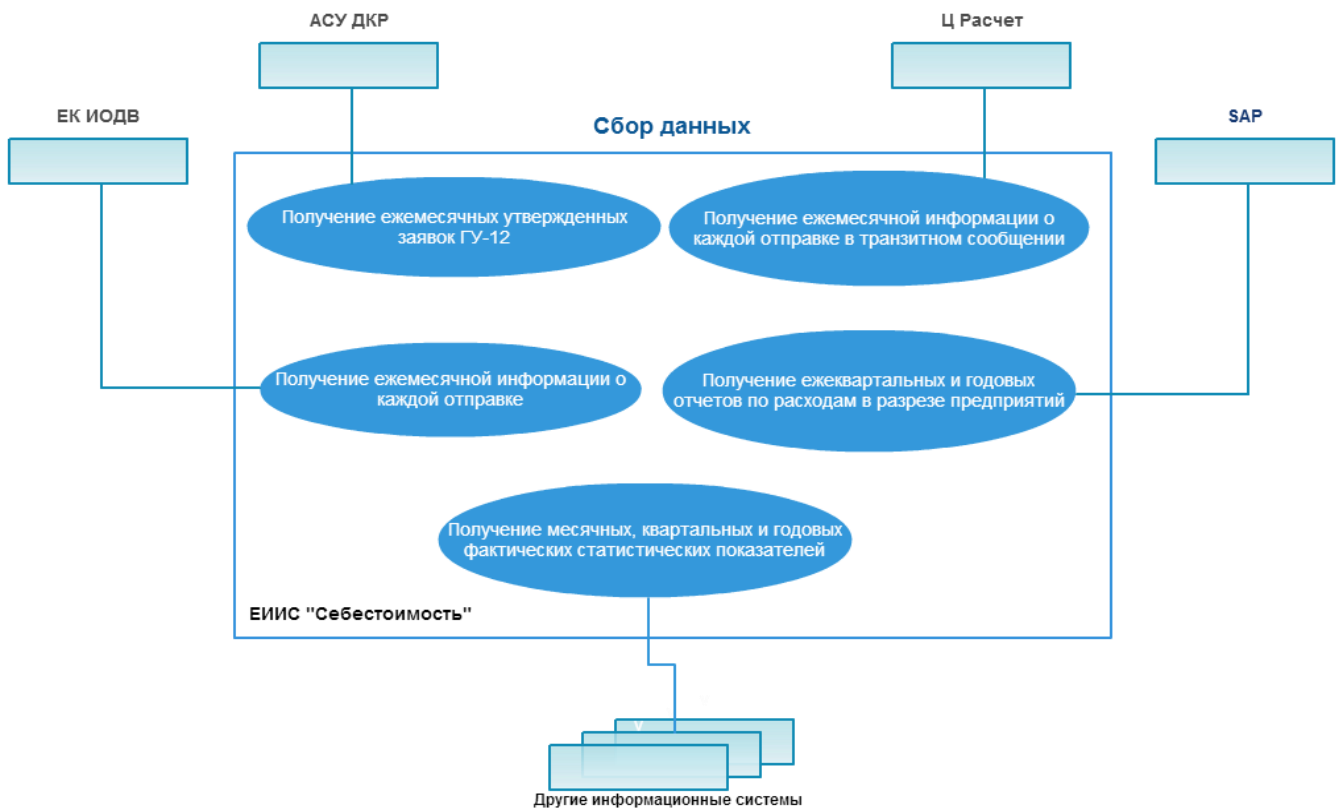

Рисунок 3 - Алгоритм сбора данных в ИС «Себестоимость»

Система сбора данных позволяет конечному пользователю выбрать заранее сформированную форму для ввода данных и вводить данные в интерактивном режиме. Конечные пользователи

осуществляют ввод данных через веб-интерфейс с помощью интерактивных форм ввода данных, сконструированных в пункте настройки форм сбора данных в слое моделирования технологом.

Кабинеты, в соответствии с рисунком 4, предназначены для просмотра результатов конечными пользователями с помощью построенных информационных панелей (страниц), проведения анализа многомерных кубов, проведения расчетов с помощью встроенных алгоритмов.

Кабинеты предоставляют конечным пользователям следующие возможности:

- запуск алгоритмов расчетов: расчет средней себестоимости услуг грузового перевозчика и оператора магистральной железнодорожной сети, расчет конкретной себестоимости услуг грузового перевозчика и оператора магистральной железнодорожной сети, расчет себестоимости по поездоучасткам и НОД-ам;

- просмотр результатов расчетов: результаты отнесения расходов на расходные измерители, результаты расчета расходных ставок и себестоимости услуг;

просмотр результатов загрузки статистических и финансовых данных, а также отправок и заявок; и т.д.

Рисунок 4 - Возможности конечного пользователя ИС «Себестоимость»

Литература:

1. Номенклатура расходов по основной деятельности железных дорог РК, (издание второе, переработанное).- Астана, 2000.- 50 с.
2. Методика деления расходов на виды перевозок/Утверждена Приказом Председателя Агентства Республики Казахстан по регулированию естественных монополий и защите конкуренции от 14 марта 2003 года №74-ОД
3. Совершенствование методологии и разработка инструмента технологии моделирования и мониторинга состояний сложных систем ТОФИ. - Астана, ТОО КСИ Фактор, 2014. – 44 с
4. Гайфулин Б.Н., Обухов И. А. Автоматизированные системы управления предприятиями стандарта ERP/MRP II / учебник Б.Н Гайфулин, И.А. Обухов. - М.: Богородский печатник, 2011. – 503 с.

Юрій Заплетнюк
(Львів, Україна)

СИСТЕМА ГЕНЕРАЦІЇ БОЙОВИХ ДОНЕСЕНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ

Головним завданням військових у всі часи було дізнатися про сили і наміри супротивника більше і швидше. Така інформація, що поставляється за допомогою розвідки (зокрема електронної) і засобів зв'язку, забезпечує перемогу ефективніше, ніж чисельна перевага в живій силі і техніці [1]. Сучасні інформаційні технології активно змінюють не лише цивільну, а й військову культуру.

В цілому сучасні інформаційні технології створюють новітні комунікаційні можливості у військовій сфері. Ігнорувати їх і відгороджуватися заборонами означає відстати технологічно та втратити

перспективи. Технологічний прогрес зупинити неможливо, саме тому нерозуміння природи і суті новітніх можливостей генерує помилки і промахи при прийнятті рішень, а це у свою чергу загострює проблеми безпеки і оборони (що вище рівень – то більш болючі). Не слід нехтувати новітніми розробками у сфері ІТ, краще керувати процесами і спрямовувати їх в доцільному руслі [2].

Як відомо, у великій кількості організацій у наш час до обов'язків працівників належить робота з документами – створення, перегляд, редагування, аналіз, форматування. Кукарін О.Б. у своєму навчальному посібнику “Електронний документообіг та захист інформації” зазначає, що управлінська діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснюється шляхом видання організаційно-розпорядчих документів. Документація використовується як спосіб і засіб реалізації функцій управління. При цьому в документах зосереджується інформація, яку необхідно надійно зберігати протягом певного часу [3, с. 5]. Особливо актуальним є дане питання у військовій сфері.

Як зазначають автори статті “Інформування особового складу у ЗС України”: інформування особового складу – це діяльність командирів, органів з гуманітарних питань щодо надання особовому складу частин та з'єднань необхідної для життєдіяльності суспільно-політичної, оперативної-тактичної, правової, соціально-побутової та іншої інформації. Головна мета інформування: надання своєчасної інформації про зміни в законодавстві, у військовій техніці та озброєнні, які є в підрозділі, в органах військового управління та державної влади [4].

Військовослужбовці у штабах постійно мають опрацьовувати та набирати вручну велику кількість наказів, звітів, заяв, повідомлень тощо. Оскільки затрачений на роботу час у військовій сфері є надзвичайно важливим, вкрай необхідно пришвидшити цей процес. Варто відзначити, що оперативне інформування – своєчасне доведення до особового складу актуальної, термінової інформації та змін в обстановці, яка склалася [5] – є невід'ємним атрибутом задля здобуття переваги, а в подальшому і перемоги, в бою. Під час проведення бойових операцій та навчань військовослужбовці мають своєчасно отримувати повідомлення про свої подальші дії від працівників штабу, щоб виконувати бойові завдання вчасно та ефективно.

Тарнавський Ю.А. у своїй роботі “Системи електронного документообігу” говорить, що на відміну від документів на паперових носіях перехід до електронних документів забезпечує ряд переваг. Доступ до електронних документів здійснюється за декілька секунд, а не хвилин, годин, днів, а іноді і тижнів, що трапляється при використанні документів на паперових носіях. Прискорений доступ до стратегічної інформації разом із значною економією коштів може забезпечити і важливі конкурентні переваги [6, с. 7]. Наприклад, здобуття переваги над супротивником на полі бою.

Реалізована інформаційна система дозволяє виводити дані з додатку в інші поширені програми, наприклад, Microsoft Word з можливістю програмного редагування (додавання, зміна) і форматування даних. Це дозволить якомога швидше надавати інформацію військовим про поточний стан справ у військовій частині, на полі бою, на складах постачання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання створеної системи військовими для полегшення ведення документації. А це відповідно прискорить процес інформування особового складу про подальші дії.

Функціональні характеристики розроблюваної інформаційної системи, яка була реалізована, наступні:

1. Меню програми з формами для формування текстових бойових донесень.
2. Вибір конкретної форми з випадючого списку.
3. Введення необхідних даних для подальшого формування текстового документу.
4. Форматування текстового файлу згідно зі шаблоном.
5. Генерація документа.
6. Перегляд шаблону для заповнення необхідних даних текстового документу.
7. Повернення з форми до головного меню програми.
8. Перегляд згенерованого документа у Microsoft Office Word.

Варто зазначити, що для роботи з готовим програмним продуктом комп'ютерна система повинна мати встановлений Microsoft Office Word 2016.

Таким чином перерахований вище функціонал розробленої системи можна зобразити на діаграмі варіантів використання (Use Case Diagram) – рис. 1.

Рис. 1. Діаграма варіантів використання

На діаграмі варіантів використання, зображеній на рис. 1, наявні:

1. Два актори: Працівник штабу та Користувач.
2. Один інтерфейс: Форма для введення.

3. Вісім варіантів використання: Згенерувати документ, Відкрити документ, Вибрати вид документа для генерації, Повернутися в головне меню, Запустити систему, Відкрити сформований файл в Microsoft Office, Переглянути шаблон для заповнення полів даними, Заповнити поля даними.

На рис. 2, рис. 3 та рис. 4 зображено роботу системи, а також наведено конкретний приклад генерації бойового донесення від моменту вибору документа для генерації до моменту перегляду згенерованого файлу у Microsoft Office Word.

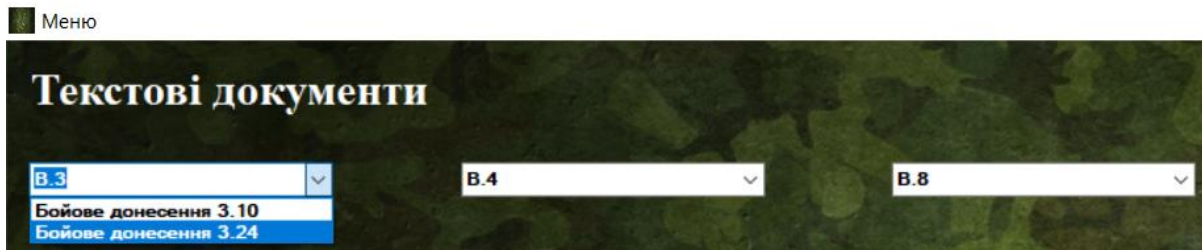

Рис. 2. Вибір бойового донесення для подальшого генерування

Рис. 3. Вікно із заповненими даними за зразком для заповнення бойового донесення

В.3.24. Бойове донесення командира механізованого батальйону

БОЙОВЕ ДОНЕСЕННЯ командира 1 мб. КСП 2 3. Карта (масштаб) 4, видання 5 року.

Батальйон, наступаючи в напрямку 6, виконав найближчу задачу і веде бій з підрозділами 7 мпб.

8 мр веде бій на рубежі 9 1 мр веде бій з підрозділами, що відходять, на рубежі 2 3 мр – другий ешелон, головою колони досягла 4.

Втрати в підрозділах: 5.

Праворуч на рубежі 6 веде бій 7 мр 8 батальйону.

Ліворуч на рубежі 9 мр 1 успішно просувається в зазначеному напрямку.

Противник підрозділами 2 чинить опір на рубежі, перед фронтом 3 мр, відходить, одночасно висуває резерви силою до 4 для проведення контратаки в напрямку 5.

Вирішив: ввести в бій другий ешелон з рубежу 6 у напрямку 7 із завданням знищити противника, що висувається, у зустрічному бою і продовжувати наступ в зазначеному напрямку. Час виходу на рубіж введення в бій 8.

Прощу вогнем артилерії придушити артилерійську батарею в районі 9 і противника, що висувається.

Рис. 4. Згенероване бойове донесення

У статті було розглянуто розроблену інформаційну систему генерації бойових донесень військовослужбовцям. Була описана функціональність системи відносно рівнів складності тої чи іншої функціональної характеристики системи. За допомогою Use Case діаграми було описано вимоги та функції системи. Було розглянуто архітектурне та програмне рішення реалізації системи, а також продемонстровано виконання програми.

Література:

1. Інформаційні технології у військовій справі [Електронний ресурс] / 2009. – Режим доступу: <https://www.ua5.org/technol/108-nformacijn-tehknolog-u-vjjskovjj-sprav.html>.
2. Кабенко І. Про інформаційні технології та армію [Електронний ресурс] / Кабенко І., 2017. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/columns/kabanenko/pro-informacijni-tehnologiji-ta-armiyu-404122.html>.
3. Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб./ О.Б. Кукарін / За заг. ред. д.держ.упр., професора Н.В. Грицяк – К.: НАДУ, 2015. – 84 с.
4. Інформування особового складу у ЗС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/13_60818_Infomuvannya-osobovogo-skladu-u-zs-ukraini.html.
5. Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1149-13/print>.
6. Тарнавський Ю.А. Системи електронного документообігу: Опорний конспект лекцій. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 37 с.

Науковий керівник:

завідувач кафедри ІСМ, Литвин Василь Володимирович.

**Алтай Шалтабаев, Гульназ Майкина
(Талдыкорган, Республіка Казахстан)**

РУТНОН БАҒДАРЛАМАЛАУ ТІЛІНІҢ ҚОСЫМША МҮМКІНДІКТЕРІ

Бүгінгі таңда адам өмірінде компьютерді қолдану күннен-күнге кеңейде. Компьютердің әмбебаптығы ойын бағдарламаларынан бастап мәліметтер қоймасын басқару жүйесіне дейін, яғни бағдарламалық жабдықтамалардың әр алуандығымен айқындалады. Кез келген міндетті орындау алгоритмінің болуын қажет етеді. Алгоритм негізінде бағдарлама құрылады, яғни есеп шешуінің алгоритмі оны компьютерде орындауға жарамды түрде жазылады. Оның ішіне бағдарламалау тілдері, осы тілдерден аударғыштар, қосалқы бағдарламалардың кітапханалары, бағдарламалардың құрастырушысы кіреді. Бағдарламалау

жүйесінің негізін құрайтын – бағдарламалау тілі. Осындай бағдарламалау тілінің бірі - Python тілі болып табылады.

Python - бір мезгілде қарапайым және қуатты объектіге бағытталған бағдарламалау тілі болып табылады. Ол жоғары деңгейдегі деректер құрылымын қамтамасыз ететін, талғампаздық синтаксисі бар және динамикалық теруді пайдаланады, ол түрлі қосымшалар арқылы бірнеше платформаларында жұмыс істеу үшін арналған тамаша тіл. Python - бүкіл әлем бойынша түрлі мақсаттар - деректер базасын және сөз өңдеу үшін кең таралған әмбебап тіл, ойындарға интерпретатор қосу және де GUI-ді бағдарламалау және жылдам прототип құру (RAD) үшін арналған тіл. Сонымен қатар Python – INTERNET және WEB қосымшаларын бағдарламалау үшін пайдаланылады.

Python тіліндегі коллекциялар басқа бірқатар объектілерге (міндетті түрде біртектес емес) сілтемелерді сақтайтын деректер түрлері деп аталады. Коллекциялар бірізділікке, жиындарға және бейнелерге бөлінеді. Енгізілген деректер түрлерінің арасында, бірінші болып қарапайым (өзгеретін) және бекітілген жиындар (set және frozenset), екінші –кортеждер (tuple) және ақырында, үшінші – сөздіктер (dict) жатады.

Стандартты жинақтар белгілі бір түрлерінің шешілетін міндеттері үшін жеткілікті, бірақ кейде стандартты емес түрлерге қажеттілік туындайды. Ал Python тілдің әр қарай дамуына, жаңа қосымша деректер түрлерін ұсынды [1].

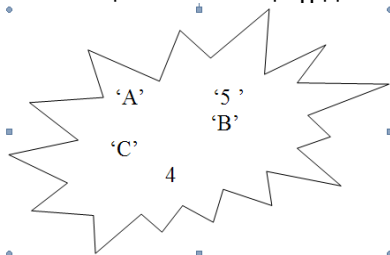
Python тілін әзірлеушілердің математикалық білімі, деректер түрлеріне өз іздерін қалдырды. Олай болса, Python тіліндегі (set) жиынтығын қарастырайық. Ол өзгермейтін, бірегей элементтердің реттелмеген жиынтығы.

Жиындар құрамыз:

```
>>> v = {'A', 'C', 4, '5', 'B'}
>>> v
{'C', 'B', '5', 4, 'A'}
>>>
```

Назар аударыңыз, нәтиже жинағы біз оны жасаған ретпен көрсетілмегенін ескеріңіз, жинағы - реттелмеген жинақ.

Жиынтықты схемалық түрде елестетіңіз:

Python жиынтықтарының қызықты қасиеттері бар:

```
>>> v = {'A', 'C', 4, '5', 'B', 4}
>>> v
{'C', 'B', '5', 4, 'A'}
>>>
```

Топтаманы қосқан кезде қайталанатын элементтер жойылғанын көреміз (жиынның элементтері бірегей болады).

Жиын жасау жолдарын қарастырыңыз:

```
>>> set ([3, 6, 3, 5])
{3, 5, 6}
>>>
```

Топтамалар тізімнен жасалуы мүмкін. Назар аударыңыз, тізімдерді жасау кезінде тізімнен қайталанатын элементтер жойылады. Бұл қайталанулардың тізімін тазалаудың тамаша жолы:

```
>>> list (set ([3, 6, 3, 5]))
[3, 5, 6]
>>>
```

Range функциясы ауқымды жиындарды жасауға мүмкіндік береді:

```
>>> set(range(10))
{0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9}
>>>
```

Кейбір белгіленген операцияларды қарастырайық:

```
>>> s1 = set(range(5))
>>> s2 = set(range(2))
>>> s1
{0, 1, 2, 3, 4}
>>> s2
{0, 1}
>>> s1.add('5') # элемент қосыңыз
```

```
>>> s1
{0, 1, 2, 3, 4, '5'}
>>>
Python жиынтықтары көптеген математикалық жиынтықтармен сәйкес келеді:
>>> s1.intersection(s2) # шақыру әдісі арқылы жиындардың қиылысуы (s1 & s2) {0, 1}
>>> s1.union(s2) # шақыру әдісі арқылы жиындарды біріктіру (s1 & s2)
{0, 1, 2, 3, 4, '5'}
>>>
```

Кортеждер. «Тізімдер болса, неге кортеждер қажет?» - деген сұрақ тууы мүмкін. Яғни, кортеж бізге әдейі (жаман) және кездейсоқ (жақсы) өзгерістерден қорғайды. Сондай-ақ, ол математикада - кортеж (tuple) тамырларымен кетеді. Кортежді шартты түрде өзгермейтін "тізім" деп атауға болады, өйткені оған өзгертуден басқа көптеген тізімдік функциялар қолданылады. Деректер құрылымының элементтері бағдарлама жұмысы барысында өзгертілмейтініне сенімді болғымыз келсе, кортеждер пайдаланылады. Тізімдердегі жасырылулар мәселесін есте сақтаңыз.

Кортеждердегі кейбір операциялар:

```
>>> () # бос кортеж жасау ()
>>> (4) # бұл кортеж емес, бүтін объект! 4
>>> (4,) # бұл-бір элементтен тұратын кортеж! (4,)
>>> b = ('1', 2, '4') # кортеж жасаймыз
>>> b
('1', 2, '4')
>>> len(b) # кортеж ұзындығын анықтаймыз 3
>>> t = tuple(range(10)) # range функция арқылы кортеж жасау ()
>>> t + b # кортеждерді біріктіру
(0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, '1', 2, '4')
>>> r = tuple([1, 5, 6, 7, 8, '1']) # тізімдегі кортеж
(1, 5, 6, 7, 8, '1')
>>>
```

Кортеждер арқылы екі айнымалы мәндерді бір уақытта беруге болады:

```
>>> (x, y) = (10, 5)
>>> x 10
>>> y 5
>>> x, y = 1, 3 # егер дөңгелек жақшаны алып тастасақ та оның нәтижесі өзгермейді
>>> x 1
>>> y 3
>>>
```

Екі айнымалының мәнін өзгерту:

```
>>> x, y = y, x
>>> x 3
>>> y 1
>>>
```

Бастапқыда x 1, y 3 болса, x, y = y, x енгізгенде x 3, y 1 ауысқанын анық байқауға болады.

Біз кортежді өзгертуге болмайды деп айттық, бірақ оны өзгертудің бір жолы ол кортежге кіретін тізім:

```
>>> t = (1, [1, 3], '3')
>>> t[1][1, 3]
>>> t[1][0] = '1'
>>> t
(1, ['1', 3], '3')
>>>
```

Сөздіктермен тағы басқа объектілермен бірдей сияқты, кірістірілген функциялар, кілт сөздер (мысалы, for және while циклдары), сондай-ақ арнайы сөздіктер әдістері бар.

Сөздіктер әдістері:

dict.clear () - сөздікті тазартады.

dict.copy () - сөздіктің көшірмесін қайтарады.

classmethod dict.fromkeys (seq[, value]) - seq кілттері және value мәні бар сөздік жасайды.

dict.get (key[, default]) - кілт жоқ болса мәнін қайтарады және default қайтарады.

dict.items () - жұптарды қайтарады (кілтті, мәнді).

dict.keys () - сөздікке кілттерді қайтарады.

dict.pop (key[, default]) - кілтті жояды және мәнді қайтарады. Егер кілт болмаса, default қайтарады

dict.popitem () - жояды және қайтарады (кілт, мән). Егер сөздік бос болса, KeyError-ді жығарады. Есіңізде болсын, сөздіктер реттелмеген болады.

dict.setdefault (key [, default]) - кілт мәнін қайтарады, бірақ ол жоқ болса, default (әдепкі бойынша None) мәні бар кілтті жасайды.

dict.update ([other]) - other-ден жұптар қосу арқылы сөздік жаңартады (кілт, мән). Кілттер қайта жазылады.

dict.values () - сөздік мәнін қайтарады [2].

Ал енді анықтама үшін (параметрлердің айнымалы саны) қарастырайық. Біз Жұлдызшамен (мысалы, *param) параметрді жариялағанда, осы позициядан бастап аяғына дейін барлық позициялық дәлелдер param атымен кортежге жиналады. Сол сияқты, біз екі Жұлдызшамен (**param) параметрлерді жариялағанда, осы позициядан бастап аяғына дейін барлық негізгі дәлелдер params атымен сөздікке жиналады.

```
def total(initial=5, *numbers, **keywords):
    count = initial
    for number in numbers:
        count += number # немесе count = count + number
    for key in keywords:
        count += keywords[key] # немесе count = count + keywords[key]
    return count
```

1, 2, 3 – позициялық аргументтер, vegetables және fruits – кілттік аргументтер

```
print(total(10, 1, 2, 3, vegetables=50, fruits=100))
```

Егер кейбір негізгі параметрлер позициялық аргументтер ретінде емес, тек кілтпен қол жетімді болса, оларды жұлдызша арқылы параметрден кейін жариялауға болады. Жұлдызша арқылы параметрден кейін параметрлерді хабарландыру тек негізгі дәлелдер береді. Егер мұндай дәлелдер үшін әдепкі мән көрсетілмесе және оны шақырғанда берілмеген болса, функцияға жүгіну қатені тудырады.

```
def total(initial=5, *numbers, extra_number):
    count = initial
    for number in numbers:
        count += number
    count += extra_number
    print(count)
total(10, 1, 2, 3, extra_number=50)
total(10, 1, 2, 3)
```

Қате пайда болады, себебі біз мәнді көрсетпедік

'extra_number' аргументі үшін үйреншікті жағдай.

Түйіндей келе, Python бағдарламалау тілінің қосымша деректер түрлерінің қасиеттері мен олардың атқаратын қызметтерін қарастырдық. Атап айтсақ, жиындар (set), кортеждер (tuple) және сөздіктер (dict). Бұлар стандартты жинақтарға қосымша деректер болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Д. Ю. Федоров. Программирование на языке высокого уровня Python. Санкт-Петербург 2019, – 85 – 90 с.
2. А. Н. Чаплыгин. Учимся программировать вместе с Питоном. Учебник. – ревизия 226. – 135 с.
3. Марк Лутц. Изучаем Python. 4-е издание. – Пер. с англ. – СПб.: Символ-Плюс, 2011, – 48 с.

Научный руководитель:

(Ph.D.) – Технических наук Шалтабаев Алтай Аканович.

СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Павло Братюк
(Львів, Україна)

НОВИЙ ПІДХІД В РІШЕННІ ЗАВДАНЬ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Актуальним надалі залишається пошук теоретичних засад й практичних методів та засобів підвищення енергоефективності технічних пристроїв.

Як новий підхід до вирішення таких завдань розглядається дослідження природи й можливостей практичного застосування проявів парадоксу енергій порушеної рівноваги важеля [1].

Умова рівноваги важеля

На рис. 1 маємо важіль з точкою опори O , що закріплена на деякій поверхні [2, с. 198-201]. Довжини плечей важеля рівні: $D_1 = D_2$. У точках прикладання сил закріплені два тіла у формі куль з однаковими масами $M_1 = M_2$. Їх діаметр значно менший довжини плечей важеля й вони діють як матеріальні точки з однаковими силами $F_1 = gM_1$ і $F_2 = gM_2$, де g - прискорення вільного падіння.

Отже, умова рівноваги поданого на рис. 1 важеля відносно точки опори O описується рівнянням:

$$F_1 D_1 = F_2 D_2. \quad (1)$$

Робота і виграш при порушенні стану рівноваги важеля

Відомо, що важіль виграшу в роботі не дає: у скільки разів виграємо в силі, у стільки ж разів програємо у відстані [2, с. 205]. Щоб підіймати більший вантаж, застосовуючи меншу силу, необхідно прикладати її до довшого плеча важеля.

Отже, поданий на рис. 1 важіль, у якого довжини плечей рівні, тобто $D_1 = D_2$, не дає виграшу ні у роботі, ні у силі.

У точці, в якій закріплене перше тіло масою M_1 , додатково прикладемо деяку силу F , що додається до сили F_1 й порушує рівновагу важеля, як показано на рис. 2.

В результаті перше тіло опускається нижче рівня точки опори O поки рух плеча важеля не припиниться, упершись в поверхню, на якій закріплена точка опори O . При цьому відстань між першим тілом і поверхнею, на якій закріплена точка опори O , а відповідно і його потенційна енергія дорівнюють нулю.

Водночас виконається робота A , внаслідок якої друге тіло масою M_2 підіймається на висоту h над рівнем точки опори O , його потенційна енергія, еквівалентна виконаній роботі, збільшується й дорівнює:

$$A = gM_2 h = F_2 h. \quad (2)$$

Оскільки довжини плечей важеля однакові $D_1 = D_2$ виграш у силі при виконанні роботи A відсутній, тобто $F_2 = F$. Отже, сила F виконує роботу A , що порушує рівновагу важеля, як показано на рис. 2, без виграшу у силі й, згідно рівняння (2), маємо:

$$A = gM_2 h = F_2 h = Fh. \quad (3)$$

Парадокс енергій порушеної рівноваги важеля

У стані порушеної рівноваги важеля, як показано на рис. 2, усунемо закріплення другого тіла в початковій точці і воно почне рух униз по утвореній важелем похилій площині під кутом α щодо поверхні, на якій закріплена точка опори O [2, с. 206], згідно рис. 3. Оскільки тіло має форму кулі силу тертя не враховуємо. Тому можна вважати, що друге тіло рухається під дією сили:

$$F_2 = gM_2 \sin \alpha, \quad (4)$$

де α - кут, що утворює похилу площину.

Рухаючись по похилій площині друге тіло набуде найбільшу кінетичну енергію на момент його удару в нерухоме перше тіло, коли швидкість другого тіла v_2 буде найбільшою.

В момент удару тіл виконується робота, еквівалентна найбільшій кінетичній енергії, набутій другим тілом під час руху за рахунок вичерпання потенційної енергії, яку воно мало на початку руху.

У загальному вигляді це описується рівнянням [2, с. 188-190]:

$$\frac{mv^2}{2} = mgh, \quad (5)$$

де: m - маса тіла, v - швидкість руху тіла, h - висота, на якій знаходиться тіло, g - прискорення вільного падіння.

На рис. 3 рух другого тіла почався у точці на плечі важеля, яка знаходилася на висоті $2h$ щодо місця удару в нерухоме перше тіло. Отже, на момент удару в нерухоме перше тіло друге тіло згідно формул (4) і (5) має кінетичну енергію:

$$\frac{M_2 v_2^2}{2} = 2hgM_2 \sin \alpha. \quad (6)$$

Порівнявши роботу A у формулі (3), за рахунок якої друге тіло підіймається на висоту h над рівнем точки опори O , і праву частину формули (6), бачимо, що вони не завжди будуть рівними. Адже, при знаходженні кута α у проміжку від 0 до 90 градусів функція $\sin \alpha$ набуває значень у проміжку від 0 до 1.

Підставивши найбільше значення функції $\sin \alpha$ з проміжку від 0 до 1 у формулу (6) отримаємо найбільше значення кінетичної енергії, яку друге тіло може набути на момент удару в нерухоме перше тіло:

$$\frac{M_2 v_2^2}{2} = 2hgM_2. \quad (7)$$

Відтак, отримуємо парадокс, який полягає у тому, що права частина рівняння (7), тобто набута енергія, у два рази перевищує енергію, витрачену згідно формули (3) при виконанні роботи A для підймання другого тіла на висоту h над рівнем точки опори O .

Аналіз парадоксу енергій порушеної рівноваги важеля

Парадокс не порушує закон збереження енергії [2, с. 193-195]. Для перевірки цього твердження розглянемо роботу, що була виконана для приведення у стан рівноваги важеля, показаного на рис. 1.

Щоб розмістити у точках прикладання сил два тіла з масами $M_1 = M_2$ їх треба підняти висоту h над рівнем поверхні кріплення точки опори O важеля, як показано на рис. 4. Для цього необхідно виконати роботу A_0 :

$$A_0 = gM_1 h + gM_2 h. \quad (8)$$

Ця робота рівна по величині правій частині рівняння (7). Отже, порушення закону збереження енергії було б можливе лише за умови встановлення рівноваги важеля шляхом самочинного виконання роботи A_0 .

Однак, перевищення енергії, отриманої внаслідок порушення рівноваги важеля, над енергією, витраченою для власне порушення рівноваги важеля, при цьому не зникає й парадокс не спростовується.

Також парадокс не є наслідком зміни системи відліку. На рис. 5 подано приклад, коли потенційна енергія тіла масою M_2 у точці прикладання сили на плечі важеля в n разів перевищує енергію, витрачену винятково для порушення рівноваги важеля.

Це можливо, коли потенційну енергію тіла масою M_2 визначати відносно деякої висоти H , більшої за висоту $2h$ в n разів:

$$(H = n2h > 2h) \rightarrow (n2hgM_2 > 2hgM_2). \quad (9)$$

Якщо удар тіла масою M_2 у деяке нерухоме тіло з такою ж масою, як маса M_1 , відбудеться на висоті H , то і кінетична енергія також буде в n разів більшою.

Проте, цей результат не спростовує парадокс, оскільки виникає внаслідок переходу до іншої системи відліку. Адже важіль, який утворює похилу площину, і поверхня, на якій закріплена точка опори O , є спільною системою відліку для сил F , F_1 і F_2 , у якій виконується робота A згідно рис. 2 й 3. Водночас, висота H виходить за межі похилої площини, утвореної важелем, і поверхні, на якій закріплена точка опори O , як показано на рис. 5, а частина цієї висоти, що рівна $H - 2h$, не виникає як результат порушення рівноваги важеля силою F .

Отже, парадокс енергій порушеної рівноваги важеля існує як самостійне явище, не викликаний зміною системи відліку, не порушує закон збереження енергії й полягає у тому, що в системі відліку важеля енергія, яка отримується виключно за рахунок роботи, що вивела важіль із рівноваги, може бути більшою за енергію, яка витрачена для виконання саме цієї роботи.

Ширший аналіз фізичних об'єктів та явищ щодо існування аналогій парадоксу енергій порушеної рівноваги важеля виявив, зокрема, й такі, що мають практичне застосування:

1. Нерухомий блок з підвішеними однаковими тягарями;
2. Порушення рівноваги рідини у сполучених посудинах;
3. Заряджання й розряджання електричного конденсатора.

Найбільш перспективним, зокрема, щодо галузі радіотехніки виглядає подальше дослідження природи й можливостей виявленого парадоксу щодо заряджання й розряджання електричного конденсатора.

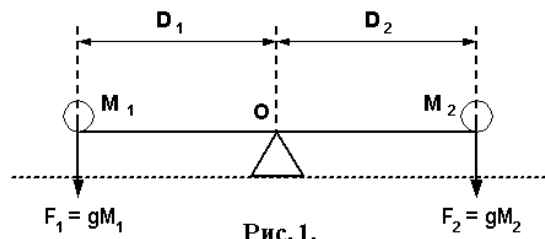

Рис. 1.

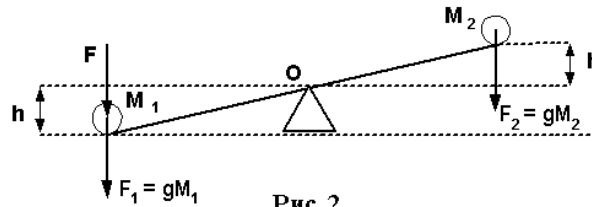

Рис. 2.

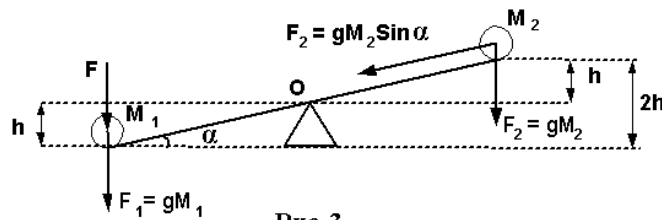

Рис. 3.

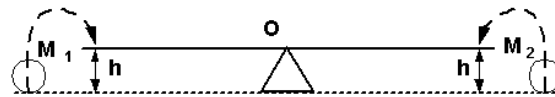

Рис. 4.

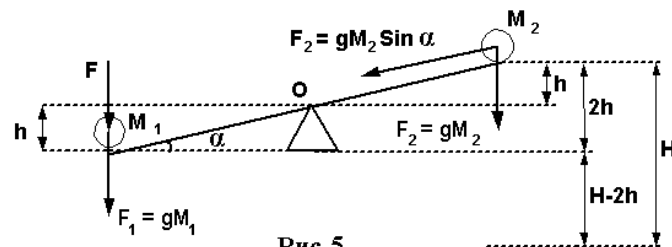

Рис. 5.

Література:

1. Братюк П. В. Парадокс Братюка – парадокс енергій порушеної рівноваги важеля. Свідectво про реєстрацію авторського права на твір № 89823. Зареєстровано Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 14.06.2019 р.
2. Т. М. Засекіна, Д. О. Засекін. Фізика: підруч. для 7-го кл. загальноосвіт. навч. закл. — Київ: Світоч, 2015. — 224 с.: іл.

Науковий керівник:

доктор технічних наук, професор Волочій Богдан Юрійович.

Mehta O.V.
(Kyiv, Ukraine)

NEURAL NETWORK MODELING OF MECHATRONIC COMPLEX A "CRUSHER-MILL"

Crushing and grinding of solid products and solids are referred to mechanical processes in which the basic environ and additionally introduced components are involved: physicochemical, mechanical, or hydromechanical influences are applied which are carried out inside the working spaces of the apparatuses to obtain final products. The quality of the process determines its energy intensity and quantitative and qualitative indicators of the output product. One of the ways to ensure rational operation of technological mechanisms of crushing and screening

plants is the use of adaptive control systems. For the work of an automated process control system, mathematical support is needed that adequately describes the technological processes and operation of the equipment, participating in them.

The purpose and objectives of the study

An objective model of a grinding object can be created subject to a good knowledge of the properties of the studied object. Therefore, to create a more complete idea of what the task of automating the crushing process consists in, it is necessary to consider the physical side of the process of destruction of the substance in grinding units. In grinding practice, a substance has the following properties [1]: density, abrasiveness, lumpiness (particle size distribution of the substance); crushability and grindability (parameters that determine the course of the destruction of a substance). In addition to the physical properties of a substance, there are a number of technological variables that determine the operation of grinding units such as productivity, size of the initial ore, ball load, and width of the discharge gap.

The aim of this work is to develop a model of a crushing and grinding complex. To achieve this goal, the following tasks are solved in the work: analysis of factors and parameters that determine the processes of crushing and grinding in grinding units, selection of the structure and parameters of the neural network corresponding to the multifactor task, determination and description of the factors that most affect power consumption.

Research results

Let the crushing complex consist of several grinding units included in the sequential work (Fig. 1). Each unit that is part of the complex is characterized by a certain power consumption or power consumption per ton of ground substance, the value of which depends on a number of factors (the mass of grinding environ M , aggregate productivity Q and the size of the feedstock T) and the size of the finished product [2]. The size of the finished product is determined by the operating mode of the unit and the grinding time, which affects the amount of power consumed. The ratio of the fineness of the product at the inlet to the fineness of the product at the outlet determines the degree of grinding of the product i . For N series-connected objects, the total degree of grinding is determined by multiplying the degrees of grinding at each stage.

$$i = \prod_{K=1}^N i_K . \quad (1)$$

The amount of power consumption for the complex consists of the sum of the power consumption of individual units.

$$W = \sum_{K=1}^N w_K . \quad (2)$$

When using specific power consumption as an optimization function, it should be borne in mind that this value is determined not only by the value of the received power, but also by productivity. Then the total specific power consumption of the group of objects (for a raw stream that does not change from object to object – the condition for the joint work of complex elements connected in series) is determined by summing the specific power consumption of each stage.

$$W_{sp} = \sum_{K=1}^N w_{sp_K} . \quad (3)$$

Then, the optimization task for a crushing complex with a productivity that varies within wide limits can be written as

$$\begin{aligned} W_{sp}(Q, i, k_N) &\rightarrow \min \\ \left\{ \begin{array}{l} Q = \text{const} \in [Q_{\min}, Q_{\max}] \\ i \geq i_{per} \end{array} \right. & \quad (4) \end{aligned}$$

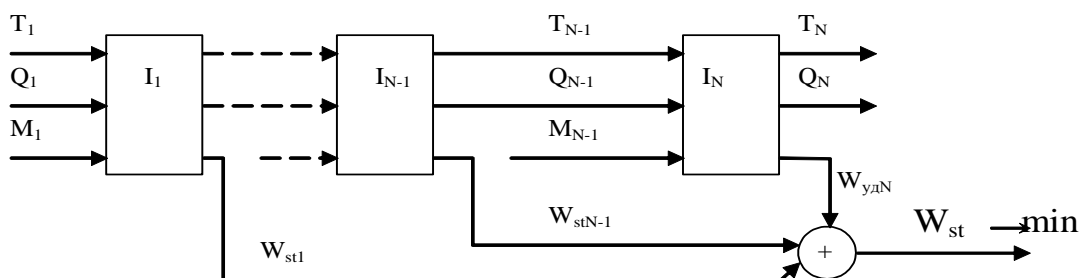

Fig. 1 Crushing complex model

The model of the research object is implemented on the basis of the ANN. The choice of the ANN mathematical apparatus for the implementation of the model is explained by the fact that such models provide

adequate display of nonlinear multifactor systems by taking into account the existing relationships in a real object. For modeling elements of a crushing and grinding complex taken multilayer perceptron. The neurons of each layer are connected to the neurons of the previous and subsequent layers according to the "each with each" principle. Each network element constructs a weighted sum of its inputs, adjusted in the form of a term, then passes this activation value through the transfer function, and thus the output value of this element is obtained. Elements are organized into a topology with direct signal transmission. Particular attention in constructing a multilayer perceptron is given to determining the number of layers and elements [3]. The number of input and output elements is determined by the conditions of the problem.

A neural network is built with the number of inputs equal to the maximum possible number of influencing factors and the number of outputs equal to the number of target values (Fig.2). In the group of regulatory factors, such main factors are distinguished as material loading, ball loading and the rotational speed of the mill drum. The regulation of the operation of a ball mill is carried out, first of all, due to its loading with the material. For open-cycle mills, the amount of power supplied is the main value determining the mill's productivity. The amount of supplied substance in combination with ball loading form the value of the circulation load, which affects the energy consumption of the object. The main of the parameters that have the greatest influence on the nature of the graph of the load of a ball mill is the weight of the balls in the mill [4].

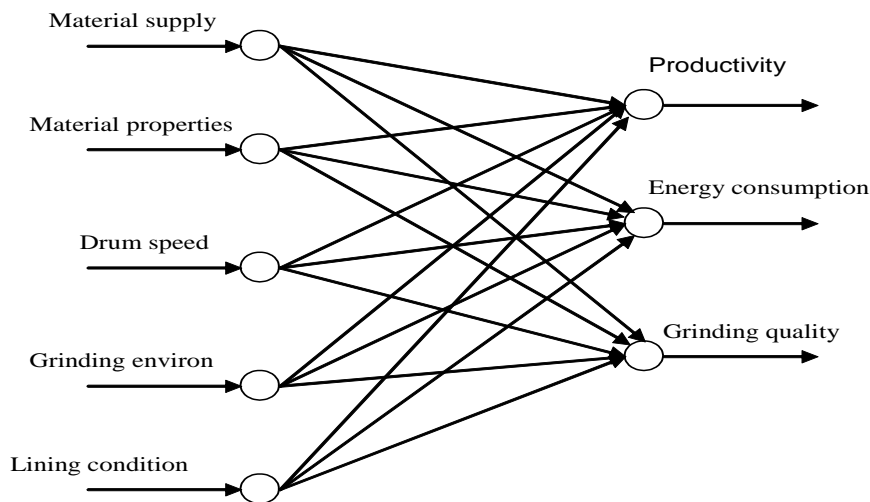

Fig. 2 Neural network model of a ball mill

The graph of power consumption versus ball loading is shown in Fig. 3 and is characteristic of any type of mill. In the figure, points 1, 2 correspond to an unbalanced circulating load (lack of balls); point 3 - balanced load, the most favorable mode of operation of the mill; points 4, 5 - the circulation load is not balanced due to an excess of balls and a decrease in kinetic energy; R_{xx} - the power consumed by the mill without ball load and without power.

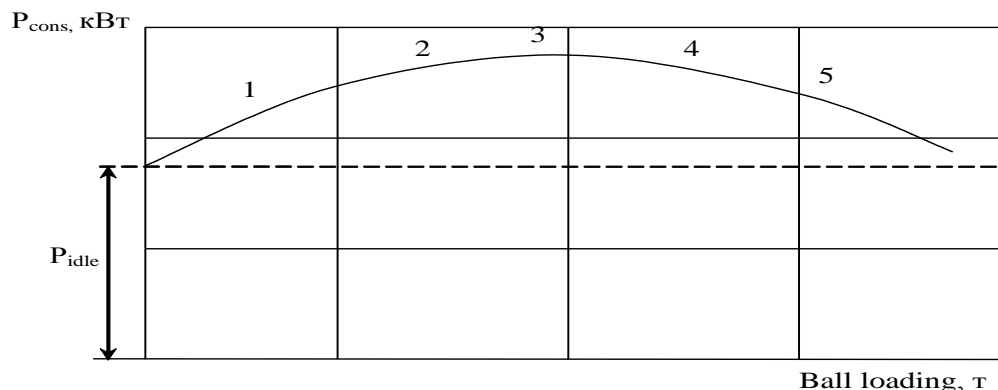

Fig. 3 The curve of the dependence of the power consumed by the ball mill, from the ball load

For ball loading, it is important not only its mass, but also the range of loaded balls, since the size of the ball determines the grinding work it performs. In determining the required number of loaded balls, there are a number of difficulties associated with the inability to accurately determine the number and assortment of balls remaining in the mill.

When modeling the operating conditions of a ball mill, it is necessary to be able to assess the level of ball loading at any given time. Ball loading data contains information about loading times, the number of bodies loaded and the number of balls in the mill at the time of loading. Since the loading of grinding media is not carried

out daily, there is no information on the number of balls in the mill between the additional loads. Therefore, approximation according to available data is used to find an empirical formula for the dependence of the change in the mass of balls in the mill on time and to calculate the values of the ball load for the required times. Data on changes in the number of ball load are shown in table 1.

Table 1

t	0	10	25	35	60	95	130	180	210	260	300	350	400	435
%	100	93	86	83	76	66	58	52	48	42	40	36	34	33

The wear of the grinding environ in the mill is described by a decreasing power function We accept for the description the dependence of the species $Y = a \cdot 10^{b \cdot X}$. The desired relationship between the degree of filling of the drum with grinding media P (% of the norm) or the weight of the balls (tons) and the mill operating time t, we take in the form:

$$P = a \cdot 10^{b \cdot t} \quad (5)$$

logarithm of this expression, we obtain a linear relationship between t and log P:

$$\lg P = \lg a + b \cdot t \quad (6)$$

Putting t = 0, we find the coefficient a:

$$a = 100.$$

To find the coefficient b, we combine all the experimental data into one group, then

$$\sum \lg P = \sum \lg a + b \cdot \sum t, \quad (7)$$

whence $b = -0,0141$.

Thus, the empirical dependence, which reflects the wear of the balls in the mill according to experimental data, has the form: $P = 100 \cdot 10^{-0,00141 \cdot t}$

Using numerical indicators of the speed of rotation of the drum, the mass of the loaded substance and the calculated values of the mass of the balls, a training network exists. As a result of training the communication network between the elements, they will acquire some values, which will correspond to the least significance of each parameter. If it becomes necessary to evaluate the result, giving preference to other factors, then the network should be trained for a new assessment mode.

Produced network analysis with the purpose of revealing of elements connected to the network channels with the highest weights. Elements of the input vector associated with elements of the output vector by relations with insignificant weighting factors are recognized as factors that weakly affect the process and are discarded. Thus, the network can be simplified by removing those factors whose influence on the process is minimal. Further construction of models is carried out only with significant factors.

Findings

When automating the control of the grinding mechatronic complex, the amount of electric energy consumed depends on the properties of the substance being ground and technological variables, such as productivity, size of the initial ore, and ball loading. When developing the model of the crushing and grinding complex, taking into account the largest number of factors and their mutual influence is possible when using a multilayer perceptron as the base model, the input and output vectors of which are set based on the conditions of the optimization problem, and the parameters are determined by training on a test sequence.

Literature

1. Planovsky A.P., Ralem V.M., Kachan S.E. Processes and devices of chemical technology. - M.: Goskhimizdat, 1962.- 848 p.
2. Technological evaluation of mineral raw materials. Research Methods: Reference Book / Ed. P.E. Ostapenko M.: Nedra, 1990.- 212 p.
3. Rosen V.P., Kalinchik V.P., Meyta A.V. The use of models based on neural networks to solve the multicriteria control problem of the crushing and grinding complex // News of NTUU "KPI", Seriya "Girnitstvo", 2003, VIP. 8. - P. 134 - 141.
4. Callan R. Neural networks Per. from English - M.: Hot line - Telecom. 2000. - 280 p.
5. Belykh B.P., Sverdel I.S., Oleinikov V.K. Electrical loads and power consumption in mining enterprises. - M., Nedra, 1971, p. 248.

Елена Мищак, Е.С. Омельченко
(Днепр, Украина)

ТРАНСФОРМАЦИЯ СПОРТИВНОГО СООРУЖЕНИЯ

Процесс трансформации спортивного сооружения к изменяющимся условиям внешней среды и потребностям общества определяет специфику формирования архитектурного объекта, направленную на открытость к изменению структуры спортивного объекта для реализации изменяющихся потребностей современного человека и совершенствование организации взаимодействий с внешней средой, обеспечивающих наличие комфортных для человека характеристик внутренней среды.

Актуальность темы связана с необходимостью разработки виденья трансформации применительно к спортивным сооружениям. Сегодня в результате создания новых технологий происходит быстрая смена потребностей, которые определяют использование человеком спортивных зданий и сооружений. Возникает необходимость проектирования архитектурных объектов, которые способны к определенным трансформациям. Для современных спортивных сооружений характерно чередование спортивных, спортивно-зрелищных и культурно-развлекательных мероприятий, что требует обеспечения комфортных условий для проведения этих мероприятий с учетом средовых, сезонных и климатических воздействий.

В данной статье предполагается сформировать виденье трансформации спортивного сооружения, развивающую и связывающую воедино разрозненные представления о возможности трансформации различных элементов спортивного сооружения и создания экологически-ориентированного спортивного многоцелевого объекта, отвечающего современным требованиям.

С точки зрения практических типологических исследований особенностей проектирования спортивных объектов отправным пунктом для нашей статьи являются известные работы Г. В. Ясного [6]. В исследованиях зарубежных авторов также раскрываются вопросы формирования различных типов спортивных сооружений [3, 5].

Эти исследования содержат в основном общие объемно-планировочные и функциональные характеристики конкретных объектов.

Однако полноценные комплексные представления о процессе приспособления спортивного сооружения к изменяющимся условиям внешней среды и потребностям общества пока не сформированы. Поэтому можно утверждать, что тематика статьи актуальна и требует комплексной разработки.

Рассматриваемые нами спортивные сооружения ограничиваются открытыми многофункциональными спортивными объектами, имеющими возможности для объединения различных спортивно-тренировочных и культурно-развлекательных функций и имеющие спортивное ядро в качестве базового планировочного элемента.

Почему вопрос трансформация столь важен именно для такого рода объектов?

Во-первых, спортивные сооружения при их проектировании и строительстве требуют значительных финансовых затрат и сложных высокотехнологичных решений.

Во-вторых, спортивные объекты, построенные специально для международных соревнований или для каких-либо иных разовых мероприятий, имеющих высокие и специфичные требования к их проведению, являются, как правило, сверхзатратными. Это определяется не только значительным единовременным вложением средств в строительство, но и необходимостью решения проблем, связанных с их дальнейшей рентабельной эксплуатацией.

Конечно, адаптивность объемно-планировочных решений требует определенных затрат на стадии проектирования и строительства, что способствует некоторому удорожанию объекта. Но необходимость практически полной перестройки здания в случае пересмотра требований к нему под влиянием изменившихся обстоятельств или невозможность его дальнейшей эффективной эксплуатации вряд ли является более рациональной перспективой.

Примером адаптивного подхода к проектированию спортивного сооружения может служить лондонский аквацентр, построенный для Олимпийских игр 2012 г. В ходе дальнейшей эксплуатации аквацентр, построенный по проекту архитектора Захи Хадид, был реорганизован в общественно-культурные учреждения. Эта возможность изначально заложена в проектом решении объекта [1].

В последнее время, особенно за рубежом, стадионы в основном строятся со сложными и дорогостоящими конструкциями, чтобы арены могли трансформироваться под разные виды спорта — с использованием технических средств для осуществления трансформации и обеспечения рентабельной эксплуатации сооружения.

Адаптивные решения с использованием элементов трансформации широко используются в практике проектирования спортивных сооружений с 1989 г. (первая постройка такого рода — «Sky dome», арх. Р. Робби и М. Аллен) и получили активное развитие в последние 30 лет.

Опыт проектирования, строительства и эксплуатации крупных спортивных сооружений в мире (Мексике, Испании, Китае, Японии) демонстрирует, что по окончании спортивного события, ради которого они были построены, эти сооружения могут жить полноценной жизнью в системе общественного обслуживания населения.

Идеальным решением является применение специализированного оборудования для трансформации спортивных объектов. При его помощи в кратчайшие сроки можно организовать

многофункціональну площадку для проведення виставок, концертів і зрелищних заходів, збільшити кількість глядацьких місць, а також проводити змагання по різних непрофільних видах спорту.

Виходячи з цільового призначення закритого спортивного спорудження, базовим типом об'ємно-планувального рішення, очевидно, є велика зала. Цьому базовому типу спортивного спорудження притаманні наступні структурно-просторові і матеріально-конструктивні варіанти адаптації до змінюваних потреб:

- трансформація спортивного ядра;
- трансформація трибун;
- трансформація кровлі;
- трансформація простору всього комплексу.

Трансформація спортивного ядра передбачає формування планувальних рішень з переміщенням основних елементів будівлі. Трансформація спортивного ядра робить зал багатофункціональним і дає йому, в тому числі, можливість замінити спортивні заходи культурно-розважальними. Прикладом спортивного спорудження з трансформованим ядром може бути футбольний стадіон «Гаосюн Нейшнл Стэдиум» в Гаосюні, Тайвань (2009). Стадіон належить до середньої спортивної арени, вміщає футбольне поле, арену легкої атлетики і площадки для регбі і художньої гімнастики [4].

Трансформація трибун передбачає створення умов для проведення різноманітних заходів з участю максимального/мінімального числа глядачів. Прикладом спортивного спорудження, в якому використовується один з варіантів трансформації трибун можна побачити в олімпійському центрі водних видів спорту г. Лондона, побудованого в 2011 г. Його вмістимість становила 17 500 глядачів на момент проведення літньої Олімпіади 2012 г. Після закінчення ігор на даний момент спортивний об'єкт вміщає 2500 глядачів.

Трансформація кровлі орієнтована на оптимізацію проведення спортивних заходів в різних природно-кліматических умовах і сезонних змінах, вважається, що трансформація кровлі — прийом складний в виконанні і дорогим в експлуатації.

Важко кожне нове закрите спортивне спорудження має принципово новий, оригінальний спосіб перекриття. Основні типи трансформованих конструкцій кровлі: своди, напівсфери, циліндричні оболонки, складчасті конструкції, плоскі і підвісні покриття. Прикладом спортивного спорудження з трансформованою кровлею є найдорожчий стадіон в світі — дев'яностотисячний «Уемблі», введений в експлуатацію в Лондоні в 2007 г.; дороговизна проявляється в його складній конструктивній системі кровлі, яка закриває стадіон від непогоди в час гри [2].

Трансформація загального простору комплексу розкриває можливість якісного змінення внутрішнього простору, з точки зору його взаємодії з навколишнім середовищем, в тому числі до повного відкриття стадіону зовні за рахунок трансформованих огорожуючих конструкцій для одночасного проведення заходу як зовні, так і всередині стадіону. По суті цей прийом об'єднує в собі всі вищеперераховані і є найбільш комплексним, так як трансформуються не тільки габарити спорудження і не тільки його фасади, але і планування і характер його функціонального використання.

Висновок

Необхідність формування комплексних представлень про трансформацію спортивного спорудження в сучасних умовах викликана наступними положеннями:

- соціальною потребою в появі архітектурних рішень, що відповідають тенденціям сучасного швидкозмінюваного світу і супутній цьому орієнтації сучасної архітектури на формування багатофункціональних просторів;
- потребою в формуванні високотехнологічної середовища для разового проведення масових спортивних змагань і Олімпійських ігор і необхідністю подальшої рентабельної експлуатації спортивних об'єктів; можливістю масштабного проведення реконструкції спортивних об'єктів без кардинальних змін зовнішнього контуру будівлі;
- можливістю всесезонного використання спортивних площадок і орієнтацією на оптимальне використання відновлюваних ресурсів навколишнього середовища.

Література:

1. Dunmall G. Perspective London: Zaha Hadid Architects // MARK. London, after the games. 2012. № 39. P. 84-94.
2. Foster N. New Works + Detail: Wembley Stadium // Archiworld. 21 с New Architecture, Spotlight 9 Projects. 2007. № 145. P. 156-164.
3. Philip J. Santiago Calatrava: Complete Works, 1979-2009. Koln, 2009. P. 38.
4. Schittich K. Dokumentation: Main Stadium in Kaohsiung // Detail. Dacher. 2011. № 10. P. 1215-1220.
5. Zoppini A. Per Londra 2012 30 th Olympic Games // ARCA. Sport, guest editor manuelle gautrand. 2014. № 269. P. 42-47.
6. Ясный Г. В. Спортивные сооружения XXII Олимпиады. М., 1984. – 85 с.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ**Дмитро Бугайов
(Дніпро, Україна)****ВПЛИВ РІЗНИХ РІВНІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ 14-15 РОКІВ**

В Україні до XXI століття не спостерігався значний прогрес в питаннях залучення населення до оздоровчої рухової активності.

Результати всеукраїнського опитування свідчать, що на початку XXI століття достатній рівень оздоровчої рухової активності (не менше 4 - 5 занять на тиждень тривалістю одного заняття не менше 30 хвилин) мали лише 3% населення віком від 16 до 74 років, середній рівень (2 - 3 заняття на тиждень) - 6%, низький рівень (1 - 2 заняття на тиждень) - 33% населення. Для більшої частини дорослого населення характерною є гіпокінезія [2]. Серед дітей зростає популярність малорухомого способу проведення дозвілля. Така пасивність в питаннях залучення населення до оздоровчої рухової активності, призвела до виникнення у сучасному українському суспільстві потреби у розв'язанні таких проблем, як:

- демографічна криза, що зумовлена зменшенням кількості населення України з 51,4 мільйона у 1994 році до 42,9 мільйона у 2018 році;

- знецінення моральних та патріотичних переконань громадян України;

- погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з прогресуючими хронічними хворобами, що призвело до збільшення на 40 відсотків порівняно з 2007 роком кількості осіб, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи;

- невідповідність вимогам сучасності та світовим стандартам ресурсного забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

- відсутність сталих традицій та мотивації щодо фізичного виховання і масового спорту як важливого фактора фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і збільшення його тривалості. **(Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року).**

Водночас у таких високорозвинутих країнах світу - Фінляндії, Японії, Канаді, Австралії за останні 40-60 років завдяки державній політиці, спрямованій на створення умов для широкого впровадження у повсякденне життя різних форм рухової активності в органічному поєднанні з раціональним харчуванням, боротьбою проти шкідливих звичок та покращенням екологічного середовища, смертність людей молодого та середнього віку скоротилась у кілька разів, середня тривалість життя збільшилася на 15-20 років, різко зросла життєздатність населення, що безумовно забезпечило значне економічне зростання у зазначених країнах [6].

Рухова активність є генеруючим та стимулюючим чинником у системі здорового способу життя, має важливе значення для вдосконалення фізичного розвитку і підготовленості особи, профілактики надмірної маси тіла та ожиріння, а також сприяє зменшенню ризику виникнення серцево-судинних захворювань, діабету, остеопорозу, окремих онкологічних захворювань та депресії [3]. Тому дуже важливо з'ясувати оптимальну рухову активність в різних видах рухової активності підлітків для популяризації та збільшення кількості осіб які займаються фізичною культурою.

Мета дослідження – проаналізувати вплив різних рівнів рухової активності на соматичне здоров'я підлітків.

Завдання дослідження.

1. Провести аналіз та узагальнити дані науково-методичної літератури, присвяченої проблемам впливу рухової активності на соматичне здоров'я підлітків.

2. Оцінити соматичне здоров'я підлітків, із різним рівнем рухової активності.

3. Визначити режими дня школярів та спортсменів 14-15 років та визначити їх рівень рухової активності протягом доби.

4. З'ясувати вплив різних рівнів рухової активності на соматичне здоров'я хлопців 14-15 років.

Дослідження проводилося на базі СШ №130 м. Дніпропетровська, та у Дніпропетровському вищому училищі фізичної культури (ДВУФК). У дослідженні брали участь 30 хлопців 14-15 років, які умовно були поділені відповідно їхньої рухової активності на 3 групи по 10 хлопців у кожній:

- група №1 займалася винятково за шкільною програмою без додаткових занять у спортивних секціях. Заняття, проводились за традиційною методикою, самостійно фізичними вправами діти не займалися;

- група №2 займалася за шкільною програмою з додатковими заняттями у спортивних секціях з обмеженням до 3 занять на тиждень по 90 хв.;

- група №3 займалися за програмою ДВУФК, проводились 2-х разові тренування за планом підготовки у своєму виді спорту у групі із першим та другим дорослим розрядом.

Дослідження здійснювалось у три етапи:

- перший етап (вересень 2018р. – січень 2019р.) був посвячений проведенню теоретичного аналізу і узагальнення даних літературних джерел науково-методичної і спортивної літератури за проблемою;

- на другому етапі (лютий 2019р. – квітень 2019р.) ми визначали рівень соматичного здоров'я учнів. Збирали інформацію про рухову активність підлітків протягом дня;

- на третьому етапі (квітень 2019р. – травень 2019р.) були проаналізовані данні що до захворювань досліджуваних за медичними довідками та аналізували отримані результати з подальшим їх внесенням до таблиць. Отримані результати обробляли методами математичної статистики, зробили висновки та оформили роботу.

Для оцінки рівня соматичного здоров'я нами була застосована методика Г.Л. Апанасенка розроблена у 1992 році, яка передбачає вимірювання таких показників: довжина тіла, маса тіла, життєва ємність легень, кистьова динамометрія, визначення частоти серцевих скорочень, артеріальний тиск, та індекс Руф'є.

Вимірюючи рухову активність ми користувалися “Методикою хронометражу” ця методика заснована на реєстрації діяльності людини протягом доби, вона дає змогу отримати повну інформацію про тривалість конкретного виду діяльності та відпочинку, про чергування фізичних навантажень різної інтенсивності, про сумарну тривалість різних видів діяльності [1, 4].

Також ми проаналізували кількість пропущених днів за медичною довідкою, у цій частині дослідження ми за допомогою журналу відвідування занять визначили кількість пропущених занять протягом навчального року по причині захворювання в досліджуваних групах.

Протестувавши три групи, можна судити, що показники рівня соматичного здоров'я у першій групі знаходиться майже по всім середнім показникам біля верхньої межі “нижче за середній” що є сигналом для прийняття рішення про негайне введення в повсякденний ритм життя фізичних тренувань для подальшого відновлення та підняття рівня здоров'я до відповідного рівня. У другій групі результати більш прийнятні і середні показники вищі ніж у першій групі про те відстань до групи з результатами “ вище за середній ” є досить суттєвою і в даній групі ризик виникнення хронічних захворювання залишається. Група №3 в якій були протестовані спортсмени показала вище за середні результати рівня соматичного здоров'я.

Провівши дослідження рухової активності ми отримали данні про режим рухової активності протягом дня та порівняли їх між собою. З отриманих результаті можна судити, що показники рівня рухової активності у першій групі знаходяться на малому рівні, що говорить про малорухомий спосіб життя. Показники другої групи кращі, є збільшення часу проведеному на високому рівні і зменшення часу на сидячому рівні рухової активності. Група №3 в якій були протестовані спортсмени показала високий рівень рухової активності за рахунок зменшення часу на сидячому та малому режимі рухової активності.

Дослідивши кількість пропущених днів за медичною довідкою усіх трьох груп ми побачили, що найбільша кількість пропущених днів за медичною довідкою спостерігалася в одинадцятому та другому місяці у 2018 та 2019 відповідно році. Такі результати зумовлені погіршенням погодних умов та значним збільшенням захворюваності саме в ці періоди року. Проте кількість та тривалість пропущених днів відрізнялась у трьох групах: 100% учнів перехворіли у першій групі; 90% у другій групі та 70% у третій, проте варто також зазначити, що у третій групі період пропуску навчальних днів був коротший і становив у більшості випадків менше п'яти днів, що також говорить про високий рівень імунітету.

Таким чином, зіставивши результати усіх трьох досліджень та порівнявши результати груп між собою ми можемо говорити, що різниця між показниками рівня соматичного здоров'я в досліджуваних групах залежить від рівня рухової активності протягом дня. За період дослідження ми з'ясували, що за рахунок збільшення кількості та якості рухової активності можливо суттєво збільшити рівень здоров'я організму при чому ці зміни можливо спостерігати вже при введенні трьох занять на тиждень по півтори години кожне заняття і такі зміни будуть суттєвими, про що також свідчать результати нашого дослідження. А при правильних та систематичних заняттях ризик виникнення хронічних захворювань буде знижуватися.

Література:

1. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. / Т.Ю. Круцевич, М.І. Воробйов, Г.В. Безверхня. – К.: Олімпійська література, 2011. – 224 с.
2. Мосійчук Л.В. Навчально-тренувальний процес у фізичному вихованні учнів загальноосвітньої школи. – Тернопіль: ТАНГ “SAM-Studio”, 2004. – 128 с.
3. Москаленко Н.В. Фізичне виховання молодших школярів. Монографія. – Дніпропетровськ: «Інновація», 2007. – 252 с.
4. Сергієнко Л.П. Комплексне тестування рухових здібностей людини / Л.П. Сергієнко – Миколаїв. УДМТУ, 2001. – 168 с.
5. Сергієнко Л.П. Тестування рухових здібностей школярів. – К.: Олімпійська література, 2001. – 239 с.
6. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.

Науковий керівник:

кандидат біологічних наук, доцент Ковтун Алла Олександрівна.

Микола Острианський
(Дніпро, Україна)

РЕЛІГІЙНА СКЛАДОВА СВИТОГЛЯДУ В ФОРМУВАННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Питання про відношення релігії до фізичної культури та спорту змінювалось впродовж найбільш відомого двохтисячного періоду історії іудаїзму, християнства, ісламу, католицизму та протестантизму. Слід відмітити, що в Старому Завіті ми знаходимо свідоцтва про поважне відношення ізраїльтян до фізичної культури, які проявлялись, наприклад, у спритності ще юного царя Давида, який влучив у велетня Голіафа каменем, випущеним з пращі [1. Цар., 17, 39-50]. Відомо також про незвичайну силу Самсона, який розірвав щелепи лева, піднімав важкі городські ворота, зрушував могутні колони і здійснював інші подвиги. Разом з тим відомо, що видатні фізичні якості біблейських персонажів – це був дар Божий яким людина повинна служити Йому та людям, але такий дар може бути і віднятий при відступу від Бога, що й відбулося з Самсоном. Така ж доля діставалась і ізраїльському народу – коли він виконував волю Божу, то Господь допомагав йому одержувати перемогу в війнах навіть з переважаючими силами язичницьких племен. А коли ізраїльтяни відступали від Нього то терпіли поразку навіть від слабшого противника. Звідсіля зрозуміло, що Бог цінує не стільки фізичну силу і силу зброї, оскільки духовну, ґрунтовану на вірі і шануванні Його заповідей.

В більш пізні часи Старого Завіту [II ст. до Р.Х.], коли починається зближення ізраїльтян з фізичною культурою Греції і її язичницькими обрядами, то навіть священники зневажали храм і жертвенник та поспішали приймати участь у еллінських іграх, нехтуючи релігійні, вітчизняні і патріотичні закони та традиції. В ті часи фізична культура еллінів засуджувалася ізраїльтянами і розцінювалася як порушення Божих законів. Світоглядна складова особистості вважалася більш важливою ніж тілесні фізичні здібності людини, які несли супроводжувальну роль.

Також у апостола Павла, коли він проповідував серед греків у Коринфі, де був стадіон для проведення знаменитих Істмійських ігор, то розмовляв з ними зрозумілою для них спортивною мовою, порівнюючи аскетичне життя християн з аскетизмом спортсменів. Слід мати на увазі, що в ті часи словами «аскет» та «аскетизм» називали атлета, який тримався суворого образу життя заради успіху в майбутніх змаганнях.

Ціль, яку переслідує спортсмен, апостол відносить до «тлінної», тимчасової, малозначущої, порівняно з цілями духовного життя, яке веде до вічного спасіння душі після її розлучення з тілом. В цій думці апостола Павла виявляється також і відношення християнства до спорту, як заняттю де переслідуються лише земні, меркантильні цілі та людська слава: «ибо телесное упражнение мало полезно, а благочестивое на все полезно, имея обетование жизни настоящей и будущей [1 Тим. 4, 8]. Як бачимо апостол с позицій християнства не осуджує тілесні вправи, а лише предостерегає від непомірної до них пристрасті. В другому посланні він більш категорично зауважує апостолу Тимофію: «От глупых и невежественных состязаний уклоняйся, зная, что они рожают ссоры; рабу же Господа не должно ссориться, но быть приветливым ко всем, учительным, незлобивым, с кротостью наставлять противников, не даст ли им Бог покаяния к познанию истины, чтобы они освободились от сети диавола, который уловил их в свою волю» [2 Тим 2, 23-26]. В даному випадку апостол Павло має на увазі не лише фізичне, а і дискусійне, словесне суперництво в духовних питаннях.

В апостольські часи і в наступні 5-6 віків на території Римської імперії культивувалась фізична культура, унаслідок від античної Греції, де вона відповідала системі виховання згідно вітчизняним ідеалам прекрасного в естетичному, і хорошому та доброму, в етичному відношеннях. Однак в наступні періоди характер і зміст фізичної культури змінились в бік все більшого суперництва, видовищ і жорстокості. І якщо в Древній Греції найбільш популярними були гімнастика і орхестрика – виконання під музику вправ в танцях, бігу і стрибках, ігри в м'яч та воєнноприкладні види занять: плавання, верхова їзда, гребля, стрільба із лука, фехтування, кулачний бій і інші види боротьби, то починаючи з IV століття до Р.Х. і до апостольських часів, а також в наступні 3-4 століття все більше міста займала агоністика – фізичні вправи в вигляді суперництва, які повністю витіснили гуманну гімнастику і орхестрику.

Найбільш популярними тоді були Олімпійські ігри, які носили язичницький характер. Олімпія була центром, де проводились обряди посвячення і вибори царів. Тут знаходилось святилище Гери для обрядів плодючості, а також храм Зевса - найбільш авторитетного язичницького божества. Після завоювання Греції римлянами зміст і роль Олімпійських ігор значно змінились. Ігри грали важливу роль в нейтралізації міжкласових суперечок і проведенні виборів, що з часом приводило до втрати їх традиційного спортивного змісту і наданню їм явної політизації, характерної для Римської імперії того часу. Найбільш популярними були бої гладіаторів та змагання на колісницях. Заможні глядачі намагались показати свою пристрасть як вболівальники і дарили своїм кумирам подарунки: дорогі кубки, наповнені золотими монетами, привілеї в громадянських та політичних посадах, ставили їм пам'ятники. Імператор Нерон, наприклад, подарував одному з переможців садибу-дворець і землю. Часто самі імператори і сенатори були учасниками язичницьких обрядів-містерій, були організаторами ігрових сценаріїв та почесними представниками на змаганнях. Критерії визначення переможців в суперництві були досить жорстокими. В кулачному бою і в панкратіоні (п'ятиборстві) поєдинок завершувався тоді, коли суперник втрачав свідомість, одержував травми або відказувався від сутички. Часто останнє розцінювалось як дезертирство з поля битви, або

наказувалось смертю. Безпрецедентними були масштаби і пишність таких ігор. Щоб задовольнити потребу римлян в подібних розвагах, крім Колізея був збудований цирк Максимус, трибуни якого вміщали близько 350 тисяч глядачів. Подібні споруди та амфітеатри зводились і в інших містах імперії.

Сатирик тих часів Ювенал стверджував, що прибуток хорошого вершника на колісниці був сумісний з заробіткою ста адвокатів. А історично відомий талановитий та багатократний переможець на колісницях Гай Апулей Діокл приносив своїй організації значні прибутки, немала доля яких діставалась і йому. Нерідко в ролі гладіаторів і в гонках на колісницях виступали сенатори і навіть імператори (Нерон, Тіт, Гедріон, Коммод і інші). Історик Тацит також не скривав своєї гіркоти дивлячись на повсюдне моральне розбещення народу, однак намагався описувати його таким яким воно було, «без гніва і пристрасті». Та найбільш страшним було те, що наявна жорстокість приваблювала до арени неймовірну масу глядачів, що свідчило про таку ж неймовірну деградацію населення Риму, яке жадали крові і гострих вражень.

Вершників колісниць, які намагались уникнути небезпеки, освистували. Кумирами становились ті професіонали, які не жаліли себе, ради завоювання симпатій капризної публіки. Багато з них знаходили смерть під копитами шалених коней та під колесами пролітаючих над ними колісниць. Популярність і жорстокість гладіаторських поєдинків являлись виключно сладовою частиною культу жертвоприношень померлим. Крім того, їх жорстокість несла виховну роль - привчала юнаків-римлян, майбутніх воїнів, байдуже відноситися до смерті та людських страждань.

Подібні видовища осуджувались освіченими людьми того часу. Ціцерон відзначав: «Деякі вважають поєдинки гладіаторів жорстокими і нелюдськими. Можливо для вуха і є краща школа, щоб перенести біль і смерть, але для очей безперечно - ні». Філософ Луцій Аннеус Сенека з обуренням писав: «Порівнюючи с ними всі минулі бої були милосердними по своєму характеру. Ні про які розваги тут не має й мови, тут наявна безжалісна нелюдська різня. У цих бідолах немає ніякого притулку. Всю силу вони вкладають в удар. Ті, хто по неволі нині убивали самі, попадали в руки інших, щоб бути вбитими. Переможців залишають живими до наступного, нового вбивства. У кожного із цих нещасних фехтувальників кінець один – смерть. І це продовжувалось до тих пір поки арена не опустіє».

Аморальність, смерть і кров були апогеями циркової арени, а атлетизм, став професією зі стабільним фінансовим забезпеченням, нагородами і супровідним шлейфом людської слави. Це дало повід знаменитому Евріпіді висловити в адресу спортсменів осудження: «По всій Елладі розвелось безліч гнойників, але немає нікого більш злочинного ніж атлети».

Яким же повинно бути відношення християн до спорту і видовищам, якщо за 400 років до появи християнства їх осуджували самі язичники, а в часи зрілого християнства спорт практично деградував і був цілком нелюдським. Знаменитий філософ і богослов Тертуліан писав, що ігри в честь язичеських богів прямо зв'язані з релігійними обрядами і містеріями з ідолопоклонством – головним їх гріхом. На похоронах убивали полонених та рабів для полегшення участі душ померлих. Зло і жорстокість і розгульні обряди були буденними звичаями, які не приймались християнами.

Тому коли з 317 року при імператорі Константині християнство стало державною релігією, Церква прийняла на себе гігантську планетарну місію – впродовж багатьох віків перевиховати язичницький спосіб життя на християнський і поширити його на всі народи світу. Тому, цілком своєчасним було рішення імператора Феодосія заборонити Олімпійські ігри едиктом 394 року, «как хранившие на себе печать язических образов». Декілька пізніше імператор Гонорій наклав заборону на проведення гладіаторських боїв, після чого з ними було покінчено назавжди. Церква діяла поступово і тактично, розуміючи, що примусові заходи в зміні світоглядних позицій не будуть ефективними при відсутності віри в душі євангельських заповідей відносно любові до Бога і ближнього.

З християнських позицій фізичній культурі призначена допоміжна і рекреаційна роль, як суто земного феномена для підтримки тіла в стані, потрібному для проходження випробувань по виправленню гріховних вад і приведення душі, за допомогою тіла, до образу, гідному для посмертного переходу в Небесні обителі. Фізична культура не повинна бути основним видом діяльності, в протилежність спорту, а лише служити засобом зміцнення тілесного і душевного здоров'я, сприяти життєво необхідній праці та носити військово-прикладний, а не театральньо-видовищний характер.

Прикладом може служити історія середньовіччя, де майже вся праця була фізична і вимагала значних витрат енергії, забезпечуючи досить високу рухову активність, замінюючи, в значній мірі, фізичну культуру. Такий же спосіб безфізкультурного, але напруженого життя притаманний історично незмінній життєдіяльності сільських жителів з їх переважним землеробським, будівельним і іншими видами робіт.

Для юнацького віку найбільш придатним способом духовного спасіння служить навчання, регламентоване по шкільному типу з перервами, навчальними предметами та уроками фізичної культури та ігровими змаганнями, без офіційних призвів і нагород, щоб зберегти між учасниками мирний і бадьорий дух, освіжити розум, як необхідну умову для успішного вивчення навчальних предметів і практичних занять. Це те, що необхідно для цілеспрямованого розвитку душі та тіла.

Суто душевно рятівна сторона виховання вимагає читання і співу регулярних молитв, бов'язкове відвідування церковних служб. Така практика впродовж п'яти віків успішно практикувалася в Царській Росії, особливо видатними педагогами: К.Д. Ушинським, Н. Ільминським, С. А. Рачинським та іншими, які всіляко підкреслювали нерозривний зв'язок навчання, трудового і фізичного виховання з християнством.

Про те, що такий шлях виявився плідотворним, свідчить створена впродовж середніх віків велика християнська культура. За словами сучасного вилатного соціолога Пітіріма Сорокіна: «Головною цінністю

цієї культури був Бог, і тому всі важливі її сторони виражали цю фундаментальну цінність. Архітектура, література, живопис та музика були наскрізь християнськими. Філософія була ідентична релігії і теології. Наука, етика і право представляли розробку християнських заповідей. Політична організація та сім'я виражали все ту ж фундаментальну цінність. Звичаї і традиції християнство піднімало до найвищого рівня святості» [4. 129-130].

І цілком зрозуміло, що християнська культура позитивно вплинула і на фізичну культуру та спорт. Тим більше, що основним способом зміцнення здоров'я християн в середні віки була фізична праця в переважному укладі життя по аграрному типу. Першохристиянський учитель Церкви Климент Олександрійський писав: «Якщо гімнастичним заняттям віддаються не ухиляючись від справ більш важливих, то це прекрасно і корисно. І все ж в усьому потрібно знати міру і ціль. Негоже бути рабом своїх бажань і віддаватися розгнужданому способу життя. Але негоже і в протилежних справах переступати міру. Правда в середині і в мудрості від обох крайностей - між скупостю і розкішшю».

Література:

1. Библия. М.: 2000
2. Никифоров Ю.Б. Будь крепок духом и телом. М.: 2003. – 304 с.
3. Овчинников А. Нужен ли христианам спорт. - М.: Даниловский благовестник, 2002. – 96 с.
4. Сорокін П.А. Человек, Цивилизация. Общество. – М.: Политиздат, 1992, с. 129-130.

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Дмитро Дадак
(Переяслав-Хмельницький, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Зміни в суспільно-політичному житті держави зумовлюють появу нових лексичних одиниць у будь-якій мові.

Більшість нових слів становлять виключно авторські неологізми, що в свою чергу є okazіоналізмами і не знайшли свого вжитку у жодній з інших сфер людського життя, окрім контексту роману. Такі неологізми доцільно перекладати шляхом створення аналогів, адже прямих еквівалентів вони мати не можуть. Однак, оскільки способів творення нових слів існує досить багато, для перекладу неологізмів не можна визначити одного конкретного варіанту. Натомість є перелік певних методів, вибір яких залежить від перекладача: 1. Передача неологізмів за допомогою перекладацької транслітерації та транскрипції; 2. Переклад неологізмів за допомогою калькування; 3. Описовий переклад, або експлікація; 4. Пряме включення; 5. Приблизний переклад [1, с. 13].

Багатим джерелом новітньої лексики є романи-антиутопії, що описують прийдешні події. З романом Дж. Орвелла «1984» український читач мав змогу частково ознайомитися у перекладі Олександра Тереха, опублікованому в журналі «Всесвіт» у 1988 році.

Перший повний переклад роману (321 сторінка) зроблено у 2013 році перекладачем Віталієм Данвером у самвидаві та опубліковано на сайті *Hurtom.com*. У 2015 році видавництво Жупанського у серії «Майстри світової прози» випустило у світ переклад Віктора Шовкуна (312 сторінок).

Переклад О. Тереха охоплює тільки чотири (1-й, 2-й, 6-й та 7-й) розділи книги. Це зменшує кількість неологізмів, переклад яких можна порівняти, до 18 одиниць, а саме: *Big Brother*, *doublethink*, *INGSOC*, *Miniluv*, *Minipax*, *Miniplenty*, *Minitrue*, *newspeak*, *speak*, *Records Department*, *the Community Centre*, *the Hate*, *the Inner Party*, *The Order of Conspicuous Merit*, *Second Class*; *the Thought Police*, *The Times*, *Two Minutes Hate*, *Victory Mansions*. [4, с. 130].

Слід зазначити, що більшість із цих слів в усіх варіантах перекладені за допомогою транскрипції, транслітерації або безпосереднього запозичення неологізма. Вони мають досить очевидну для українського читача етимологію і мотивування.

Тільки два з відібраних неологізмів мають однаковий переклад у всіх трьох перекладачів. Це *Miniluv* – Мінлюб (Міністерство любові) та *Minipax* – Мінімир (Міністерство миру). У перекладах назв двох інших міністерств *Minitrue* та *Miniplenty* у п'яти випадках із шести вжито міні- як відповідник першої складової: *Мініправ* та *Міндост* (О. Терех) [4, с. 130], *Мініправд* та *Мінідос* (В. Шовкун) [3, с. 36] і *Мініправда* та *Мінідостаток* (В. Данмер) [2, с. 260].

На наш погляд, вживання цієї словотвірної частки виправдане не тільки тим, що повністю відповідає англійському *mini-* за зорово-слуховим образом, але ще й додатково зберігає семантику слова *mini*, тобто малий. У реаліях роману всім цим міністерствам критично бракувало винесених у їхні назви якостей, адже вони виконували абсолютно протилежні функції. Таким чином, семантично виправданим був би і переклад назви міністерств *Miniluv* зі збереженням цієї складової – *Мінілюб*. Якщо ж дотримуватися ще й ужитого автором фонетичного написання новотвору, то ще кращим виглядає варіант *Мінілюп*. Щодо Міністерства миру, яке керувало війнами, то запропоновану в англійському варіанті Дж. Орвеллом французьку вимову слова *paix*, варто б і в українській замінити іншомовним звучанням, до прикладу *мір* – *Мінімір*.

Загалом, у перекладах В. Шовкуна та В. Данмера співпадають переклади чотирьох неологізмів:

1) *Big brother* – Старший Брат (На відміну від запропонованого О. Терехом Великий Брат, цей термін уживається у сучасному політичному дискурсі України і має чітке розуміння сусідньої з Україною країни, що не відповідає задумові Дж. Орвелла, і може бути оцінений як політично заангажований);

2) *The Inner Party* – Внутрішня Партія (Відповідник О. Тереха – Внутрішня Організація, з нашого погляду, не повністю описує тип організації, оскільки є тільки генералізованою назвою для політичної організації. З іншого боку, у 1988 році, коли слово партія часто ототожнювали з панівною Комуністичною партією Радянського Союзу, перекладач, вочевидь, не міг дати таку назву негативному типові політичної організації);

3) *The Thought Police* – Поліція Думок (У О. Тереха Поліція Думки; у цьому випадку розбіжність може полягати не тільки у незбереженні категорії числа, але й у заміні значення «психологічний стан переконаності або віра» на «наміри, замисел або задуми»);

4) *Victory Mansions* – Будинок Перемога (у О. Тереха Будинок Вікторі).

Щодо останнього неологізму, то зауважимо, що жоден із запропонованих перекладів не відбиває лінгвокультурного фону архітектури Великої Британії. Вінстон Сміт мешкав на території «вже колишнього» Лондона (дія ж відбувається у майбутньому) у одному із застарілих багатоквартирних похмурих і огидних будинків, які дослівно можна назвати «Особняки Перемоги». Проте, не забуваймо і про архітектурний термін, який асоціюється з *Victorian architecture* і стосується популярного англійського вікторіанського стилю, що зібрав усю пишність стилів різних часів. Вікторіанський будинок може повністю складатися із

витончених карнизів, еркерів і філігранної цегляної кладки. Для англійського читача назва Victory Mansions, ужита на позначення занепалих будівель, звучить як когнітивний дисонанс. Можливо, у перекладі варто зберегти це враження, наприклад, використавши звичний для Радянського Союзу термін Палац Перемоги (за аналогією до Палацу культури) або залишивши фонетичну схожість із назвою архітектурного стилю – Вікторійські особняки.

У перекладах новотворів у О. Тереха та В. Шовкуна спостерігаємо три співпадіння:

- INGSOC – АНГСОЦ (АНГСОЦ В. Данмера передає фонетичне звучання аббревіатури від English Socialism, на відміну від повного значення терміна Англійський соціалізм);
- The Times – «Таймс» (В. Данмер використовує прийом генералізації, замінивши назву впливової британської газети на генералізоване поняття часопис);
- Newspeak – Новомова (Новосурж у В. Данмера містить конотативно-оцінний елемент розробленої надпростотої мови).

Щодо останнього із перелічених неологізмів, то жоден із варіантів не співпадає із описаною вище моделлю творення цього неологізму в англійській мові. Для збереження наказового способу дієслова speak, вжитого Дж. Орвеллом в оригіналі (Newspeak), можна використати квазі-наказову форму українського дієслова Мов! (утвореного за аналогією до *Промов!*). Утворений таким чином неологізм новомов одночасно відобразить і назву мови, і наказ послуговуватися нею, відкинувши «непотрібну», з погляду творців новомови, розбіжність коренів семантично близьких дієслова говорити та іменника мова.

Підсумовуючи викладене вище, маємо підстави стверджувати, що застосування структурно-семантичного та лінгво-стилістичного аналізу новотворів можна вважати одним із способів досягнення адекватності перекладу, оскільки сприяє збереженню задуму автора оригіналу та дозволяє наблизити відчуття реципієнта перекладу до тих, які має читач оригіналу.

Слід наголосити, що не існує одного абсолютно правильного способу перекладу неологізмів, особливо авторських. Водночас, суспільно-політичні умови, в яких перебуває перекладач, можуть обмежити вибір відповідника перекладу з міркувань цензури або політичної доцільності. Для забезпечення адекватності перекладу творів із вираженою лінгвокультуральною компонентою перекладач має усвідомлювати реалії обох культур: культури тексту-оригіналу та культури перекладу.

Переклад антиутопій, часові рамки яких колись були майбутнім, а на теперішній момент є минулим, має свої особливості. З одного боку, у перекладача може виникнути бажання слідувати за політичною доцільністю, зважаючи на реальний хід речей, що вже відбулися. З іншого ж, у здійснених раніше перекладах, читач може знайти нові, не притаманні перекладу під час написання, нюанси значення, актуалізовані в умовах нової історичної ситуації.

Література:

1. Аманова А. А., Янишин О. К. Семантико-структурні та лінгвостилістичні особливості неологізмів у романі Дж. Орвелла «1984»: перекладацький аспект. Текст. Контекст. Інтертекст. (Філологічні науки). Науковий електронний журнал. – Вип. 4. – 2018. – С. 1 – 13.
2. Орвелл Дж. 1984. Джордж Орвелл: роман-антиутопія / пер. Віталій Данмер. Київ: Hurtom.com., 2013. – 321 с. – URL: <https://toloka.to/t58233>.
3. Орвелл Дж. 1984. Джордж Орвелл /з англ. пер. Віктор Шовкун; [редакція, післямова, ред. О. Жупанського]. Київ: Видавництво Жупанського, 2015. – 311 с.
4. Орвелл Дж. 1984. Джордж Орвелл [уривки з роману; з англ. пер. Олександр Терех]. Київ: Всесвіт, 1988. – №4. – С. 130 – 146.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, Марина Григорівна Шемуда.

Аліна Єрмоленко
(Дніпро, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ФОНЕТИКИ

Завдання шкільного курсу української мови широкі і багатогранні. Учні повинні ознайомитися із мовою як об'єктивною реальністю, усвідомити її роль у суспільному житті, засвоїти лінгвістичні поняття, зрозуміти структуру мови на всіх рівнях її будови, багатство і різноманітність мовних засобів. Крім того, необхідно повсякденно розв'язувати і практичні питання, що полягають у дотриманні норм літературної мови, у збагаченні словникового запасу учнів, у розвиткові їх мислення, у виробленні навичок правильно, виразно, образно висловлювати думки і почуття. Значення фонетики для засвоєння української мови важко переоцінити, адже першоосновою мови прийнято вважати усну форму, її звукову матерію. Саме усне мовлення є особливим і надзвичайно складним видом діяльності людини, у якій досить різнобічно виявляється людська сутність; усне мовлення як своєрідний вокально-звуковий субкод дає можливість максимально чітко висловити свою думку та адекватно її сприймати. У сучасній дидактиці усе більшої популярності набуває термін «інноваційні технології навчання», які в практиці навчання прийнято називати

педагогічні технології, технології освіти, нові педагогічні, інноваційні навчальні технології. Нові технології навчання української мови мають оптимально враховувати пізнавальні можливості й інтереси дітей, умови, у яких здійснюється навчальний процес, сприяти особистісному розвитку учнів, тому заявлена тема є досить актуальною.

Метою роботи є дослідження особливостей застосування інноваційних технологій у шкільному курсі вивчення фонетики.

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: теоретичне обґрунтування понять «фонетика», «інновація», «технологія»; аналіз наукових досліджень з зазначеної теми; визначення особливостей використання інноваційних технологій у процесі вивчення фонетики у школі.

Фонетика (від гр. *phone* – звук) – наука про звуковий бік мови, що вивчає утворення звуків мови, їх зміни в мовному потоці, їх роль у функціонуванні мови як засобу спілкування людей [2, с. 33].

Дослідженням психологічних основ навчання мови загалом та фонетики займалися такі вчені: Д. Богоявленський, Л. Божович, Л. Виготський, І. Зимня, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Л. Проколієнко, І. Синиця та ін.; дослідженням фонетичної системи мови: Р. Аванесов, А. Багмут, І. Бодуен де Куртене, Л. Бондарко, В. Винницький, Л. Зіндер, П. Коструба, О. Курило, І. Петличний, О. Синявський, Ф. де Соссюр, Н. Тоцька, Л. Щерба та ін.

Сутність і походження педагогічних інновацій у своїх працях аналізували М. Кларін, М. Кларк, О. Пометун, О. Савченко. Термін «інновація», з погляду О. Пометун, є продуктом, або найвищим проявом педагогічної творчості, власним доробком окремого автора – учителя, науковця – чи цілого колективу, тобто «процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому» [7, с. 182].

Сьогодні дослідники нараховують близько 300 формулювань самого поняття «технологія», і зміст кожного з них залежить від того, як той чи той науковець витлумачує структуру та компоненти освітнього процесу: системний метод (С. Гончаренко); дидактична система (О. Пометун, О. Савченко); порядок, логічна послідовність (М. Кларін); конструювання, проектування навчального процесу (О. Гохберг, В. Паламарчук); структуроване проектування (В. Беспалько); діяльнісний сценарій організації навчання (І. Смолук) та ін.

Попередній аналіз показує, що методисти, ураховуючи проблеми практики навчання мови, йшли в напрямку впровадження сучасних методів і форм навчання у традиційну структуру уроку. З часом у практиці навчання мови склалася система нетрадиційних уроків (інтегровані уроки, які ґрунтуються на міжпредметних зв'язках, уроки у формі змагань (лінгвістичний турнір), уроки, засновані на формах, жанрах і методах роботи, відомих у суспільній практиці (інтерв'ю, репортаж, лінгвістичне дослідження), уроки на ґрунті нетрадиційної організації навчального матеріалу (урок мудрості, урок-презентація), уроки з використанням фантазії (урок-казка), уроки з імітацією публічних форм спілкування (прес-конференція, аукціон, бенефіс, телепередача), уроки, побудовані на імітації діяльності організацій та закладів (засідання вченої ради, дебати в парламенті), уроки, які імітують громадсько-культурні заходи (екскурсія, заочна екскурсія, урок-подорож, лінгвістичний театр).

У цьому дослідженні ми пропагуємо ідею, що нові навчальні технології передбачають інноваційні моделі побудови такого освітнього процесу, де на перше місце висувається взаємодія викладача й учня, спрямована на розв'язання як навчального, так і практичного завдання.

Однією з найприйнятніших нових педагогічних технологій є технологія проектів (метод проектів), що розглянута в працях Е. Полат, Г. Селевко, І. Сергеева. Із досліджень відомо, що метод проектів має тривалу історію, як у світовій, так і у вітчизняній педагогіці. У зарубіжних середніх та вищих навчальних закладах (США, Великобританія, Бельгія, Німеччина, Італія, Нідерланди) метод проектів уже давно активно й успішно розвивається і модифікувався, зважаючи на зміни, що відбуваються у суспільному, політичному й економічному житті країн світу.

Нині сутність проектів визначається як комплексний навчальний метод, що дозволяє індивідуалізувати освітній процес, дає можливість учневі виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності (Г. Селевко)[8]; сукупність прийомів, операцій задля оволодіння певною галуззю практичного або теоретичного знання, тією чи тією діяльністю; шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання, спосіб досягнення дидактичної мети через детальне розроблення проблеми (технологію), що повинна завершитися цілком реальним відчутним практичним результатом, оформленим відповідним способом (Е. Полат) [6].

Проведена нами дослідницька робота уможливила розробку певних етапів роботи над проектом: вихідний (вибір теми проекту, його типу, кількості учнів, виокремлення проблем, які важливо дослідити в рамках окресленої тематики, формулювання запитань, створення ситуацій, що сприятимуть визначенню проблем); етап розроблення (обговорення можливих методів дослідження, самостійний пошук інформації, створення схеми кінцевого результату, прийняття творчих рішень); етап реалізації проекту (інтегрування й акумулювання всієї інтеграції з урахуванням теми й мети, розробка аудіо-відео ряду проекту, підготовка наочно-графічного матеріалу, організація проміжних звітів, отриманих даних у групах на уроках чи на заняттях у науковій спільці у вигляді бюлетенів, учнівських публікацій, презентацій, веб-сайтів, радіопередач та ін.; завершення проекту (колективне його обговорення, експертиза, опонування, висновки, а також презентація на конференції, конкурсі-захисті, виставці).

Навчальний проект передбачає самостійну дослідницьку діяльність учня, яка має не лише теоретичну, а й практичну значущість. Тому і презентація результатів є досить різноманітною: наукова доповідь із постановкою проблем і науковими висновками про тенденції, пропонувані в розвитку певної проблеми; створення словника; підготовка комп'ютерних програм; створення учнівських презентацій, публікацій.

Під час вивчення фонетики можна створити інтегрований проект «Від звука до смислу», інтегрованість якого закладається у тому, що учні застосовують знання з математики (під час підрахунку результатів проекту), з інформатики (під час створення веб-сайту, побудови діаграм), з української літератури (аналіз поетичних та прозових творів українських митців). Тему проектів учитель пропонує відповідно до чинних програм з української мови.

Завдання проекту полягає в тому, щоб поглибити знання учнів з фонетики, навчити ставити наукові проблеми і вирішувати їх, навчити знаходити інформацію з різних джерел та ін. Результат роботи – оформлення веб-сторінки, учнівської та вчительської публікації.

Отже, така технологія «дозволяє формувати інтелектуальні вміння критичного і творчого мислення; у її основу покладено розвиток в учнів пізнавальних здібностей, умінь самостійно конструювати власні знання та орієнтуватися в інформаційному просторі. Окрім того, в учнів формується вміння розглядати проблему різнобічно, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, переносити знання з інших царин для вирішення проблеми» [1, с. 245].

Одним із напрямів модернізації сучасної освіти є впровадження у процес навчання інформаційних технологій (М. Жалдак, Є. Машбиць, Н. Морзе, О. Пехота) – проектів конструювання (на ґрунті сукупності психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний добір та компонування форм, методів, прийомів, засобів) процесів накопичення, обробки, презентації і використання інформації за допомогою електронних засобів [3; 5]. Інакше кажучи, інформаційна освітня технологія – процес підготовки й передачі інформації тому, хто навчається, за допомогою комп'ютера.

Досить перспективними вважаються два підходи до комп'ютеризації освіти. Перший пов'язаний із проектуванням і комп'ютерною реалізацією предметно орієнтованих освітніх середовищ, що забезпечують розширене моделювання змісту об'єктів, створення інтегрованих навчальних предметів; інший – з утворенням на основі заданих середовищ моделей спільної та індивідуальної пізнавальної діяльності, в основу яких покладено процеси комунікації та широкої взаємодії між учнями та між учителями й учнями. На думку С. Карамана, однією з найцінніших властивостей комп'ютера є «діалогічна форма взаємодії учня з комп'ютером, використання його як мовного партнера» [4, с. 172]. Учням можна запропонувати виконання комп'ютерної програми «Складні випадки наголошення слів» у режимі тренування і контролю, створеної на основі онлайн-словників.

З урахуванням того, що інформація повинна бути навчальною, спеціально обробленою, розміщеною в певне програмне середовище і лише тоді подана учневі, стає зрозуміло: робота вчителя в умовах комп'ютерного навчання не полегшується, а ускладнюється, оскільки словесник повинен оволодівати значно глибшими знаннями, аніж містить у собі комп'ютерна програма, реальне досягнення результатів у процесі комп'ютерного навчання можливе за умови використання різноманітних методик викладу навчального матеріалу, учитель, відповідно, мусить володіти всіма методиками, щоб у будь-який момент перейти від комп'ютерного навчання до традиційного і навпаки. До того ж учитель повинен уміти працювати з усіма комп'ютерними програмами.

Отже, можна зробити висновок, що інноваційні технології – вимога сьогодення, що дозволяє створити суспільство, засноване на знаннях. Новітні інформаційні технології стрімко ввірвалися в усі сфери нашого життя, стали такою ж реальністю, як телефонний зв'язок чи подорожі літаком. Вони спрощують спілкування та співробітництво, а отже сучасні засоби навчання необхідно залучати в освітній процес не епізодично, не ізольовано один від одного, а в певній системі. Такою формою організації засобів навчання можуть бути навчальні проекти, комп'ютерні програми, які слугують плацдармом для всебічного інтегрованого розвитку учня.

Інноваційні технології зорієнтовані не лише на процес засвоєння знань, але і спрямовані на загальний розвиток особистості учня, розвиток його інтелектуальних та комунікативних умінь, формування соціально значущих надпредметних умінь. Нові освітні технології – сукупність певних форм і методів навчання, що забезпечують досягнення учнями в результаті самостійних дій освітньої мети. В основу окреслених інноваційних методів покладено освітній результат, спосіб взаємодії вчителя й учня та їхню роль в освітньому процесі.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, упровадження і поширення нових ідей. Творчий викладач, учитель, вихователь має широкі можливості і необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці може експериментувати і переконуватися в ефективності методик навчання, коригувати їх, здійснювати докладну структурування досліджень навчально-виховного процесу, пропонувати нові технології та методи навчання. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога.

Література:

1. Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія: навчальний

- посібник для студентів вищих навчальних закладів. / К.Д. Глуховцева. – Луганськ: Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2008. – 260с.
2. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: Монографія. / З.П. Бакум. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008.–338 с.
 3. Жалдак М. І. Методика ознайомлення учнів з поняттям «інформація». / М. І. Жалдак. – Комп'ютер у школі та сім'ї, 2000.– № 4.– С. 11–16.
 4. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: навч. посіб. для студ. вищ. закладів освіти. / С.О. Караман. – Київ: Ленвіт, 2000.– 272 с.
 5. Машбиц Е. И. Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения. / Е. И. Машбиц. – Москва: Педагогика, 1988. – 192 с.
 6. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебн. пособие для студентов педагогических вузов и системы повышения квалификации педагогических кадров. / Е. С. Полат.–Москва: Академия, 1999. – 210 с.
 7. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. / О.І. Пометун. – Київ: А. С. К., 2004. – 192 с.
 8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учебн. пособие. / Г.К. Селевко. – Москва, 1998. – 256 с.

Альона Неделку
(Ізмаїл, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОПРАЦЮВАННЯ КАЗОК В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Казка (як багатогранний жанр народної творчості) здавна посідає вагоме місце у фольклорі всіх народів світу, адже казковий епос – це невичерпне джерело народної мудрості, образності та символіки [2, с. 36].

У казках (як одному з найдавніших жанрів літератури) відображено засади народної педагогіки. За допомогою казок старші покоління передавали своїм нащадкам власний світогляд, морально-етичні й естетичні принципи, ідеологію нездоланності добра й правди. У казці гармонійно поєднуються реальне й фантастичне, зачаровуючи дітей красою рідного слова – мудрою, доброго, оптимістичного [1, с. 41].

Значення казок у вихованні та навчанні дітей важко переоцінити, про що свідчить величезна цікавість до цього жанру з боку різних учених і письменників.

Об'єктом наукового дослідження казка стає у XIX ст. Її вивчають у контексті філології, історії, філософії, культурології, педагогіки. Відомі мовознавчі та літературознавчі праці, присвячені казці, пов'язані з іменами В. Проппа, В. Анікіна, М. Васильєва, М. Горького, В. Даля, С. Мінца та ін.

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що казка розглядається як засіб всебічного впливу на особистість дитини: у процесі розумового виховання (Р. Жуковська, С. Литвиненко); естетичного та морального (С. Бакуліна, В. Пабат); мовленнєвого розвитку (А. Богуш, Н. Гавриш); у логопедичній практиці (Е. Сизова, Т. Шуйська); як засіб фізичного розвитку та оздоровлення дитини (К. Крутій, Н. Маковецька); творчого розвитку (М. Туров); розвитку та корекції психічної сфери (Н. Виноградова, Н. Циванюк) тощо.

Різноманітні аспекти виховної та розвивальної функції казок, навчальна спрямованість відображено у творчості таких українських письменників і педагогів, як Григорій Сковорода, Іван Франко, Софія Русова, Наталя Забіла, Оксана Іваненко, Василь Сухомлинський, Костянтин Ушинський та ін.

Велику увагу казкам (як засобу виховання школярів) приділяли Н. Бібко, Р. Бурова, С. Дорошенко, Н. Ігнатенко, І. Корнійчук, М. Кубинський, Г. Олійник, В. Пабат, В. Сиротинко, С. Тищенко, Г. Чуйко й ін.

Незважаючи на неабияке зацікавлення цим жанром і його беззаперечну вагомість для розвитку дитячої особистості, останнім часом спостерігаємо зниження інтересу до казок як із боку дітей, так і з боку батьків та учителів. Сьогодні діти рідко виховуються на казках, оскільки їхнє місце посіли різноманітні мультфільми, які не завжди спрямовані на розвиток пізнавальної активності. Науковці вважають це великим упущенням у справі виховання та навчання дітей, отже, і у формуванні національно свідомого покоління.

У сучасній початковій школі на перший план у роботі з молодшими школярами виходять нетрадиційні й інноваційні методи. Водночас стали незаслужено забуватися такі ефективні й перевірені способи і засоби впливу на дитину, як казки, а вони є одним із найдавніших засобів морального, етичного та творчого виховання дітей. За допомогою казки дитину можна навчати, ознайомлювати з навколишнім світом, формувати її допитливість. казка активізує пізнавальні потреби дитини на всіх етапах життя і в різних видах діяльності: у грі, навчанні, праці. вона є зразком зв'язної розповіді і літературної мови, джерелом образів і сюжетів [2, с. 36]. Не варто також забувати про неабияку роль казки у формуванні національно-патріотичної свідомості молодших школярів, що сьогодні має бути одним із пріоритетів для кожного вчителя.

Курс «літературне читання» – органічний складник освітньої галузі «мови і літератури». Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності учнів, яка є основою комунікативної та пізнавальної компетентностей.

Читацька компетентність – це особистісно-діяльнісний результат взаємодії знань, умінь, навичок та ціннісних ставлень учнів, який набувається в процесі реалізації всіх змістових ліній літературного читання. Змістова лінія «коло читання» охоплює твори усної народної творчості, зокрема казки.

Відомо, що казка є найбільш ефективним та доступним засобом розвитку творчого потенціалу. Вона активізує дитячу фантазію, розвиває логічне мислення, пам'ять, мовленнєво-комунікативні здібності, творчу уяву, художньо-естетичний смак. Але щоби досягти ефективного результату у формуванні творчої особистості вчителю потрібно використовувати у своїй роботі такі методи і прийоми, які націлюють діяльність дитини на творчу працю й активність. Використовуючи відповідні методи й прийоми, можна розвинути особистість із творчим потенціалом, який допоможе їй розвиватись у подальшому житті [2, с. 37].

Ефективним прийомом розвитку активності учнів є використання на уроках вивчення казки різних видів дидактичної гри: дитячий театр, командні ігри на швидкість думки, на краще знання казок чи окремої казки за програмою, на кращу складену учнями казку тощо. Гра стимулює пізнавальну активність учнів, викликає в них позитивні емоції в процесі навчальної діяльності, сприяє розвитку асоціативного мислення та фантазії.

На особливу увагу заслуговують творчі вправи з казками. Вони розвивають фантазію дитини, її уяву, творче мислення, зв'язне мовлення. У початковій школі під час вивчення казки найчастіше використовують такі види творчих вправ: творчі вправи за аналогією; придумування казок, фантастичних історій; творчі вправи, пов'язані з перевтіленням; складання казок за поданими початком, кінцівкою, назвою; музичні вправи; виготовлення та добір ілюстрацій; інсценізація (драматизація) тощо.

Для ефективного формування творчої особистості учня вважаємо за доцільне послуговуватися такими прийомами креативної роботи з казкою, як аналітичний – передбачає аналіз змісту казкореоригіналу, з'ясування й оцінку рис характерів дійових осіб, виявлення ключових проблем та причин; оперативний – заміна деяких якостей персонажів, предметів та явищ із метою вирішення певних проблем; синтетичний – трансформація всього змісту казки відповідно до внесених змін [4, с. 9].

Не варто забувати й про найулюбленіші дітьми прийоми інсценізації та драматизації, які дозволяють учням продемонструвати їхні акторські здібності. Водночас такі прийоми дозволяють учителю сформулювати належні знання зі змісту твору, розкрити образи.

Велику увагу варто приділити нетрадиційним методам роботи з казками: «перевернення» казки; «вінегрет» із казок; продовження казки, розпочатої учителем; придумування нового закінчення казки; казка в заданому напрямі; перенесення героїв знайомих казок у нові обставини; казки «навпаки»; гра-казка тощо [3, с. 5–10].

Таким чином, завдання вчителя – всіляко заохочувати учнів до написання казок. Створення казок засіб розумового і естетичного розвитку дітей.

Казкову ситуацію вони сприймають як гру. Немає потреби повторювати відоме їм і підкреслювати, що казковий сюжет видуманий. Дитяча увага повинна бути зосереджена на цих моральних і людських категоріях.

З часом вчитель назве дітям ознаки казки: народні і авторські. На 3 році навчання увагу учнів можна привернути до особливостей будови казки. Учні без труднощів усвідомлюють одну з важливих особливостей багатьох казок – повторення однотипних дій чи ситуацій. Повторюючи їх, автор казки досягає послідовного розгортання подій. З повтором пов'язана поява нових обставин або нових дійових осіб казки.

Повтор епізодів визначає структуру казки. Неодмінною частиною казки є її кінцівка. У ній – результат усього здійсненого героями казки. На композиційну частину треба звернути увагу: поставити питання: „Чим закінчується казка?“

Структура уроків читання казок нічим не відрізняється від будови уроків опрацювання оповідань. Після ознайомлення з текстом казки і тлумачення (при необхідності) слів і виразів застосовуються вибіркове читання, відповіді на запитання, складання плану (малюнки і слова), різноманітні форми переказування. Зміст, мета і завдання кожного з цих етапів залежить від тексту казки.

Головна увага має бути зосереджена на тому щоб діти свідомо розуміли текст казки, чітко уявляли послідовність розгортання подій і мотиви дій персонажів [5, с. 28].

Отже, можемо зробити висновок, що казка в сучасній українській школі посідає важливе місце у вихованні та навчанні креативних та активних школярів. Однак зацікавлення цим жанром нинішніх учнів залежить насамперед від того, які методи бере вчитель під час вивчення фантастичних текстів на уроці. Очевидно, що такі види роботи над казкою, як дидактичні ігри, творчі вправи, ілюстрування, малювання словесних картин, театральні дії, прийоми інсценізації та драматизації, сприяють ефективному впливу на розвиток творчої особистості. Також ефективними в роботі з молодшими школярами будуть інші інноваційні способи, зокрема метод «Помилки», «Спрямоване слухання чи міркування», «Казка продовжується», «Казкові задачі», «Випадкові казки», «Створення «салату» з казок» тощо.

Загалом, казка в початковій школі здатна виконати не лише виховні, але й розвивальні та навчальні функції. Важливо, щоби цікавість до цього унікального жанру не зникла, а зростала, відкриваючи нові можливості казок у розвитку всебічно розвинутого нового покоління України.

Література:

1. Йолкіна Л. Книжкова країна: позакласне читання: навчальний посібник для 3-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2014. 120 с.
2. Карнаухова А. Українська казка як засіб виховного впливу на особистість. Вісник Інституту розвитку дитини. 2009. № 3. С. 35–38.
3. Козоріз С. Нестандартні форми роботи над казкою. Початкове навчання та виховання. 2004. № 11. С. 4–11.
4. Корнійчук І. Із скарбниць казкарів світу: Урок читання у 2 кл./ І. Корнійчук // Освітянин. – 2001. - №2. – С. 9.
5. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ та особистість учня/ М. Лещенко // Шлях освіти. – 2002. - №2. – С. 28-32.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент Пенькова Світлана Дмитрівна

СЕКЦІЯ: ФІЛОСОФІЯ**Микола Острянький**
(Дніпро, Україна)**ХИБНІСТЬ ПРОЕКТУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІСТИЧНОГО ТИПУ**

Згідно найбільш поширених визначень під гуманізмом розуміють прагнення до людяності, створенню умов для максимального розвитку людських здібностей і достойного життя людини та віру в необмежені її можливості. В центр уваги гуманізм ставить людину на місце Бога, вірить в божественну сутність природи, в свободу, в людський розум, в безмежні можливості наукового і технічного прогресу, віру в силу магії та окультної містики. Гуманізм возвеличує до рівня святості загальнолюдські цінності сучасної демократії: рівність, свободу, право, толерантність, плюралізм, політкоректність, егоїзм, жадобу, користь та інші ідеологеми демократичного суспільства. Звісно, що ці «цінності» провокуються грішними людьми та свідомо введені в ранг наукових понять і не витікають з християнського розуміння про призначення людини та спасіння душі.

На сьогодні, в світському розумінні, гуманізм вважається, порівняно з православним християнством, найбільш «передовою ідеологією», ознакою «цивілізованості» того чи іншого народу. Більшість ідеологів на основі «принципів гуманізму» ділять народи на «цивілізовані» і «нецивілізовані» («дикі»). Провідне місце в цінностях відводиться «людському прогресу», який, згідно рішення Другого Ватиканського Собору, «являється великим благом для людини. Тому потрібно сприяти технічному прогресу, духу винахідництва, створенню та розширенню підприємств і всього того, що йому сприяє» [2. 360, 393].

З гуманістичної точки зору європейська глобалізація визначається в суто економічно-побутовому ракурсі, як «процес згуртування ринків і виробників до планетарних розмірів в інтересах транснаціональних корпорацій, які забезпечують досягнення своїх фінансових та владних стратегічних і тактичних цілей при допомозі всесвітньої сіті зв'язків і високоефективних інформаційних технологій» [3. 24].

Для більш практичного розуміння гуманізму доцільно ознайомитися з його документальними маніфестами 2003 та 2010 років. Там досить багато красивих слів, пов'язаних з любов'ю до людини і турботою про бідних, голодних та гноблених, призивами до багатих допомагати відсталім країнам, про збереження земних надр та екології. Та серед таких «заботливих» слів заявлено, що нинішні традиційні моральні норми не відповідають насущним потребам сучасного і майбутнього. І тому пропонується «позитивна віра», як проект секулярного суспільства в планетарному масштабі, що вказує шляхи до «загального виживання».

Ці шляхи пропонують дати «право на аборт і розлучення, на можливість виражати свої сексуальні схильності та забезпечити право на достойну смерть, евтаназію і самогубство». Також направити зусилля на «створення загальносвітового законодавства і світового порядку, в бідних країнах ввести технології контролю за народженням» і таким чином подолати помісні інтереси, ортодоксальну мораль та релігійні ідеології. Такі були пропозиції в 1973 році, коли в європейських країнах були заборонені аборти і розлучення. Як бачимо, за 25 років всі пропозиції гуманістів виконані.

Маніфест 2010 року пропонує: «батькам не нав'язувати дітям свої релігійні певні погляди і моральні цінності. Вони повинні пізнати особисту зрілість, відкинути пережитки минулого і осягати свою істинну природу. Потрібно остерігатись підкреслювання національних та культурних звичок, які можуть відчуждати людей та бути деструктивними. Фонду народонаселення ООН потрібно виділити ресурси на потреби в протии заплідних засобах, що буде стримувати ріст населення. Не повинні заборонятися змішані шлюби, в тому числі і між родичами. Також потрібно створювати ефективні поліцейські сили для запобігання регіональних конфліктів та всесвітню організацію, яка б виражала інтереси всього світу, а не інтереси окремих країн».

Вище приведені аргументи прихильників глобалізації гуманістичного типу, особливо авторів проекту «золотого мільярда», являються результатом повного ігнорування ними Божого Промислу відносно призначення створеного їм світу та змісту людського життя. Згідно біблійних, археологічних та історичних цілком авторитетних даних, першим глобальним «проектом» в історії Всесвіту було створення Богом землі для життя та розвитку людської цивілізації [1. Быт.1]. Третя частина ангелів, які були створені раніше людей своєвільно порушили Божі заповіді, і, після створення людей, спокусили і їх на таке ж порушення Богом заданого порядку життя. За таку провину відступники були виселені з Царства Небесного на нашу землю, та, як невидимі для людського фізичного зору, продовжують свій спокусливий вплив на свідомість людей, провокуючи їх на гріховні дії, заради подальшого відвертання їх від Бога.

Тому змістом подальшого існування людства стало виправлення його свідомості та світогляду на основі опанування даних Богом заповідей через пророка Моїсея та вибраний для цього іудейський народ. Ця задача теж мала глобальний характер при існуючих на той час комунікативних

та інформаційних можливостях народів Землі. Таким чином містична боротьба між демонічними та Божими силами продовжувалась після потопа близько двох тисячоліть і буде продовжуватись до кінця світу, про що свідчить історія та доля єврейського народу, яка досить детально описана в Біблії.

Слід відмітити, що розповсюдження віри єврейського народу в істинного Бога на інші народи землі, прийняли глобальний, по поняттям та можливостям того часу, характер після Вавілонського полону – з 536

року до нової ери. Тоді в Палестину повернулася малочислена кількість іудеїв, величезна ж більшість осіла в самій Месопотамії та розсіялась в різних напрямках, розповсюджуючи повсюди світ істинної релігії. Тим самим вони виявили глибокий вплив на майбутню долю язичницького світу, особливо на народи Вавілонського царства, сирійські та єгипетські.

Пізніші завоювання Олександра Македонського та римлян значно поширили географію іудейського розсіяння. Їхні синагоги та дома молитви досягли Індії, країн Середземного моря, Греції, Македонії, Іспанії, Олександрії, Ефіопії, Малої Азії та Аравії. Відомий римський географ того часу Страбон, говорив, що «навіть чи можна знайти таке місце на землі, де б не було цього племені і яким би воно не заволоділо». Також олександрійський письменник Філон доповнює: «іудеї, не як інші народи, замкнуті в кордонах своєї країни: вони проживають майже по всьому світі та розселились по всіх материках і островах». Де б не жили іудеї, вони обов'язково збирались в суботу в синагогах, як школах Закону Божого, та розповсюджували Істину, як найвищу цінність, серед місцевого населення.

Найбільш цінним в іудаїзмі було пророцтво про очкування Мессії – Визволителя, який прийде з Неба, запровадить на землі мир, підкорить для них весь світ та поновить минулий золотий вік. Це пророцтво передавалось в поколіннях і було вдохновляючою надією серед негараздів буденного життя єврейського народу. Та коли в означені строки з'явився Христос з проповіддю покаєння та любові, іудеї Його не признали. Цінність Його місії вони вбачали в наданні їм суто земного благополуччя, здійснення їх віковичної мрії про світлі перспективи та панівну владу над народами світу і Всесвіту, а Він проповідував моральні цінності, які необхідно сформувані в короткому земному житті заради мало зрозумілої для них посмертної вічності. Щоб переконати їх в незвичайних можливостях духовного вдосконалення, Христос творив надзвичайні чудеса впродовж трьох з половиною років, викривав хибні повчання їхніх духовних вчителів фарисеїв, руйнував їхній міф про єврейську «боговизначеність» та приводив до Свого вчення язичницькі народи. На основі такої недовіри іудеї звели на Нього наклеп перед римською владою і добились Його смертної страти. В результаті боговибраний раніше народ став боговбивцем. Розп'ятий Христос став для богоборців ще більш страшним. Християнство з неперевершеними духовними цінностями стрімко завойовувало народи, віддаляючи мрію іудеїв про світове панування на неозначені часи. Тоді іудеї об'явили християнству війну. Вести її відкрито вони не мали достатніх сил. Їхньою зброєю стали еретичні вчення, та тайні товариства. В такій ролі іудеї стали земними посібниками демонічних сил та їхнього христоненавистника – диявола. Між ними та Христом уже дві тисячі років іде глобальна війна за душі людей, як шляхом нав'язування народам світу богопротивних та ілюзорних світоглядних доктрин так і шляхом фізичного їх знищення з допомогою спровокованих воєн проти християнських народів.

Тісна стратегічна та тактична взаємодія демонічних сил та земних їх помічників іудеїв, які досить тісно пов'язані з владною елітою всіх країн світу, дає можливість в глобальному масштабі досить результативно деформувати християнську свідомість та нав'язувати антихристиянські цінності, особливо при наявності сучасних інформаційних систем.

Результати демонічних зусиль досить значимі, оскільки сучасна кількість прихильників Православної віри по відношенню до семи-мільярдного населення землі, становить близько 5 %. З географічної та демографічної точки зору на планеті нині немає значного по кількості «резервного» народу чи регіону, який би в подальшому прийняв естафету православної віри. Авторитетним аргументом такого прогнозу служить пророцтво ігумена Псковського Єлезарова монастиря Філофея (XVI ст.) про те, що був перший Рим, потім Візантія, як другий Рим і Росія, як Третій Рим, а Четвертому Риму не бути.

Після падіння в 1917 році Російської імперії та подальшому розвитку в світі антихристиянського руху кількість православних неукліно зменшується. Нинішня глобалізація – це форма загальносвітових дій таємних демонічних сил по ліквідації на землі православ'я, як єдиного в світі феномену Істини та способу життя земної цивілізації, які насильно здійснюються земними духовно незрілими представниками «золотого мільярду» під замаскованою реалізацією гуманістичних проектів економічного, просвітницького та контрольного-інформаційного змісту.

Сутність процесу глобалізації спекулятивно прикривається також свідомим природним прагненням людини до єднання в сім'ї, в суспільстві та в глобальному світовому масштабі. Тільки так може осмислюватись справжня глобальність людства з істинних світоглядних позицій Божого Промислу, оскільки інших, більш позитивних, цінностей ніж істина, спасіння душі, добро, святість та любов в світі не існує. Тим більше, що вказані цінності не земного походження, вони привнесені земному людству Христом як глобальний засіб спасіння людей, та потребують Божої допомоги для виправлення за земне короточасне життя гріховної душі до богоподібного рівня, придатного для вічності в Царстві Божому через створену на землі Христову Церкву.

Тим більше що створений існуючий донині світ з його головним атрибутом – людством, не являється справою замислу та робочих рук архітекторів глобалізму. І самі посібники глобалізації, як Божі створіння, ігнорують історичні коріння свого походження як чада Бога, та стали нині слугами диявола, який вміло відвернув їх розум на шлях богоборців та людоненавистників. Це про них говорив Христос: «Вы отца вашего диавола есте и похоти отца вашего хотите творити. Он человеко убийца искони, и во истине не стоит, яко несть истины в нем: егда глаголет лжу, от своїх глаголет, яколожь есть и отецлжи» [1. Ин. 8, 44].

Ознака Божої соборності земної цивілізації являється синонімом нинішнього поняття глобалізму та відрізняється лише цільовим змістом і є вічною з часу створення світу та людини. І, незважаючи на її гріхопадіння, наслідки якого «виліковуються» вже впродовж семи тисячоліть, завдання Божого Промислу

залишається в силі і буде продовжене до тих пір, доки не залишиться жодної людини, яка ще буде спроможна очистити свою душу від гріховних негараздів, згідно виконання євангельського заповіту. Для такого очищення людській душі, «одягненій» в земному перебуванні в тілесну оболонку, дається строк в межах 70-80 років. Душа кожної людини – саме дорогоцінне у Всесвіті в очах Божих. Христос в цьому відношенні казав апостолам: «Кая бо польза человеку, если он весь мир приобретет,

а душу свою погубит» [1. Мф. 16,26]. Тому спасається тільки та частина людської цивілізації, яка відновила в собі таку вподобу з допомогою створеної на Землі християнської Церкви. Прагнення до глобальної єдності поза Православ'ям веде до обману та фальшивої незалежності від Бога по принципу гуманістичного людинобога, а в подальшому до саморуйнування її самості і самознищення. Призив апостолів просвітити весь світ вірою в Євангеліє, призиває жити по євангельські і керувати народом в напрямі спасіння душі, а це можуть лише ті хто подає приклад земного життя по вподобі Христа та Його святих: «и кто хочет быть большем между вами, да будет вам слугою; и кто хочет быть первым между вами, да будет всем рабом» [1. Мр. 10, 43-44]. Тому глобалістам доцільно служити Христу, а не демонічним силам.

Литература:

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические. М.: 1999.
2. Второй Ватиканский Собор. Конституции, декреты, декларации. 1992. С. 360, 393.
3. Орехов А.В. Глобализация и устойчивое (поддерживающее) развитие. //Православие: ответ на вызовы XXI века. Материалы научно-практической конференции(12 – 13 февраля 2003 года. С. – Петербург, 2003, с. 23-28.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

- Адаменко Олег Максимович** – доктор геолого-мінералогічних наук, професор кафедри екології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
- Барабаш Людмила Вікторівна** – вчитель початкових класів Малоходачківської ЗОШ I-III ступенів (1 клас); ТНПУ ім. В. Гнатюка, факультет педагогіки та психології, спеціальність «Початкова освіта».
- Барсукова Олена Анатоліївна** – Одеський державний екологічний університет.
- Бембель Наталія Леонідівна** – викладач-методист вищої категорії, завідувач відділення «Економіки та підприємництва» Житлово-комунального коледжу Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова.
- Братюк Павло Володимирович** – студент Інституту телекомунікацій, радіоелектроніки та електронної техніки Національного університету «Львівська політехніка».
- Вінницька Олена Сергіївна** – Одеський державний екологічний університет.
- Грамащук Руслан Сергійович** – студент. Одеський державний екологічний університет.
- Дадак Дмитро Ігорович** – студент ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».
- Єрмоленко Аліна Едуардівна** – викладач української мови та літератури Дніпровського політехнічного коледжу.
- Жумабаєв Асет Мурзебаєвич** – ЕНУ імені Л.Н.Гумилєва.
- Заплетнюк Юрій Іванович** – студент НУ «Львівська політехніка».
- Ільянова А.О.** – доктор наук, практикуючий психолог, доцент МАУП.
- Ковбанюк Мар'яна Іванівна** – кандидат філологічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.
- Кривошеєнко Микита Олексійович** – Харківський державний автомобільно-дорожній коледж.
- Кузук Юлія Георгіївна** – студентка, Ізмаїльський державний гуманітарний університет.
- Лазарь Алла Дмитрівна** – Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.
- Лазєбна Світлана Миколаївна** – заступник директора з виховної роботи, викладач-методист Індустріального коледжу ДВНЗ «Криворізький національний університет».
- Леміш Лідія Олександрівна** – викладач фізики, викладач-методист індустріального коледжу ДВНЗ «Криворізький національний університет».
- Литвин Андрій Федорович** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики професійної підготовки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».
- Майкіна Гульназ Баймукашевна** – Жетысуского государственного университета.
- Мамедова Севиндж Ибрагимхалил кызы** – кандидат биологических наук, преподаватель кафедры «Физиология человека и животных» Бакинского Государственного Университета.
- Мейта Олександр Вячеславович** – кандидат технічних наук, доцент кафедри Електромеханічного обладнання енергоємних виробництв Національного Технічного Університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
- Мелник Наталия** – доктор наук, преподаватель, Институт Педагогических Наук. Кишинёв, Республика Молдова.
- Мищак Елена Ивановна** – преподаватель Приднестровская академия физической культуры и спорта.
- Мосюк Микола Іванович** – кандидат технічних наук, доцент кафедри екології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.
- Неделку Альона Сергіївна** – студентка Ізмаїльського державного гуманітарного університету.
- Острянський Микола Павлович** – кандидат філософських наук, доцент. Придніпровська академія фізичної культури і спорту.

Петренко Каріна Андріївна – студент. Харківській державний автомобільно-дорожній коледж.

Пікуз Марія Константинівна – магістрант НФаУ.

Притула Олександр Олексійович – Харківський національний автомобільно-дорожній університет.

Сагнаева Сауле Кайроллиевна – к.ф-м.н., доцент ЕНУ имени Л.Н. Гумилева.

Сливка Лілія Миколаївна – студентка Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Степанова Оксана – старший науковий співробітник НІЕЗ «Переяслав».

Шалтабаев Алтай Аканович – Жетысуского государственного университета, учитель информатики ОСШИК.

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Государственное высшее учебное заведение

«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,

молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество исторического факультета «Комитет исследования истории и современности»

Информируют Вас, что 30 ноября 2019 г. проводится XXI Международная научно-практическая интернет-конференция

«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии».

Планируется работа по секциям:

I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Биоинженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геоинформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.

9. Экономическая география.**III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ**

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономикой.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.
6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

XIX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.
4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Metallургия.
2. Горное.
3. Литейная Дело.
4. Машиноведение.
5. Электротехника
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотековедение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии.

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатам конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажити в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджицький, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 29 листопада 2019 р. (включительно).

Вартість участя в конференції та розміщення статті в електронному збірнику становить:

Оргвнес - 10 USD США або 10 Євро (переклад в рубль – 500 рубль). (в оргвнес входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи та Азії (за виключенням України) засоби переписуються наступним чином:

ВНИМАНИЕ!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕВОДА

Або поштовою перекладом на Ф.І.О.: Бобровник Юрій Вікторович, 08401, Україна, Київська обл., г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 34, к. 908. **РЕКОМЕНДУЕМ поштовою перекладом!**

2.

ПриватБанк			
Получатель платежа			
Организация банка	МФО банка	КОД ЕГРПОУ получателя	КОД ЕГРПОУ банка
ПриватБанк	305299	14360570	14360570
Счет получателя	IBAN	Дата	Сумма
29244825509100	UA74305299000026202675019272	01.10.2019	
Пополнение текущего счета 4731219611188412, БОБРОВНИК ЮРИЙ ВИКТОРОВИЧ, 3048907279			

3. **СПОСОБ ПЕРЕВОДА MEEST Transfer Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає оргвнес)

4. **СПОСОБ ПЕРЕВОДА Sigue Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає оргвнес)

5. **СПОСОБ ПЕРЕВОДА RIA Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає оргвнес)

6. **СПОСОБ ПЕРЕВОДА Moneygram на Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає оргвнес)

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

**Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)**

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

6. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Ефремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.:
Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов)) подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность, ученое звание, ученая степень.

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD** в виде компьютерного файла с расширением *. doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной почте по адресу: neasmo@gmail.com (тема сообщения: 30.11.2019 г.) (в случае если Ваш почтовик выбрасывает **ошибка не отправления** отправляйте на адрес neasmo@ukr.net) или на CD-дисках (дискеты не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл., г. Переяслав-Хмельницкий, ул. Сухомлинского, 34, к. 908.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Бобровник Юрий Викторович

Контактные телефоны: **+38 (097) 923 16 58:**

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение: **«Вашу статью получили и приняли»**. Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте **в течение двух недель после завершения проведения конференции.**

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов, аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!

Державний вищий навчальний заклад

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,

студентське наукове товариство історичного факультету «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що 30 листопада 2019 р. проводиться XXI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії».

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Грунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економіки.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Виборчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

Оргкомітет конференції планує розміщувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 29 листопада 2019 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 100 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів, електронний сертифікат). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши на слова «ЗАВАНТАЖИТИ ЗБІРНИК».

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 4731 2196 1118 8412 (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або на карту картку **MONOBANK 5375 4141 0434 5920** (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) (переказ через термінали **ІВОХ БЕЗ КОМІСІЇ**, для цього потрібно вибрати в меню **MONOBANK** вказати номер карти та номер телефону 097 923 16 58) після переказу орг. внеску потрібно відправити SMS підтвердження про оплату на цей же номер, у повідомленні вказати **ЛИШЕ** прізвище учасника конференції.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком Іван Петренко
(Київ, Україна)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

1. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
2. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються відомості про авторів (П.І.П. (повністю) телефон, Е-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: neasmo@gmail.com (тема повідомлення: **30 листопада 2019 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу neasmo@ukr.net)) або на CD-дискетах (**дискети не приймаються**) із додаванням друкованих матеріалів + відскановану копію або ксерокс квитанції про сплату оргвнеску. У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити **SMS** вказавши прізвище автора доповіді).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друковані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та захищено»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! У разі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це. І ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, гурт. 1, кім. 108.

Координатор – Бобровнік Юрій Вікторович

Контактний телефон: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ**СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**

Алла Лазарь (Одеса, Україна) ХАРАКТЕРИСТИКА МІКРОБІОМУ ОКРЕМИХ НІШ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ.....	6
Севиндж Мамедова (Баку, Азербайджан) ВОЗДЕЙСТВИЕ ФОСФОРНОГО УДОБРЕНИЯ АММОРНОС НА КЛЕТОЧНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ КРОВИ САЗАНА.....	8

СЕКЦІЯ: ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

Oleh Adamenko, Mykola Mosiuk, Mariana Kovbaniuk (Ivano-Frankivsk, Ukraine) THE ROLE OF THE STARUNIA PALEONTOLOGICAL SITE WHERE PLEISTOCENE MAMMALS HAD BEEN FOUND FOR THE WORLD ARCHAEOLOGY, QUATERNARY GEOLOGY, TOURISM, EARTHQUAKE PREDICTION, HUMAN EVOLUTION, AND ANCIENT CIVILIZATIONS.....	10
Олена Барсукова, Олена Вінницька (Одеса, Україна) ВПЛИВ ЗМІН КЛІМАТУ НА АГРОКЛІМАТИЧНІ УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ ЯРОГО ЯЧМЕНЮ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	11
Вікторія Волик (Полтава, Україна) ЗНАЧЕННЯ ГІДРОГЕОХІМІЧНОГО МЕТОДУ ПРИ ПРОГНОЗУВАННІ ПОШУКІВ ВУГЛЕВОДНІВ.....	13
Іванна Гетманьчик, Віктор Сидорко (Київ, Україна) ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ.....	15

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Наталія Латиш (Харків, Україна) НАВЧАННЯ НЕПРАЦЮЮЧОГО НАСЕЛЕННЯ ДІЯМ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	18
--	----

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Віра Виноградова (Біла Церква, Україна) ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ.....	20
Руслан Грамашук (Одеса, Україна) ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ.....	22
Анна Суїнова (Боярка, Україна) ЗМІНА КЛІМАТУ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ПРОГНОЗИ.....	24

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

Світлана Бестужева, Данило Таровітов (Харків, Україна) ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ.....	26
Марія Майборода, Євген Гайкевич (Харків, Україна) ФАКТОРИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦЬКОГО НАПРЯМУ.....	28

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ

Ірина Пашенко (Вінниця, Україна) ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ 1922-1933 РР. НА ПОДІЛЛІ.....	30
Оксана Степанова (Переяслав, Україна) КОЗАЦЬКІ ПОВСТАННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК У БОРОТЬБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ УКРАЇНИ (30-ті рр. XVII ст.): ІСТОРИОГРАФІЯ.....	32

СЕКЦІЯ: МЕДИЧНІ НАУКИ

Марія Пікуз (Харків, Україна) ВИБІР СКЛАДУ СИРОПУ НА ОСНОВІ СУХОГО ЕКСТРАКТУ ЧОРНОЇ СМОРОДИНИ.....	34
--	----

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Наталія Мелник (Кишинёв, Республіка Молдова) ŞEDINȚA, CARACTERUL CONSTRUCTIV AL ACESTEIA THE SITTING, ITS CONSTRUCTIVE CHARACTER.....	36
Людмила Барабаш (Тернопіль, Україна) ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ТВОРІВ НАТАЛІ ЗАБІЛИ.....	38
Замира Бекназарова (Ташкент, Узбекистан) ФИЗИКА ФАНИНИ ҰҚИТИШДА ELECTRONICS WORKBENCH КОМПЬЮТЕР ДАСТУРИДАН ФОЙДАЛАНИШ.....	40

Наталія Бембель (Харків, Україна) МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЛЕКЦІЙНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ З ФІЗИКИ В ЗАКЛАДАХ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ФАХОВУ ПЕРЕВИЩУ ОСВІТУ.....	41
Оксана Гурлева (Ізмаїл, Україна) РОЗВИВАЛЬНА МІСІЯ ГРИ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	43
Руслана Даниляк, Андріяна Барнич (Дрогобич, Україна) ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	45
Руслана Даниляк, Яна Коблова (Дрогобич, Україна) ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В СЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	46
Руслана Даниляк, Марина Мацканич (Дрогобич, Україна) ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	49
Дора Іванова, Галина Дімова (Ізмаїл, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДІТЕЙ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	51
Юлія Катющева (Ізмаїл, Україна) ДІАГНОСТИКА СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЛЕГО-КОНСТРУКТОРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	53
Ольга Комкова (Одеса, Україна) ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ МАТЕМАТИКИ У КОЛЕДЖІ	55
Юлія Кузук (Ізмаїл, Україна) ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА: ГЕНЕЗИС І СУЧАСНИЙ СТАН. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» ТА «ГЕНДЕРНА КУЛЬТУРА».....	57
Юлія Кузук (Ізмаїл, Україна) ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ГЕНДЕРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ.....	59
Світлана Лазебна (Кривий Ріг, Україна) МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУВ КОЛЕДЖІ.....	61
Андрій Литвин (Переяслав, Україна) ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	63
Ангеліна Маргарит (Ізмаїл, Україна) СУЧАСНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	65
Махзуна Хамдамова (Ташкент, Узбекистан) МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ.....	67
Лілія Сливка (Ізмаїл, Україна) ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	70
Светлана Ермакова (Одесса, Украина), Мария Беликова (Одесса, Украина) ТВОРЧЕСКИЕ КОЛЛАБОРАЦИИ В АРХИТЕКТУРЕ КАК ЭЛЕМЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	71
СЕКЦІЯ: ПРАВО	
Владислав Гаркуша (Вінниця, Україна) ГАРАНТІЙНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПЕРЕД СПОЖИВАЧАМИ.....	74
Тетяна Гусак (Боярка, Україна) ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ФОНДОВІ РИНКИ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	76
Микита Кривощеснюк (Харків, Україна) ВИКОНАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	78
Ліна Леонтьєва, Валерія Чужикова (Харків, Україна) ВІДМІННОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СУДОВОЇ ПСИХІАТРІЇ.....	80
Перунова О.М., Бондар Л.О. (Харків, Україна) ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ.....	82
Перунова О.М., Гусакова К.Б. (Харків, Україна) ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ЯК ПРЕДМЕТ РЕГУЛЮВАННЯ.....	84
Перунова О.М., Руденко В.О. (Харків, Україна) ЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	86

Перунова О.М., Степаненко О.О. (Харків, Україна) КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ І ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ.....	89
Перунова О.М., Степаненко О.О. (Харків, Україна) ПІДСТАВИ НАСТАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ.....	91
Каріна Петренко (Харків, Україна) КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, ОЗНАКИ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ.....	93
Олександр Притула (Харків, Україна) ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	95
СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ	
А.О. Ільянова (Київ, Україна) КАДРОВА ПОЛІТИКА — КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ У ДЕРЖАВОТВОРЕННІ.....	98
Антоніна Карагіаур (Ізмаїл, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ТІЛА У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ.....	99
Лідія Леміш (Кривий Ріг, Україна) ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ.....	101
СЕКЦІЯ: СОЦІОЛОГІЯ	
Николай Острянский (Днепр, Украина) СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ БЕЗДУХОВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	104
СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Сауле Сагнаева, Асет Жумабаев (Нур-Султан, Казахстан) РАЗРАБОТКА АРХИТЕКТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ УЧЕТА СЕБЕСТОИМОСТИ ГРУЗОВЫХ ПЕРЕВОЗОК.....	107
Юрій Заплетнюк (Львів, Україна) СИСТЕМА ГЕНЕРАЦІЇ БОЙОВИХ ДОНЕСЕНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ.....	110
Алтай Шалтабаев, Гульназ Майкина (Талдыкорган, Республика Казахстан) РУТНОН БАҒДАРЛАМАЛАУ ТІЛІНІҢ ҚОСЫМША МҮМКІНДІКТЕРІ.....	113
СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ	
Павло Братюк (Львів, Україна) НОВИЙ ПІДХІД В РІШЕННІ ЗАВДАНЬ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ.....	117
Mehta O.V. (Kyiv, Ukraine) NEURAL NETWORK MODELING OF MECHATRONIC COMPLEX A "CRUSHER-MILL".....	119
Елена Мищак, Е.С. Омельченко (Днепр, Украина) ТРАНСФОРМАЦІЯ СПОРТИВНОГО СООРУЖЕННЯ.....	123
СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ	
Дмитро Бугайов (Дніпро, Україна) ВПЛИВ РІЗНИХ РІВНІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ 14-15 РОКІВ.....	125
Микола Острянский (Дніпро, Україна) РЕЛІГІЙНА СКЛАДОВА СВІТОГЛЯДУ В ФОРМУВАННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	127
СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	
Дмитро Дадак (Переяслав-Хмельницький, Україна) ОСОБЛИВОСТІ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНІ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ.....	130
Аліна Єрмоленко (Дніпро, Україна) ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ФОНЕТИКИ.....	131
Альона Неделку (Ізмаїл, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ОПРАЦЮВАННЯ КАЗОК В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	134
СЕКЦІЯ: ФІЛОСОФІЯ	
Микола Острянский (Дніпро, Україна) ХИБНІСТЬ ПРОЕКТУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІСТИЧНОГО ТИПУ.....	137
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕННЯ ОБ АВТОРАХ.....	140
НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩІЕ КОНФЕРЕНЦИИ	
Інформація для учасників из зарубешных стран.....	142
Інформація для учасників з України.....	145

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали XX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019 р. – 150 с.

Материалы XX Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2019 г. – 150 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Упорядники: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Проведення XX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії»** та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці **молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»**

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

